

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

**ГОДИШЕН ДОКЛАД ЗА СЪСТОЯНИЕТО И
РАЗВИТИЕТО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО**

(АГРАРЕН ДОКЛАД 2014)

АГРАРЕН ДОКЛАД 2014

Списък на използваните съкращения	8
РАЗДЕЛ А	11
I. СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА.	
МАКРОИКОНОМИЧЕСКА РАМКА. МЯСТО НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ В НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА	11
II. РАЗВИТИЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ ПРЕЗ 2013 Г. И ПРОГНОЗИ ЗА 2014 Г.	17
1. Използване на земеделската земя и структури в земеделието	17
1.1. Използване на площите със селскостопанско предназначение	17
2. Използване на земеделски парцели	19
2.1. Система за идентификация на земеделски парцели	19
2.2. Подаване на заявления за подпомагане – кампания 2013 и 2014 г.	19
2.3. Регистрация на земеделски производители	20
3. Участие на Държавния поземлен фонд в поземлените отношения в България	20
3.1. Предоставяне на имоти от ДПФ под наем или аренда	20
3.2. Търгове със земи от ДПФ за притежатели на поименни компенсационни бонове	21
3.3. Учредяване на ограничени вещни права върху земи от ДПФ	21
3.4. Комасация (уедряване) на земеделските земи	21
4. Дейности по опазване на земеделските земи	21
5. Поземлени отношения	22
6. Дейности по поддръжка на Картата на възстановената собственост, регистри, договори	22
7. Структура на земеделските стопанства	22
8. Икономически и производствени резултати през 2013 г. и прогнозни данни за 2014 г.	23
8.1. Икономически сметки за селското стопанство за 2013 г.	23
8.2. Производствени резултати в растениевъдството	27
8.2.1. Зърнопроизводство	27
8.2.2. Маслодайни култури	29
8.2.3. Технически култури	30
8.2.4. Зеленчуци	30
8.2.5. Плодове	36
8.2.6. Медицински и ароматни култури	37
8.3. Производствени резултати в животновъдството	37
8.3.1. Говедовъдство и биволовъдство	40

8.3.2.	Овцевъдство и козевъдство	44
8.3.3.	Свиневъдство	46
8.3.4.	Коневъдство	49
8.3.5.	Птицевъдство	49
8.3.6.	Пчеларство	51
8.3.7.	Зайцевъдство	53
8.4.	Състояние на биологичното земеделие в България през 2013 г.	54
8.4.1.	Брой оператори в система на контрол	54
8.4.2.	Площи в система на контрол	55
8.4.3.	Биологично животновъдство	57
8.4.4.	Финансово подпомагане на биологичното производство	58
8.5.	Лозарство и винопроизводство	59
8.5.1.	Производство на грозде	59
8.5.2.	Винопроизводство	62
8.5.3.	Износ и внос на вино	63
III.	ТЪРГОВИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ	68
1.	Равнище и динамика на външната търговия с аграрни стоки през 2013 г.	68
2.	Географско разпределение на външната търговия със селскостопански стоки	69
3.	Структура на износа и вноса по групи стоки	74
4.	Развитие на външната търговия със селскостопански стоки през 2014 г.	78
IV.	ПОДПОМАГАНЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ	79
1.	Прилагане на Общата селскостопанска политика на ЕС	79
1.1.	Подпомагане по първи стълб на ОСП	79
1.1.1.	Директни плащания на площ, национални доплащания към директните плащания и специфично подпомагане	79
1.1.2.	Механизми за пазарна подкрепа по сектори	83
1.1.2.1.	Сектор „Полски култури“	83
1.1.2.2.	Сектор „Месо и пчеларство“	84
1.1.2.3.	Сектор „Мляко“	87
1.1.2.4.	Сектор „Вино“	88
1.1.2.5.	Сектор „Плодове и зеленчуци“	90
1.1.2.6.	Сектор „Захар“	91
1.1.2.7.	Сектор „Промоционални програми“	91
1.1.2.8.	Политика на качество – защитени наименования	93

1.1.3. Търговски механизми	93
1.1.3.1. Лицензиране на износа	93
1.1.3.2. Лицензиране на вноса	94
1.2. Подпомагане по втори стълб на ОСП – прилагане на Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г.	95
1.2.1. Анализ на постигнатия напредък по прилагането на ПРСР и по постигне на целите, по оси	95
1.2.2. Финансово прилагане на ПРСР по мерки, на база изплатени проекти	106
1.3. Допълнително държавно подпомагане	109
1.3.1. Държавни помощи	109
1.3.2. Краткосрочно кредитиране	114
1.3.3. Инвестиционни схеми за подпомагане на ДФЗ	114
V. ДЕЙНОСТИ, СВЪРЗАНИ СЪС ЗЕМЕДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО	119
1. Контрол на земеделска и горска техника	119
1.1. Състояние на механизацията на земеделието и структура на машинно-тракторния парк	119
1.2. Регистрация на земеделска и горска техника	120
1.3. Контрол по техническото състояние и безопасността на техниката	120
1.4. Технически прегледи на техниката	121
1.5. Правоспособност за работа с техника и издаване на свидетелства	122
2. Хидромелиорации	122
2.1. Контрол по дейностите, свързани с експлоатацията на хидромелиоративния фонд и с услугата „водоподаване за напояване”	122
2.2. Дейности, свързани с експлоатацията и поддържането на язовирите и обектите за предпазване от вредното въздействие на водите	123
2.3. Контрол по дейностите, свързани с образуването и развитието на сдруженията за напояване	124
3. Растителна защита	124
3.1. Фитосанитарен контрол	127
3.1.1. Граничен фитосанитарен (карантинен) контрол при внос на растения и растителни продукти	128
3.1.2. Контрол при износ на растения и растителни продукти	128
3.1.3. Контрол при производството на растения и растителни продукти	128
3.1.4. Изпитване, регистрация и контрол на продукти за растителна защита	128
4. Торове	130

4.1. Регистрация на торове	130
4.2. Контрол на торовете при предлагането им на пазара	131
4.3. Употреба на торове	131
4.4. Контрол за спазване на правилата за добра земеделска практика, програмата от мерки за ограничаване замърсяването с нитрати за целите на контрола по агроекологичните мерки и кръстосаното съответствие	132
5. Сортоизпитване, апробация и семеконтрол	133
6. Контрол на зърно и зърнени продукти	137
6.1. Лицензиране и контрол на публичните складове, зърнохранилища и други обекти за съхранение	137
6.2. Окачествяване на реколта `2013	139
7. Безопасност на храните	140
7.1. Здравеопазване и хуманно отношение към животните	141
7.2. Информационна система за идентификация и проследяване движението на животните	143
7.3. Контролни дейности	143
7.3.1. Безопасност на храните	143
7.3.2. Система за бързо предупреждение за храни и фуражи	146
7.3.3. Граничен контрол	147
7.3.4. Контрол на ветеринарномедицинската дейност, ветеринарномедицинските продукти и фуражи	148
7.3.4.1. Контрол на ветеринарномедицинската дейност	148
7.3.4.2. Контрол на ветеринарномедицинските продукти	150
7.3.4.3. Контрол на фуражите	151
7.3.4.4. Проверка на ефективността на официалния контрол на фуражи	156
7.3.5. Център за оценка на риска	158
7.3.6. Законодателни промени в областта на безопасността на храните	158
8. Селекция и репродукция в животновъдството	159
8.1. Управление на националните генетични ресурси в животновъдството	159
8.2. Контрол и координация на развъдната дейност	162
9. Селскостопанска наука, обучение и съветническа дейност	163
9.1. Научноизследователска дейност и научно обслужване в селското стопанство, осъществявани от Селскостопанска академия	163
9.1.1. Създадени и внедрени в производството научни продукти	163
9.1.2. Трансфер на знания и научни продукти	163

9.1.3. Квалификационна структура на учените, обучение на докторанти и публикационна дейност	164
9.1.4. Международно сътрудничество в областта на селскостопанската наука	164
9.2. Съветническа дейност	165
10. Професионално образование	171
11. Борба с градушките	172
12. Международни отношения	173
VI. ГОРСКО СТОПАНСТВО	176
1. Характеристика на горските територии	176
2. Промени в горските територии	177
3. Стопанисване на горските територии	178
3.1. Залесяване и защита срещу ерозия	178
3.2. Провеждане на сечи в горите	181
4. Ползване на дървесина и на недървесни горски продукти	182
4.1. Ползване на дървесина	182
4.2. Ползване на недървесни горски продукти	184
5. Защита на горските територии	184
5.1. Защита на горските територии от болести, вредители и други повреди	184
5.2. Защита на горите от пожари	185
6. Защитени територии	185
7. Горска сертификация	186
8. Недържавни гори	187
9. Ловно стопанство	187
10. Опазване на горските територии и контрол	188
11. Стратегическо планиране и международни дейности	189
12. Финансиране и инвестиции в горските територии	191
12.1. Изпълнителна агенция по горите	191
12.2. Държавни горски предприятия	191
13. Публични регистри на физически лица за упражняване на частна лесовъдска практика и на търговци, извършващи дейности в горския фонд	192
VII. РИБАРСТВО	192
1. Улов и производство на риба и други водни организми	192
2. Внос и износ на риба и рибни продукти	198
3. Оперативна програма за развитие на сектор "Рибарство", финансирана от Европейския фонд за рибарство	202

4. Административно-наказателна дейност при управление на рибарството и аквакултурите	208
РАЗДЕЛ Б	209
ПРИОРИТЕТИ И ЦЕЛИ НА ПОЛИТИКАТА В АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ, МЕРКИ И ДЕЙСТВИЯ ЗА ПОСТИГАНЕТО ИМ ПРЕЗ 2015 г.	209
ПРИЛОЖЕНИЯ	216

Списък на използваните съкращения

БАБХ	Българска агенция по безопасност на храните
БАНСИК	Българска анкета за наблюдение на селскостопанската и икономическа конюнктура
БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
БДС	Български държавен стандарт
БНБ	Българска народна банка
БСК	Биологични и стопански качества
БЧК	Български червен кръст
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ВМП	Ветеринарномедицински продукти
ГИП	Гранични инспекционни пунктове
ГКПП	Гранични контролно-пропускателни пунктове
ГМО	Генетично модифициран организъм
ГРМ	Горски репродуктивни материали
ГСПП	Горскостопански планове и програми
ДГП	Държавни горски предприятия
ДГС	Държавни горски стопанства
ДДС	Данък добавена стойност
ДЛС	Държавни ловни стопанства
ДПФ	Държавен поземлен фонд
ДФЗ/ДФ „Земеделие“	Държавен фонд „Земеделие“
ДФЗ-РА	Държавен фонд „Земеделие“ – Разплащателна агенция
ЕАСТ	Европейска асоциация за свободна търговия
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕК	Европейска комисия
ЕМНKP	Единен многогодишен контролен план за храни, фуражи, здравеопазване на животните, хуманно отношение към тях и защита на растенията
ЕПИВ	Европейски план за икономическо възстановяване
ЕС	Европейски съюз
ЕФГЗ	Европейски фонд за гарантиране на земеделието
ЕФР	Европейски фонд по рибарство
ЗГТ	Земеделска и горска техника

ЗГУ	Защитено географско указание
ЗГМО	Закон за генетично модифицираните организми
ЗНП	Защитено наименование за произход
ЗППМ	Закон за посевния и посадъчен материал
ЗСПЗЗ	Закон за собствеността и ползването на земеделските земи
ИАГ	Изпълнителна агенция по горите
ИАЛВ	Изпълнителна агенция по лозата и виното
ИАРА	Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури
ИАСАС	Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол
ИАСРЖ	Изпълнителна агенция по селекция и репродукция в животновъдството
ИЗП	Използвана земеделска площ
ИСАК	Интегрираната система за администриране и контрол
КАТ	Контрол на автомобилния транспорт
КТИ	Контролно-техническата инспекция
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
МИГ	Местни инициативни групи
МИРГ	Местни инициативни рибарски групи
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МСР	Местни стратегии за развитие
НАП	Национална агенция за приходите
НАССР	Анализ на опасностите и контрол на критичните точки
НБ	Национален бюджет
НДДП	Национални доплащания към директните плащания
НДНИВМИ	Национален диагностичен научноизследователски ветеринарномедицински институт
НМП	Национална мониторингова програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни от растителен произход
НМПКО	Национална мониторингова програма за контрол на остатъци от ветеринарномедицински продукти и замърсители от околната среда
НПКОП	Национална програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни от растителен и животински произход
НПП	Национална програма по пчеларство
НРЛ	Национална референтна лаборатория
НСЗ	Национална служба по зърното
НСИ	Национален статистически институт

НССЗ	Национална служба за съвети в земеделието
ОД „Земеделие“	Областни дирекции „Земеделие“
ОДБХ	Областни дирекции по безопасност на храните
ОИСР	Организация за икономическо сътрудничество и развитие
ОНД	Общност на независимите държави
ООП	Обща организация на пазара
ОПРСР	Оперативна програма за развитие на сектор “Рибарство”
ОСП	Обща селскостопанска политика
ППЗСПЗЗ	Правилник за прилагане на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи
ПРЗ	Продукти за растителна защита
ПРСР	Програма за развитие на селските райони 2007-2013 г.
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
РДГ	Регионална дирекция по горите
РМС	Решение на Министерски съвет
РХС	Различимост, хомогенност и стабилност
СЕПП	Схема за единно плащане на площ
СИЗП	Система за идентификация на земеделските парцели
СН	Сдружения за напояване
ССА	Селскостопанска академия
ХТСХ	Храна с традиционно-специфичен вкус
ЦЛВСЕЕ	Централна лаборатория по ветеринарно-санитарна експертиза и екология
ЦЛКР	Централна лаборатория по карантина на растенията
ЦЛХИК	Централна лаборатория за химични изпитвания и контрол
ЦОФК	Цифровата ортофотокарта
ЦПО	Център за професионално обучение
CPVO	Офис на Общността за закрила на сортовете
RASFF	Система за бързо предупреждение за храни и фуражи

АГРАРЕН ДОКЛАД 2014

РАЗДЕЛ А

I. СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА. МАКРОИКОНОМИЧЕСКА РАМКА. МЯСТО НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ В НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА

В съответствие с ревизираните данни по ЕСС 2010, през 2013 г. брутният вътрешен продукт, произведен в страната, бележи реален ръст¹ от 1,1% спрямо предходната година.

Номиналният стойностен обем на БВП за годината достига 80 282 млн. лева (41 047 млн. евро).

Към края на 2013 г. инфлацията отбелязва годишен спад от 1,6%, а средногодишната инфлация за годината е 0,9%.

По данни на БНБ, през 2013 г. износьт възлиза на 43 559 млн. лева (22 271 млн. евро), което представлява 55,8% от БВП. Вносьт за годината е в размер на 48 312 млн. лева (24 701 млн. евро) или 61,8% от БВП на страната. В резултат от изпреварващия темп на нарастване на износа спрямо този при вноса, отрицателното търговско салдо (FOB-FOB) се свива до -4 753 млн. лева (-2 430 млн. евро).

През 2013 г. преките чуждестранни инвестиции в България възлизат на 2 262 млн. лева (1 157 млн. евро), което представлява 2,9% от БВП.

По данни на Агенцията по заетостта, средногодишното равнище на безработица през 2013 г. е 11,3%, като се увеличава с 0,2% пункта спрямо 2012 г.

Таблица I.1. Основни макроикономически показатели на Република България

Показател	`04	`05	`06	`07	`08	`09	`10	`11	`12	`13
БВП, млрд. лв.	40,826	46,122	52,470	62,358	71,289	70,562	71,904	78,434	80,044	80,282
БВП, млрд. евро	20,874	23,582	26,827	31,883	36,450	36,078	36,764	40,102	40,926	41,047
Годишен реален темп на изменение на БВП, %	6,6	6,0	6,5	6,9	5,8	-5,0	0,7	2,0	0,5	1,1
Средногодишна инфлация, %	6,1	5,0	7,3	8,4	12,3	2,8	2,4	4,2	3,0	0,9
Инфлация в края на годината, %	4,0	6,5	6,5	12,5	7,8	0,6	4,5	2,8	4,2	-1,6
Търговско салдо, млрд. лв.	-5,777	-8,625	-10,879	-14,171	-16,816	-8,163	-5,405	-4,217	-6,768	-4,753
Търговско салдо, млрд. евро	-2,953	-4,410	-5,562	-7,245	-8,598	-4,174	-2,764	-2,156	-3,460	-2,430
ПЧИ, млрд. лв.	5,351	6,165	12,168	17,704	13,158	4,766	2,252	2,602	2,233	2,262
ПЧИ, млрд. евро	2,736	3,152	6,222	9,052	6,728	2,437	1,151	1,330	1,142	1,157

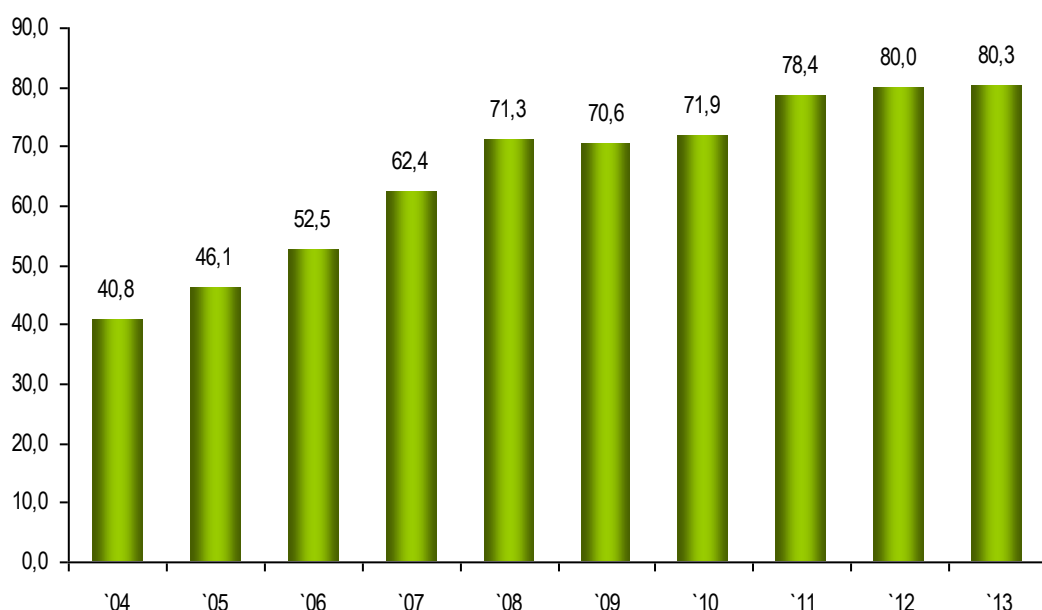
Източник: НСИ – БВП, темп на изменение на БВП и инфлация; БНБ – търговско салдо и ПЧИ.

Брутен вътрешен продукт

През 2013 г. БВП нараства с 1,1% в реално изражение спрямо предходната година. В номинално изражение той достига 80 282 млн. лева (41 047 млн. евро), като на човек от населението се падат 11 050 лева (5 650 евро).

¹ Реалният темп на изменение е изчислен въз основа на стойностите на съответния показател по съпоставими цени на 2010 г.

Фигура I.1. Размер на БВП за периода 2004 – 2013 г., млрд. лева

Източник: НСИ

Брутна добавена стойност

Брутната добавена стойност, създадена от отраслите на националната икономика през 2013 г. възлиза на 69 126 млн. лева (35 344 млн. евро) по текущи цени. В реално изражение тя нараства с 1,2% спрямо предходната година. Добавената стойност на субектите от аграрния сектор през 2013 г. е в размер на 3 778 млн. лева по текущи цени, като бележи ръст от 3,3% в реално изражение в сравнение с 2012 г.

По икономически сектори, БДС за 2013 г. се разпределя, както следва:

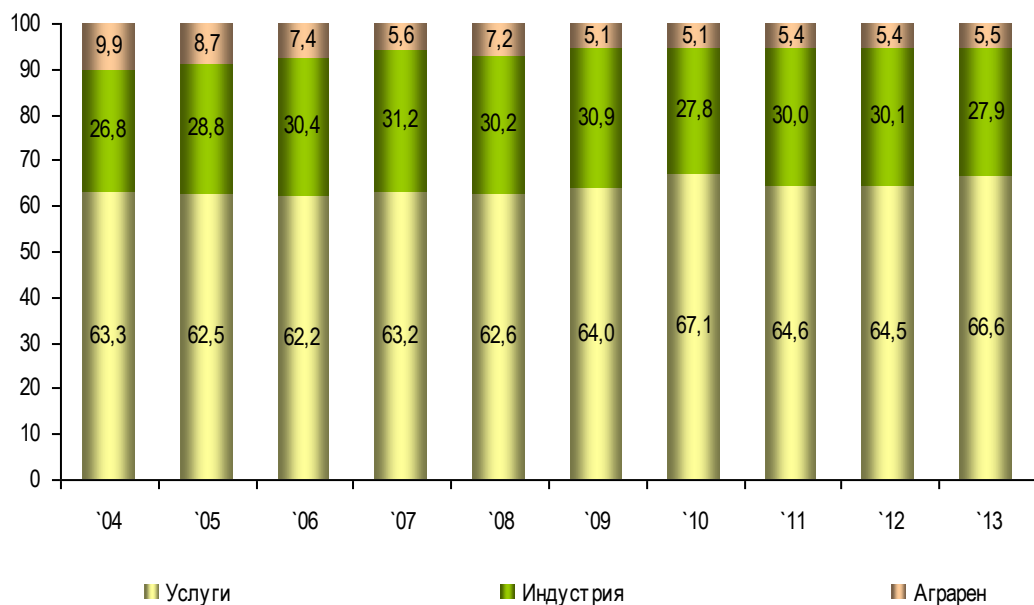
- Индустрия (вкл. строителство) – 27,9%;
- Услуги – 66,6% ;
- Аграрен (селско, горско и рибно стопанство) – 5,5%.

Делът на аграрния сектор в общата БДС се увеличава с 0,1 пункта спрямо предходната година.

По предварителни данни на НСИ, общата БДС за икономиката на страната през първото полугодие на 2014 г. възлиза на 31 470 млн. лева (16 090 млн. евро) по текущи цени. Относителният дял на икономическите сектори в БДС за първата половина на годината е: индустрия и строителство – 30,5%; аграрен сектор – 4,4% и услуги – 65,2%.

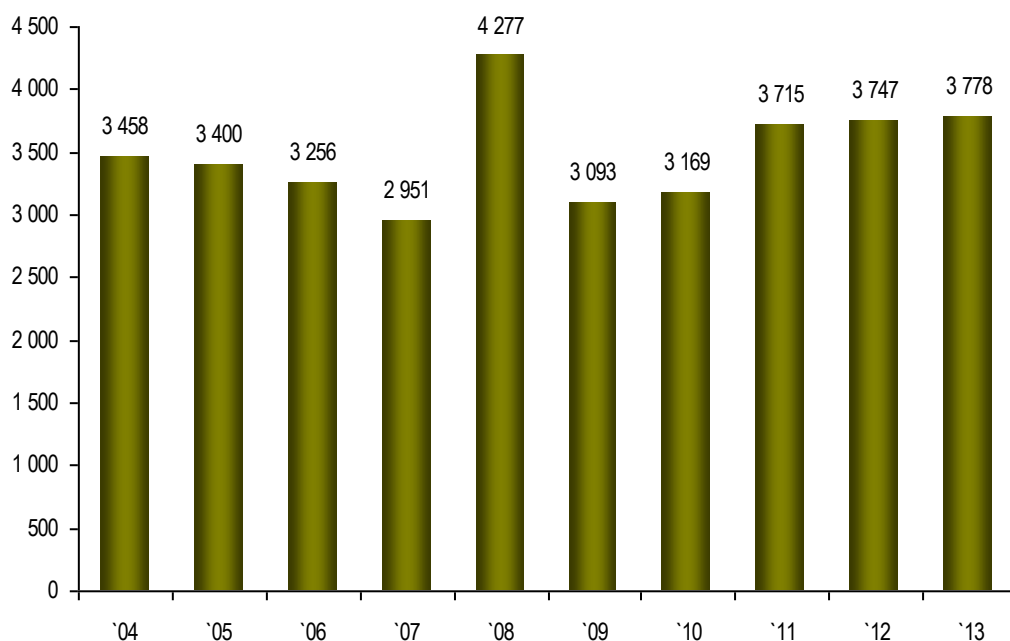
Според тримесечните оценки на НСИ от м. септември 2014 г. на база сезонно изгладени данни, през първите две тримесечия на 2014 г. БДС, формирана от аграрния отрасъл, намалява през първото тримесечие с 0,3% и се увеличава през второто тримесечие с 1,4% спрямо съответното тримесечие на предходната година (по средногодишни цени на 2010 г.).

Фигура 1.2. БДС по икономически сектори за периода 2004 – 2013 г., %

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ

Фигура 1.3. БДС от отрасъл „Селско, горско и рибно стопанство“ 2004 – 2013 г., млн. лева

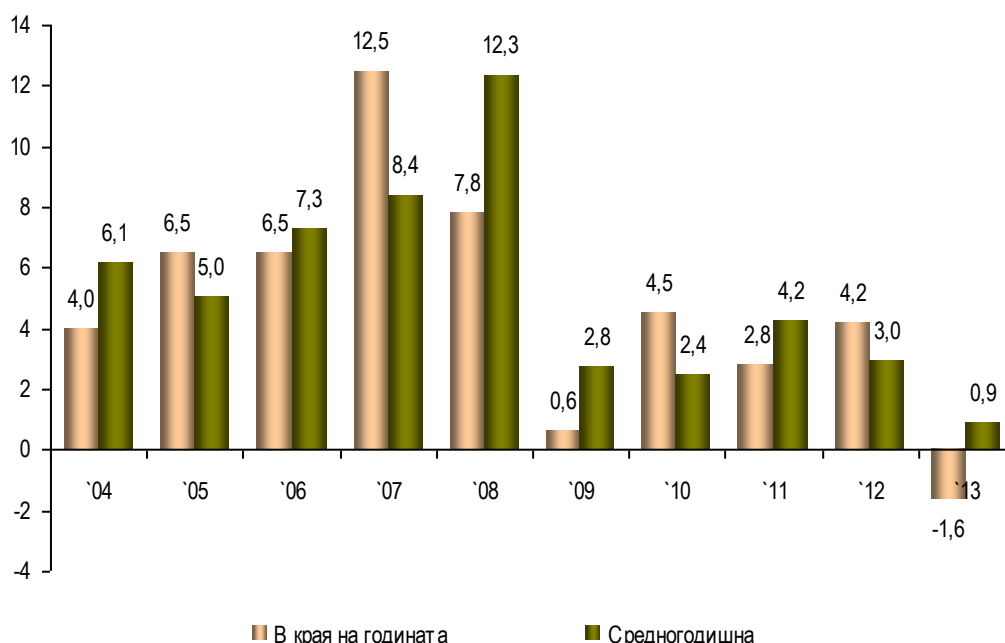

Източник: НСИ

Инфлация

Инфлацията, натрупана в края на 2013 г. е минус 1,6%, а средногодишната инфлация за годината е 0,9%. Към м. декември 2013 г. цените на хранителните и нехранителните стоки се понижават с по 0,8% на годишна база, цените на общественото хранене се покачват с 2,3%, а тези на услугите намаляват с 4,2%.

Фигура 1.4. Инфлация, %

Източник: НСИ

Заетост и безработица

След наблюдаваната тенденция на намаление през периода 2009 – 2012 г., през 2013 г. се отчита леко покачване на броя на заетите лица в страната, което е свързано с наблюдавания, макар и слаб, ръст на икономиката. По данни на НСИ, средногодишният брой на заетите лица на 15 и повече навършени години през 2013 г. е 2 934,9 хиляди, с 0,9 хиляди по-висок в сравнение с предходната година.

По данни на Агенцията по заетостта, средната безработица за 2013 г. е 11,3%, с 0,2 пункта над нивото от предходната година. Равнището на безработицата в страната намалява плавно от 11,9% през януари и 12% през февруари до 10,7% през август 2013 г. През следващите месеци то отново нараства, но остава малко под нивата от началото на годината. Средногодишният брой на безработните лица, регистрирани в бюрата по труда, е 371 380, с 6 843 броя повече спрямо 2012 г.

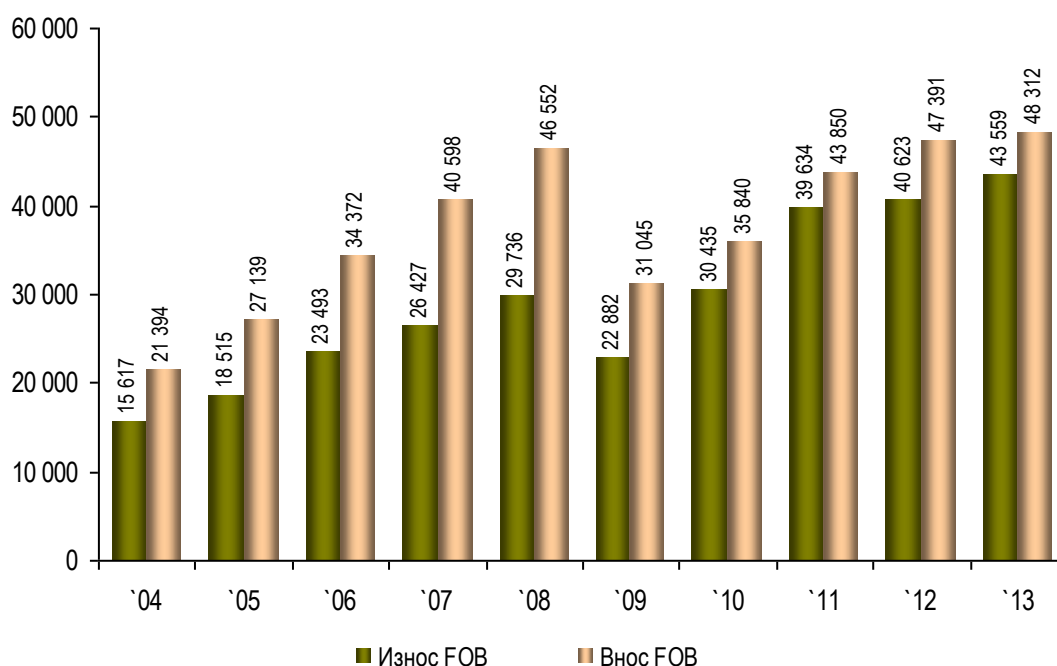
По предварителни данни на НСИ, през 2013 г. средната годишна работна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение, включително годишни премии, е 9 690 лева, което е с 917 лева или 10,5% повече спрямо средната годишна заплата през 2012 г. В сектор селско, горско и рибно стопанство увеличението е с 12,6%, до средно 8 076 лева за 2013 г.

Износ и внос

По данни на БНБ, през 2013 г. износът на България възлиза на 43 559 млн. лева (22 271 млн. евро) - със 7,2% повече спрямо предходната година, като представлява 55,8% от БВП. Вносът нараства по-умерено в сравнение с 2012 г. – с 1,9%, до 48 312 млн. лева (24 701 млн. евро) или 61,8% от БВП на страната.

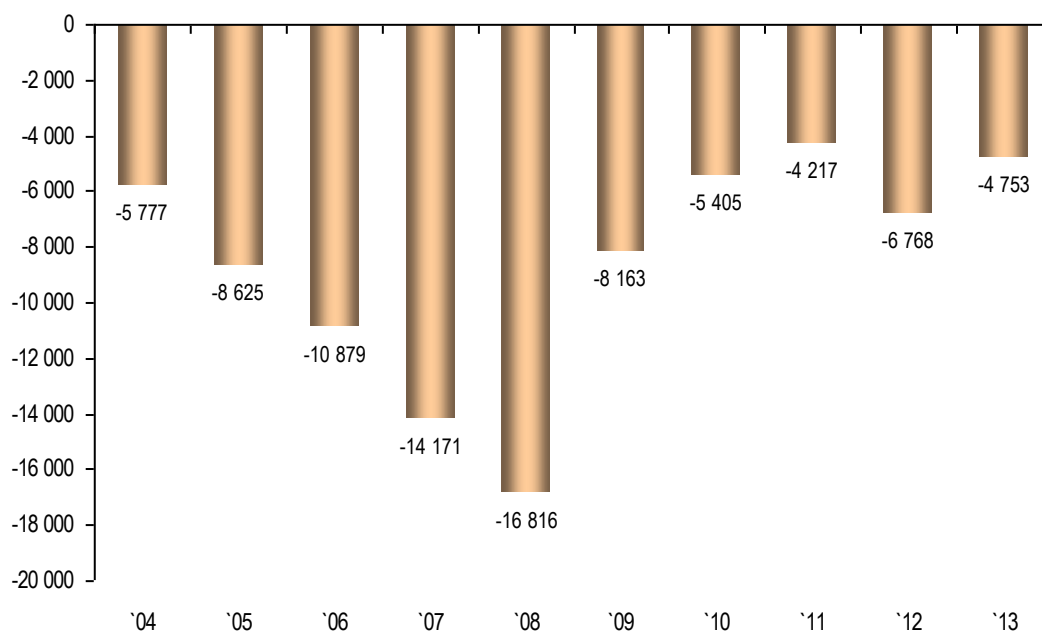
Така, през 2013 г. отрицателното търговско салдо намалява до -4 753 млн. лева (-2 430 млн. евро), при -6 768 млн. лева (-3 460,3 млн. евро) за 2012 г.

Фигура I.5. Износ и внос за периода 2004 – 2013 г., млн. лева

Източник: БНБ; предварителни данни за 2013 г.

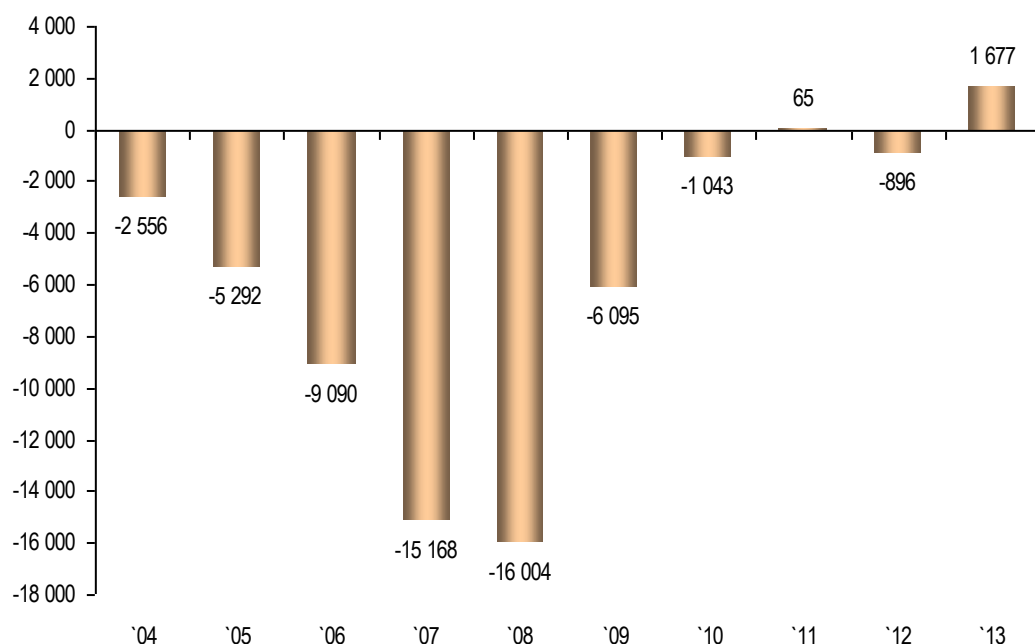
Фигура I.6. Търговско салдо за периода 2004 – 2013 г., млн. лева

Източник: БНБ; предварителни данни за 2013 г.

През 2013 г. се формира положителна текуща сметка в размер на 1 677 млн. лева (857 млн. евро).

Фигура I.7. Текуща сметка за периода 2004 – 2013 г., млн. лева

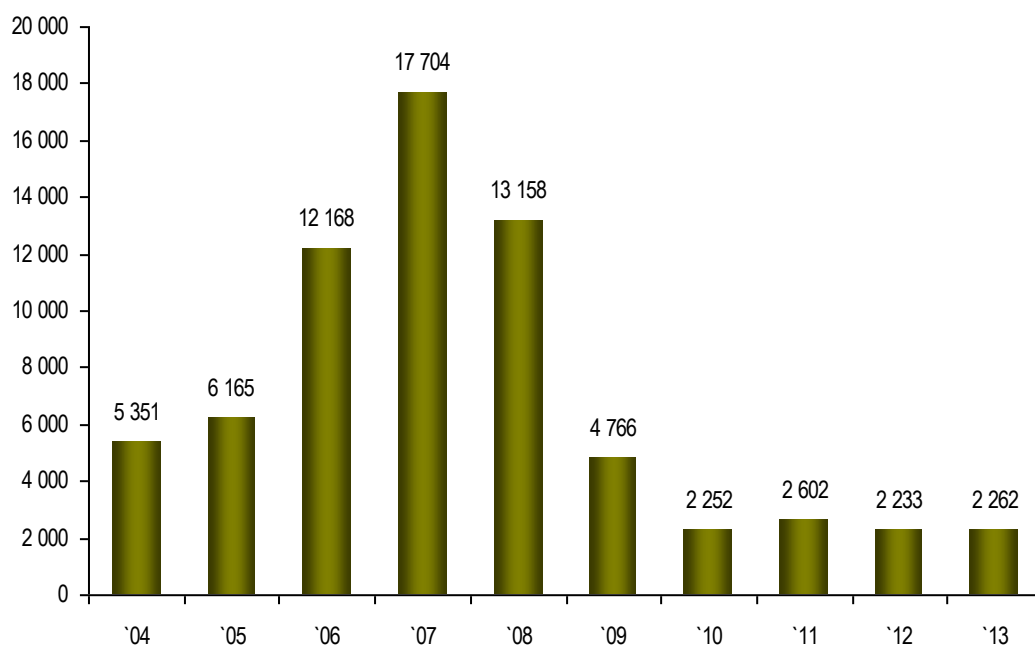

Източник: БНБ; предварителни данни за 2013 г.

Преки чуждестранни инвестиции

По данни на БНБ, ПЧИ в страната за 2013 г. възлизат на 2 262 млн. лева (1 157 млн. евро), с 1,3% повече спрямо предходната година. Преките инвестиции през годината представляват 2,9% от БВП, като съотношението се запазва на нивото от 2012 г..

Фигура I.8. Преки чуждестранни инвестиции 2004 – 2013 г., млн. лева

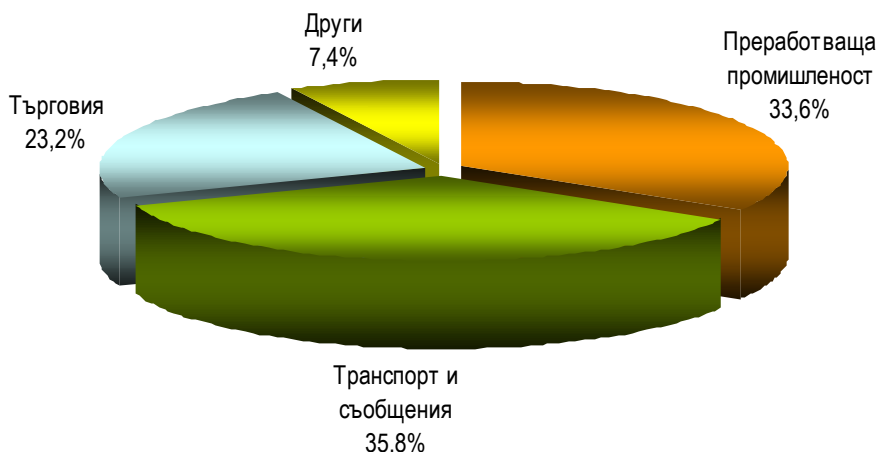
Източник: БНБ; предварителни данни

В рамките на годината най-много инвестиции са привлечени в отраслите „Транспорт и съобщения“ (35,8% от общия обем ПЧИ), „Преработваща промишленост“ (33,6%) и „Търговия“

(23,2%). ПЧИ в селското, ловно и горско стопанство през 2013 г. представляват едва 0,02% от общия обем преки инвестиции в страната, а тези в рибното стопанство – 0,03%.

Фигура 1.9. Преки чуждестранни инвестиции по икономически дейности през 2013 г., %

Източник: БНБ; предварителни данни

II. РАЗВИТИЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ ПРЕЗ 2013 Г. И ПРОГНОЗИ ЗА 2014 Г.

1. Използване на земеделската земя и структури в земеделието

1.1. Използване на площите със селскостопанско предназначение

Площта със селскостопанско предназначение през 2013 г. е 5 258 809 ха, което представлява около 47% от територията на страната.

Използваната земеделска площ се формира от обработваемата земя, трайните насаждения, постоянно затревените площи, семейните градини и оранжерийните площи. През 2013 г. тя е 4 995 111 ха, което е 45% от територията на страната. Спрямо предходната година, ИЗП намалява с 2,5%.

Обработваемите земи са площите, които се включват в сеитбообращение, временните ливади с житни и бобови треви и угарите. През 2013 г. обработваемите земи нарастват с 5% спрямо предходната година, като заемат 3 462 117 ха или 69,3% от използваната земеделска площ. Нарастването се дължи основно на увеличение на площите, засети с пшеница и слънчоглед.

Изкуствените ливади с бобови и житни треви през 2013 г. намаляват с 0,3% спрямо 2012 г. до 83 237 ха, което представлява 2,4% от обработваемата земя и 1,7% от ИЗП на страната.

Угарите са обработваеми земи, които в годината на наблюдение не се реколтират. Обработени или не, площите остават в тази категория не повече от две години. През 2013 г. угарите намаляват с 5,3% спрямо 2012 г. и заемат 121 289 ха, което представлява 3,5% от обработваемата земя и 2,4% от ИЗП на страната.

Овощните насаждения през 2013 г. представляват 1,3% от ИЗП на страната, като площите, заети с тях са с 3,8% по-малко спрямо предходната година. **Смесените трайни насаждения намаляват** с 29,7%.

Лозя - чиста култура през 2013 г. има върху 60 474 ха, което е намаление от 21,8% спрямо 2012 г. Делът на лозята от ИЗП на страната спада до 1,2%.

Постоянно продуктивни ливади, високопланински пасища, затревени повърхности със слаб продуктивен потенциал и ливади-овощни градини през 2013 г. заемат 1 381 049 ха или 27,6% от ИЗП на страната.

Семейните градини през 2013 г. заемат площ от 16 757 ха или 0,3% от ИЗП на страната. При тях се наблюдава намаление с 24,6% спрямо предходната година.

Необработвани земи са тези, които не се включват в сеитбообращението и не са използвани за земеделско производство повече от две години. Експлоатационното им възстановяване е възможно с минимални средства. През 2013 г. необработваните земи заемат около 2,4% от площта на страната, като намаляват с 26,4% в сравнение с предходната година.

Таблица II.1. Обработваема земя, използвана земеделска площ и площ със селскостопанско предназначение за периода 2010 – 2013 г., ха

Заетост	2010	2011	2012	2013
Пшеница	1 095 703	1 152 999	1 194 141	1 328 062
Ечемик	250 640	174 010	176 556	182 457
Ръж и тритикале	16 116	17 841	24 303	31 506
Овес	24 627	17 163	16 814	20 835
Царевица	360 046	430 914	525 412	518 471
Други житни	9 259	12 006	16 046	22 938
Слънчоглед	734 314	795 319	854 738	928 781
Тютюн	31 652	21 710	24 857	19 265
Други маслодайки култури	209 347	233 934	144 457	123 544
Други индустриални култури	74 738	54 458	40 989	29 795
Картофи	13 824	16 852	17 465	10 634
Грах, фасул, бакла, леща, нахут и други варива	5 839	8 076	9 395	8 263
Пресни зеленчуци	29 420	27 227	24 778	26 846
Разсадници	3 014	-	-	-
Едногодишни фуражни култури	7 462	3 804	11 035	4 685
Ливади засети с бобови и житни треви	88 909	84 804	83 489	83 237
Угари	207 616	174 110	128 097	121 289
Оранжерии	-	2 010	2 113	1 509
ОБРАБОТВАЕМА ЗЕМЯ:	3 162 526	3 227 237	3 294 685	3 462 117
Семейни градини	21 629	22 517	22 226	16 757
Овощни насаждения	72 913	69 478	69 494	66 824
Лозя – чиста култура	82 675	78 468	77 341	60 474
Смесени трайни насаждения и ягодоплодни	8 020	8 629	8 529	5 998
Разсадници	-	3 311	3 715	1 892
Общо трайни насаждения	163 608	159 886	159 079	135 188
Оранжерии	2 113	-	-	-
Постоянно затревени площи и ливади-овощни градини	1 701 990	1 678 308	1 646 993	1 381 049
ИЗПОЛЗВАНА ЗЕМЕДЕЛСКА ПЛОЩ:	5 051 866	5 087 948	5 122 983	4 995 111
Необработвана земя	441 025	398 624	358 239	263 698
ПЛОЩ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКО ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ:	5 492 891	5 486 572	5 481 222	5 258 809

Източник: МЗХ, отдел „Агостатистика“

2. Използване на земеделските парцели

2.1. Система за идентификация на земеделските парцели

Системата за идентификация на земеделските парцели е основна подсистема на Интегрираната система за администриране и контрол, на базата на която стават заявяването на площи за подпомагане и контролът за допустимост за плащане на заявените площи. Поради това данните в нея трябва да са максимално актуални и достоверни.

През 2013 и 2014 г. поддържането на данните в Система за идентификация на земеделските парцели обхваща следните дейности:

- Актуализация на цифровата ортофотокарта на страната по ново самолетно заснемане, извършено през съответната година. През 2013 г. са актуализирани 32,08% от ЦОФК (35 604 кв. км), а през 2014 г. - 26,13% (29 007,42 кв. км). Цялостното обновяване на ЦОФК по ново самолетно заснемане е за периода 2012 – 2015 г.
- Актуализация на физическите блокове по новата ЦОФК – граници, начин на трайно ползване, слой „Площи, подходящи за подпомагане по СЕПП” според промените, настъпили в ползването на земеделските площи и тяхното състояние (471 216 физически блока за 2013 г.);
- Извършване на теренни проверки, с използване на GPS-устройства, за измерване и заснемане на проверяваните блокове по отношение, на:
  - физически блокове, чиито граници и други характеристики не могат да се определят еднозначно по новата ЦОФК;
  - случайна извадка от актуализираните по новата ЦОФК физически блокове и слой „Площи, подходящи за подпомагане по СЕПП” за контрол на дешифрицията (9 150 физически блока за 2014 г.);
  - физически блокове, в които са заявени за подпомагане площи извън границите на блока или извън слоя „Площи, подходящи за подпомагане по СЕПП” (41 334 физически блока с обща площ 1 243 140 ха за 2014 г.);
- Отразяване констатациите и измерванията от теренните проверки и проверките на място, извършени от Техническия инспекторат на Разплащателната агенция, в базите данни на СИЗП;
- Извършване на качествен контрол на данните в СИЗП и изготвяне на годишния доклад за състоянието на СИЗП до Европейската комисия;
- По актуализираните физически блокове и слой “Площи, подходящи за подпомагане по СЕПП за 2014 г.” ще се извърши определяне на плащанията на площ за 2014 г. и заявяване на площите за подпомагане през 2015 г.

2.2. Подаване на заявления за подпомагане – кампания 2013 и 2014 г.

През 2013 и първата половина на 2014 г. са проведени кампании за подаване на заявления за подпомагане съответно за 2013 и 2014 г., които включват:

- Предоставяне на формуляри на заявления за подпомагане и графичен материал за местонахождението на ползваните от кандидатите за подпомагане площи;
- Оказване помощ на кандидатите за подпомагане при попълване на заявленията за подпомагане и идентифициране на ползваните от тях земеделски площи;
- Въвеждане на представените заявления в Система за регистрация на кандидати и заявления за подпомагане – модул на ИСАК (130 561 заявления през 2013 г. и 136 978 заявления през 2014 г.);

- Предоставяне на попълненото и комплектовано Общо заявление в съответната териториална структура на Разплащателна агенция.
- Заявяването на площи за подпомагане за 2014 г. е извършено по актуализираната през 2013 г. ЦОФК на страната, физически блокове и „Площи, подходящи за подпомагане по СЕПП за 2013 г.“

2.3. Регистрация на земеделски производители

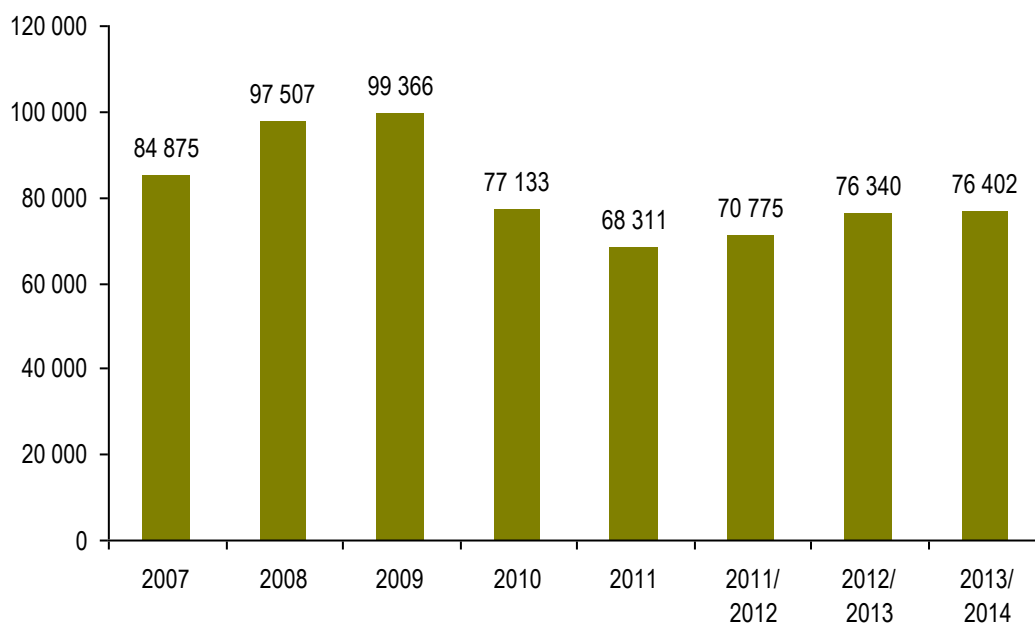
Регистърът на земеделските производители служи за набиране на информация за земеделските производители и за дейността им с цел подпомагане на земеделието и развитието на селските райони.

Дейността по поддържане на регистър на земеделските производители съгласно Наредба № 3 от 1999 г. обхваща регистрация на нови земеделски производители, пререгистрация и актуализиране на данните за вече регистрирани такива, както и отписване на земеделски производители при прекратяване на дейността им.

През 2012/2013 стопанска година регистърът поддържа данни за 76 340 земеделски производители, с 5 565 броя или 7,9% повече спрямо предходната година.

Регистрацията/пререгистрацията на земеделските производители за 2013/2014 стопанска година приключи. Продължава тенденцията от последните няколко години към постепенно повишаване на общия брой на регистрираните земеделски производители, който достига 76 402, с 62 броя повече в сравнение с 2012/2013 г.

Фигура II.1. Общ брой регистрирани земеделски производители

Източник: МЗХ

3. Участие на Държавния поземлен фонд в поземлените отношения в България

3.1. Предоставяне на имоти от ДПФ под наем или аренда

Земеделските земи от ДПФ се предоставят за ползване под наем и аренда чрез търг съгласно разпоредбите на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи. През 2013 г. общият размер на предоставените под наем или аренда земеделски имоти от ДПФ на физически и юридически лица възлиза на 106 027 ха.

Общо за страната на тръжните сесии, проведени от ОД „Земеделие“, са обявени 55 782 ха земеделски земи от ДПФ, от които са спечелени 20 375 ха, в т.ч. 13 507 ха предоставени за отглеждане на едногодишни полски култури.

3.2. Търгове със земи от ДПФ за притежатели на поименни компенсационни бонове

В съответствие с произтичащите от ЗСПЗЗ задължения на държавата за обезщетяване на собственици, Министерство на земеделието и храните провежда търгове за продажба на земеделски земи от ДПФ на притежатели на поименни компенсационни бонове. Със Заповед № РД 46-667/17.08.2012 г. на министъра на земеделието и храните е стартирала процедура за продажба на земеделски земи от държавния поземлен фонд на притежатели на поименни компенсационни бонове на територията на цялата страна с изключение на областите София-град и Габрово. През 2013 г. са сключени договори за продажба на земеделски земи от ДПФ на притежатели на поименни компенсационни бонове на обща площ 6 018 ха на стойност 39 327 102,93 поименни компенсационни бона.

3.3. Учредяване на ограничени вещни права върху земи от ДПФ

През 2013 г. са разгледани над 150 искания от кметове на общини, юридически и физически лица, във връзка с инвестиционни намерения за изграждане или разширение на площадкови и/или линейни обекти, с които се засягат земеделски земи, собственост на държавен поземлен фонд. Въз основа на решенията на Комисията за земеделските земи са изготвени 73 писма, с които министърът на земеделието и храните изразява предварително съгласие за възлагане изработването на подробен устройствен план за проектиране на площадки и трасета, във връзка с изграждане на водопроводни и канализационни мрежи, трасета на електропроводи и елементи на техническата инфраструктура.

Във връзка с предприета процедура от собственици на сгради и съоръжения за придобиване на собственост върху земята – частна държавна собственост, на която е извършено строителството, е изготвено 1 съгласие на министъра на земеделието и храните за започване на процедура за изготвяне на подробен устройствен план, с който да се определи нормативно необходимата прилежаща площ към тях.

Сключени са 7 броя договори за учредяване на ограничени вещни права върху земеделски земи от държавния поземлен фонд на основание чл. 24, ал. 1 от ЗСПЗЗ, чл. 47, ал. 20 и ал. 21 от Правилника за прилагане на закона за собствеността и ползването на земеделските земи, във връзка с чл. 62, ал. 1, чл. 64, ал. 1 и ал. 2 от Закона за енергетиката.

3.4. Комасация (уедряване) на земеделските земи

През 2013 г. продължава стартиралата през 2011 г. процедура за изготвяне на планове за уедряване на земеделски земи по заявления от собственици за 5 землища – гр. Смядово и с. Друмево, област Шумен; с. Студена, област Хасково; с. Раздел, област Ямбол и с. Момина църква, област Бургас. Площите, обхванати с планове за уедряване, възлизат на 3 500 ха.

Открити са процедури за уедряване на земеделските земи в още 15 землища на територията на страната - с. Николаево, общ. Плевен, обл. Плевен, с. Сухиндол, общ. Сухиндол, обл. Велико Търново; с. Факия, общ. Средец, обл. Бургас; с. Асеново, община Стражица, обл. Велико Търново; с. Ленково, общ. Гулянци, обл. Плевен; гр. Угърчин, общ. Угърчин, обл. Ловеч; с. Радювене, общ. Ловеч, обл. Ловеч; с. Долно Ябълково, общ. Средец, обл. Бургас; с. Горно Абланово, общ. Борово, обл. Русе; с. Горско Сливово, общ. Летница, обл. Ловеч; с. Жребино, общ. Елхово, обл. Ямбол; с. Лалково, общ. Елхово, обл. Ямбол; с. Марково, общ. Каспичан, обл. Шумен; гр. Стражица, общ. Стражица, обл. Велико Търново; с. Стрелец, общ. Горна Оряховица, обл. Велико Търново, като заявленията обхващат около 7 000 ха.

4. Дейности по опазване на земеделските земи

През 2013 г. Комисията за земеделските земи е разгледала общо 1 346 предложения за утвърждаване на площадки и/или трасета за проектиране и за промяна на предназначението на

земеделски земи за неземеделски нужди, като е постановила решения по 637 предложения за промяна на предназначението на общо 1 478 ха земеделска земя.

Комисиите към Областните дирекции „Земеделие“ са разгледали общо 685 предложения за промяна на предназначението на земеделски земи, като са постановили решения за 243 ха.

През годината са проведени комисии за приемане на рекултивирани терени, като е приета рекултивирана площ в размер на 36 ха. Определените площи за рекултивация са 117 ха.

5. Поземлени отношения

През 2013 г. са изготвени методически указания относно декларациите по чл. 69 и заявленията по чл. 70 от ППЗСПЗЗ.

Продължава да расте интересът към окрупнено ползване на земеделските земи, чрез използване на възможностите, предоставени с Глава Va „Ползване на земеделските земи“ от ЗСПЗЗ, в резултат на което за стопанската 2013-2014 г. са сключени 1 484 доброволни споразумения и са изготвени 202 служебни разпределения на земеделските земи за създаване на масиви за ползване.

През годината са проведени семинари за обучение на експерти от ОДЗ, както и многократни срещи с разяснителни цели по области със земеделски стопани и браншови организации.

Изготвени са заповеди за преработка на Картата на възстановената собственост при констатирана явна фактическа грешка и заповеди за бракуване на трайни насаждения.

6. Дейности по поддръжка на Картата на възстановената собственост, регистри и договори

След проведени процедури по реда на ЗОП са сключени 67 договора по съдебни райони за изпълнение на технически дейности за поддържане на картата на възстановената собственост. Извършени са услуги по подадени заявления на граждани и бизнеса по реда на Наредба № 49/2004 г. на стойност около 2,8 млн. лева, преведени в държавния бюджет.

На общини и инвеститори за изработването на ОУП и ПУП е предоставена цифрова информация от картата на възстановената собственост, като са изпълнени 350 административни услуги на стойност 35,8 хил. лева.

7. Структура на земеделските стопанства

Съгласно законодателството на ЕС, на всеки 10 години се събират изчерпателни данни за земеделските стопанства, чрез провеждане на преброяване на земеделските стопанства, като последното такова е проведено през 2010 г. Между две преброявания данните се актуализират чрез извадкови статистически изследвания. Така, през 2013 г. е проведено извадково статистическо изследване на структурата на земеделските стопанства в България, организирано от отдел „Агростатистика“ към Главна дирекция „Земеделие и регионална политика“ на МЗХ, съвместно с областните дирекции „Земеделие“.

По предварителни данни на отдел „Агростатистика“, през 2013 г. земеделските стопанства в България са около 259 900, с 32% по-малко спрямо 2010 г. Използваната земеделска площ е 37 083 300 дка, разпределена в 243 400 стопанства. Около 9 500 земеделски стопанства са без ИЗП. В сравнение с 2010 г., средната ИЗП на стопанство нараства с 50%, като достига до 152 дка. Стопанствата с ИЗП под 100 дка намаляват с 34% в рамките на периода, а използваната от тях земеделска площ - със 17%. С 3% се увеличават стопанствата с размер на използваната земеделска площ от 100 и повече дка, а стопанисваната от тях земя е 34 531 500 дка. Само 4% от стопанствата (8 600 броя) стопанисват 85% от ИЗП.

Към 01.11.2013 г. около 183 300 са стопанствата, в които се отглеждат селскостопански животни, птици и пчели, а 190 броя са тези, отглеждащи гъби.

8. Икономически и производствени резултати през 2013 г. и прогнозни данни за 2014 г.

8.1. Икономически сметки за селското стопанство за 2013 г.

Таблица II.2. Основни икономически показатели за селското стопанство за периода 2011 - 2013 г., млн. лева

	Продукти	2011	Изменение 2012/2011 (%)	2012	Изменение 2013*/2012 (%)	2013***
1	Стойност на продукцията от растениевъдството и животновъдството (по цени на производител *), в т. ч.:	7 538,7	+2,3	7 713,1	-1,0	7 638,2
1.1	Продукция от растениевъдството	5 100,7	+4,2	5 314,2	-0,5	5 288,0
1.2	Продукция от животновъдството	2 438,0	-1,6	2 398,9	-2,0	2 350,2
2	Селскостопански услуги	508,9	+3,5	526,5	+0,8	530,6
3	Неселскостопански неотделими второстепенни дейности	619,9	-17,0	514,6	+5,9	545,0
4	Стойност на брутната продукция от отрасъл "Селско стопанство" (по цени на производител *) ($p_4 = p_{1.1} + p_{1.2} + p_2 + p_3$)	8 667,5	+1,0	8 754,2	-0,5	8 713,8
5	Стойност на крайната продукция от отрасъл "Селско стопанство" (по базисни цени **)	8 517,5	+1,6	8 651,9	-0,7	8 593,3
6	Междинно потребление (без вътрешни обороти)	5 369,9	+0,6	5 400,9	-2,2	5 279,5
7	Брутна добавена стойност (по базисни цени **)	3 147,6	+3,3	3 251,0	+1,9	3 313,8
8	Операиращ излишък / Смесен доход	3 027,5	+9,1	3 304,1	+17,3	3 875,0
9	Предприемачески доход	2 467,8	+0,2	2 472,6	+23,7	3 058,8
10	Брутообразуване на основен капитал	338,7	+0,9	341,7	+13,7	388,5

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ

* Цени на производител - цени, невключващи субсидии по продукти

** Базисни цени – цени, включващи субсидии по продукти

*** Данните за 2013 г. са предварителни

Стойност на брутната продукция от отрасъл "Селско стопанство"

Стойността на брутната продукция от отрасъл "Селско стопанство" за 2013 г. по текущи цени на производител (по предварителни данни) възлиза на 8 713,8 млн. лева, с 0,5% под нивото от предходната година. Тя се формира от стойността на:

- Продукцията от растениевъдството – 5 288,0 млн. лева или 60,7%;
- Продукцията от животновъдството – 2 350,2 млн. лева или 27,0%;
- Продукцията от неотделими второстепенни дейности – 545,0 млн. лева или 6,2%;
- Селскостопански услуги – 530,6 млн. лева или 6,1%.

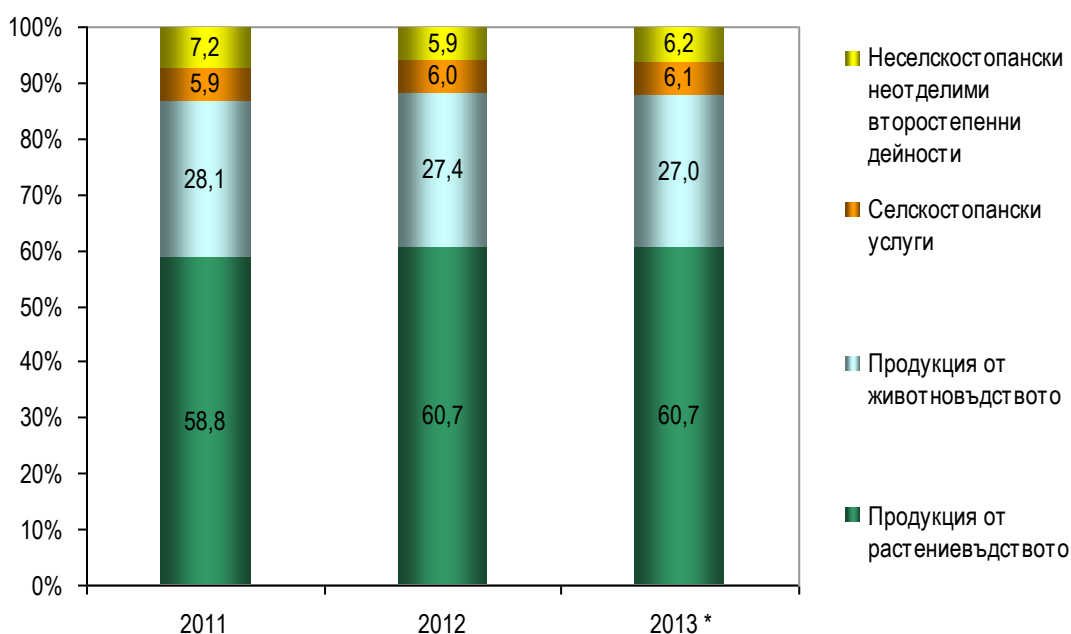
През 2013 г. стойността на продукцията от растениевъдството и от животновъдството отбелязва спад спрямо предходната година – съответно с 0,5% и с 2%, който е повлиян основно от ценови фактори. И при двата подотрасъла като цяло се отчита ръст на физическия обем на продукцията, който обаче е съпроводен с чувствителен спад на цените на производител спрямо

2012 г. при структуроопределящи подотрасли като производство на пшеница, царевица, слънчоглед, тютюн, зеленчуци, винено грозде, яйца за консумация, мляко. (Приложение 5)

В сравнение с 2012 г., ръст се наблюдава при стойността на селскостопанските услуги – с 0,8% и на продукцията от неотделимите второстепенни дейности – с 5,9%.

През 2013 г. се запазва дисбаланса в развитието на двете основни направления на отрасъла – растениевъдство и животновъдство. Делът на растениевъдството в стойността на продукцията от селскостопанския отрасъл и през тази година е повече от два пъти по-голям от дела на животновъдството.

Фигура II.2. Структура на стойността на brutната продукция от отрасъл "Селско стопанство" за периода 2011 – 2013 г., %

Източник: Изчисления на МЗХ по данни на НСИ

*предварителни данни за 2013 г.

Общата стойност на реализираните посредством продажби селскостопански стоки (продукти от растениевъдството и животновъдството) през 2013 г. възлиза на 6 003,7 млн. лева или 68,9% от brutната продукция от отрасъл Селското стопанство (Приложение 1). Продадената растениевъдна продукция през годината е на стойност 4 455,3 млн. лева (51,1% от brutната продукция), продадената животновъдна продукция – на стойност 1 548,3 млн. лева (17,8% от brutната продукция). Извън отрасъла е реализирана растениевъдна и животновъдна продукция за 5 587,7 млн. лева, а в рамките на продажби между селскостопанските предприятия – за 395,9 млн. лева.

Селскостопанските единици са употребили с производствена цел произведени през годината селскостопански продукти (семена, посадъчен материал, фуражи и др.) на стойност 1 017,1 млн. лева (11,7% от brutната продукция).

За самопотребление в стопанствата е използвана селскостопанска продукция на стойност 1 223,0 млн. лева (14,0% от brutната продукция).

Производството на стоки - основен капитал (производство на продуктивни животни) за собствена сметка е в размер на 112,9 млн. лева.

Стойност на крайната продукция

Стойността на крайната продукция от селското стопанство (стойност на продукцията след приспадане на вътрешните обороти) по базисни цени (цени с включени субсидии по продукти) за 2013 г. възлиза на 8 593,3 млн. лева. Следвайки тенденцията на изменение на компонентите на стойността на брутната продукция, тя намалява с 0,7% спрямо предходната година (Приложение 4).

Структурата на крайната продукция в селското стопанство за 2013 г. запазва формираните съотношения между направленията на отрасъла, очертани при стойността на брутната продукция. И при крайната продукция най-голям е относителният дял на продукцията от растениевъдството – 61,0%. За 2013 г. относителният дял на продукцията от животновъдството е 26,5%, на продукцията от неотделимите неселскостопански второстепенни дейности – 6,3% и на селскостопанските услуги – 6,2%.

Най-голям принос за формирането на стойността на крайната продукция от отрасъл "Селско стопанство" през 2013 г. имат следните растениевъдни продукти:

- Мека пшеница – дял от 16,9 с 1 456,0 млн. лева (спад от 12,2% в стойностно изражение спрямо предходната година);
- Слънчоглед – дял от 12,6% с 1 078,7 млн. лева (спад от 7,3%);
- Царевица за зърно – дял от 8,1% с 694,8 млн. лева (ръст от 17,2%);
- Тютюн – дял от 3,1% с 264,9 млн. лева (ръст от 53,1%);
- Рапица и репица – дял от 2,6% с 224,3 млн. лева (спад от 12,5%).

През 2013 г. почти половината от стойността на крайната продукция продължава да се формира от производството на зърнени и маслодайни култури (съответно в размер на 2 461,5 млн. лв. и 1 321,4 млн. лв.), макар и общият дял на тези производства да намалява с 2,1 процентни пункта до 44,0%. Същевременно се наблюдава увеличаване на дела на стойността на продукцията от плодове и зеленчуци (вкл. картофи) – от общо 6,5% за 2012 г. на 8,1% за 2013 г., което е обусловено от ръст на производството при тези направления.

Направленията от животновъдния подотрасъл, които имат най-голям принос в общата стойност на крайната продукция от отрасъл "Селско стопанство" през 2013 г., са:

- Производство на мляко – дял от 10,1% с 867,1 млн. лева (ръст от 7,9% спрямо 2012 г.);
- Птицевъдно направление за месо – дял от 4,1% с 355,8 млн. лева (спад от 7,5%);
- Свиневъдство – дял от 3,7% с 318,9 млн. лева (ръст от 14,4%);
- Говедовъдство – дял от 2,8% с 236,9 млн. лева (спад от 8,1%);
- Овцевъдство и козевъдство – дял от 2,6% с 222,1 млн. лева (спад от 31,5%);
- Производство на яйца – дял от 2,3% с 200,3 млн. лева (спад от 19,8%).

Междинно потребление

Междинното потребление, използвано за създаването на крайната продукция в отрасъла през 2013 г., е на стойност 5 279,5 млн. лева, с 121,4 млн. лева по-малко от предходната година (Приложения 3 и 4). При повечето елементи на междинното потребление се наблюдават пониски ценови равнища в сравнение с 2012 г., което допринася за реализирания спад от 2,2% (база: цени за 2010=100 – Приложение 6).

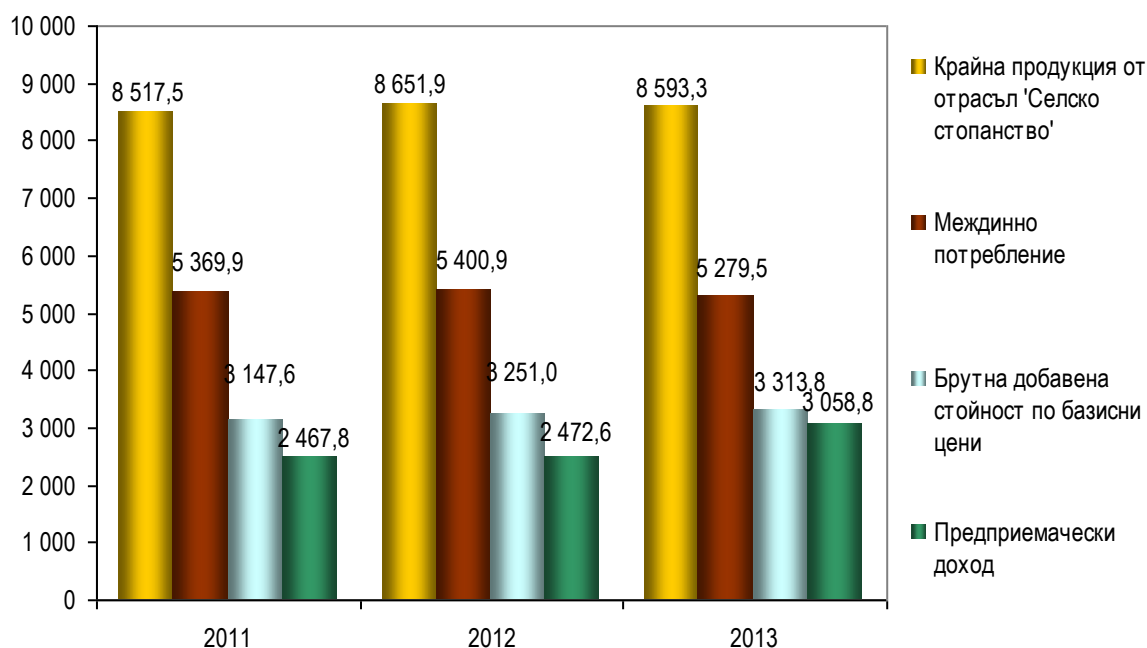
През 2013 г. междинното потребление представлява 61,4% от стойността на продукцията, при съответно 63,0% и 62,4% за 2011 и 2012 г.

Най-голям дял в неговата структура заемат разходите за фуражи – 24,1% (1 270,3 млн. лева), следвани от разходите за горива и масла – 22,1% (1 164,8 млн. лева), селскостопанските

услуги – 10,1% (530,6 млн. лева) и разходите за торове и почвени подобрители – 9,6% (506,0 млн. лева).

Свиването на междинното потребление като цяло е следствие от спада при потреблението на структуроопределящите му елементи - фуражи (с 19,8%) и горива и масла (с 2,1%), както и от намаленото потребление на семена и посадъчен материал (с 4,5%) и направените в по-малък обем разходи за поддръжка на сгради (с 2,5%).

Фигура II.3. Основни икономически показатели за отрасъл "Селско стопанство" за периода 2011 – 2013* г., млн. лева

Източник: НСИ;

*предварителни данни за 2013 г.

Брутна добавена стойност

Брутната добавена стойност (по базисни цени), създадена в селското стопанство през 2013 г., е в размер на 3 313,8 млн. лева. Тя отбелязва ръст от 1,9% спрямо предходната година. При регистрирания спад в стойността на крайната продукция, това увеличение е резултат от свиването на междинното потребление през годината.

Потребление на основен капитал

През 2013 г. потреблението на основен капитал в отрасъла намалява с 19,8% на годишна база до 486,3 млн. лева.

Формиране на дохода от селскостопанска дейност – нетен опериращ излишък/смесен доход

Смесеният доход/опериращ излишък през годината възлиза на 3 875,0 млн. лева, като нараства с 570,96 млн. лева или 17,3% спрямо 2012 г.

Компенсация на наетите, арендни плащания, получени и платени лихви

През 2013 г. разходите за заплати и осигуровки на наетите в селското стопанство нарастват с 11,8% спрямо предходната година и възлизат на 616,0 млн. лева.

Разходите за аренда са в размер на 759,8 млн. лева, със 7,4% по-малко спрямо 2012 г.

През 2013 г. е налице значително увеличение както на разходите за лихви, така и на доходите от лихви. Платените лихви възлизат на 77,4 млн. лева, а получените лихви – на 20,0 млн. лева, съответно с около четири и половина и пет и половина пъти повече от 2012 г.

Предприемачески доход

Предприемаческият доход в отрасъл „Селско стопанство“ за 2013 г. възлиза на 3 058,8 млн. лева, отбелязвайки ръст от 23,7% спрямо предходната година.

Този ръст е обусловен от увеличението на размера на получените субсидии през годината, които са с 460,4 млн. лева или 38,2% повече от 2012 г. Наблюдава се тенденция на нарастване на дела на субсидиите в предприемаческия доход на ниво отрасъл. По предварителни данни, 54,5% от предприемаческия доход общо за отрасъл „Селско стопанство“ през 2013 г. се формира от приходи от субсидии, докато през 2012 г. и 2011 г. този дял е съответно 48,8% и 36,7%.

8.2. Производствени резултати в растениевъдството

В агроклиматично отношение, изминалата 2013 г. се характеризира с климатични екстремуми – периоди на рязко затопляне и застудяване през зимните месеци; проливни дъждове, придружени с буря през пролетта и лятото, довели до преовлажняване на площи със земеделски култури; наднормени топлинни условия през летните месеци, предизвикали локални засушавания и скъсяване на междуфазния период при късните земеделски култури.

Относително сухата есен на 2012 г. (в някои райони на страната) забави навременната сеитба на рапицата и последващото ѝ развитие, а ниските температури през зимния период, доведоха до неуспешното ѝ презимуване и причиниха повреди от измръзване при част от посевите.

Падналите значителни валежи през пролетните месеци, придружени с бури в отделни райони на страната, доведоха до наводняване и преовлажняване на част от площите, заети със земеделски култури. Регистрираните градушки в края на пролетта и през лятото нанесоха сериозни щети на културите.

През летните месеци – юли и август бяха отчетени наднормено високи температури и липса на валежи. Това доведе до поява на сериозно почвено засушаване, което наруши нормалното физиологично развитие на земеделските култури. В много райони бяха отчетени повреди по растенията, скъсиха се и фазите на развитие при някои от пролетните култури.

По информация на отдел „Агростатистика“ на МЗХ, през 2013 г. се регистрира ръст на производството на зърнени и маслодайни култури, плодове и зеленчуци спрямо 2012 г. Най-значително нарастване се наблюдава при производството на плодове – с близо 70%, следвано от това при маслодайните и зърнени култури, съответно с 39% и 31%. Увеличението е по-слабо изразено при общото производство на зеленчуци – с 19%.

8.2.1. Зърнопроизводство

През 2013 г. реколтираните площи със зърнени култури са в размер на 2 007 хил. ха, което е с около 6% повече спрямо предходната година. При повече от основните зърнени култури се наблюдава увеличение на реколтираните площи в сравнение с 2012 г., като повишението е чувствително при тритикале и ръж – съответно с 27 и 23% и по-слабо при пшеница, ечемик, ориз и овес – с между 3 и 11%. Само реколтираните площи с царевица намаляват, с 8%.

Под влияние на сравнително благоприятните агроклиматични условия, през 2013 г. се отчитат значително по-високи средни добиви спрямо предходната година (с изключение на ориза), като повишението е от 7% при ечемик и овес до 74% при царевица.

В резултат, общото производство на зърнени култури се увеличава с около 31% спрямо 2012 г. до 9 154 хил. тона.

Пшеницата заема дял от 60% от общото производство на зърно през годината, а царевицата - 30%.

Таблица II.3. Производство на основни зърнени култури от реколти `2012 и `2013 г.

Култура	Реколтирани площи (ха)		Среден добив (тона/ха)		Производство (тонове)		
	2012 г.	2013 г.	2012 г.	2013 г.	2012 г.	2013 г.	Изменение 2013/2012 г.
Пшеница	1 185 007	1 314 288	3,760	4,189	4 455 104	5 504 941	23,6%
Ръж	12 617	15 458	1,742	1,886	21 979	29 153	32,6%
Тритикале	10 808	13 729	2,453	2,827	26 514	38 808	46,4%
Ечемик	191 432	197 464	3,458	3,691	661 932	728 836	10,1%
Овес	16 640	17 891	1,852	1,989	30 822	35 581	15,4%
Царевица за зърно	466 789	428 300	3,680	6,394	1 717 785	2 738 671	59,4%
Ориз	9 873	10 214	5,560	5,495	54 896	56 121	2,2%

Източник: МЗХ, отдел "Агrostатистика"

Пшеница

По данни на отдел "Агrostатистика" на МЗХ, през 2013 г. производството на пшеница възлиза на 5 504 941 тона, с 23,6% над нивото от 2012 г. Увеличението се дължи основно на повишения среден добив с 11,4% (4,189 тона/ха).

Площите, засети с пшеница през 2013 г. са в размер на 1 318 715 ха – увеличение с 10,8% на годишна база, като от тях са реколтирани 1 314 288 ха (99,7%).

Делът на реколтираните площи с пшеница през годината е най-голям в Североизточния район – 22,9% (300 817 ха). Следват Северозападният район с 21,0% (276 029 ха), Югоизточният с 20,2% (265 196 ха) и Северният централен район с 19,3% (253 300 ха).

По данни от анкета БАНСИК на отдел "Агrostатистика" на МЗХ, при площите с пшеница през 2013 г. делът на предшественик царевица и слънчоглед е 59,2%. Около 18,5% от площите са след предшественик житни. В сеитбооборота с пшеницата са включени 2,7% угари, както и около 20% други култури.

Ръж и тритикале

Произведеното зърно от ръж от реколта `2013 бележи годишно увеличение от 32,6% до 29 153 тона, основно поради нарастване на реколтираните площи с 22,5%.

Реколтираните площи с тритикале през 2013 г. се увеличават с 27,0% спрямо 2012 г. Нарастване се наблюдава и при средния добив, като на годишна база е с 15,2%, до 2,827 тона/ха. Отчетеното увеличение на площите и средния добив води до повишаване на производството с 46,4% спрямо предходната година. Най-много реколтирани площи с ръж и тритикале се наблюдават в Южния централен район – съответно 6 625 ха и 5 942 ха.

Ечемик

Производството на ечемик през изминалата година възлиза на 729 хил. тона – с 10,1% повече спрямо 2012 г., основно вследствие на увеличения среден добив със 7%.

Реколтираните площи с ечемик през 2013 г. нарастват с 3,2% до 197 464 ха.

Най-много площи с ечемик през 2013 г. има в Югоизточния район – 34,4% от реколтираните площи или 67 944 ха. Втори по размер е Северният централен район, чийто дял е 20,8% (41 128 ха).

През 2013 г. 31,9% от площите с ечемик са засети след предшественик пшеница и ечемик, а 41,4% - след окопни култури. В сеитбооборота с ечемика са влезли 2,5% от угарите, а делът на други предшественици е 24,2%.

Овес

Производството на овес бележи ръст от 15,4% спрямо 2012 г., което се дължи на увеличението на реколтираните площи и средния добив, съответно със 7,5% и 7,4%. Най-много площи с овес са реколтирани в Северозападния район – 4 680 ха.

Царевица за зърно

През 2013 г. се наблюдава чувствително увеличение при производството на царевица – с 59,4% и възлиза на 2 738 671 тона. Вследствие на благоприятните агроклиматични условия в страната през 2013 г. средния добив бележи значителен ръст от около 74%, до 6,39 тона/ха. При площите, както на засетите, така и на реколтираните се отчита известно намаление, съответно с 8,9% и с 8,5%.

През 2013 година е най-голям дялът на площите с царевица в Северозападния район - 37,7% (161 476 ха), следван от Североизточния район – с относителен дял от 29,0% (124 421 ха) и Северен централен район с 25,6% (109 604 ха).

Около 49% от площите с царевица през 2013 г. са след предшественик житни култури. Делът на царевицата след предшественик слънчоглед е 9,7%. Увеличава се дялът на монокултурното отглеждане при царевицата – 28,8% от площите. Делът на другите предшественици е 12,6%.

Ориз

През 2013 г. производството на оризова арпа се увеличава с 2,2% и достига 56 121 тона, което се дължи на увеличението на реколтираните площи с 3,5% (10 214 ха). Средният добив за реколта 2013 намалява с 1,2% и възлиза на 5,495 тона/ха.

Засетите площи с ориз през 2013 г. са в размер на 10 306 ха, с 3,6% повече спрямо 2012 г.

8.2.2. Маслодайни култури

Основните маслодайни култури, отглеждани в страната, са слънчоглед и зимна маслодайна рапица.

През 2013 г. площите със слънчоглед заемат 86% от общите площи с маслодайни култури.

Таблица II.4. Производство на маслодайни култури през 2012 и 2013 г.

Култура	Реколтирани площи (ха)		Среден добив (тона/ха)		Производство (тона)		
	2012 г.	2013 г.	2012 г.	2013 г.	2012 г.	2013 г.	Изменение 2013/2012 г.
Слънчоглед	780 755	878 637	1,777	2,247	1 387 780	1 974 425	42,3%
Рапица	134 516	134 656	2,015	2,501	271 041	336 731	24,2%

Източник: МЗХ, отдел „Агροстатистика“

Слънчоглед

Производството на слънчоглед през 2013 г. е в размер на 1 974 425 тона - с 42,3% повече спрямо 2012 г., в резултат от нарастване както на реколтираните площи (с 12,5%), така и на средния добив (с 26,4%).

Засетите площи със слънчоглед през 2013 г. са 882 106 ха - с 12,2% повече от предходната година.

С най-голям дял от реколтираните площи със слънчоглед през годината е Северозападният район с 23,8% (209 258 ха). Следват Североизточният район – 23,7% (207 856 ха) и Северният централен район с 20,8% (182 991 ха).

По данни от БАНСИК, 64,8% от площите със слънчоглед през 2013 г. са засети след предшественик пшеница или ечемик, а около 14% – след царевича. Увеличава се дялът на слънчогледа след предшественик слънчоглед – 9,2%. Дялът на предшественици – други култури е 11,9%.

Рапица

През 2013 г. производството на рапица възлиза на 336 731 тона, което е с 24,2% повече спрямо 2012 г. Средният добив е 2,501 тона/ха, с 24,1% по-висок спрямо предходната година.

Засетите площи с рапица през 2013 г. са 135 037 ха, като от тях са реколтирани 134 656 ха.

Най-много реколтирани площи с рапица през 2013 г. са отчетени в Северозападния район – 35 897 ха, следван от Северния централен – 34 209 ха и Югоизточния район - 32 457 ха.

8.2.3. Технически култури

Влакнодайни култури

Памук

През 2013 г. се отчита редуциране на засетите площи с памук с 44%, до 242 ха. Реколтираните площи намаляват до 236 ха, при отчетени 373 ха за предходната година. Същевременно, средният добив на памук нараства с 48,3% до 1 тон/ха. Това до голяма степен компенсира отчетеното намаление на реколтираните площи и общото производство на памук през 2013 г. възлиза на 237 тона, като се доближава до произведените 252 тона през предходната година.

През 2013 г. няма отчетено производство на лен и коноп в страната. Две фирми са получили разрешение от министъра на земеделието и храните за отглеждане на растения от коноп през 2014 г., като по подадена от фирмите информация са засети 5,5 ха с посевен материал от сортове коноп, които са вписани в Европейския каталог и са позволени за търговия на територията на Европейския съюз.

Тютюн

По информация на отдел „Агростатистика“ на МЗХ, през 2013 г. площите заети с тютюн са 20 573 ха, при отчетени 18 179 ха за предходната година. При реколтираните площи е отчетено увеличение с 12,4% на годишна база, до 20 400 ха, а при средния добив от тютюн – с 15,6%. В резултат, производството на тютюн нараства с 29,9% спрямо 2012 г. до 36 446 тона.

8.2.4. Зеленчуци

През стопанската 2013 г. използваните площи за производството на зеленчуци в професионални и малки стопанства са 40 401 ха, със 14,2% повече спрямо 2012 г. От тях, 39 343 ха са открити площи, а 1 058 ха - оранжерийни площи.

Общата продукция от зеленчуци - реколта `2013 е в размер на 641,1 хил. тона, като 93,8 хил. тона са от оранжерийно производство, а 547,3 хил. тона - от открити площи. Спрямо предходната година, общото производство на зеленчуци в страната се повишава с 19%, като

увеличение се наблюдава и при двата типа производства – с около 76% при оранжерийното и с 13% при производството от открити площи. Най-голямо производство през годината се регистрира при картофи – 186,5 хил. тона, домати – 117,9 хил. тона дини – 64,4 хил. тона и пипер – 63,7 хил. тона.

През 2013 г. се отчита увеличение на реколтираните площи при плодните зеленчуци - с 19,2%, бобовите - с 14,1% и листо-стъблените - с 2,9%, докато при кореноплодните и клубеноплодни се регистрира спад на площите с 15,1%.

С най-голям относителен дял през 2013 г. са реколтираните площи с картофи – 32,6% (12,8 хил. ха), пипер – 10,3% (4 хил. ха), домати – 8,3% (3,2 хил. ха), площи с дини – 7,8% (3,1 хил. ха), нахут – 5,1% (2 хил. ха) и главесто зеле – 4,9% (1,9 хил. ха).

Таблица II.5. Основни площи, използвани за производство на зеленчуци – реколти 2012 и 2013 г., ха

Основни площи	Реколта 2012 г.	Реколта 2013 г.	Изменение 2013/2012 г.
Открити площи	34 422	39 343	14,3%
Общо оранжерийна площ	948	1 058	11,6%
Обща площ	35 370	40 401	14,2%

Източник: МЗХ, отдел "Агостатистика"

През 2013 г. се наблюдава намаление на площите с фасул – зърно с 32,9%, ягоди – с 15,4%, картофи – с 14,4%, главесто зеле – с 8,7%, домати – с 4,7%.

Чувствително нарастване на годишна база се отчита при площите, заети с пипер – с 33,9% и патладжан – с 29,9%. Значително нарастват и площите, заети с нахут – с 91,8%. Увеличението при краставици и корнишони е с около 7%.

Таблица II.6. Площи, производство и средни добиви от зеленчуци – реколта 2013 г.

Зеленчуци	Реколтирани площи (ха)	Производство (тона)			Среден добив (кг/ха)
		Общо	От открити площи	Оранжерийно производство	
I. Плодови зеленчуци	14 440	347 476	260 245	87 231	-
Домати	3 242	117 948	77 390	40 558	23 871
Пипер	4 035	63 650	59 452	4 198	14 734
Краставици	592	49 000	8 237	40 763	13 914
Корнишони	160	4 008	2 898	1 110	18 113
Патладжан	291	8 454	8 172	282	28 082
Тиквички	168	4 028	4 003	25	23 827
Тикви	799	15 418	с	с	19 275
Дини	3 062	64 443	с	с	20 978
Пъпеши	1 119	14 710	с	с	13 082
Сладка царевица	520	3 803	3 803	-	7 313
Други плодови зеленчуци (бамя)	452	2 014	2 014	-	4 456
II. Бобови	5 579	11 976	11 948	28	-
Фасул – зърно	1 034	1 125	1 125	-	1 088

Зеленчуци	Реколтирани площи (ха)	Производство (тона)			Среден добив (кг/ха)
		Общо	От открити площи	Оранжерийно производство	
Леща	1 282	1 302	1 302	-	1 016
Градински грах	899	3 886	3 886	-	4 323
Градински фасул - зелен	340	2 573	2 545	28	7 485
Нахут	2 024	3 090	3 090	-	1 527
III. Листо-стъблени зеленчуци	3 294	65 271	61 564	3 707	-
Главесто зеле	1 903	45 114	45 090	24	23 694
Праз	82	1 280	1 259	21	15 354
Салати (марули)	358	7 648	4 489	3 159	12 539
Спанак	81	973	924	49	11 407
Броколи	85	1 027	1 027	-	12 082
Арпаджик	201	2 691	2 691	-	13 388
Цветно зеле	153	2 310	2 310	-	15 098
<i>Други листо- стъблени зеленчуци</i> (магданоз, чубрица, копър, къдраво и брюкселско зеле, алабаш, лук кромид - зелен, чесън - зелен)	431	4 228	3 774	454	-
IV. Кореноплодни и клубеноплодни	14 671	208 071	207 694	377	-
Картофи	12 765	186 529	186 499	30	14 610
Моркови	258	5 400	5 398	2	20 922
Лук кромид - зрял	1 225	12 769	12 748	21	10 407
Чесън – зрял	326	1 562	1 533	29	4 702
Репички	8	348	55	293	6 875
Целина	8	120	118	2	14 750
<i>Други кореноплодни</i> (ряпа, салатно цвекло, пащърнак)	81	1 343	1 343	-	-
V. Ягоди	633	3 841	3 729	112	5 891
VI. Култивирани гъби	-	2 344	-	2 344	-
VII. Други зеленчуци	443	2 127	2 100	27	-
Общо:	39 060	641 106	547 280	93 826	-

Източник: МЗХ, отдел "Агостатистика"
с – конфиденциални данни

Площите, заети с плодови зеленчукови култури (домати, пипер, краставици, дини, пъпеши и др.) през 2013 г. възлизат на 14 440 ха. С най висок относителен дял са площите, заети с пипер (27,9%), домати (22,5%) и дини (21,2%).

Реколтираните площи със зърнено-бобови култури през 2013 г. са в размер на 5 579 ха. С най-голям относителен дял от общите площи с тези култури е нахутът (36,3%), следван от лещата (23%).

През 2013 г. общите площи с листно-стъблени зеленчуци са 3 294 ха, като с най-висок относителен дял на заети площи в групата е главестото зеле (57,8%).

От групата на кореноплодните и клубеноплодни зеленчуци с най-висок относителен дял и през 2013 г. отново са картофите (87%), следвани от лук-кромид зрял (8,3%).

Производството на пресни зеленчуци от открити площи (без картофи и зърнено-бобови култури) през 2013 г. възлиза на 355,3 хил. тона. С най-голям дял от общото производство на пресни зеленчуци са домати (33%), пипер (18%), главесто зеле (13%), лук кромид – зрял (4%).

От открити площи през годината са произведени 118 хил. тона домати, което е с 25,5% повече спрямо 2012 г. Увеличение на годишна база се регистрира и при производството на краставици – с 39,6% до 8,2 хил. тона, пипер – с 35,2% до 59,5 хил. тона и лук-кромид – с 23,4% до 12,7 хил. тона. Близко 6 пъти нараства производството на сладка царевица – от 0,7 хил. тона през 2012 г. на 3,8 хил. тона през 2013 г.

В сравнение с предходната година, през 2013 г. производството на корнишони от открити площи бележи спад от 23,9%, до 2,9 хил. тона, а това на главесто зеле – с 4,6%, до 45 хил. тона. По-значително намаление на продукцията се регистрира при моркови и салати, съответно с 43,7% и 42,1%.

Общото производство на зърнено-бобови култури през 2013 г. нараства с 36,4% спрямо 2012 г. до 12 хил. тона. По-значително годишно увеличение се наблюдава при производството на градински грах-зелен – със 140,3% и нахут – със 71,5%. Свиване на продукцията се отчита при фасул-зърна и леща, съответно с 30,6% и 24,7%.

Независимо от лекото намаление на площите, производството на картофи през 2013 г. отбелязва ръст от 23,3% спрямо реколта 2012 г.

Таблица II.7. Общо производство на основни зеленчуци от реколти 2012 и 2013 г.

Видове зеленчуци	Реколта 2012 г. (тона)	Реколта 2013 г. (тона)	Изменение 2013/2012 г.
Домати	94 016	117 948	25,5%
Пипер	47 087	63 650	35,2%
Патладжан	7 830	8 454	8,0%
Краставици и корнишони	37 961	53 008	39,6%
Дини	55 703	64 443	15,7%
Пъпеши	17 685	14 710	-16,8%
Картофи	151 319	186 529	23,3%
Главесто зеле	47 301	45 114	-4,6%
Лук кромид зрял	10 344	12 769	23,4%
Ягоди	4 770	3 841	-19,5%

Източник: МЗХ, отдел "Агростатистика"

При някои от основните зеленчукови култури се наблюдават по-високи средни добиви от хектар в сравнение с 2012 г. Увеличение на средния добив има при картофите – 44%, градински грах – 43%, лук-кромид – 28,6%, дини – 16,4%, градински грах – 43%, домати – 10,2%. По-съществен спад се наблюдава при средния добив при патладжан – 19,2%, ягоди – 6,5%, пъпеши – 6,1% и пипер – 3,3%.

По-високият среден добив при някои от основните култури се дължи на спазване на технологиите за тяхното отглеждане (добра агротехника) от земеделските производители и използването на качествени, сертифицирани зеленчукови семена.

Неблагоприятните климатични условия през месеците на отглеждане на открито на зеленчуците през 2013 г. в някои области от страната оказва негативно влияние върху средния добив и производството при някои от основните зеленчукови култури, като картофи, домати и др.

Оранжерийното производство в страната се определя от няколко основни зеленчукови култури като домати, краставици, пипер, корнишони, салати, марули и други. През 2013 г. производството на оранжерийни зеленчуци е в размер на 93,8 хил. тона, което е със 73,6% над нивото от 2012 г. Произведени са 40,7 хил. тона краставици – с 45,3% повече от реколта 2012 г. Производството на корнишони, салати и пипер сладък бележи ръст с между два и четири пъти на годишна база. Продукцията от домати през 2013 г. нараства с 99,5% до 40,6 хил. тона.

Таблица II.8. Оранжерийно производство на основни зеленчуци от реколти 2012 и 2013 г.

Видове зеленчуци	Реколта 2012 г. (тона)	Реколта 2013 г. (тона)	Изменение 2013/2012 г.
Домати	20 328	40 558	99,5%
Пипер	1 166	4 198	260,0%
Краставици	28 048	40 763	45,3%
Корнишони	443	1 110	150,6%
Салати и марули	1 031	3 159	206,4%
Други зеленчуци (без гъби)	925	1 694	83,1%
Общо	54 034	93 826	73,6%

Източник: МЗХ, отдел "Агостатистика"

При основните оранжерийни култури през 2013 г. се наблюдава увеличение на производството, което се дължи на по-добрата агротехника на отглеждане и по-висококачествената продукция, водеща до по-добра реализация на продукцията. Голяма част от българските оранжерийни зеленчуци се насочват към страните от ЕС. Произведената оранжерийна продукция през 2013 г. от домати, пипер, салати и други е реализирана изцяло. Затруднение се наблюдава през м. юни 2013 г. при реализацията на продукцията, произведена в неотопляеми оранжерии. Причина за това е застъпване на производството на зеленчуци от оранжерии и от открити площи и насищането на пазара, вкл. от внос на зеленчуци в страната.

За увеличаване на площите и производството на зеленчуци през 2013 г. допринася финансовото подпомагане с европейски и държавни средства по различни схеми за подкрепа на производителите на зеленчуци.

Производството на зеленчуци е свързано с високи разходи, определящи и по-висока себестойност на готовите продукти, което води до затруднение при тяхната реализация.

През 2013 г. себестойността на зеленчуковата продукция нараства, поради увеличение на цените на тока, поливната вода, горивата, минералните торове, продуктите за растителна защита и сертифицирани семена за посев. Задълбочават се проблемите с остарялата поливна инфраструктура и намаляващата работна ръка в районите с интензивно зеленчукопроизводство. Същевременно, бавното възстановяване след глобалната икономическа криза през последните няколко години ограничава платежоспособното търсене от страна на българските и европейските потребители за скъпите пресни ранни (оранжерийни) зеленчуци. Неблагоприятните икономически условия водят до известни финансови затруднения за българските производители на зеленчуци.

През 2013 г. земеделските производители на зеленчуци са реализирали своята продукция основно на вътрешния пазар и в преработвателните предприятия. За собствена консумация е заделена част от продукцията, като най-голям е делът на пипера, доматиите, патладжана, зрелият лук. Зеленчуците, предназначени за износ, са основно от оранжерийното

производство, като най-висок е делът на краставиците, дините, картофите, пипера. През 2013 г. за преработка са насочени около 80% от произведените моркови, патладжан, пипер и домати.

Като слабост при реализацията на произведената продукция може да се отчете липсата на предварително сключени търговски договори между производители и търговци. Поради неорганизираност на предлагането от страна на производителите, търговците често се оказват по-силната страна при определяне на изкупните цени. Сдружаването на производителите е решаващо за успеха на българските зеленчукопроизводители, тъй като на пазара се търсят големи партии от еднородни, качествени зеленчуци, което се оказва непосилна задача за дребните производители.

През 2013 г. със заповеди на министъра на земеделието и храните са признати 10 групи производители на плодове и зеленчуци (временно признати организации на производители), съгласно Наредба № 11 от 15 май 2007 г. Общо групите производители до момента са 12 на брой, две от които през 2013 г. са започнали изпълнение на дейностите от плановете си за признаване и са получили финансиране на инвестиционните си програми от ЕС и държавата. На новите 10 групи производители през 2013 г. са одобрени за финансиране инвестиционните програми и тяхното изпълнение ще започне през втората половина на 2014 г.

Липсата на ефективни организации на производители (през 2013 г. няма призната нито една нова организация на производители на зеленчуци) не позволява на българските производители да се възползват от основната възможност за европейско финансиране в сектора - чрез съфинансиране на оперативни програми на организации на производители.

Известно негативно влияние върху развитието на сектора оказва прилаганата схема за директни плащания на база единица площ, което създава предпоставки земеделските производители да се ориентират към производството на култури с по-ниска себестойност на единица площ.

Предоставяните и през 2013 г. финансови средства по специфична схема за подпомагане на производителите на пресни плодове и зеленчуци на тон качествена продукция, допринесе за увеличаване на производството на домати, пипер, краставици (полско и оранжерийно производство) и повишаване на тяхното качество, осигурявайки възможности за по-добрата им реализация и съответно - увеличаване на доходите за земеделските стопани, производители на зеленчуци.

Очаквани данни за 2014 г.

През 2014 г. се очаква оранжерийното производство на зеленчуци да продължи да нараства, отчитайки лекото увеличение на площите с оранжерии и по-слабото отражение на неблагоприятните климатични условия върху средните добиви и качеството на продукцията. Предвижда се запазване на тенденцията на използване на оранжерийните площи за производството на основните зеленчукови култури - дългоплодни краставици, домати, пипер-сладък, салати и марули. Очаква се и през 2014 г. да продължи процесът на модернизиране на оранжерии и използването на нови, съвременни технологии за производството на висококачествени, отговарящи на европейските стандарти ранни зеленчуци.

През 2014 г. продължава да се прилага схемата за специфично подпомагане на земеделските производители за подобряване качеството на пресни плодове и зеленчуци, произведени в България. Финансовият ресурс по схемата е увеличен близо 2 пъти (от 15 млн. лева през 2013 г. на 37 млн. лева през 2014 г.). В допълнение, производителите на зеленчуци имат възможност да се възползват и от национално подпомагане под формата на държавни помощи, предоставяни чрез ДФЗ. Това дава основание да се прогнозира леко увеличение на площите със зеленчукови култури. По експертна оценка, площите заети с пипер, домати и краставици през 2014 г. ще се увеличат с 10-15% спрямо 2013 г.

Според оперативни данни, налични към средата на септември 2014 г., може да се очаква през 2014 г. полското производство на домати, картофи, фасул и градински грах да нарасне спрямо предходната година, а това на пипер – да намалее.

Предприетите от страна на МЗХ мерки за ограничаване на нерегламентирания внос на зеленчуци в страната, както и желанието на големите търговски вериги да предлагат на своите щандове български зеленчуци, се очаква да окажат положителен ефект върху производството на зеленчуци.

Очаква се през 2014 г. да се засили интересът на земеделските производители на зеленчуци за обединяване в организации на производители на зеленчуци и да бъдат създадени и признати още организации на производители на плодове и зеленчуци.

8.2.5. Плодове

През 2013 г. са произведени 211 116 тона плодове – със 70,7% повече спрямо 2012 г., основно поради нарастване на средните добиви. Водещо място в производството на плодове заема Югоизточният район – 28,4% от общото производство за годината, следван от Южен централен район – 25,4%, Северен централен район - 17,2% и Югозападен район – 15,2%.

Най-голям относителен дял от общото производство на плодове през 2013 г. заемат ябълките - 26,1%, следват череши – 18,1%, сливи и джанки - 17,8% и праскови и нектарини - 17,7%.

Таблица II.9. Производство на плодове, реколти `2012 и `2013 г.

Овощни култури	Реколтирани площи (ха)		Среден добив (кг/ха)		Производство (тона)		
	2012 г.	2013 г.	2012 г.	2013 г.	2012 г.	2013 г.	Изменение 2013/2012 г.
Ябълки	4 621	4 813	6 696	11 430	30 942	55 013	77,8%
Круши	442	453	3 090	6 422	1 364	2 909	113,3%
Кайсии и зарзали	2 569	2 325	3 969	7 752	10 196	18 024	76,8%
Праскови и нектарини	4 103	3 800	6 146	9 818	25 214	37 308	48,0%
Сливи и джанки	5 826	5 893	3 939	6 387	22 949	37 639	64,0%
Череша	6 989	7 605	2 792	5 018	19 512	38 162	95,6%
Вишни	1 470	1 441	2 638	4 855	3 879	6 996	80,4%
Орехи	2 629	3 689	1 113	1 382	2 925	5 099	74,3%
Малини	1 369	1 333	3 543	4 119	4 850	5 491	13,2%
Други	1 630	1 734			1 815	4 475	146,6%
Общо:	31 648	33 086			123 646	211 116	70,7%

Източник: МЗХ, отдел "Агостатистика"

Общите площи, заети с овощни и ягодоплодни култури през 2013 г. заемат 48 240 хектара, като 68,6% от тях са реколтирани (33 086 ха). През 2013 г. се наблюдава увеличение на реколтираните площи с 4,5% спрямо 2012 г., като по продукти то е най-голямо при орехите – 40,3% и по-слабо изразено при черешите - с 8,8% и ябълките – с 4,2%. По-значително намаление на реколтираните площи на годишна база се наблюдава при кайсиите и зарзалите - с 9,5% и прасковите и нектарините – със 7,4%. Нереколтираните площи през 2013 г., от които не е прибрана продукцията поради климатични и агротехнически причини, са в размер на 6 107 ха.

През 2013 г. площите с млади, невстъпили в плододаване, овощни насаждения в стопанствата са в размер на 9 047 ха. Най-голям относителен дял от общите площи заемат

младите насаждения с орехи - 28%, сливи и джанки - 16%, череши - 15%, ябълки - 7%, праскови и нектарини - 5%. Останалите млади овощни насаждения заемат 29%, което включва насаждения от лешници, бадеми, арония, касис, дюли, къпини и смокини.

Отчетените средни добиви от основните овощни култури през 2013 г. са чувствително по-високи спрямо 2012 г. Най-значително увеличение на средните добиви се наблюдава при крушите – със 107,7% и кайсиите - с 95,3%, следвано от това при вишни, череши, ябълки, сливи и джанки, праскови и нектарини - с между 60 и 85%. При орехите и малините нарастването е по-умерено, съответно с 24,2 и 16,3%.

Въз основа на оперативни данни, налични към средата на м. септември 2014 г., през 2014 г. може да се очаква известно понижение на производството на праскови, сливи и кайсии спрямо предходната година, относително запазване на производството на ябълки и леко нарастване на това на череши, вишни, ягоди и малини.

8.2.6. Медицински и ароматни култури

През 2013 г. заетите площи с основни медицински и ароматни култури (маслодайна роза, лавандула, валериана, кориандър) са в размер на 24 032 ха, което е с 30% по-малко в сравнение с 2012 г. Реколтираните площи с маслодайна роза, лавандула, мента, маточина, силибум, резене, валериана, кориандър и други медицински и ароматни култури през 2013 г. възлизат на 27 682 хектара - с 13% по-малко в сравнение с 2012 г.

8.3. Производствени резултати в животновъдството

През 2013 г. държавната политика в областта на животновъдството е насочена към създаване на условия за устойчиво развитие на сектора, чрез обособяване на окрупнени, икономически ефективни стопанства и същевременно запазване на малките и средни по размер ферми. През годината е направена актуализация на действащата нормативна база в областта на животновъдството. Разширен е обхватът на прилаганото държавно подпомагане, с цел осигуряване на по-лесен достъп до финансиране и повишаване на ефективността на животновъдните стопанства.

Като цяло, през 2013 г. се наблюдава стабилизиране на сектора, за което допринася прилаганата последователна политика на подпомагане.

Към края на 2013 г. броят на животновъдните стопанства в страната нараства с 12% спрямо година по-рано, до 171,8 хиляди. Най-значително увеличение се отчита при стопанствата със свине – общо с 91,6%, главно поради нарастване на стопанствата с 1 – 2 прасета. По-слабо изразено е нарастването на стопанствата с говеда, биволи и кози – с между 2,2 и 6,6%. Само стопанствата, отглеждащи овце намаляват, с 2,3%

Броят на повечето видове селскостопански животни също нараства спрямо предходната година. Най-голям ръст отбелязва броят на свине общо – с 10,4%, говеда общо – с 9,4% и биволи общо – с 8,2%. Незначително увеличение е регистрирано при броя на овце общо – с 0,6%, като по-съществено нараства този на овцете-майки – с 6,2%. Общият брой на козите намалява с 1,5% в сравнение с 2012 г., но същевременно козите-майки се увеличават с 3,6%. Към края на 2013 г. общият брой на птиците отбелязва спад от 13,4% спрямо предходната година, главно поради значително намаление на пилетата за месо с 32,3%, докато броят на кокошките и подрастващите носачки нараства с 4%.

През 2013 г. продължава процесът на уедряване на фермите, което е предпоставка за постигането на по-висока ефективност и икономическа стабилност. Спрямо предходната година, най-значително увеличение на средния брой животни в стопанство се отчита при стопанствата, отглеждащи биволици - с 33,2%. По-умерено нараства средният брой на животните в стопанствата с овце-майки – с 10,7% и с крави - с 5%. Същевременно, средният брой животни в стопанствата със свине общо намалява с 42,3% (до 9,8 броя), което се обяснява с

възстановяване на стопанствата с по 1 – 2 прасета, след като през предходната година при тях бе отчетен значителен спад, основно под влияние на високите цени на фуражите. Въпреки това, свиневъдството остава високо концентриран сектор, като 75,4% от свинете се отглеждат в стопанства с 1 000 и повече животни.

През годината се задълбочава специализацията в месодайното направление на животновъдството. Месодайните крави се увеличават с 39% спрямо предходната 2012 г., а овците-майки за месо – с 4,3%.

Таблица II.10. Брой животни през 2012 и 2013 г. и прогноза за 2014 г.

Брой животни	01.11.2012 г.	01.11.2013 г.	Изменение 2013/2012	01.11.2014 г. прогноза
Говеда – общо, в т.ч.:	526 112	575 584	9,4%	585 000
крави – общо	317 295	346 767	9,3%	350 000
- месодайни крави	28 546	39 670	39,0%	42 000
Биволи – общо, в т.ч.:	9 212	9 964	8,2%	10 500
биволици	5 740	6 154	7,2%	6 800
Овце – общо, в т.ч.:	1 361 545	1 369 578	0,6%	1 369 000
овце-майки – общо	1 085 175	1 152 902	6,2%	1 100 000
- месодайни овце	85 648	89 303	4,3%	90 000
Кози - общо, в т.ч.:	293 639	289 308	-1,5%	289 000
кози-майки	236 056	244 559	3,6%	250 000
Свине - общо, в т.ч.:	530 945	586 418	10,4%	600 000
Общо разплодни женски свине над 50 кг	58 406	55 386	-5,2%	58 000
Птици общо*, хил. броя, в т.ч.:	15 260	13 213	-13,4%	14 285
кокошки и ярки	6 338	6 592	4,0%	6 700
пилета за месо	7 499	5 074	-32,4%	6 000
водоплаващи птици	1 323	1 463	10,6%	1 500
други птици	100	85	-15,0%	85
Еднокопитни (коне, магарета, мулета, катъри)	131 463	121 649	-7,5%	121 000
Пчелни семейства**	529 117	541 564	2,4%	560 000
Зайци	95 148	95 000	-0,2%	95 000

*данни към 31-ви декември; **данни към 1-ви май.

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“, БАБХ – за еднокопитни и зайци; прогноза за 2014 г. - дирекция „Животновъдство“ на МЗХ

През 2013 г. в страната са произведени общо 1 267 602 хил. литра мляко, с 5,2% повече спрямо предходната година. Наблюдава се увеличение при добива на всички видове мляко, като най-съществено е то при овчето и биволското мляко – с по 8%. Производството на краве мляко нараства с 5,1%, а това на козе мляко – с 2%.

С най-голям относителен дял в общия добив на мляко остава кравето мляко с 88%, следват овчето – 7,2%, козето – 4,2% и биволското мляко – 0,7%.

Водещ в добива на мляко през годината е Южен централен район, формиращ 28% от общия обем на производство. Следва Югоизточен район със 17,9%, а делът на останалите райони на планиране е между 12% и 15%.

Таблица II.11. Производство на мляко за периода 01.11.2012 - 31.10.2013 г. по райони на планиране, хил. литри

Райони	Общо мляко	Краве мляко	Биволско мляко	Овче мляко	Козе Мляко
Северозападен	190 530	163 067	2 300	12 381	12 782
Северен централен	160 005	143 203	1 363	9 027	6 412
Североизточен	172 904	152 378	1 067	13 240	6 219
Югоизточен	226 804	198 777	1 364	18 379	8 284
Югозападен	161 939	132 577	664	16 590	12 108
Южен централен	355 420	325 079	1 701	21 553	7 087
Общо за страната	1 267 602	1 115 081	8 459	91 170	52 892
Изменение 2013/2012	5,2%	5,1%	8,0%	8,0%	2,0%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Общото производство на месо в страната през 2013 г. намалява с 6,9% в сравнение с предходната година до 203 475 тона, в т.ч.: 105 088 тона – червени меса и 98 387 тона – бяло месо (от птици).

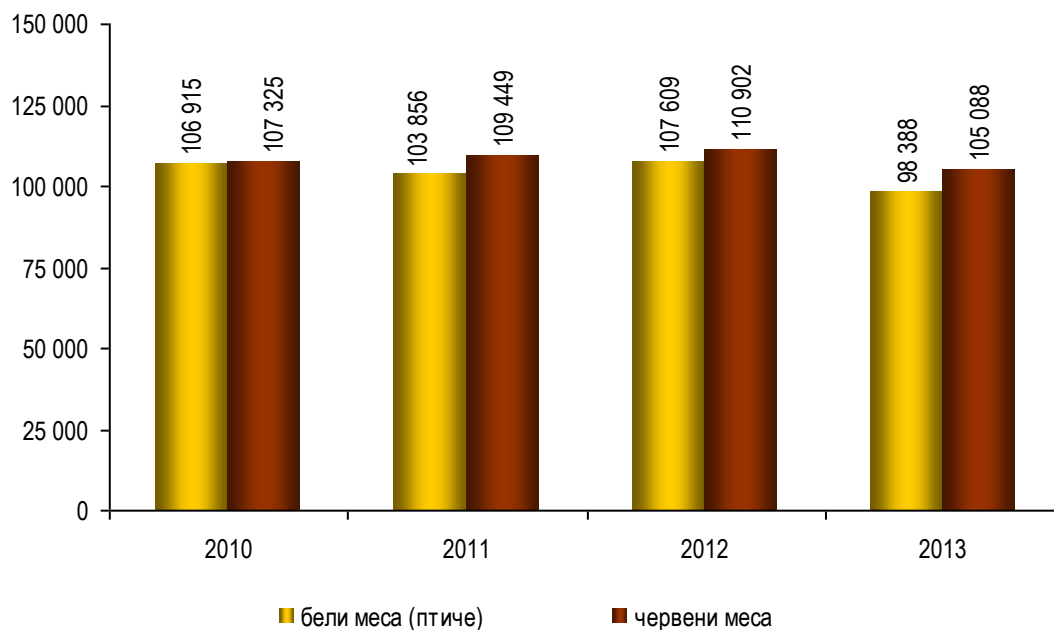
Таблица II.12. Производство на животинска продукция през 2012 – 2013 г.

Продукт	2012.	2013	Изменение 2013/2012
1. Мляко - всичко (тона), в т.ч.:	1 241 850	1 306 048	5,2%
Краве мляко	1 093 034	1 148 534	5,1%
Биволско мляко	8 081	8 728	8%
Овче мляко	87 403	94 361	8%
Козе мляко	53 333	54 425	2%
2. Месо – общо в кланично тегло (тона), в т.ч.:	218 511	203 475	-6,9%
Червени меса	110 902	105 088	-5,2%
Бели меса (само птиче)	107 609	98 388	-8,6%
3. Яйца (хил. броя)	1 174 438	1 194 623	1,7%
4. Пчелен мед (тона)	9 186	10 065	9,6%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

При производството на пчелен мед е отчетен ръст с 9,6% спрямо предходната година до 10 065 тона. Макар и слабо (с 1,7%), нараства и броят на произведените яйца през 2013 г., достигайки 1 194 623 хиляди.

Фигура II.4. Производство на месо през периода 2011 - 2013 г., тона

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

8.3.1. Говедовъдство и биволовъдство

Към края на 2013 г. общият брой на говедата в страната възлиза на 575 584, с 9,4% повече спрямо година по-рано. Броят на млечните крави нараства с 6,4%, до 307 097, а този на месодайните крави бележи ръст от 39%, достигайки 39 670 или 11,4% от общия брой крави.

Производството на краве мляко през годината е в размер на 1 115 081 хил. литра, което е с 5,1% повече в сравнение с 2012 г.

Най-голям дял в общия добив на краве мляко през 2013 г. заема Южен централен район - 29,2%.

През 2013 г. срокът на дерогацията за покриване на стандартите за краве мляко е удължен до 31.12.2015 г. По този начин се предоставя допълнително време за модернизация на фермите за производство на сурово краве мляко с цел постигане на изискванията, заложиени в Общата селскостопанска политика на ЕС. Този процес изисква значителни финансови средства и е затруднен от наблюдаваната през последните няколко години икономическа криза в световен мащаб, сравнително ниските изкупни цени на млякото, както и силната разпокъсаност на животновъдството на територията на страната.

МЗХ поддържа и ежесечно актуализира Регистри на фермите за производство на сурово краве мляко, категоризирани в I-ва, II-ра и III-та група, съгласно заложените критерии в Наредба № 4 от 19.02.2008 г. за специфичните изисквания при производството, съхранението и транспортирането на сурово краве мляко и изискванията за търговия и пускането на пазара на мляко и млечни продукти.

Към 01.12.2013 г. фермите, категоризирани в I-ва група са 3 276 броя с общо 141 539 броя крави, а във II-ра група – 432 броя с общо 8 190 броя крави. Спрямо същия период на 2012 г., категоризираните ферми в I-ва група се увеличават със 198 броя, а отглежданите в тях млечни крави – с 3 845 броя.

В същото време, фермите, категоризирани във II-ра група намаляват с 52 броя, а отглежданите в тях млечни крави - с 1 147. Намалението на фермите от II-ра група се дължи на факта, че една част от тях се прекатегоризират в I-ва група, а друга – прекратяват дейността си, поради невъзможност да изпълнят хигиенните изисквания.

През 2014 г. се очаква броят на фермите, покриващи изискванията за качество на суровото краве мляко съгласно Регламент 853/2004/ЕС, да продължи да нараства.

Таблица II.13. Брой категоризирани ферми за производство на сурово краве мляко и отглеждани в тях животни към 1-ви декември 2008 - 2013 г.

Година	Брой ферми		Брой крави	
	I-ва група	II-ра група	I-ва група	II-ра група
2008	2 022	992	88 664	17 213
2009	2 486	903	100 004	14 971
2010	2 603	825	103 939	14 115
2011	2 752	519	131 320	10 168
2012	3 078	484	137 694	9 337
2013	3 276	432	141 539	8 190

Забележка: броят на млечните крави е към датата на категоризация на фермите.

Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство“

През 2013 г. броят на стопанствата с млечни крави се увеличава с 4% спрямо предходната година, а броят на отглежданите в тях животни - с 6,4%.

Най-голямо увеличение както на броя на стопанствата, така и на млечните крави в тях, се наблюдава при стопанствата с между 20 и 49 животни и със 100 и повече животни. Към края на 2013 г. намаляват стопанствата с между 3 и 19 млечни крави, както и броят на животните в тях.

Таблица II.14. Разпределение на млечните крави според броя на отглежданите животни в стопанство към 01.11.2013 г.

Брой животни в стопанство	Стопанства		Млечни крави	
	хил. броя	Изменение 2013/2012	хил. броя	Изменение 2013/2012
1 - 2	46,7	6,8%	58,2	4,5%
3 - 9	7,5	-10,6%	33,4	-11,4%
10 -19	3,4	-6,8%	44,7	-6,5%
20 -49	2,5	21,0%	75,1	19,4%
50 - 99	0,7	7,6%	44,1	7,3%
100 и повече	0,3	18,0%	51,6	18,6%
Общо	61,1	4,0%	307,1	6,4%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Общият брой на кравите през 2013 г. достига 346,8 хил., което е с 9,3% повече спрямо предходната година. Над една трета от тях се отглеждат в Южен централен район.

Таблица II.15. Брой говеда по райони

Райони	01.11.2012 г.				01.11.2013 г.			
	Говеда		Крави		Говеда		Крави	
	хил. броя	дял	хил. броя	дял	хил. броя	дял	хил. броя	дял
Северозападен	62,7	11,9%	38,5	12,1%	65,9	11,4%	41,3	11,9%
Северен централен	63,2	12,0%	36,0	11,3%	68,5	11,9%	38,5	11,1%
Североизточен	72,2	13,7%	40,9	12,9%	74,2	12,9%	43,2	12,5%
Югоизточен	94,7	18,0%	57,3	18,1%	98,1	17,0%	59,5	17,2%
Югозападен	55,8	10,6%	35,0	11,0%	68,8	12,0%	39,5	11,4%
Южен централен	177,5	33,7%	109,5	34,5%	200,1	34,8%	124,8	36,0%
Общо за страната	526,1	100,0%	317,2	100,0%	575,6	100%	346,8	100%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Месодайното говедовъдство е съсредоточено главно в южната част на страната, като 43% от месодайните крави се отглеждат в Южен централен район.

След спадът от предходната година, през 2013 г. общият брой на биволовдните стопанства в страната нараства с 2,2%, а отглежданите в тях животни - с 8,2%. Наблюдава се намаление на броя на стопанствата с биволици с 19% и същевременно нарастване на броя на биволиците със 7,2%, което говори за окрупняване на сектора. Към края на 2013 г. около 75% от биволиците се отглеждат в стопанства с 20 и повече животни (при 70% година по-рано).

Северозападният район остава водещ в биволовдството, като през 2013 г. там се отглеждат 27,4% от общия брой биволици в страната. Следват Югоизточен и Южен централен райони.

В резултат на увеличения брой биволици, през 2013 г. производството на биволско мляко бележи ръст от 8% в сравнение с предходната година, достигайки 8 459 хил. литра.

Таблица II.16. Брой биволи по райони

Райони	01.11.2012 г.				01.11.2013 г.			
	Биволи общо		Биволици		Биволи общо		Биволици	
	хил. броя	дял	хил. броя	дял	хил. броя	дял	хил. броя	дял
Северозападен	2,6	28,2%	1,7	29,8%	2,7	27,3%	1,7	27,4%
Северен централен	1,2	13,0%	0,6	10,5%	1,3	13,1%	0,7	11,3%
Североизточен	0,9	9,8%	0,6	10,5%	1,0	10,1%	0,6	9,7%
Югоизточен	1,9	20,7%	1,2	21,1%	2	20,2%	1,4	22,6%
Югозападен	0,7	7,6%	0,4	7,0%	0,6	6,1%	0,4	6,5%
Южен централен	1,9	20,7%	1,2	21,1%	2,3	23,2%	1,4	22,6%
Общо за страната	9,2	100%	5,7	100%	9,9	100%	6,2	100%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Общото производство на месо от говеда в страната през 2013 г. възлиза на 19 107 тона. Това е с 6,2% по-малко на годишна база, поради намаление с 11,9% на добива директно в стопанствата, който по принцип формира по-голям дял от този в кланиците. Същевременно, промишленият добив нараства с 9,5%.

Таблица II.17. Производство на месо през 2012 и 2013 г. в кланично тегло, тона

Категории животни	Промишлено производство			Месо в стопанства		
	2012.	2013	Изм. 2013/12	2012	2013	Изм. 2013/12
Телета и млади говеда	687	714	3,9%	8 905	10 621	19,3%
Други говеда	4 678	5 163	10,4%	6 117	2 609	-57,3%
Общо за страната	5 365	5 877	9,5%	15 022	13 230	-11,9%

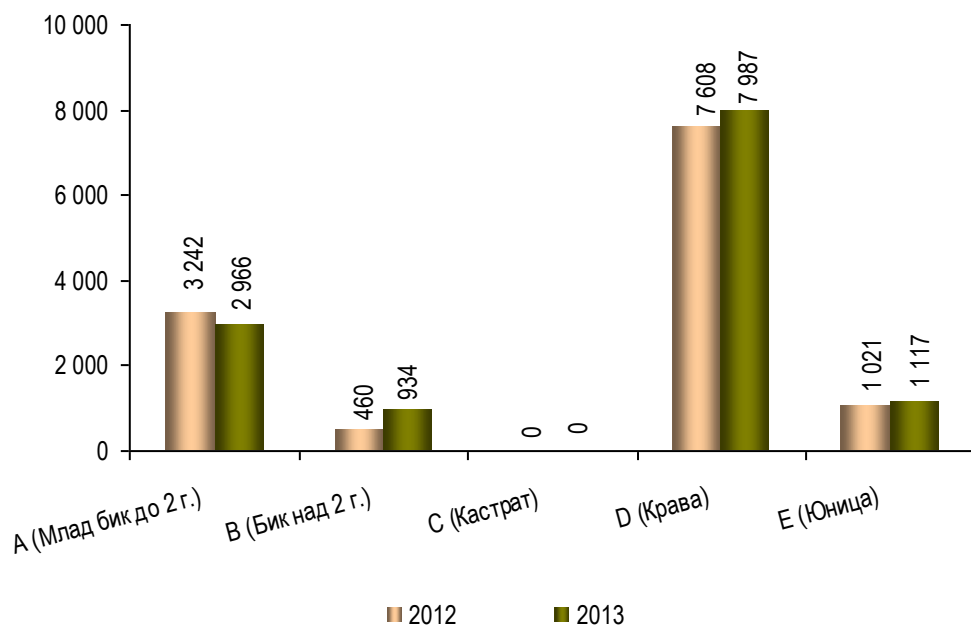
Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

През 2013 г. по скалата на ЕС EUROP са класифицирани общо 13 004 броя възрастни говеда, което е с 5% повече спрямо 2012 г. Броят на кланиците, извършващи класификация през годината е девет, с три по-малко от предходната година.

При почти всички категории говеда се отчита увеличение на броя на класифицираните трупове спрямо предходната година, с изключение на категория А.

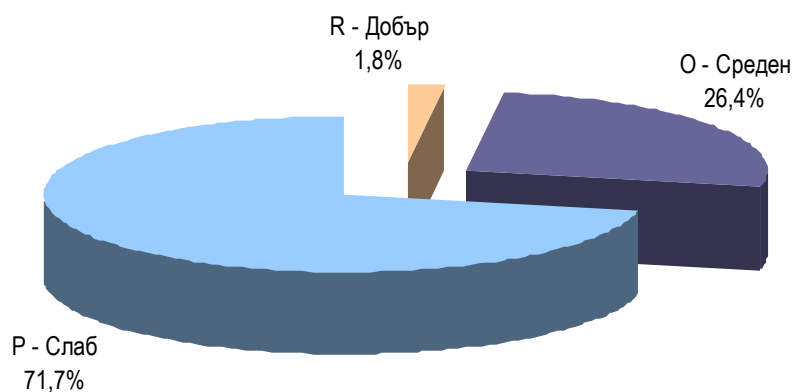
Най-голям е делът на класифицираните възрастни говеда категория D – 61%, следван от този на говедата категория А – 23%. Делът на класифицираните говеда, категория В и Е е съответно 7% и 9%.

Фигура II.5. Общ брой класифицирани възрастни говеда по категории, 2012 – 2013 г.

Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство“

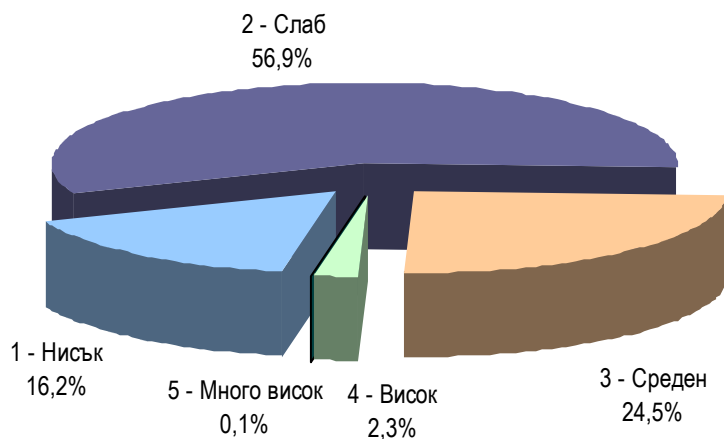
Фигура II.6. Класифицирани говеда по конформация през 2013 г. (%)

Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство“

Основна част от класифицираното говеждо месо е добито от животни млечно направление, чиито кланични трупове са с нисък рандеман и слабо развита конформация. Поради това, най-голям е делът на класифицираните говеда с клас по конформация Р (слаб) – 71,7% и клас по степен на zaloеност 2 (слаб) – 56,9%.

Фигура II.7. Класифицирани говеда по степен на залоеност през 2013 г. (%)

Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство“

Кланиците, извършващи класификация са класифицирали 48% от общото промишлено производство за страната през 2013 г.

През годината продължават да се извършват проверки за прилагане на класификацията в кланиците.

8.3.2. Овцевъдство и козевъдство

През 2013 г. се наблюдава незначително увеличение на броя на отглежданите овце спрямо нивото отпреди една година (с 0,6%) до 1 370 хиляди. Към края на годината общият брой на овцете-майки нараства с 6,2%, като ръстът при млечните овце-майки е с 6,4%, до 1 063,6 хил. броя, а при месодайните овце-майки – с 4,3%, до 89,3 хил. броя. Броят на заплодените дзвиски бележи ръст от 81,8% на годишна база, до 107 хиляди.

Таблица II.18. Брой овце по райони през 2012 и 2013 г.

Райони	Овце общо, хил. броя			В т.ч. овце-майки, хил. броя		
	01.11.2012 г.	01.11.2013 г.	Изменение 2013/ 2012 г.	01.11.2012 г.	01.11.2013 г.	Изменение 2013/ 2012 г.
Северозападен	137,7	143,0	3,8%	117,6	121,7	3,4%
Северен централен	181,2	154,3	-14,8%	132,3	123,2	-6,9%
Североизточен	262,6	228,7	-12,9%	186,4	182,1	-2,3%
Югоизточен	249,4	252,8	1,4%	213,6	220,1	3,0%
Югозападен	215,3	233,8	8,6%	171,9	201,1	17,0%
Южен централен	315,0	357,0	13,3%	263,2	304,7	15,8%
Общо	1 361,4	1 369,6	0,6%	1 085,2	1 152,9	6,2%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Продължава тенденцията на окрупняване на овцевъдните стопанства в страната. Към края на 2013 г., общият брой на стопанствата с овце намалява с 2,3% спрямо година по-рано, а

този на стопанствата с овце-майки - с 4%. Същевременно, средният брой на отглежданите в тях животни нараства съответно с 3% до 21,5 броя и с 10,7% до 18,6 броя.

През 2013 г. Южен централен район остава водещ по отношение на овцевъдството, като в него се отглеждат 357 хил. броя овце (26% от общия брой), с 13,3% повече спрямо предходната година. Следват Югоизточен и Югозападен райони, където увеличението е съответно с 1,4% и 8,6%. Само в два района - Северен централен и Североизточен, се отчита спад на поголовието в сравнение с 2012 г., съответно с 14,8 и 12,9%.

Макар и с по-бавен темп, продължава наблюдаваната през предходните години тенденция на намаление на поголовието от кози. Към м. ноември 2013 г. в страната се отглеждат общо 289,3 хил. кози, с 1,5% по-малко спрямо година по-рано. Броят на козите-майки обаче отбелязва ръст от 3,6% до 244,6 хиляди.

В сравнение с 2012 г., стопанствата, отглеждащи кози, нарастват с 3%, до 49,5 хил. броя. По-слабо е увеличението на стопанствата, отглеждащи кози-майки – с 0,6% до 47,8 хил. броя.

През 2013 г. се наблюдава значително увеличение на стопанствата с 50 и повече заплодени кози, както и на животните в тях. Така, делът на заплодените кози, отглеждани в такива стопанства достига 34% от общия брой, при 29% през 2012 г. Все пак, най-значителен остава делът на заплодените кози, отглеждани в стопанства с 1 - 9 животни – 44%, като броят на тези стопанства се увеличава с 2,3% в сравнение с предходната година, а отглежданите в тях заплодени кози - с 4%. Към края на 2013 г. средният размер на стадата с кози майки нараства с 3% до 5,1 броя.

Таблица II.19. Брой кози по райони през 2012 и 2013 г.

Райони	Кози, общо, хил. броя			В т.ч. кози-майки, хил. броя		
	01.11.2012 г.	01.11.2013 г.	Изменение 2013/ 2012 г.	01.11.2012 г.	01.11.2013 г.	Изменение 2013/ 2012 г.
Северозападен	69,9	55,7	-20,3%	59,5	47,0	-21,0%
Северен централен	32,6	32,1	-1,5%	23,0	25,0	8,7%
Североизточен	34,9	37,1	6,3%	28,5	32,3	13,3%
Югоизточен	44,9	46,1	2,7%	37,5	40,6	8,3%
Югозападен	62,2	72,8	17,0%	48,3	60,7	25,7%
Южен централен	49,1	45,5	-7,3%	39,2	39,0	-0,5%
Общо за страната	293,6	289,3	-1,5%	236,1	244,6	3,6%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

По райони на планиране, през 2013 г. най-значително увеличение на броя на козите се отчита в Югозападния район (със 17%), а най-чувствително намаление – в Северозападния район (с 20,3%). Така Югозападният район се превръща във водещ по отношение на козевъдството, като броят на козите, отглеждани там, формира 25% от общия за страната.

През 2013 г. в страната са произведени общо 144 062 хил. литра мляко от дребен рогат добитък, в т.ч.: 91 170 хил. литра - овче и 52 892 хил. литра – козе, съответно с 8 и 2% повече спрямо предходната година.

Традиционно, добивът на овче мляко е най-голям в Южен централен район – 21 553 хил. литра или около 24% от общото производство. Следват Югоизточен (18 379 хил. литра) и Югозападен (16 590 хил. литра) райони, а най-малко овче мляко е добито в Северен централен район (9 027 хил. литра).

Най-значително производство на козе мляко през 2013 г. се отчита в районите Северозападен (12 782 хил. литра) и Югозападен (12 108 хил. литра), формиращи съответно 24 и 23% от общото производство в страната.

В сравнение с предходната година, през 2013 г. общият добив на месо от дребен рогат добитък бележи спад от 24,7%, до 12 817 тона, в т.ч.: 10 599 тона – овче и 2 218 тона – козе. Производството на овче месо намалява с 23,2%, а това на козе – с 31,3%.

През 2013 г. класификацията на леки и тежки трупове от овце (агнета) по скалите на ЕС се прилага в две кланици в страната. Класифицирани са общо 2 833 броя леки и тежки агнета, с 23% по-малко в сравнение с 2012 г. Близо 79% от тях са леки агнета (до 13 кг), като 99,6% са класифицираните първо качество.

Най-голям е делът на леките агнета категория С първо качество - 68%. Следват тези с тегло между 7,1 кг и 10 кг категория В с 30%.

Таблица II.20. Класифицирани кланични трупове до 13 кг „Леки агнета”

Категория	А		В		С	
Тегло	≤ До 7 кг		7,1 - 10 кг		10,1 - 13 кг	
Качество	първо	второ	първо	второ	първо	второ
Цвят на месото	светло розов	друг цвят	светло розов или розов	друг цвят	светло розов или розов	друг цвят
2012 г. - брой	52	0	1 083	0	1457	0
2013 г. - брой	47	0	682	0	1 508	8

Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство”

При почти всички категории се отчита намаление на броя класифицираните трупове спрямо предходната година, с изключение на агнетата категория С.

Класифицираните през 2013 г. кланични трупове от овце на възраст до 12 месеца и над 13 кг са 588 броя - с 54% по-малко от предходната година.

Таблица II.21. Класифицирани кланични трупове над 13 кг „Тежки агнета” по конформация

Клас по конформация	S Висш	E Отличен	U Много добър	R Добър	O Среден	P Слаб
2012 г.						
Брой	0	0	93	140	796	60
Дял, %	0	0	8,54	12,86	73,09	5,51
2013 г.						
Брой	0	0	0	2	570	16
Дял, %	0	0	0	0,34	96,94	2,72

Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство”

Таблица II.22. Класифицирани кланични трупове над 13 кг „Тежки агнета” по степен на залееност

Клас по степен на залееност	1 Нисък	2 Слаб	3 Среден	4 Висок	5 Много висок
2012 г.					
Брой	0	589	367	112	21
Дял, %	0	54,09	33,70	10,28	1,93
2013 г.					
Брой	0	349	238	1	0
Дял, %	0	59,35	40,48	0,17	0

Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство”

Най-голям е делът на класифицираните тежки агнета с клас по конформация О (Среден) и клас по степен на залееност 2 (Слаб).

8.3.3. Свиновъдство

След отчетения близо 13-процентен спад на броя на свинете в страната през 2012 г., свързан от една страна с покачване цените на фуражите през маркетинговата 2012/13 година, а от друга – с необходимостта от покриване на новите изисквания за хуманно отношение към свинете-майки от началото на 2013 г., към края на 2013 г. се наблюдава частично възстановяване на поголовието.

Един от факторите, допринасящи за стабилизиране на сектора, е стартиралата в края на 2012 г. схема на държавна помощ за реализиране на доброволно поети петгодишни ангажименти за хуманно отношение към свинете, която продължава да се прилага и през 2013 и 2014 г. Субсидиите се предоставят годишно и покриват допълнителните разходи или пропуснатите доходи, свързани с тези ангажименти.

Към м. ноември 2013 г. общият брой на свинете в страната нараства с 10,4% спрямо година по-рано до 586,4 хиляди, отглеждани в близо два пъти повече стопанства. Най-голям принос за това увеличение имат малките стопанства с до 9 животни и най-вече тези с по 1 – 2 животни, което може да се обясни със значителното понижение на цените на фуражните култури от втората половина на календарната 2013 г. Тези стопанства обаче произвеждат главно за собствена консумация и не оказват съществено влияние на пазара на свинско месо в страната.

Така, към края на 2013 г. средният размер на свиневъдните стопанства намалява до 9,8 броя животни (при 17,1 броя през 2012 г. и 9,9 броя през 2011 г.). Въпреки това, свиневъдството остава силно концентриран сектор, като над 75% от всички свине в страната се отглеждат в стопанства с 1 000 и повече животни.

През 2013 г. свиневъдството продължава да е съсредоточено основно в три района на страната – Северен централен, Североизточен и Югоизточен, където се отглеждат 79% от общия брой както на свинете – общо, така и на свинете-майки.

Във всички райони на планиране се наблюдава увеличение на общия брой свине спрямо предходната година, най-значително в Югозападен и Южен централен райони, съответно с 46,6 и 44,1%.

Същевременно, броят на основните свине-майки намалява с 10,8%, като отчетеното увеличение на свинете-майки в Северен централен и Югозападен райони не е достатъчно да компенсира спада в останалите райони.

Таблица II.23. Брой свине по райони през 2012 и 2013 г.

Район	Свине-общо, хил. броя			Свине-майки, хил. броя		
	1.11.2012 г.	1.11.2013 г.	Изменение 2013/2012 г.	1.11.2012 г.	1.11.2013 г.	Изменение 2013/2012 г.
Северозападен	38,7	45,7	18,1%	3,3	3,2	-3,0%
Северен централен	164,4	182,7	11,1%	11,0	13,3	20,9%
Североизточен	127,9	130,1	1,7%	11,3	9,1	-19,5%
Югоизточен	146,0	149,7	2,5%	14,7	11,9	-19,0%
Югозападен	20,6	30,2	46,6%	2,3	2,4	4,3%
Южен централен	33,3	48,0	44,1%	6,2	3,6	-41,9%
България	530,9	586,4	10,4%	48,8	43,5	-10,8%

Източник: МЗХ, отдел „Агостатистика“

Към 01.11.2013 г. броят на стопанствата, отглеждащи женски свине за разплод се увеличава с 16% на годишна база, до 4 831, докато броят на отглежданите в тях женски свине за разплод намалява с 5,1%. Около 70% от общия брой разплодни женски свине се отглеждат в стопанства с 200 и повече животни. Сравнявайки с 2012 г. обаче, броят на тези стопанства намалява със 17,9%, а животните, отглеждани в тях - с 12,5%.

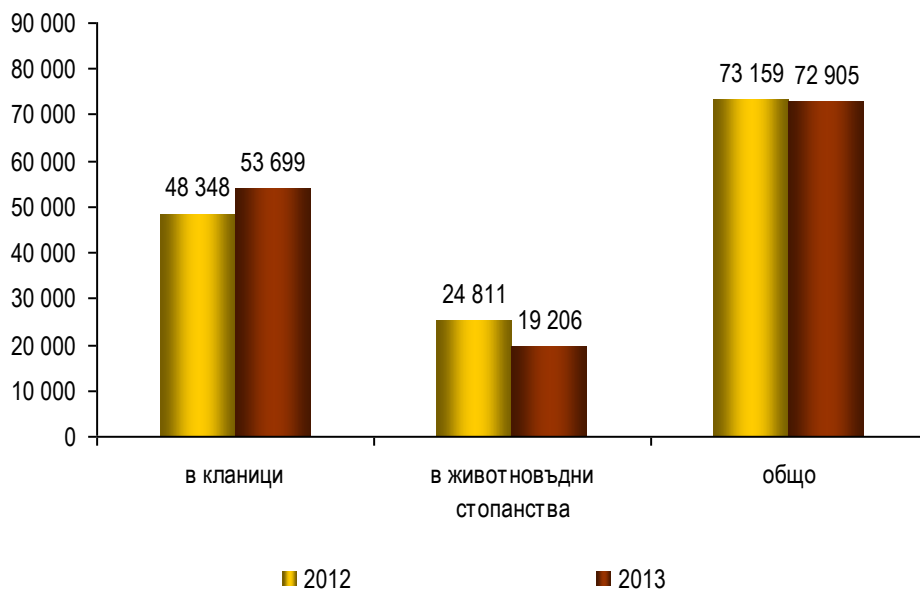
Таблица II.24. Разпределение на женските свине за разплод над 50 кг според броя на отглежданите животни в стопанство към 01.11.2013 г.

Брой животни в стопанство	Стопанства		Женски свине за разплод над 50 кг	
	Брой	Изменение 2013/2012	Хил. броя	Изменение 2013/2012
1-2	3 820	18,7%	4,8	22,3%
3-9	758	3,4%	3,2	-2,3%
10-49	170	29,8%	3,3	41,0%
50-199	51	21,4%	4,9	19,9%
200 и повече	32	-17,9%	39,2	-12,5%
Общо	4 831	16,0%	55,4	-5,1%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Производството на свинско месо обикновено формира над 60% от общия добив на червени меса в България. По данни на отдел „Агростатистика“ на МЗХ, през 2013 г. добивът на свинско месо намалява незначително (с 0,3%) до 72 905 тона, от които 53 699 тона произведени в кланиците и 19 206 тона – в стопанствата. Намалението на общото производство се дължи на по-ниското производство на свинско месо в животновъдните стопанства – с 22,6%, докато това в кланиците нараства с 11%.

Фигура II.8. Производство на свинско месо през 2012 и 2013 г., тона

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

През 2013 г. скалата за класификация на кланични трупове от свине (S)EUROP се прилага в три кланици - с една повече от предходната година. Въпреки това, общият брой на класифицираните свине намалява с 54% в сравнение предходната година, до 40 837. Това се обяснява с намалението на броя на закланите животни в тези кланици и слабия интерес от страна на производителите към класификацията. Кланиците, извършващи класификация през 2013 г. са класифицирали едва 5% от общо закланите угоени свине в страната.

Подобно на предходната година, с най-голям дял (69%) са свинете от клас Е със съдържание на постно месо от 55 до 60% от теглото на трупа.

Таблица II. 25. Класифицирани кланични трупове от свине според съдържанието на постно месо

Година	S 60% и повече	E от 55 до 60%	U от 50 до 55%	R от 45 до 50 %	O от 40 до 45%	P 40% по-малко	Общо (Брой)
2012	1 224	47 900	25 980	754	13	0	75 871
2013	434	28 281	11 761	354	7	0	40 837

Източник: МЗХ, дирекция „Животновъдство“

8.3.4. Коневъдство

По данни на БАБХ, към края на 2013 г. броят на еднокопитните животни в страната е 121 649, със 7,5% по-малко спрямо предходната година.

Таблица II.26. Брой еднокопитни през периода 2011-2013 г.

	2011	2012	2013*	Изменение 2013/2012
Брой еднокопитни	135 846	131 463	121 649	-7,5%

Източник: БАБХ

През годината продължава работата, свързана със запазване и развитие на генетичните ресурси в коневъдството. Усилията в тази връзка са насочени към съхранение на Българския рисист кон, Тракенер БГ и Чистокръвна арабска порода.

8.3.5. Птицевъдство

През 2013 г. продължава прилагането на одобрената в края на 2012 г. държавна помощ за хуманно отношение при отглеждането на птици. По схемата подпомагане получават както големи, високо модернизирани птицевъдни обекти, така и по-малки ферми, осигуряващи производство на яйца, птиче месо и втлъстен черен дроб.

Към 31.12.2013 г. общият брой на птиците в страната възлиза на 13 213 хиляди, с 13,4% по-малко спрямо година по-рано, главно поради значителния спад на пилетата за уговяване – с 32,3%. За същия период се наблюдава увеличение на броя на кокошките и подрастващите носачки – с 4%, и на патиците – с 11%. При останали видове птици – пуйки, гъски и други (пъдпъдъци, щрауси и токачки), които по принцип формират незначителен дял от общия брой птици в страната, е отчетено намаление на броя с между 8,5 и 20,8%.

Таблица II.27. Брой птици в края на годината, хил. брой

Вид птици	2011.	2012	2013	Изменение 2013/2013 г.
Кокошки и подрастващи носачки	6 627	6 338	6 592	4%
Пилета за месо	6 522	7 499	5 074	-32,3%
Пуйки	84	47	43	-8,5%
Патици	1 343	1 297	1 440	11,0%
Гъски	50	26	23	-11,5%
Други птици	29	53	42	-20,8%
Общо	14 656	15 260	13 213	-13,4%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Стопанствата, отглеждащи кокошки и ярки през 2013 г. намаляват с 12,7% в сравнение с 2012 г. до 126 244 броя. Над 46% от птиците се намират в големите стопанства, отглеждащи 100 хиляди и повече кокошки и ярки, като броят на птиците в тези стопанства се увеличава с 9,2% спрямо предходната година.

Таблица II.28. Брой птици по видове и райони през 2013 г., хил. броя

Район	Кокошки носачки и подрастващи	Пилета за месо	Кокошки и пилета общо	Пуйки	Патици	Гъски	Други птици	Птици общо	Изменение 2013/2012
Северозападен	901	540	1 441	9	19	5	4	1 478	-16,0%
Северен централен	1 454	2 405	3 859	8	25	5	1	3 898	-31,8%
Североизточен	1 476	1 452	2 928	10	195	11	0	3 144	30,3%
Югоизточен	920	208	1 128	8	376	1	2	1 515	-29,7%
Югозападен	с	с	811	6	0	0	34	851	-4,3%
Южен централен	с	с	1 498	2	825	1	1	2 327	0,0%
Общо за страната	6 592	5 074	11 665	43	1 440	23	42	13 213	-13,4%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

Броят на стопанствата с между 10 и 99 хил. броя птици се увеличава със 17,9%, а отглежданите в тях кокошки и ярки - с 21,6%. При останалите категории стопанства е регистриран спад както в техния брой, така и в броя на птиците в тях.

През 2013 г. стопанствата, отглеждащи пилета за месо, също намаляват – с 10,8%, а броят на птиците в тях – с 32,3%. Над половината пилета за месо (56%) се отглеждат в големи стопанства със 100 хил. и повече птици. Сравнявайки с предходната година, обаче, броят на тези стопанства бележи чувствителен спад - с 40%, а на пилетата в тях - с 50,9%. В същото време, стопанствата с между 10 и 99 хил. броя с птици за месо нарастват с 39,6%, а отглежданите в тях пилетата за месо - с 33,6%.

Най-голям е броят на птиците, отглеждани в Северен централен и Североизточен райони. През 2013 г. в тези два района са съсредоточени над 58% от общия брой кокошки и пилета, а близо половината от пилетата за месо се намират в Северен централен район. Традиционно, отглеждането на патици е най-силно застъпено в Южен централен (над 57% от общия брой) и Югоизточен (26%) райони. Най-много пуйки и гъски се отглеждат в Североизточен район.

Производството на яйца през 2013 г. нараства с 1,7% спрямо предходната година, достигайки 1 194 623 хил. броя, в т.ч. 1 187 823 хил. броя от кокошки и 6 800 хил. броя – от други птици. От общия брой яйца от кокошки, 1 007 559 хиляди са за консумация и 180 264 хиляди – за люпене. В сравнение с 2012 г., яйцата за консумация нарастват с 2,3%, докато тези за люпене намаляват с 1,9%.

Таблица II.29. Производство на яйца през 2013 г. по райони за планиране, хил. броя

Район	Яйца от кокошки	Други яйца	Общо яйца	Изменение 2013/2012
Северозападен	131 987	750	132 737	-8,9%
Северен централен	272 310	600	272 910	-0,2%
Североизточен	268 369	280	268 649	10,3%
Югоизточен	171 253	1 114	172 367	-2,2%
Югозападен	84 783	3 412	88 195	1,0%
Южен централен	259 121	644	259 765	4,7%
Общо за страната	1 187 823	6 800	1 194 623	1,7%

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

Най-много яйца през годината са добити в Северен централен, Североизточен и Южен централен райони (формиращи по около 22 – 23% от общото производство), а най-малко – в Югозападен район.

През 2013 г. в страната са произведени 98 388 тона птиче месо и субпродукти, с 8,6% по-малко на годишна база, в т.ч.: 94 519 тона (96%) – добито в кланиците и 3 869 тона – директно в стопанствата. Промисленото производство на птиче месо и субпродукти намалява с 4,5% спрямо предходната година, а добивът в стопанствата – с 55%.

Таблица II.30. Производство на птиче месо през периода 2011 - 2013 г.

Производство	Заклани птици (хил. броя)			Общо месо и субпродукти (тона)		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
В кланици	52 279	52 943	50 462	98 587	98 992	94 519
В стопанства	2 384	4 170	1 792	5 247	8 617	3 869
Общо	54 663	57 113	52 254	103 834	107 609	98 388

Източник: МЗХ, отдел „Агостатистика“

8.3.6. Пчеларство

България има дългогодишни традиции при производството на мед и пчелни продукти, предпоставка за което са богатото видово разнообразие на растителността и разнородния релеф на страната. Благоприятно влияние оказват и подходящите природни, климатични и екологични условия, които допринасят за постепенното увеличаване на добива на тези продукти.

Пчеларството представлява алтернативна заетост за населението на слаборазвитите селски райони, осигуряваща допълнителни доходи.

Положително влияние върху развитието на сектора и неговата концентрация оказва прилаганата от 2008 г. Национална програма по пчеларство, която се разработва с широкото участие на браншовите пчеларски организации.

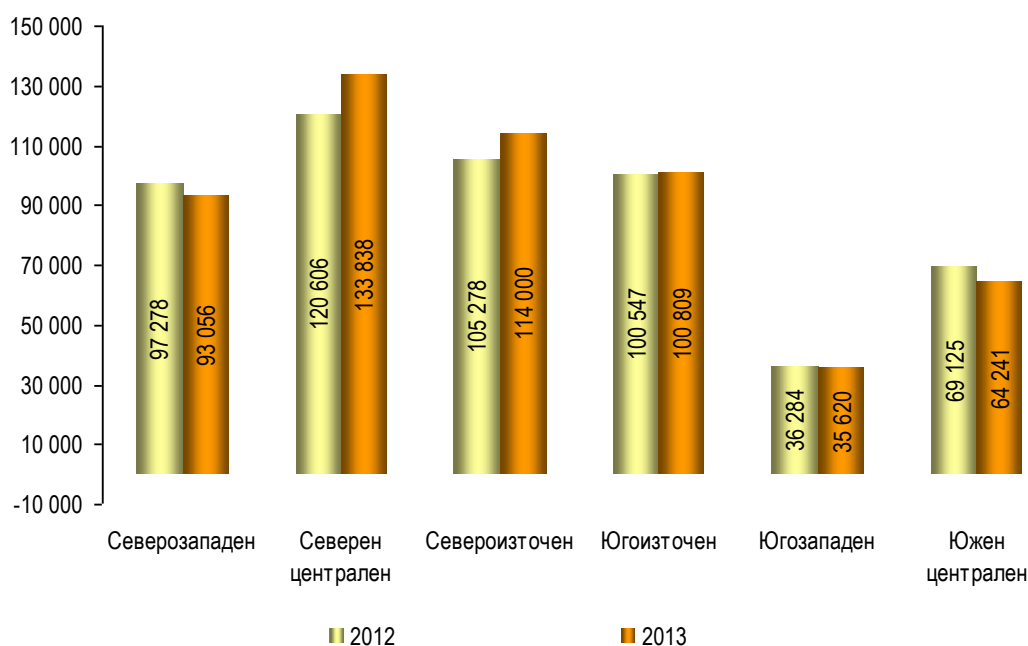
Към 1 май 2013 г. броят на пчелните стопанства в страната намалява с 10,9% спрямо година по-рано, докато броят на пчелните семейства в тях нараства с 2,4% до 541 564. Така, средният размер на пчелните стопанства достига 31,5 броя пчелни семейства, при 27,4 броя през 2012 г. Наблюдава се значителен ръст на стопанствата със 150 и повече пчелни семейства – с 30,7%, както и на пчелните семейства, отглеждани в тях - 34,4%. Същевременно, броят на пчелните семейства в стопанства с от 1 до 49 броя пчелни семейства намаляват.

Таблица II.31. Брой пчелни стопанства и пчелни семейства към 1 май

Брой пчелни семейства в стопанство	Брой стопанства			Брой пчелни семейства			Среден брой пчелни семейства		
	2012	2013	изменение 2013/2012	2012	2013	изменение 2013/2012	2012	2013	изменение 2013/2012
от 1 до 9	7 612	6 569	-13,7%	35 015	29 991	-14,3%	4,6	4,6	0,0%
от 10 до 49	8 332	7 214	-13,4%	180 247	158 988	-11,8%	21,6	22,0	1,8%
от 50 до 149	2 915	2 848	-2,3%	218 453	224 321	2,7%	74,8	78,8	5,3%
150 и повече	424	554	30,7%	95 402	128 264	34,4%	225,0	231,5	2,9%
Общо	19 283	17 185	-10,9%	529 117	541 564	2,4%	27,4	31,5	14,9%

Източник: МЗХ, отдел „Агостатистика“

Фигура II.9. Брой пчелни семейства по райони през 2012 и 2013 г.

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

През 2013 г. най-голям е броят на пчелните семейства, отглеждани в Северен централен район, следван от този в Североизточен и Югоизточен райони. Областите с най-много пчелни семейства през годината са Бургас (42 693 броя), Силистра (42 607 броя), Русе (40 825 броя), Добрич (38 170 броя) и Плевен (33 509 броя).

По-слабо застъпено е пчеларството в Югозападна и Южна централна България.

Пчелните семейства от които през 2013 г. е добиван мед са 476 286 броя, с 3,2% повече от предходната година. Произведеният от тях пчелен мед нараства с 9,6% до 10 065 тона, при среден годишен добив от едно пчелно семейство – 21,1 кг (при 20 кг през 2012 г.).

Реализацията на пчелен мед за периода 01.05.2012 г. - 01.05.2013 г. е, както следва:

- директни продажби на краен потребител – 2 388 тона;
- продажби на търговци на дребно – 264 тона;
- продажби на преработвателни предприятия – 4 889 тона;
- продажби за промишлеността – 254 тона;
- за собствена консумация и подхранване на пчелите – 2 142 тона.

По данни на отдел „Агростатистика“ на МЗХ, през 2013 г. общият брой на унищожените пчелни семейства е 53 925, с 18,2% по-малко спрямо предходната година. Регистрираните загуби са, както следва: унищожени от отравяне – 10 603 броя, от болести – 7 941 броя, от глад – 3 439 броя и по други причини – 31 942 броя.

Както за страните от Западна Европа, така и за България, вароатозата е разпространено заболяване и нейното нашествие влияе съществено върху добивите, а мерките за третиране срещу нея - върху качеството на пчелния мед. Проведените в тази връзка профилактични третираня през 2013 г. обхващат 536 367 броя пчелни семейства, или 99% от общия им брой.

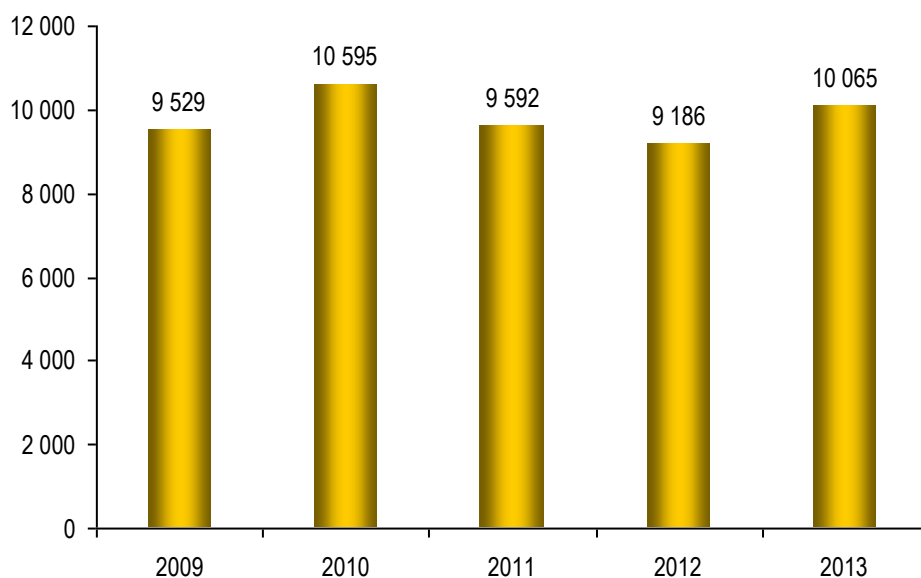
В подхранване на пчелните семейства през годината се включват: зимно – 440 878 броя, пролетно – 496 011 броя и есенно подхранване – 452 882 броя пчелни семейства.

През 2013 г. стопанствата, включени в подвижно пчеларство нарастват с около 53% спрямо предходната година до 1 039 броя, а пчелните семейства в тях – с 50% до 70 344 броя.

В рамките на втората тригодишна Национална програма по пчеларство, приложима за периода 2011 - 2013 г., за 2013 г. е осигурен бюджет в размер на 6 502 550 лева, от който на пчеларите са изплатени 5 874 910 лева (90% усвояемост на средствата).

Въпреки постигнатите резултати, като цяло, секторът продължава да се нуждае от внедряването на нови технологии, по-добър контрол на здравния статус на пчелните семейства и мерки за поощряване реализацията на пчелните продукти.

Фигура II.10. Производство на пчелен мед 2009 -2013 г., тона

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“

8.3.7. Зайцевъдство

Напоследък се наблюдава засилване на интереса към зайцевъдство в страната, което се обуславя от добрите природно-климатични условия, наличието на традиции и опит в отглеждането, както и увеличеното търсене на алтернативни меса в световен мащаб. Голяма част от стопаните отглеждат зайци за собствено потребление.

По предварителни данни на БАБХ, към края на 2013 г. общият брой на зайците в страната е около 95 хиляди – приблизително на нивото от предходната година.

Въпреки добрите дадености за развитие на зайцевъдството, този вид производство е слабо застъпено, поради наличието на редица трудности, като:

- недобра професионална подготовка на зайцевъдите;
- остаряло оборудване;
- високи производствени разходи, които често надвишават изкупните цени;
- липса на стабилни стратегически експортни пазари и партньори;
- силна зависимост на износа на заешко месо от конюнктурата на външните пазари;
- липса на директни субсидии за фермерите-зайцевъди;
- недостатъчно развит научен потенциал за осигуряване на сектора;

- недостатъчен маркетинг и мениджмънт на българския пазар.

8.4. Състояние на биологичното земеделие в България през 2013 г.

Биологичното земеделие е важен приоритет в политиката за развитие на земеделието в България и един от акцентите на Общата селскостопанска политика за периода 2014 - 2020 г. Насърчаването на земеделските производители за преминаване към или поддържане на биологично земеделие допринася едновременно за: опазване на околната среда – укрепва агроекосистемите, опазва биоразнообразието и предоставя възможност на бъдещите поколения да се възползват от съхранената природа; производство на здравословни храни - тази форма на земеделие отговаря на нуждите на нарастващия брой потребители, тъй като използва безопасни и прозрачни методи на производство; социален ефект - създава заетост в селските райони и повече работни места в сравнение с конвенционалното земеделие.

Информацията за състоянието на биологичното земеделие в България за 2013 г. се основава на данни от годишните доклади на официално одобрени от министъра на земеделието и храните контролиращи лица на биологично производство: „Балкан Биосерт“ ООД, „Кю Сертификейшън“ АД, „CEREC - Сертификация на екологични стандарти“ ООД, „Лакон“ ООД; „Би Си Ес Оeko-Гаранти“ ООД, Дружество „Контрол Юнион Сертификейшънс“, „А СЕРТ Европейска организация по сертифициране“ АД, „Институт за контрол на биологични продукти“ АД (Институт Био Еллас), „СЖС България“ ЕООД, „Екогрупо Италия“ ООД с клон „Екогрупо Италия – Клон България“, „Биоагричерт Италия България“ ЕООД, ТП „Австрия Био Гаранти“ и „Булгарконтрола“ АД.

През последните няколко години, въпреки условията на икономическа криза, биологичното земеделие в страната се развива с бързи темпове, като непрекъснато нарастват броят на операторите, площите и броят на животните, включени в система на контрол. Фактори, допринасящи за това са:

- Много добрите предпоставки за развитие на биологичното земеделие у нас - запазени от екологична гледна точка райони;
- Усилията на МЗХ в партньорство с бизнеса и неправителствените организации в сектора за популяризиране на ползите за производителите и потребителите на този вид продукти и храни;
- Подпомагане на биологичните производители по Програмата за развитие на селските райони 2007 - 2013 г.;
- Осъзнатите ползи за околната среда и селските райони;
- Осведомеността и желанието на потребителите да се хранят здравословно.

8.4.1. Брой оператори в система на контрол

Към края на 2013 г. общият брой на регистрираните в Министерство на земеделието и храните биологични производители, преработватели и търговци е 3 123 (без подизпълнителите), с 1 107 повече спрямо предходната година. Броят на подизпълнителите в система на контрол нараства незначително до 872. Така, общият брой на биологичните производители, преработватели и търговци (оператори) и на подизпълнителите в система на контрол за 2013 г. достига 3 995. В сравнение с 2009 г., от когато се прилага новото европейско законодателство в областта на биологичното земеделие, през 2013 г. броят на операторите в система на контрол нараства повече от осем пъти, а в сравнение с 2006 г., последната година преди присъединяването на България към ЕС - около петнадесет пъти.

Събирането на информация от системата на контрол на биологичното производство е в рамките на календарната година.

Таблица II.32. Брой оператори (производители, преработватели, търговци) в биологичното производство

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Брой оператори в биологичното производство	214	339	311	476	820	1 054	2 016	3 123

Източник: МЗХ, по данни от годишните доклади на контролиращите лица на биологичното производство

8.4.2. Площи в система на контрол

През 2013 г. площите, обхванати от системата на контрол на биологично производство, възлизат на 56 287 ха (без да се включват сертифицираните екологично чисти райони, от които се събират диворастящите култури – гъби, билки и горски плодове), което е с 39% повече спрямо предходната година.

В сравнение с 2012 г., общо култивираните площи, отглеждани по методите на биологично производство нарастват със 7 800 ха, а постоянните ливади и пасища - със 7 519 ха.

Таблица II.33. Площи в биологичното производство

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Общо култивиран и площи (ха)	4 691	13 646	12 738	8 163	20 320	20 618	30 106	37 906
Постоянни ливади и пасища (ха)	-	-	2 486	1 843	3 611	4 491	7 957	15 476
Свободна земя/угар (ха)	1 261	1 578	1 438	1 783	1 716	1 513	2 315	2 905
Всичко площи в система на контрол (преход и преминали период на переход) (ха)	5 952	15 224	16 662	11 789	25 647	26 622	40 378	56 287
Диворастящ и култури* (ха)	118 243	397 354	489 083	401 425	546 195	543 655	472 700	678 025

*Диворастящите култури – гъби, билки и горски плодове се събират от сертифицирани екологично чисти райони, но площите не са култивирани и не се включват в графа „Всичко площи в система на контрол“

*Източник: МЗХ, по данни от годишните доклади на контролиращите лица на биологичното производство

Подобно на предходната година, през 2013 г. размерът на площите в период на преход (41 126 ха) е близо три пъти по-голям от този на площите, преминали периода на преход (15 161). Това се обяснява с нарастването на броя на операторите в система на контрол, чиито площи задължително трябва да преминат през преходен период. От биологичното

растениевъдство най-предпочитани от земеделските производители са трайните насаждения, техническите култури и зърнено-житните култури.

През 2013 г. площите в система на контрол, заети със зърнено-житни култури, възлизат на 7 669 ха, със 137 ха повече спрямо предходната година. по методите на биологично производство се отглеждат основно пшеница, царевица, ечемик, ръж, овес и тритикале.

Площите, заети с технически култури в система на контрол през 2013 г., нарастват с 1 427 ха в сравнение с 2012 г., до 9 336 ха. Увеличението е в резултат от чувствително нарастване на площите, заети с ароматни и медицински растения, подправъчни култури и маслодайна роза, докато при площите, заети със слънчоглед и рапица се наблюдава леко намаление.

През 2013 г. площите с маслодайна роза (*Rosa damascene*) се увеличават с 444 ха спрямо предходната година, до 1 587 ха, което е свързано с традициите на България в отглеждането на маслодайна роза. Почти двойно е увеличението на площите с ароматни култури, медицински растения и подправки, които достигат до 6 536 ха, при 3 378 ха през 2012 г.

Увеличение на площите спрямо предходната 2012 г. се наблюдава и при артишок, лук, моркови, марули, карфиол и броколи, дини, пъпеши, ягоди и култивирани гъби.

Почти двойно нарастват площите с постоянни ливади и пасища, като в края на 2013 г. те вече са 15 476 ха. Площите с фуражни култури от обработваеми земи (култури за зелено) също бележат чувствителен ръст спрямо 2012 г. - с 1 826 ха, което се дължи на засиления интерес от страна на операторите към биологичното животновъдство.

Таблица II.34. Площи на земеделски култури, отглеждани по биологичен начин

Вид култури	Площи в преходен период (ха)		Площи, преминали периода на преход (ха)		Общо площи (ха)	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Зърнено-житни култури, вкл. ориз	4 771	5 040	2 761	2 629	7 532	7 669
Технически култури – общо	5 231	6 090	2 678	3 246	7 909	9 336
в това число маслодайна роза (<i>Rosa damascene</i>)	769	767	375	820	1 144	1 588
Пресни зеленчуци, пъпеши, ягоди, култивирани гъби (общо)	654	737	767	300	1 421	1 037
Трайни насаждения	8 733	12 649	2 226	4 235	10 959	16 885
Постоянни ливади и пасища	4 903	12 517	3 054	2 959	7 957	15 476
Фуражни култури от обработваеми земи (Култури за зелено)	1 593	1 826	451	1 055	2 044	2 881
Угар	1 958	2 169	357	736	2 315	2 905

Източник: МЗХ, по данни от годишните доклади на контролиращите лица на биологичното производство

Площите, заети с трайни насаждения, отглеждани по биологичен начин, през 2013 г. възлизат на 16 885 ха, с 5 926 ха или около два пъти повече в сравнение с предходната година. Ръстът е свързан основно с нарастване на площите с костилкови и семкови овощни видове, ядки и лозя. При всички видове от групата на трайните насаждения се наблюдава увеличение на площите в система на контрол спрямо 2012 г. Продължава да нараства интересът към групата на орехоплодните видове - орехи, лешници, бадеми и кестени. През 2013 г. площите на тази група култури достигат 8 947 ха, при 5 981 ха за 2012 г. Най-голямо увеличение се наблюдава при площите с орех - от 3 896 ха през 2012 г. на 5 889 ха през 2013 г. Значителен ръст се наблюдава и при площите с лешник и бадем, които достигат съответно 1 872 и 1 175 ха.

През 2013 г. насажденията с лозя, отглеждани по биологичен начин, заемат 3 871 ха, с 1 814 ха повече спрямо 2012 г. Продължава да расте интересът на биологичните производители към този вид производство, традиционно за нашата страна, като ръст бележат площите в система на контрол както с винени лозя, така и с десертни. Основен фактор за развитието на биологичното лозарство, и по-специално отглеждането по биологичен начин на винени лозя, е влизането в сила през 2012 г. на Регламент за изпълнение (ЕС) № 203/2012 на Комисията във връзка с определянето на подробни правила относно биологичното вино. Този регламент се прилага от реколта 2012, като на производителите на вино от биологично грозде е позволено да използват термина биологично вино върху етикетите си. Предимствата на новите правила за производство на биологично вино са свързани с ясното разграничаване на използваните практики при производство на биологично вино от биологично грозде и дават гаранции на потребителя.

Сертифицираните екологично чисти площи, от които се събират диворастящи плодове, билки и гъби през 2013 г. са в размер на 678 025 ха, което е с около 20% повече в сравнение с предходната година. Отглежданите по биологичен начин нетрадиционни за нашата страна култури, като артишок, маслини и киви, макар и в малки площи, показват усилията на биологичните производители да отговорят на търсенето на пазара и да разнообразят видовете култури, които отглеждат.

8.4.3. Биологично животновъдство

Като цяло, през 2013 г. в биологичното животновъдство продължава да се наблюдава положителна тенденция.

Говедата, отглеждани по биологичен начин през годината, нарастват със 138 броя спрямо 2012 г. до 1 311 броя, а козите - с 404 броя до 3 235. Броят на пчелните семейства в система на контрол през 2013 г. нараства до 117 360, което е с над 32 000 повече в сравнение с предходната година. Предпоставка за това увеличение е добрият прием на биологично произведения пчелен мед на международните пазари. Само при броя на овцете, отглеждани по биологичен начин, се отчита намаление спрямо 2012 г. Все пак, той остава съществено по-висок спрямо 2011 г.

Таблица II.35. Брой животни, отглеждани по биологичен начин*

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Говеда	329	395	470	272	364	976	1 173	1 311
Овце	1 054	1 690	2 471	5 831	6 698	6 648	9 175	7 894
Кози	131	1 058	1 624	2 732	2 773	3 397	2 831	3 235
Пчелни семейства	33 981	35 747	44 861	41 089	46 429	58 855	85 346	117 360

* Включва животни в период на преход и животни преминали, периода на преход

Източник: МЗХ, по данни от годишните доклади на контролиращите лица на биологичното производство

8.4.4. Финансово подпомагане на биологичното производство

През последните години все повече земеделски производители се насочват към биологично производство, както и все повече потребители търсят здравословна и не замърсена с изкуствени торове и други химически съставки продукция. Мотивацията и на производителите и на потребителите е свързана с грижата за екологичното равновесие на земята и за собственото здраве.

Пазарът на биологични продукти в ЕС и в световен мащаб се развива динамично, като независимо от условията на криза бележи постоянен ръст. Европа е вторият по големина производител на биологични продукти в света.

Реформите в ОСП за програмния период 2014 – 2020 г. предвиждат 30% от директните плащания да бъдат отделени за т. нар. „зелени директни плащания“. Биологичните производители ще получават безусловно „зелени директни плащания“ за площите в система на контрол. Бъдещото развитие на земеделието в ЕС след 2014 г. и финансирането му е все по-тясно свързано с темата екология и устойчиво използване на природните ресурси. В новия Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно подпомагане на развитието на селските райони от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони за периода 2014 - 2020 г. се предвижда създаването на нова мярка: „Биологично земеделие“ в рамките на новия програмен период на Програмата за развитие на селските райони 2014 - 2020 г. Това е едно голямо признание за нарастване значението на биоземеделието в ЕС.

По-голяма част от българските биологични храни и продукти са предназначени за външни пазари. Секторът „био“ в страната се развива възходящо и несъмнено има бъдеще.

През 2014 г. се очаква запазване на тенденциите за увеличаване на броя на биологичните оператори и размера на площите в система на контрол, както и нарастване на видовото разнообразие на отглежданите по биологичен начин култури и селскостопански животни. Министерство на земеделието и храните ще продължи да работи в посока гарантиране изпълнението на държавната политика в областта на надзора и контрола на биологичното производство и спазването на изискванията на европейското и националното законодателство в областта, подобряване възможностите за подпомагане на биологичните производители през периода 2014 - 2020 г., както и популяризиране на ползите от биологично произведените храни и продукти за човешкото здраве и биологичния метод на производство, като щадящ околната среда и запазващ природните ресурси.

Подпомагането на биологичното земеделие в Програмата за развитие на селските райони (2007 - 2013) бе част от мярка 214 „Агроекологични плащания“. Подмярката бе насочена към подпомагане на биологичното растениевъдство и биологичното пчеларство. Реформираната ОСП, приложима след 2014 г., включва нови или преразгледани мерки за подкрепа, които могат да се прилагат за производителите на биологични продукти.

През програмния период 2014 - 2020 г., по Програма за развитие на селските райони ще продължи подпомагането на биологичното растениевъдство и биологичното пчеларство, като е предвидено подпомагане на биологично земеделие в отделна мярка - Биологично земеделие. В рамките на тази мярка ще се изпълняват две подмерки:

- Подмярка 11.1 Плащания за преминаване към биологично земеделие за хектар ИЗП;
- Подмярка 11.2 Плащания за поддържане на биологичното земеделие за хектар ИЗП.

Очаква се мярката да има положителен ефект и принос към устойчивото развитие на селските райони, като допринася за опазване на околната среда, смекчаване на последиците от изменението на климата и подкрепа на малки и средни ферми, повечето от които са семейни.

8.5. Лозарство и винопроизводство

8.5.1. Производство на грозде

Площи

Площите с лозови насаждения в стопанствата през 2013 г. възлизат на 58 236 ха, като от тях са реколтирани 50 192 ха. В сравнение с 2012 г., площите с лозови насаждения отбелязват намаление със 7%, като за над 6 хил. ха не са полагани грижи поради различни социални и икономически причини. Създадените през 2013 г. нови лозя с винени сортове са в размер на 607,3 ха – с около 42% повече спрямо 2012 г., а около 2% от площите в стопанствата са млади, невстъпили в плододаване, лозя. Чувствително намалява размерът на неподдържаните лозя извън стопанствата – от 14 640 ха през 2012 г. до 4 900 ха през 2013 г. (с около 67% по-малко). В резултат на редуцирания брой на лозята както в стопанствата, така и извън тях, през 2013 г. общите площи с лозя намаляват с 18% спрямо предходната година до 63 136 ха.

Таблица II.36. Лозята в България за периода 2004 - 2013 г.

Година	Площи с лозови насаждения, ха	Неподдържани лозя извън стопанствата, ха	Общо площи с лозя, ха
2004	95 551	34 029	129 580
2005	94 724	32 118	126 842
2006	85 320	43 537	128 857
2007	97 387	22 954	120 341
2008	88 570	22 246	110 816
2009	74 018	27 416	101 434
2010	56 968	25 707	82 675
2011	52 567	25 901	78 468
2012	62 701	14 640	77 341
2013	58 236	4 900	63 136

Източник: МЗХ, „Агрозистатистика“

Близо 70% от лозята в стопанствата се намират в южната част на страната, главно в Югоизточен и Южен централен райони.

Таблица II.37. Разпределение на площите с лозя през 2013 г. по местонахождение на стопанствата

Райони	Обща площ (ха)	От тях реколтирани (ха)	Реколтирани, %
Северозападен	6 245	4 072	65
Северен централен	3 443	2 662	77
Североизточен	5 024	3 872	77
Югоизточен	20 043	18 011	90
Югозападен	3 880	3 840	99
Южен централен	19 601	17 735	90
Общо	58 236	50 192	86

Източник: МЗХ, „Агрозистатистика“

През 2013 г. общо реколтираните площи с лозя намаляват с около 17% спрямо предходната година. Най-голям е спадът при белите винени сортове лозя – средно с около 27%,

като се наблюдава редуциране на площите в почти всички райони, с изключение на Югозападния. При червените винени сортове също се наблюдава намаление на реколтираните площи, най-значително в Северозападния и Югоизточен райони, съответно с 33% и 26%. За разлика от винените сортове, при десертните сортове лозя през 2013 г. се отчита увеличение на площите с 26% средно за страната, основно поради отбелязания ръст в южните райони на страната. Същевременно, в районите Северозападен и Североизточен се отчита намаление на реколтираните площи с десертни сортове.

Водещо място в структурата на лозовите насаждения през 2013 г. продължават да заемат червените винени сортове, с относителен дял от около 59%, следвани от площите с бели винени сортове – около 36% и десертните – около 6%.

Таблица II.38. Разпределение на реколтираните лозя през 2013 г. по статистически райони

Райони	Червени винени сортове (ха)		Бели винени (ха) сортове		Десертни сортове (ха)		Общо лозя (ха)	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Северозападен	4 411	2 974	1 466	953	275	145	6 152	4 072
Северен централен	1 734	1 731	2 867	802	90	129	4 691	2 662
Североизточен	1 346	1 108	5 887	2 624	180	140	7 413	3 872
Югоизточен	10 467	7 770	9 907	9 309	545	932	20 919	18 011
Югозападен	1 991	2 613	206	1 011	100	216	2 297	3 840
Южен централен	13 648	13 246	4 262	3 209	1 058	1 280	18 968	17 735
Общо	33 597	29 442	24 595	17 908	2 248	2 842	60 440	50 192

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

Средни добиви

През 2013 г. са регистрирани значително по-високи средни добиви от лозя спрямо предходната година. При винените сортове средният добив за страната нараства с около 49% до 6 430 кг/ха, а при десертните сортове - с около 53%, до 5 901 кг/ха. Най-високи средни добиви са отчетени за винените сортове в Югозападния район – 7 797 кг/ха, а за десертните сортове – в Северозападния – 8 069 кг/ха.

Таблица II.39. Средни добиви на грозде от лозя – реколта `2013

Райони	Средни добиви от лозя (кг/ха)	
	Винени сортове	Десертни сортове
Северозападен	5 500	8 069
Северен централен	7 622	6 884
Североизточен	6 711	4 300
Югоизточен	6 415	4 583
Югозападен	7 797	7 394
Южен централен	6 119	6 439
Общо	6 430	5 901

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

Производство

Началото на гроздоберната кампания през 2013 г. започна при достигане на технологична зрялост за всеки сорт. Вследствие на високите температури и засушаването през летните месеци гроздоберната кампания стартира през първото десетдневие на месец август с беритбата на грозде от белите сортове за производство на шампански виноматериал (швм) Мускат отонел,

Траминер и Шардоне. Задържането на постоянни високи температури позволи да се изчака достигането на технологична зрялост и при късните сортове, а гроздоберната кампания приключи във второто десетдневие на м. ноември 2013 г.

През 2013 г. общото производство на грозде (лозя и асми) в страната възлиза на 325 596 тона – с около 25% повече спрямо 2012 г. Гроздето от лозя е общо 321 222 тона (с близо 24% повече на годишна база), в съотношение винено – 95% и десертно – 5%. Производството от асми е в размер на 4 374 тона.

Традиционно, най-голямо производство от лозя е отчетено в Югоизточен и Южен централен райони, в които са концентрирани около 69% от цялата продукция за 2013 г. Спрямо предходната година се наблюдава чувствително увеличение на производството на грозде от лозя в Южен централен район - с 69% и Югозападен район – с 65%. Спад на производството се отчита в два района – Северен централен (с 12%) и Северозападен (с почти 10%).

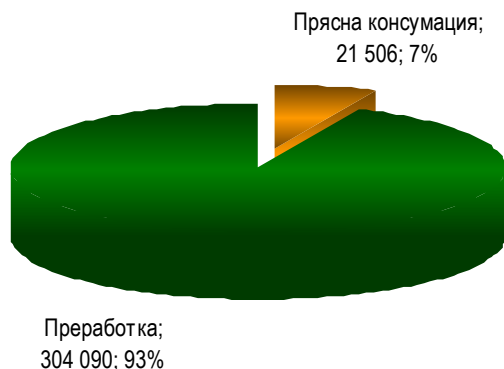
Около 93% (304 090 тона) от произведеното през 2013 г. грозде са преработени във вино и други продукти на гроздова основа, а 7% (21 506 тона) са предназначени за директна консумация в прясно състояние.

Таблица II.40. Производство на грозде – реколта `2013

Райони	Грозде от лозя			Грозде от асми (тона)	Общо произведено грозде (тона)
	Винено (тона)	Десертно (тона)	Общо произведено грозде от лозя (тона)		
Северозападен	21 597	1 170	22 767	-	-
Северен централен	19 307	888	20 195	-	-
Североизточен	25 044	602	25 646	-	-
Югоизточен	109 561	4 271	113 832	-	-
Югозападен	28 258	1 597	29 855	-	-
Южен централен	100 685	8 242	108 927	-	-
Общо	304 452	16 770	321 222	4 374	325 596

Източник: МЗХ, „Агостатистика“

Фигура II.11. Разпределение на произведеното грозде – реколта `2013, тона и процентен дял

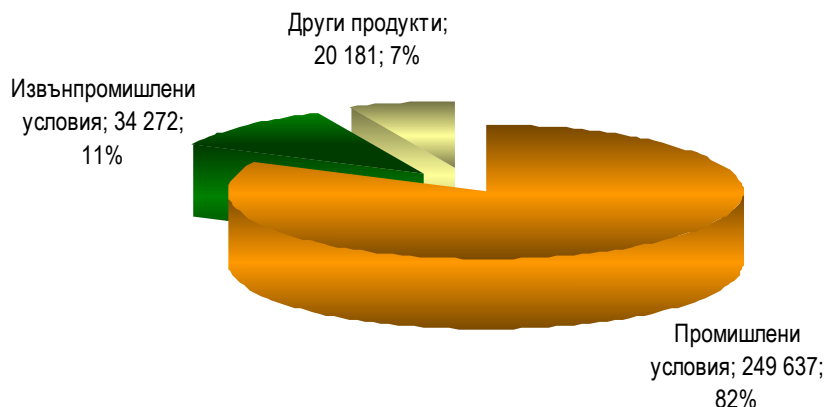

Източник: МЗХ, „Агостатистика“

По данни на Изпълнителната агенция по лозата и виното, през 2013 г. винарските предприятия са закупили и преработили 249 637 тона винено грозде, с 57 714 тона повече спрямо предходната година.

Гроздето, предназначено за преработка в извънпромишлени условия през годината е в размер на 34 272 тона, а 20 181 тона от преработеното грозде е потребено за други продукти, различни от вино и гроздова мъст.

Фигура II.12. Разпределение на гроздето – реколта `2013, предназначено за преработка, тона и процентен дял

Източник: МЗХ, „Агростатистика“

8.5.2. Винопроизводство

Производството на вино от реколта `2013, декларирано от регистрираните винопроизводители, възлиза на 1 724 469 хектолитра – с 36% повече спрямо преходната година. От тях, 967 732 хектолитра (56%) са червени вина и розе, а 756 738 хектолитра (44%) – бели вина. Производството на гроздова мъст намалява чувствително (с 53%) до 30 729 хектолитра.

Таблица II.41. Количество произведено вино и гроздова мъст от предприятията за винопроизводство, реколта `2013

Район	Количество произведено вино и гроздова мъст, хектолитра								
	Вина със ЗНП* (качествени)		Вина със ЗГУ** (регионални)		Други вина (в т. ч. трапезни)		Мъст	Общо вина	
	бели	червени и розе	бели	червени и розе	бели	червени и розе		бели	червени и розе
Северозападен район	63	2 484	3 074	7 393	20 116	79 878	177	23 252	89 755
Северен централен район	0	3 336	21 158	14 945	38 490	22 386	19 698	59 649	40 668
Североизточен район	1 319	103	36 832	11 789	23 098	19 740	1 723	61 248	31 632
Югоизточен район	1 105	5 430	134 459	180 903	303 860	321 531	9 132	439 424	507 864
Югозападен район	0	0	4 078	10 739	58 191	84 632	0	62 270	95 371
Южен централен район	0	7 051	33 194	95 452	77 701	99 939	0	110 895	202 442
Общо	2 487	18 405	232 794	321 221	521 457	628 106	30 729	756 738	967 732

Източник: Изпълнителна агенция по лозата и виното

*ЗНП - Защитено наименование за произход; **ЗГУ - Защитено географско указание

С най-голям дял от промишленото производство на вина – реколта `2013 са трапезните вина (вина без защитено наименование за произход или защитено географско указание), следвани от регионалните вина (вина със защитено географско указание). Производството на червени вина и розе бележи ръст от 54% спрямо предходната година и формира 56% от общото производство на вина от регистрираните винопроизводители (968 хил. хектолитра). При промишленото производство на бели вина също се отчита увеличение, макар и по-умерено – с 18% на годишна база. Те заемат 44% от общо произведеното през годината вино от предприятията в страната.

Водещ в производството на вино е Югоизточният район с 55% от общото промишлено производство, следван от Южен централен район с 18%. Най-малък е дялът на произведеното вино в Североизточния район – 5,4%. Спрямо предходната година, най-голямо увеличение на производството се регистрира в Югозападния район - със 128% и Югоизточния район – с 54% (26% при белите вина и 89% при червените вина и розе). Единствено в Северния централен район се отчита намаление на производството – с 21%.

Производството на вино в извънпромишлени условия нараства с 52% спрямо предходната година до 158 937 хектолитра.

Така, общото производство на вино – реколта `2013 достига 1 883 407 хектолитра, с 58% повече на годишна база.

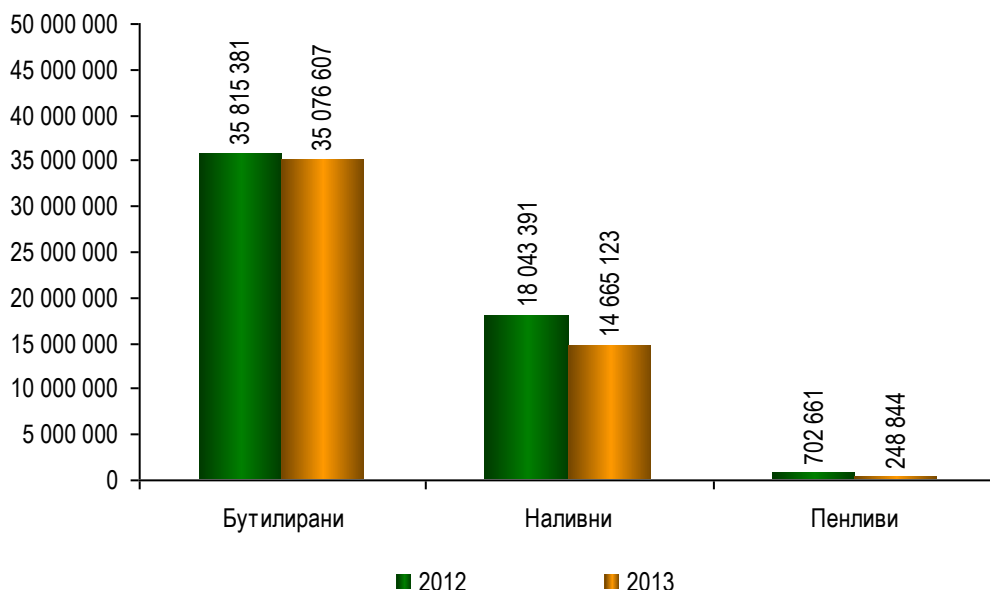
8.5.3. Износ и внос на вино

Износ

По предварителни данни на НСИ, през 2013 г. общият износ на вино възлиза на 49 990,6 хил. литра, което е с около 8% по-малко в сравнение с 2012 г. При около 10% по-висока средна експортна цена от 1,24 щ. д./литър, общата стойност на експорта се запазва около миналогодишното ниво – 61 803,2 хил. щ. д. (при 61 405,6 хил. щ. д. през 2012 г.).

Традиционно, най-значителни количества вино са реализирани на пазарите на страните от Европейския съюз – общо 34 884,6 хил. литра (70% от целия износ), от които 12 701,4 хил. литра за Полша. Износът за трети страни възлиза на 15 106 хил. литра, като около 90% от него е насочен за Русия (13 605,1 хил. литра).

Фигура II.13. Износ на вино през 2012 и 2013 г., литри

Източник: НСИ, предварителни данни за 2013 г.

Най-голям дял от общия износ на вина през 2013 г. заемат бутилираните вина – 70,2%, следвани от наливните вина с 29,3% и пенливите вина с 0,5%.

Износ на бутилирани вина

По предварителни данни на НСИ, през 2013 г. износът на бутилирани вина е в размер на 35 076,6 хил. литра, с 2,1% по-малко в сравнение с предходната година. В стойностно изражение износът бележи увеличение с 3,7%, до 48 352,8 хил. щ. д., при 6% по-висока средна експортна цена от 1,38 щ. д./литър.

Най-значителен остава износът на бутилирани вина за Русия – 16 162,4 хил. литра или около 35% от общия износ, следван от този за Полша - 10 011,6 хил. литра (29%). Сравнително големи количества са изнесени и за Румъния (3 040,1 хил. литра), Чешката република (2 388,2 хил. литра) и Обединеното кралство (2 105,2 хил. литра).

Таблица II.42. Износ на бутилирани вина през 2012 и 2013 г., литри

Страни	2012	2013
ЕС, в т. ч.:	19 568 551	21 721 075
Полша	7 752 002	10 011 603
Румъния	5 114 199	3 040 066
Чешка република	2 448 669	2 388 249
Обединено кралство	1 454 169	2 105 246
Словакия	87 988	1 118 625
Гърция	83 095	899 762
Германия	844 294	537 738
Литва	650 381	459 528
Белгия	599 989	361 363
Италия	2 704	185 175
Швеция	102 302	162 371
Латвия	110 014	147 664
Нидерландия	134 129	145 227
Трети страни, в т. ч.:	16 246 830	13 355 532
Руска Федерация	14 506 160	12 162 459
САЩ	178 412	196 996
Китайска народна република	297 041	190 974
Япония	146 174	167 963
Беларус	63 893	113 438
Хонконг	99 213	70 904
Израел	43 982	69 332
Канада	96 574	41 674
Гана	17 784	41 143
Корея	1 987	34 776
Ирак	152 036	24 004
Украйна	48 066	13 477
Монголия	217 779	10 943
ОБЩО	35 815 381	35 076 607

Източник: НСИ, предварителни данни за 2013 г.

Износ на наливни вина

По данни на НСИ, през 2013 г. са изнесени 14 665,1 хил. литра наливни вина, което е с 18,7% по-малко в сравнение с 2012 г. Износът е на обща стойност 12 933,6 хил. щ. д - с 6,9% по-малко в сравнение с предходната година, при малко по-висока средна експортна цена от 0,89 щ. д./литър.

Въпреки регистрирания спад на износа за Полша с около 50%, през 2013 г. тази дестинация остава водеща при експорта на български наливни вина с 2 666,4 хил. литра. Значителен ръст бележат изпращанията за Словакия (близо 14 пъти) и Гърция (с около 80%). Подобно на предходната година, сравнително големи количества наливни вина са реализирани и на пазарите на Швеция, Румъния, и Чешката република. Сред страните извън ЕС, най-големи количества са насочени за Русия - 1 441,8 хил. литра, с 32% по-малко на годишна база.

Таблица II.43. Износ на наливни вина през 2012 и 2013 г., литри

Страни	2012	2013
ЕС, в т. ч.:	15 484 976	13 023 601
Полша	5 381 081	2 666 421
Швеция	1 527 456	1 764 650
Гърция	920 180	1 655 369
Румъния	2 527 651	1 571 353
Чешка република	2 633 561	1 546 925
Словакия	89 760	1 236 560
Франция	175 000	999 010
Италия	1 228 891	696 763
Кипър	468 700	480 000
Белгия	231 243	237 545
Литва	46 575	117 132
Германия	174 276	987
Трети страни, в т. ч.:	2 558 415	1 641 522
Руска Федерация	2 113 078	1 441 792
Япония	97 831	128 630
Китайска народна република	266 522	26 769
Виетнам	0	20 000
Ирак	27 360	12 616
ОБЩО	18 043 391	14 665 123

Източник: НСИ, предварителни данни за 2013 г.

Износ на пенливи вина

През 2013 г. износът на пенливи вина, който традиционно е най-нисък, се свива допълнително с 64,6% на годишна база до 248,8 хил. литра. Стойността на износа намалява малко по-умерено - с 44,4%, поради увеличение на средната експортна цена с 57%.

Най-значителни количества пенливи вина през годината са насочени за Италия – 103,9 хил. литра (80% по-малко в сравнение с 2012 г.) и Виетнам – 70,7 хил. литра (с 51% повече спрямо 2012 г.).

Таблица II.44. Износ на пенливи вина през 2012 и 2013 г., литри

СТРАНИ	2012	2013
ЕС, в т. ч.:	605 656	139 893
Италия	515 649	103 915
Полша	62 038	23 414

Литва	11 939	6 418
Обединено кралство	887	1 962
Румъния	1 376	1 260
Гърция	7 636	1 117
Белгия	2 430	135
Трети страни, в т. ч.:	97 005	108 951
Виетнам	46 800	70 650
Беларус	0	19 008
Гана	900	7 650
Косово	3 240	3 510
Кот д' Ивоар	0	3 375
Ливан	0	2 025
Нигерия	20 250	135
ОБЩО	702 661	248 844

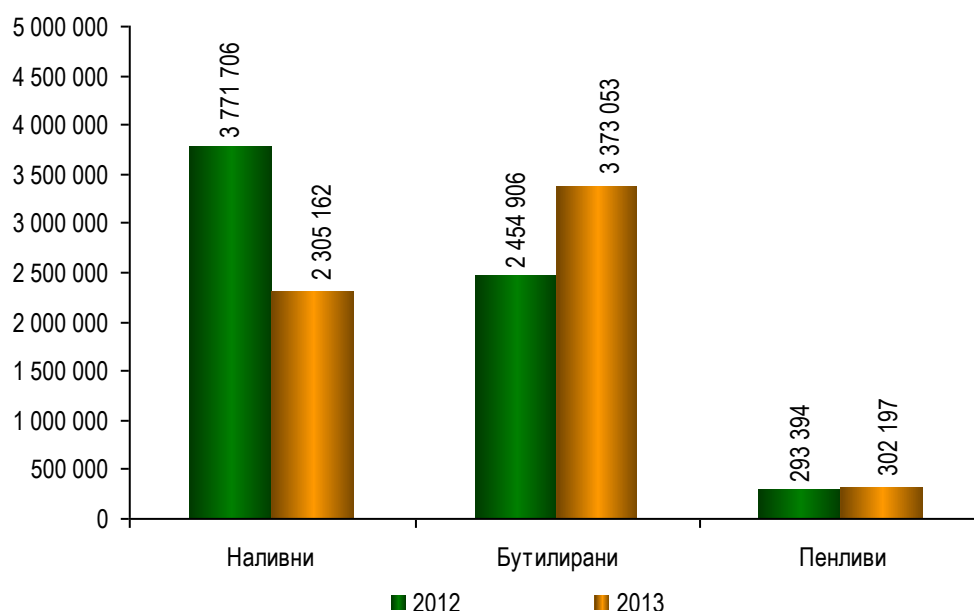
Източник: НСИ, предварителни данни за 2013 г.

Внос

По предварителни данни на НСИ, през 2013 г. общият внос на вино възлиза на 5 980,4 хил. литра, което е с 8% по-малко в сравнение с предходната година. Наблюдава се чувствително намаление на вноса на наливни вина – с 39%, донякъде компенсирано от увеличение на вноса на бутилирани вина - с 37%. Леко увеличение се отчита и при вноса на пенливи вина – с 3%.

През 2013 г. с най-голям дял от вноса на вина са бутилираните вина – 56,4%, следвани от наливните – 38,5% и пенливите вина – 5,1%.

Фигура II.14. Внос на вино за периода 2012 – 2013 г., литри

Източник: НСИ, предварителни данни за 2013 г.

Внос на бутилирани вина

Регистрираният внос на бутилирани вина през 2013 г. е в размер на 3 373,1 хил. литра – с 37,4% повече спрямо предходната година. Общата стойност на вноса през годината е 10 318,6 хил. щ. д., при средна вносна цена от 3,06 щ. д./литър. Основна част от внесените количества (84%) са доставени от ЕС – 2 815,4 хил. литра, което е с 48% повече спрямо предходната година.

Таблица II.45. Внос на бутилирани вина през 2012 и 2013 г., литри

Страни	2012.	2013
ЕС, в т. ч.:	1 898 584	2 815 377
Словакия	92 295	1 175 620
Франция	415 104	431 126
Италия	711 554	406 763
Германия	167 233	181 545
Чешка република	112 224	173 834
Испания	188 433	153 813
Обединено кралство	74 689	97 873
Гърция	21 120	66 515
Нидерландия	58 699	56 477
Португалия	13 591	24 955
Белгия	22 227	18 248
Трети страни, в т. ч.:	556 322	557 676
Чили	235 335	325 342
Нова Зеландия	103 048	101 188
Турция	5 039	67 857
Македония	53 445	20 022
Аржентина	40 725	18 357
Южна Африка	49 748	16 724
Грузия	16 477	4 231
ОБЩО	2 454 906	3 373 053

Източник: НСИ, предварителни данни за 2013 г.

Най-голям внос на бутилирани вина през годината е реализиран от Словакия (1 175,6 хил. литра), като спрямо предходната година се наблюдава увеличение от близо 13 пъти. По-значителни количества са доставени и от Франция (431 хил. литра), Италия (407 хил. литра) и Чили (325 хил. литра).

Внос на наливни вина

През 2013 г. вносът на наливни вина бележи спад от 39% в сравнение с предходната година, до 2 305,2 хил. литра. Макар и с 27% по-нисък спрямо предходната година, вносът от Италия остава водещ с 1 901,8 хил. литра, формирайки около 83% от общия внос на наливни вина. Вносът от трети страни намалява с 90% в сравнение с 2012 г., като най-чувствително е редуциран импорът от Молдова и Македония.

Таблица II.46. Внос на наливни вина през 2012 и 2013 г., литри

Страни	2012	2013
ЕС, в т. ч.:	2 834 677	2 211 944
Италия	2 614 674	1 901 762
Франция	88 668	185 231
Германия	106 261	76 088
Обединено кралство	7 188	25 193
Швеция	0	20 256
Испания	17 820	1 560
Трети страни, в т. ч.:	937 029	93 218
Македония	414 603	82 274
Нова Зеландия	48 000	6 120
Аржентина	0	3 600
Чили	0	1 224
Молдова	428 428	0
Руска Федерация	21 500	0
Сърбия	20 234	0
ОБЩО	3 771 706	2 305 162

Източник: НСИ, предварителни данни за 2013 г.

Внос на пенливи вина

През 2013 г. са внесени 302 хил. литра пенливи вина, с 3% повече спрямо 2012 г. Количествата са доставени предимно от ЕС, в т. ч. основно от Франция (101,3 хил. литра), Италия (87,7 хил. литра) и Германия (77,7 хил. литра).

Таблица II.47. Внос на пенливи вина през 2012 и 2013 г., литри

Страни	2012.	2013
ЕС, в т. ч.:	272 398	294 861
Франция	92 538	101 276
Италия	104 643	87 734
Германия	57 538	77 721
Испания	10 882	12 094
Гърция	4 394	9 613
Обединено кралство	234	4 478
Нидерландия	1 312	579
Трети страни, в т. ч.:	20 996	7 336
Южна Африка	14 201	6 751
Нова Зеландия	0	585
Чили	3 150	0
Молдова	2 700	0
ОБЩО	293 394	302 197

Източник: НСИ, предварителни данни за 2013 г.

III. ТЪРГОВИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ

Търговията с аграрни стоки заема съществен дял във външната търговия на България, като традиционно формира положително търговско салдо.

През 2013 г. относителният дял на аграрния сектор в общия износ, внос и стокообмен за страната нараства до съответно 18,4%, 9,5% и 13,6%.

Таблица III. 1. Относителен дял на аграрните стоки във външната търговия на България през 2012 – 2013 г., хил. щ. д.

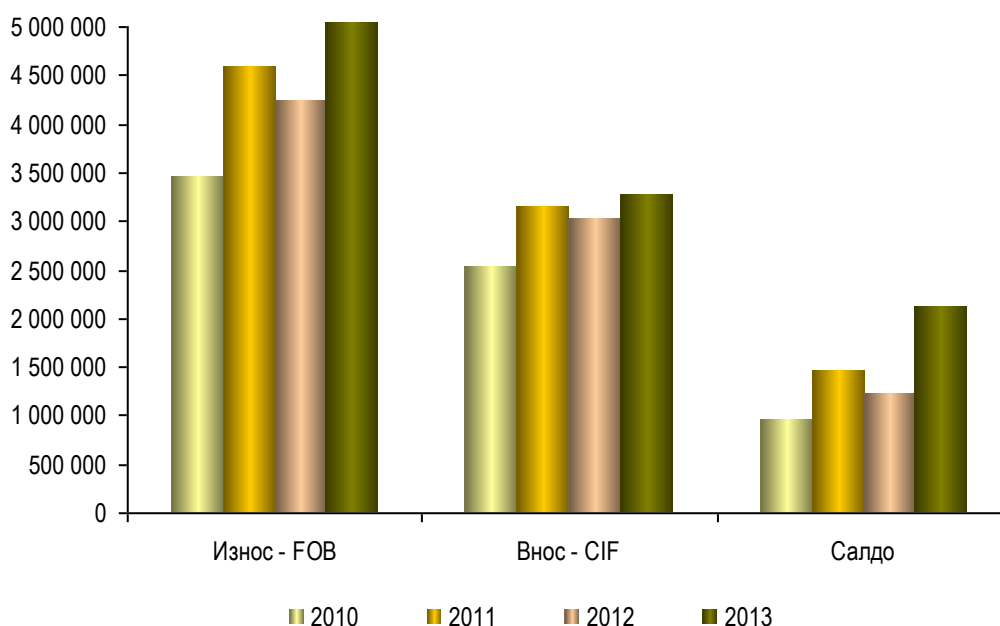
Година	2012 г.		Дял на аграрния сектор в %	2013 г.		Дял на аграрния сектор в %
	Общо за страната	Аграрен сектор		Общо за страната	Аграрен сектор	
Износ, FOB	26 284 795	4 247 343	16,2	29 203 314	5 374 297	18,4
Внос, CIF	32 579 417	3 029 921	9,3	34 242 684	3 261 502	9,5
Стокообмен	58 864 212	7 277 264	12,4	63 445 998	8 635 799	13,6

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ; предварителни данни за 2013 г.

1. Равнище и динамика на външната търговия с аграрни стоки през 2013 г.

По предварителни данни на НСИ, обработени от МЗХ, през 2013 г. износът на селскостопански стоки бележи ръст от 26,5% спрямо предходната година до 5 374 млн. щ. д. Същевременно, вносът на селскостопански стоки се увеличава със 7,6% до 3 262 млн. щ. д. В резултат, положителното търговско салдо в аграрната търговия на страната достига до 2 113 млн. щ. д., с 895 млн. щ. д. или 73,5% повече в сравнение с 2012 г.

Фигура III.1. Внос и износ на аграрни стоки за периода 2010 – 2013 г., хил. щ. д.

Източник: НСИ, предварителни данни за 2013 г.

Таблица III. 2. Външна търговия с аграрни стоки за периода 2010 - 2013 г., хил. щ. д.

Година	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.	Изменение 2013/2012 г.	
					в стойност	в %
Износ - FOB	3 461 868	4 593 475	4 247 343	5 374 297	1 126 954	26,5
Внос - CIF	2 524 460	3 142 857	3 029 921	3 261 502	231 581	7,6
Салдо	937 408	1 450 618	1 217 422	2 112 795	895 373	73,5
Стокообмен	5 986 328	7 736 332	7 277 264	8 635 799	1 358 535	18,7

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ; предварителни данни за 2013 г.

2. Географско разпределение на външната търговия със селскостопански стоки

През последните години основен партньор на България в търговията със селскостопански стоки са страните от Европейския съюз. През 2013 г. аграрният стокообмен с ЕС отбелязва увеличение с 11,4%, като делът на Съюза от общия аграрен износ е 67%, а този от аграрния внос – 80,9%.

При търговията със земеделски стоки с трети страни също се наблюдава ръст, като на чувствително нараства стокообменът с Арабските страни (с 64%) и с Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (без страните от ЕС и Европейската асоциация за свободна търговия) (с 54,4%).

Таблица III. 3. Внос и износ на селскостопански стоки по икономически общности, страни и региони през 2012 и 2013 г., млн. щ. д.

Зони на търговия	2012 г.					2013 г.				
	Износ		Внос		Салдо	Износ		Внос		Салдо
	млн. щ. д.	%	млн. щ. д.	%	млн. щ. д.	млн. щ. д.	%	млн. щ. д.	%	млн. щ. д.
Всички страни, в т. ч.:	4 247,3	100	3 029,9	100	1 217,4	5 374,3	100	3 261,5	100	2 112,8
Европейски съюз	3 071,7	72,3	2 532,0	83,6	539,7	3 603,2	67,0	2 637,4	80,9	965,8
ЕАСТ*	11,5	0,3	4,9	0,2	6,6	14,5	0,3	5,9	0,2	8,6
ОИСР**, без страните от ЕС и ЕАСТ	334,7	7,9	130,6	4,3	204,1	557,7	10,4	160,8	4,9	396,9
в т.ч. САЩ	61,3	1,4	27,5	0,9	33,8	76,0	1,4	26,8	0,8	49,2
Балкански регион, без страните от ЕС ***	168,0	4,0	79,9	2,6	88,1	172,6	3,2	74,8	2,3	97,8
ОНД	105,6	2,5	22,8	0,8	82,8	112,5	2,1	22,4	0,7	90,1
в т.ч. Русия	75,8	1,8	9,2	0,3	66,6	70,9	1,3	8,7	0,3	62,2
Арабски страни (Лига на арабските държави)	469,3	11,0	16,1	0,5	453,2	781,9	14,5	14,1	0,4	767,8
Други	86,5	2,0	243,6	8,0	-157,1	131,9	2,5	346,1	10,6	-214,2

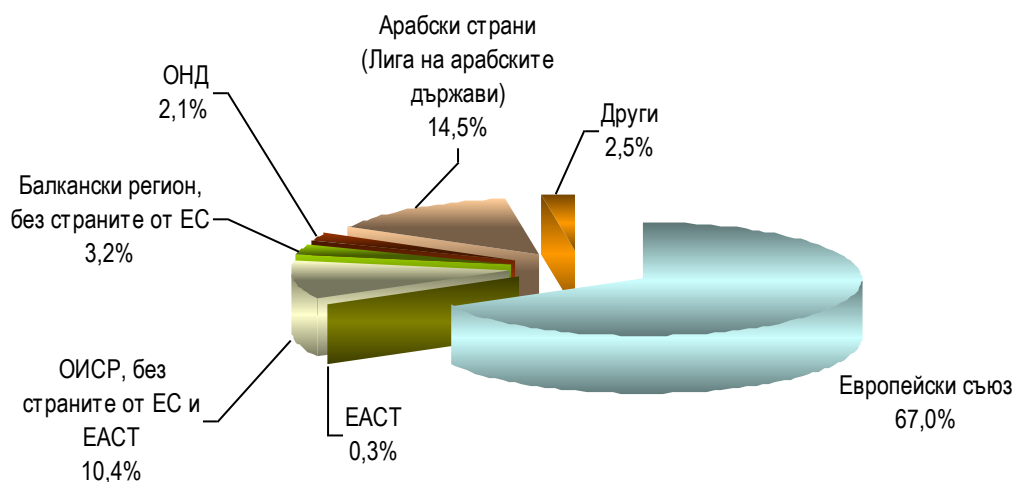
Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ; предварителни данни за 2013 г.

*Включва: Исландия, Княжество Лихтенщайн, Кралство Норвегия и Швейцария

**Включва: Австралия, Канада, Нова Зеландия, САЩ, Турция, Япония, Република Корея, Мексико, Чили и Израел

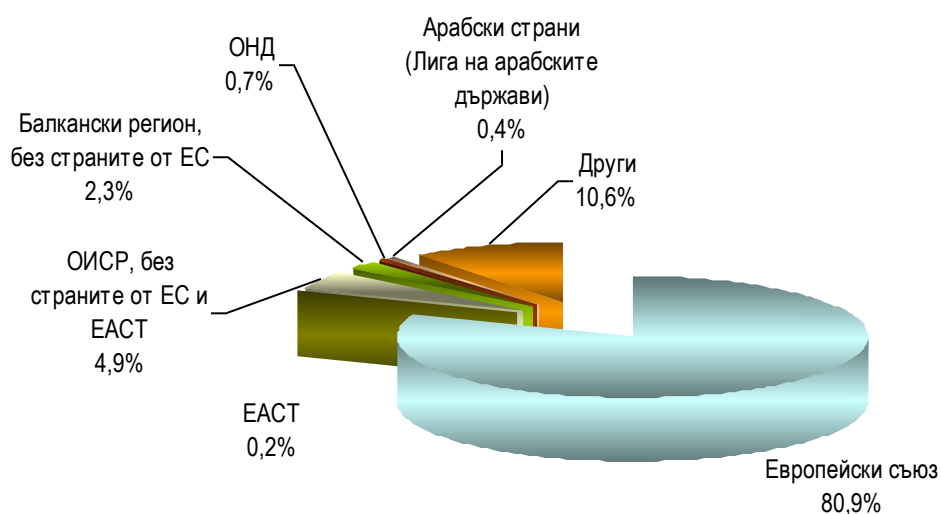
***Включва: Албания, Босна и Херцеговина, Македония, Сърбия, Черна гора и Косово

Фигура III. 2. Структура на аграрния износ на България по икономически общности през 2013 г.

Източник: НСИ, предварителни данни

Фиг. III.3. Структура на аграрния внос на България по икономически общности през 2013 г.

Източник: НСИ, предварителни данни

Търговия с ЕС

По предварителни данни, през 2013 г. търговията със селскостопански стоки със страните от ЕС възлиза на 6 240,6 млн. щ. д. което представлява 72,3% от общия аграрен стокообмен на страната. Това е с 636,9 млн. щ. д. или 11,4% повече в сравнение с 2012 г., основно в резултат от увеличение на реализираните български селскостопански продукти на европейските пазари.

През 2013 г. положителното салдо в аграрната търговия с ЕС се увеличава със 79% спрямо 2012 г. до 965,8 млн. щ. д., като износът за ЕС нараства със 17,3%, а вносът от там – с 4,2%.

Основни партньори на България в търговията със селскостопански стоки сред страните от ЕС през годината са Гърция, Румъния, Германия, Испания и Франция. Най-голям дял от изпращанията на земеделска продукция от България в стойностно изражение са насочени към Гърция – 20%, Румъния – 16,5% и Испания – 10%. Основни доставчици на аграрни стоки от държавите-членки на ЕС са Гърция – 17%, Румъния – 15,4%, Германия – 13% и Полша – 11,7%.

Таблица III. 4.Търговия на България с аграрни стоки с държавите-членки на ЕС през 2012 г. и 2013 г.

Страна	2012 г.					2013 г.				
	Износ		Внос		Салдо	Износ		Внос		Салдо
	хил. щ. д.	%	хил. щ. д.	%	хил. щ. д.	хил. щ. д.	%	хил. щ. д.	%	хил. щ. д.
Общо	3 071 731	100	2 531 978	100	539 753	3 603 209	100	2 637 369	100	965 840
Австрия	59 577	1,9	64 790	2,6	-5 213	69 618	1,9	63 422	2,4	6 196
Белгия	97 197	3,2	65 404	2,6	31 793	115 605	3,2	66 095	2,5	49 510
Великобритания	44 274	1,4	55 282	2,2	-11 008	110 751	3,1	45 908	1,7	64 843
Германия	209 935	6,8	301 086	11,9	-91 151	254 933	7,1	343 363	13,0	-88 430

Гърция	612 412	19,9	435 074	17,2	177 338	720 308	20,0	447 646	17,0	272 662
Дания	8 802	0,3	18 826	0,7	-10 024	11 061	0,3	23 322	0,9	-12 261
Естония	800	0,0	1 870	0,1	-1 070	1 006	0,0	1 069	0,0	-63
Ирландия	3 771	0,1	13 786	0,5	-10 015	14 686	0,4	15 700	0,6	-1 014
Испания	359 167	11,7	116 291	4,6	242 876	359 113	10,0	131 095	5,0	228 018
Италия	270 278	8,8	120 677	4,8	149 601	282 717	7,8	123 799	4,7	158 918
Кипър	70 103	2,3	75 472	3,0	-5 369	55 994	1,6	23 374	0,9	32 620
Латвия	2 823	0,1	969	0,0	1 854	2 647	0,1	1 502	0,1	1 145
Литва	8 696	0,3	12 774	0,5	-4 078	12 355	0,3	13 340	0,5	-985
Люксембург	1 467	0,0	175	0,0	1 292	627	0,0	101	0,0	526
Малта	5 355	0,2	0	0,0	5 355	7 037	0,2	186	0,0	6 851
Нидерландия	143 731	4,7	167 392	6,6	-23 661	236 533	6,6	206 402	7,8	30 131
Полша	87 417	2,8	241 912	9,6	-154 495	112 936	3,1	309 310	11,7	-196 374
Португалия	211 457	6,9	2 639	0,1	208 818	158 702	4,4	1 955	0,1	156 747
Румъния	609 800	19,9	395 246	15,6	214 554	595 306	16,5	406 527	15,4	188 779
Словакия	15 992	0,5	32 909	1,3	-16 917	30 032	0,8	32 666	1,2	-2 634
Словения	4 444	0,1	7 357	0,3	-2 913	4 690	0,1	7 150	0,3	-2 460
Унгария	33 225	1,1	147 801	5,8	-114 576	47 517	1,3	132 987	5,0	-85 470
Финландия	9 541	0,3	817	0,0	8 724	12 000	0,3	740	0,0	11 260
Франция	140 319	4,6	171 208	6,8	-30 889	309 134	8,6	161 991	6,1	147 143
Хърватия	19 309	0,6	3 132	0,1	16 177	13 932	0,4	5 579	0,2	8 353
Чехия	27 863	0,9	69 467	2,7	-41 604	40 917	1,1	61 995	2,4	-21 078
Швеция	13 976	0,5	9 622	0,4	4 354	23 052	0,6	10 145	0,4	12 907

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ; предварителни данни за 2013 г.

Търговия със страните от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР)

През 2013 г. износьт на селскостопански стоки от България за страните от ОИСР, без страните от ЕС и ЕАСТ, представлява 10,4% от общия аграрен износ, а вносът от тях – 4,9% от общия.

При изпреварващ темп на нарастване на аграрния износ спрямо този при аграрния внос, положителното търговско салдо в търговията със селскостопански стоки с тези страни нараства с 94,5% спрямо предходната година, до 396,9 млн. щ. д.

Търговия с Балкански страни

Предвид териториалната си близост, страните от балканския регион запазват своето значение в аграрната търговия на България.

През 2013 г. обменът на селскостопански стоки с Балканските страни достига 2 883,2 млн. щ. д. - с 9,5% повече спрямо предходната година, главно в резултат от нарастване на българския износ. Положителното търговско салдо за България в аграрната търговия с тези страни бележи ръст от 24,9% спрямо предходната 2012 г., до 775,4 млн. щ. д.

Основни търговски партньори на България сред балканските страни, с които също така се формира положително търговско салдо, са Гърция, Турция и Румъния. Отрицателно търговско салдо е отчетено единствено при търговията със Словения.

Таблица III. 5. Търговия с аграрни стоки със страните от балканския регион през 2012 г. и 2013 г., хил. щ. д.

Страна	2012 г.			2013 г.		
	Износ	Внос	Салдо	Износ	Внос	Салдо
Албания	27 519	2 654	24 865	28 368	3 135	25 233
Босна и Херцеговина	10 877	1 332	9 545	15 680	756	14 924
Гърция	612 412	435 074	177 338	720 308	447 647	272 661
Косово	16 540	17	16 523	17 011	10	17 001
Македония	70 788	27 527	43 261	60 321	35 831	24 490
Румъния	609 800	395 246	214 554	595 306	406 527	188 779
Словения	4 444	7 357	-2 913	4 690	7 150	-2 460
Сърбия	33 555	48 341	-14 786	41 319	34 971	6 348
Турция	213 166	85 857	127 309	322 477	112 212	210 265
Хърватия	19 309	3 132	16 177	13 933	5 579	8 354
Черна гора	8 759	1	8 758	9 898	74	9 824
Общо	1 627 169	1 006 538	620 631	1 829 310	1 053 892	775 418

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ; предварителни данни за 2013 г.

Търговия със страните от Европейската асоциация за свободна търговия (ЕАСТ)

Продължава тенденцията от последните години на нарастване на аграрния стокообмен на България със страните от ЕАСТ. През 2013 г. той възлиза на 20,4 млн. щ. д. – с 24,2% повече спрямо предходната година, в резултат на увеличение както на износа (с около 25%), така и на вноса (с 21,5%). Формираното положително търговско салдо за България нараства с 28% спрямо 2012 г., до 8,6 млн. щ. д. Основни партньори от ЕАСТ остават Норвегия и Швейцария.

Таблица III.6. Търговия с аграрни стоки със страните от ЕАСТ през 2012 и 2013 г., хил. щ. д.

Страна	2012 г.			2013 г.		
	Износ	Внос	Салдо	Износ	Внос	Салдо
Норвегия	6 564	2 055	4 509	8 766	2 113	6 653
Швейцария	4 909	2 752	2 157	5 642	3 583	2 059
Исландия	81	61	20	72	223	-151
Лихтенщайн	0	0	0	0	0	0
ОБЩО	11 554	4 868	6 686	14 480	5 919	8 561

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ; предварителни данни за 2013 г.

Търговия със страните от Общността на независимите държави (ОНД)

Стокообменът със селскостопански стоки с държавите от ОНД през 2013 г. нараства с 5,1% в сравнение с 2012 г., достигайки до 134,9 млн. щ. д. Отчита се увеличение на положителното салдо за Българи при търговията с аграрни стоки с тези страни до 90,1 млн. щ. д., с 8,8% над нивото от 2012 г.

Търговия с Арабските страни (Лига на арабските държави)

През 2013 г. се потвърждава наблюдаваната през последните години тенденция на нарастване на обема на търговията с аграрни стоки между България и Арабските държави, като стокообменът с тези държави се увеличава с 64% на годишна база, до 796 млн. щ. д. Положителното търговско салдо за България също бележи ръст спрямо 2012 г. - с 69,4%, до 767,8 млн. щ. д.

3. Структура на износа по групи стоки

Износ

През 2013 г. основните групи стоки, които формират структурата на аграрния износ по раздели на Общата митническата тарифа са:

Раздел I - живи животни и продукти от животински произход

През 2013 г. износът на живи животни и продукти от животински произход представлява 9% от общия аграрен износ. С най-голям относителен дял по този раздел е износът на мляко и млечни продукти – 4,3% и месата и карантиите, годни за консумация – 3,5%.

Търговското салдо при търговията с живи животни и продукти от животински произход през 2013 г. е отрицателно, в размер на -354 607 хил. щ. д.

Раздел II - растения и продукти от растителен произход

Износът на растения и продукти от растителен произход през 2013 г. нараства с 39,6% спрямо предходната година – от 2 127,8 млн. щ. д. за 2012 г. до 2 970,2 млн. щ. д. за 2013 г. Той заема най-голям относителен дял от общия аграрен износ за годината - 55,3%.

В структурата на износа на земеделските продукти по Раздел II - растения и продукти от растителен произход, през 2013 г. най-голям относителен дял формират житните растения (пшеница, ечемик, царевица) - 29,5%, следвани от маслодайните семена и плодове – 18,8%.

По Раздел II е формирано положително търговско салдо за 2013 г. в размер на 2 267,4 млн. щ. д., което е с чувствителните 52,4% повече спрямо 2012 г.

Раздел III - Мазнини и масла от животински и растителен произход

Износът на мазнини и масла от животински и растителен произход представлява 5,1% от общия износ на селскостопански стоки през 2013 г. В сравнение с предходната 2012 г. се отчита увеличение на износа по този раздел с 34,8% (до 275,2 млн. щ. д.) и същевременно намаление на вноса.

В резултат, формираното положително търговско салдо през годината се увеличава четири пъти спрямо 2012 г., достигайки 107 793 хил. щ. д.

Раздел IV - Продукти на хранителната промишленост, безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет, тютюни и обработени заместители на тютюна

През 2013 г. износът на преработени продукти бележи увеличение с 14,2% на годишна база и заема дял от 30,6% в структурата на земеделския износ. С най-голям относителен дял от общия селскостопански износ е експортът на тютюн и обработени заместители на тютюна – 9,5%, следван от този на остатъци и отпадъци от хранителната промишленост; приготвени храни за животни – 4,8%; хранителни продукти, получени на базата на житни растения, брашна, скорбяла, нишесте или мляко – 4,2%; безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет - 3,1%.

Формираното положително търговско салдо при търговията с продуктите от раздел IV през 2013 г. нараства с 23,6% в сравнение с предходната година, до 92 192 хил. щ. д.

Внос

Раздел I - живи животни и продукти от животински произход

Вносът на живи животни и продукти от животински произход през 2013 г. заема относителен дял от 25,7% от общия аграрен внос. С най-голям относителен дял от вноса по този раздел са месата и карантиите, годни за консумация – 13,4%, мляко и млечни продукти – 8,9% и риби и ракообразни, мекотели и други водни безгръбначни – 2,1%.

Раздел II - растения и продукти от растителен произход

През 2013 г. вносът на растения и продукти от растителен произход се увеличава с 9,8% спрямо предходната година, до 702,8 млн. щ. д. Най-голям относителен дял в структурата на аграрния внос по Раздел II заемат плодове, годни за консумация; цитрусови или пъпешови кори – 4,6%; зеленчуци, растения, корени и грудки, годни за консумация – 4,2%; маслодайни семена и плодове; разни видове семена, семена да посев и плодове; индустриални или медицински растения; слама и фуражи – 4% и кафе, чай, мате и подправки – 3,9%.

Раздел III - Мазнини и масла от животински и растителен произход

През 2013 г. вносът на мазнини и масла от животински произход възлиза на 167,4 млн. щ. д. – с 5,7% по-малко в сравнение с предходната година

Раздел IV - Продукти на хранителната промишленост, безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет, тютюни и обработени заместители на тютюна

Вносът на преработени продукти по Раздел IV заема най-голям относителен дял в структурата на общия аграрен внос на страната през 2013 г. – 47,6%. В сравнение с предходната година се наблюдава увеличение с 13,7% в стойностното изражение на вноса на продукти на хранителната промишленост, безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет, тютюни и обработени заместители на тютюна. Най-голям относителен дял от вноса на стоки по Раздел IV заемат тютюн и обработени заместители на тютюн – 8,2%; захар и захарни продукти – 7,2% и безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет – 6,5%.

Таблица III. 7. Внос и износ на селскостопански и преработени стоки през 2012 и 2013 г.

Код	Раздели и страни	ИЗНОС-FOB					ВНОС-CIF					САЛДО	САЛДО
		2012		2013		2013/2012	2012		2013		2013/2012	2012	2013
		хил. USD	дял от общия износ на аграрни стоки в %	хил. USD	дял от общия износ на аграрни стоки в %	%	хил. USD	дял от общия внос на аграрни стоки в %	хил. USD	дял от общия внос на аграрни стоки в %	%	хил. USD	хил. USD
	а	1	2,0	3	4,0	5,0	6	7,0	8	9,0	10,0	11	12
	ОБЩО:	26 284 795		29 203 314		111,1	32 579 417		34 242 684		105,1	-6 294 622	-5 039 370
	в това число аграрни стоки:	4 247 343	100,0	5 374 297	100,0	126,5	3 029 921	100,0	3 261 502	100,0	107,6	1 217 422	2 112 795
	РАЗДЕЛ I	474 271	11,2	483 382	9,0	101,9	845 913	27,9	837 989	25,7	99,1	-371 642	-354 607
1	Живи животни	33 276	0,8	24 890	0,5	74,8	28 565	0,9	25 059	0,8	87,7	4 711	-169
2	Меса и карантии, годни за консумация	222 538	5,2	187 948	3,5	84,5	525 398	17,3	435 809	13,4	82,9	-302 860	-247 861
3	Риби и ракообразни, мекотели и други водни безгръбначни	28 371	0,7	31 299	0,6	110,3	58 295	1,9	67 734	2,1	116,2	-29 924	-36 435
4	Мляко и млечни продукти; птичи яйца; естествен мед; продукти от животински произход, годни за консумация, неупоменати, нито включени другаде	186 215	4,4	232 523	4,3	124,9	219 901	7,3	290 511	8,9	132,1	-33 686	-57 988

5	Други продукти от животински произход, неупоменати, нито включени другаде	3 871	0,1	6 722	0,1	173,7	13 754	0,5	18 876	0,6	137,2	-9 883	-12 154
	РАЗДЕЛ II	2 127 781	50,1	2 970 219	55,3	139,6	639 989	21,1	702 800	21,5	109,8	1 487 792	2 267 419
6	Живи растения и цветарски продукти	8 372	0,2	9 397	0,2	112,2	20 139	0,7	20 482	0,6	101,7	-11 767	-11 085
7	Зеленчуци, растения, корени и грудки, годни за консумация	73 367	1,7	77 696	1,4	105,9	109 317	3,6	136 186	4,2	124,6	-35 950	-58 490
8	Плодове, годни за консумация; цитрусови или пъпешови кори	95 013	2,2	117 262	2,2	123,4	140 013	4,6	150 184	4,6	107,3	-45 000	-32 922
9	Кафе, чай, мате и подправки	83 192	2,0	78 475	1,5	94,3	129 218	4,3	125 620	3,9	97,2	-46 026	-47 145
10	Житни растения	1 055 114	24,8	1 586 445	29,5	150,4	81 072	2,7	80 868	2,5	99,7	974 042	1 505 577
11	Мелничарски продукти; малц; скорбяла и нишесте; инулин; пшеничен глутен	82 349	1,9	85 689	1,6	104,1	45 067	1,5	46 051	1,4	102,2	37 282	39 638
12	Маслодайни семена и плодове; разни видове семена, семена за посев и плодове; индустриални или медицински растения; слама и фуражи	728 137	17,1	1 012 903	18,8	139,1	103 535	3,4	129 112	4,0	124,7	624 602	883 791
13	Естествени лакове, клейове, смоли и други растителни сокове и екстракти	1 360	0,0	1 652	0,0	121,5	11 152	0,4	13 433	0,4	120,5	-9 792	-11 781
14	Материали за сплитане и други продукти от растителен произход, неупоменати, нито включени другаде	877	0,0	700	0,0	79,8	476	0,0	864	0,0	181,5	401	-164
	РАЗДЕЛ III	204 222	4,8	275 226	5,1	134,8	177 568	5,9	167 433	5,1	94,3	26 654	107 793
15	Мазнини и масла от животински или растителен произход; продукти от тяхното разпадане; обработени мазнини за хранителни цели; восъци от животински или растителен произход	204 222	4,8	275 226	5,1	134,8	177 568	5,9	167 433	5,1	94,3	26 654	107 793
	РАЗДЕЛ IV	1 441 066	33,9	1 645 472	30,6	114,2	1 366 450	45,1	1 553 279	47,6	113,7	74 616	92 193
16	Продукти от месо, риби или ракообразни, мекотели или други водни безгръбначни	31 227	0,7	45 882	0,9	146,9	54 124	1,8	67 235	2,1	124,2	-22 897	-21 353
17	Захар и захарни изделия	147 332	3,5	130 867	2,4	88,8	230 228	7,6	236 351	7,2	102,7	-82 896	-105 484
18	Какао и продукти от какао	74 690	1,8	106 804	2,0	143,0	129 771	4,3	163 440	5,0	125,9	-55 081	-56 636
19	Хранителни продукти, приготвени на базата на житни растения, брашна, скорбяла, нишесте или мляко; тестени сладкарски изделия	195 137	4,6	226 497	4,2	116,1	121 829	4,0	143 446	4,4	117,7	73 308	83 051
20	Хранителни продукти от зеленчуци, плодове или други части от растения	123 347	2,9	132 889	2,5	107,7	124 056	4,1	135 773	4,2	109,4	-709	-2 884
21	Разни видове хранителни продукти	61 930	1,5	71 459	1,3	115,4	155 587	5,1	175 455	5,4	112,8	-93 657	-103 996
22	Безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет	166 006	3,9	166 572	3,1	100,3	186 923	6,2	212 834	6,5	113,9	-20 917	-46 262
23	Остатъци и отпадъци от хранителната промишленост; приготвени храни за животни	193 894	4,6	255 798	4,8	131,9	133 424	4,4	150 013	4,6	112,4	60 470	105 785
24	Тютюн и обработени заместители на тютюна	447 503	10,5	508 704	9,5	113,7	230 508	7,6	268 732	8,2	116,6	216 995	239 972

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ; предварителни данни за 2013 г.

През 2013 г. водещо място в аграрния износ на страната заемат следните продукти:

Таблица III. 8. Водещи селскостопански стоки в износа на България през 2013 г.

Наименование на продукта	Количество (тона)	Стойност (щ. д.)	Относителен дял от общия аграрен износ в %
Пшеница и смес от пшеница и ръж	3 660 339,5	953 702 657	17,7
Семена от слънчоглед, дори натрошени	1 175 937,5	743 820 215	13,8
Царевица	2 159 485,7	493 957 133	9,2
Цигари, съдържащи тютюн	22 329,7	274 996 573	5,1
Сурови или необработени тютюни, отпадъци от тютюн, тютюни, "слънчево сушени"	40 563,6	222 308 256	4,1
Слънчогледово, шафраново или памучно масло и техните фракции, дори рафинирани, но не химически променени	192 793,5	211 462 617	3,9
Хлебарски, тестени сладкарски или бисквитни продукти, дори с прибавка на какао	69 940,9	199 178 902	3,7
Семена от репица или рапица, дори натрошени	336 861,7	186 902 843	3,5
Меса и карантии, годни за консумация, от домашни птици от № 0105, пресни, охладени или замразени	36 338,4	157 945 641	2,9
Препарати от видовете, използвани за храна на животни	94 042,2	119 711 262	2,2
Сирена и извара	23 833,8	107 202 296	2,0
Ечемик	414 765,7	103 927 802	1,9
Други видове захар, включително лактоза, малтоза, глюкоза и фруктоза (левулоза), химически чисти, в твърдо състояние; захарни сиропи без ароматизиращи или оцветяващи добавки; заместители на мед, дори смесени с естествен мед; карамелизирана захар и карамел	341 521,3	93 735 555	1,7
Шоколад и други хранителни продукти, съдържащи какао	20 927,5	88 427 609	1,6
Плодове и други части от растения, годни за консумация, приготвени или консервирани по друг начин, със или без прибавка на захари или други подсладители или алкохол, неупоменати, нито включени другаде	26 785,0	65 491 187	1,2

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ; предварителни данни за 2013 г.

Водещи селскостопански стоки при вноса в България през 2013 г. са:

Таблица III. 9. Водещи селскостопански стоки при вноса в България през 2013 г.

Наименование на продукта	Количество (тона)	Стойност (щ. д.)	Относителен дял от общия аграрен внос в %
Меса от животни от рода на свинете, пресни, охладени или замразени	91 594,2	234 764 774	7,2
Захар от захарна тръстика или от цвекло и химически чиста захароза, в твърдо състояние	242 890,3	193 833 704	5,9
Сурови или необработени тютюни, отпадъци от тютюн	36 845,0	178 016 328	5,5
Мляко и сметана, концентрирани или с прибавка на захар или други подсладителни	50 460,7	116 978 574	3,6
Меса и карантии, годни за консумация, от домашни птици от № 0105, пресни, охладени или замразени	87 769,1	115 383 780	3,5
Кафе, дори печено или декофеинизирано; черупки и люспи от кафе; заместители на кафе, съдържащи кафе, независимо от съотношението в сместа	30 126,4	106 709 476	3,3
Шоколад и други хранителни продукти, съдържащи какао	21 872,8	100 534 648	3,1
Хлебарски, тестени сладкарски или бисквитни продукти, дори с прибавка на какао	32 884,0	94 028 926	2,9
Етилов алкохол, неденатуриран, с алкохолно съдържание по обем под 80 % vol; ракии, ликьори и други спиртни напитки	14 864,7	90 414 765	2,8
Хранителни продукти, неупоменати, нито включени другаде	21 227,3	89 315 823	2,7
Сирена и извара	17 612,1	80 965 461	2,5
Пури (включително тези с отрязани краища), пурети и цигари от тютюн или от заместители на тютюна	11 261,3	79 322 466	2,4
Семена от слънчоглед, дори натрошени	25 508,5	78 597 596	2,4
Препарати от видовете, използвани за храна на животни	51 853,1	69 122 651	2,1
Кюспета и други твърди остатъци, дори смлени или агломерирани под формата на гранули, получени при извличането на соевото масло	109 126,7	64 903 172	2,0

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ; предварителни данни за 2013 г.

4. Развитие на външната търговия със селскостопански стоки през 2014 г.

По предварителни данни на НСИ, обработени от МЗХ, през първото полугодие на 2014 г. износът на селскостопански стоки намалява с 12% в сравнение със същия период на 2013 г., до 1 904,3 млн. щ. д. Това се дължи основно на чувствителния спад на износа на житни растения (с 38%), маслодайни семена (с 41%) и тютюн и тютюневи изделия (с 10%), които въпреки това остават трите водещи групи продукти в структурата на аграрния експорт на страната.

Вносът на селскостопански стоки за шестте месеца на 2014 г. нараства с около 4% на годишна база, достигайки 1 629,7 млн. щ. д.

Така, за първото полугодие на 2014 г. се формира положително търговско салдо за България в размер на 274,6 млн. щ. д., при 598,9 млн. щ. д. за аналогичния период на предходната година (спад от 54%).

Основни партньори в аграрната търговия на страната остават страните от ЕС, които формират около 65% в общия износ на селскостопански стоки за шестте месеца на 2014 г. и около 80% в общия аграрен внос за периода.

IV. ПОДПОМАГАНЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ

1. Прилагане на Общата селскостопанска политика на ЕС

1.1. Подпомагане по първи стълб на ОСП

1.1.1. Директни плащания на площ, национални доплащания към директните плащания и специфично подпомагане

Кампания `2012

През календарната 2013 г. по схемите и мерките за директни плащания, финансирани със средства от ЕФГЗ, ЕЗФРСР и НБ, е извършена оторизация на заявления, подадени през кампания `2012 и 2013.

Таблица IV.1. Оторизирани средства през календарната 2013 г. за кампания `2012, лева

Схема/мярка	Брой подадени заявления	Процентно разпределение на бюджета (%)			Оторизирана сума
		ЕФГЗ	ЕЗФРСР	НБ	
СЕПП	84 078	100	-	-	906 789 228,89
НДП	67 124	-	-	100	---
НР1	27 081	-	82	18	4 737 994,99
НР2	11 227	-	82	18	1 452 612,65
АЕП	2 630	-	82	18	4 153 558,13
Натура 2000	3 683	-	82	18	988 156,23
НДЖ 1	8 015	-	-	100	20 108 715,20
НДЖ 3	6 046	-	-	100	8 533 591,98
НДК	3 550	-	-	100	42 840,00
НДКМ1	3 425	100	-	-	547 980,39
НДКМ2	1 425	100	-	-	141 864,17
НДКМ3	649	100	-	-	155 617,61
НДЖ4	922	100	-	-	58 230,69
НДЖ5	1 601	100	-	-	63 740,17
НДТ	41 870	-	-	100	72 719 748,25
ЯМ	115	100	-	-	263 028,55
СППЗ	1 430	100	-	-	14 148 653,52
Общо					1 034 905 561,42

Източник: ДФЗ-РА

Кампания `2013

За кампания 2013 г. по линия на директните плащания се прилагат следните схеми и мерки за подпомагане:

- Схема за единно плащане на площ;
- Схема за национални доплащания на хектар земеделска земя;
- Схема за национални доплащания за тютюн, необвързана с производството;
- Схема за национални доплащания за говеда, необвързана с производството;
- Схема за национални доплащания за крави с бозаещи телета, обвързана с производството;
- Схема за национални доплащания за овце майки и кози майки, обвързана с производството;
- Схема за поддържане на производството на краве мляко в икономически уязвими ферми;
- Схема за поддържане на производството на краве мляко в необлагодетелстваните райони;
- Схема за поддържане на производството на краве мляко в нитратно уязвимите зони;
- Схема за отглеждане на овце майки и кози майки в икономически уязвими общини в Южна България;
- Схема за отглеждане на овце майки и кози майки в необлагодетелствани райони;
- Схема за ягоди и малини, необвързана с производство;
- Схема за подобряване качеството на плодове и зеленчуци, произвеждани в България;
- Плащания на земеделски стопани за природни ограничения в планинските райони - мярка 211 от ПРСР 2007 - 2013;
- Плащания на земеделски стопани в райони с ограничения, различни от планинските райони - мярка 212 от ПРСР 2007 - 2013;
- Плащания по Натура 2000 и плащания, свързани с Директива 2000/60/ЕО - за земеделски земи - мярка 213 от ПРСР 2007 - 2013.
- Агроекологични плащания - мярка 214 от ПРСР 2007 - 2013.

Оторизацията по заявленията за кампания `2013 стартира през м. октомври 2013 г. с изплащането на субсидии по схемите за подпомагане на сектор животновъдство, финансирани от националния бюджет. Оторизацията по схемите за животни, финансирани от ЕФГЗ е извършена през м. декември 2013 г. В края на годината се изплатени одобрените субсидии за площ по мерките от Ос 2 на ПРСР 2007 - 2013 г., които имат характер на плащания на единица площ.

Таблица IV.2. Оторизирани средства през календарната 2013 г. за кампания `2013, лева

Схема/мярка	Брой подадени заявления*	Брой заявления с оторизирани плащания	Процентно разпределение на бюджета (%)			Оторизирана сума
			ЕФГЗ	ЕЗФРСР	НБ	
НР1	29 391	29 154	-	82	18	51 766 643,39
НР2	11 981	11 859	-	82	18	16 699 752,54
АЕП	5 180	4 861	-	82	18	270 147 331,37
Натура 2000	6 001	5 911	-	82	18	29 502 833,35
НДЖ1	8 068	7 867	-	-	100	41 801 183,50
НДЖ3	6 675	6 660	-	-	100	23 941 843,20
НДЖ4	1 228	1 227	100	-	-	1 066 985,50
НДЖ5	1 967	1 958	100	-	-	1 335 789,18
НДКМ1	3 439	3 427	100	-	-	14 620 034,91
НДКМ2	1 440	1 436	100	-	-	9 463 255,19

НДКМЗ	678	669	100	-	-	12 180 815,49
НДТ	41 758	35 148	-	-	100	11 494 844,42
Общо						484 021 312,04

* Брой подадени заявления включва и оттеглени и обявени за невалидни заявления

Източник: ДФЗ-РА

Таблица IV.3. Общо оторизирани средства за кампания `2013 през периода 1 октомври 2013 г. – 20 юни 2014 г., лева

Схема/мярка	Брой подадени заявления*	Брой заявления с оторизирани плащания	Процентно разпределение на бюджета (%)			Оторизирана сума
			ЕЗФГЗ	ЕЗФРСР	НБ	
СЕПП	87 920	87 628	100	-	-	1 072 041 672
СНДП	69 562	69 397	-	-	100	29 954 453,28
НДЖ1	8 068	7 874	-	-	100	61 134 875
НДЖЗ	6 675	6 664	-	-	100	34 516 236,21
НДК	4 114	4 104	-	-	100	3 830 684
НДТ	41 758	41 704	-	-	100	118 747 787,1
ЯМ	98	85	100	-	-	228 965,56
НДКМ1	3 439	3 433	100	-	-	14 666 366,48
НДКМ2	1 440	1 438	100	-	-	9 518 917,2
НДКМЗ	678	674	100	-	-	12 466 454,12
НДЖ4	1 228	1 228	100	-	-	1 067 585,44
НДЖ5	1 967	1 962	100	-	-	1 340 725,43
СППЗ	2 604	1 526	100	-	-	13 943 663,15
Мярка 211 – НР1	29 391	29 259	-	82	18	59 104 248,13
Мярка 212 – НР2	11 981	11 917	-	82	18	18 565 168,52
Мярка 213 – Натура	6 001	5 940	-	82	18	31 841 075,15
Мярка 214 – АЕП	5 180	4 915	-	82	18	280 368 484,46
Общо						1 763 337 361

* Брой подадени заявления включва и оттеглени и обявени за невалидни заявления

Източник: ДФЗ-РА

Схеми за подпомагане на хектар

За кампания `2013 са постъпили над 130 000 заявления по схемите и мерките за директни плащания, като по всяка от тях е отчетен ръст на подадените заявления спрямо предходната кампания.

По СЕПП са подадени 87 920 заявления. Към края на м. юни 2014 г. от общия бюджет, който възлиза на 1 082 036 571 лева, са оторизирани над 99%. На база декларираната по схемата площ - 3 756 661,14 ха, размерът на подпомагането за единица площ е 309,82 лева/ха.

По схемата за национални доплащания на хектар са постъпили 69 562 заявления. Оторизираната сума към края на м. юни 2014 г. възлиза на 29 954 453,28 лева (над 93% от бюджета), при ставка от 9,43 лева/ха. Декларираната площ по схемата е 3 294 569,35 ха.

По схемата за отглеждане на пресни ягоди и малини за преработка са подадени 98 заявления. Към края на м. юни 2014 г. са одобрени 85 заявления, по които е оторизирана обща сума в размер на 228 965,56 лева.

През кампания `2013 се наблюдава засилен интерес за кандидатстване по схемата за специфично подпомагане на производителите на плодове и зеленчуци. Спрямо кампания `2012,

когато схемата се прилага за първи път, броят на подадените заявления нараства с 82%, а бюджетът е почти напълно усвоен.

Схеми, необвързани с производството

По схемата за национални доплащания за тютюн, необвързана с производството, за кампания `2013 е оторизирана сума в размер на 118 747 787,1 лева. По схемата за национални доплащания за говеда, необвързана с производството, са одобрени 7 874 заявления, с общ размер на оторизирана сума 61 134 875 лева. По тази схема се подпомагат говеда и биволи, които са били налични в стопанството към референтна дата 28.02.2009 г.

Схеми за подпомагане в сектора на животновъдството

Продължава да се наблюдава стабилен интерес към прилаганите и финансирани от националния бюджет и ЕС схеми за плащания на глава животно. Най-голямо увеличение на броя на бенефициентите се наблюдава при схемите за специфична подкрепа за отглеждане на овце-майки и кози-майки. Ръст от около 30% е отчетен в броя на кандидатите, заявили участие по НДЖ4 спрямо кампания `2012, а земеделските производители, кандидатствали по НДЖ5 са с над 22% повече спрямо предходния период. Отчита се пълно усвояване на бюджета по двете схеми.

Мерки от ОС 2 на ПРСР 2007-2013 г.

С шестото изменение на ПРСР 2007 - 2013 е създадена възможност за предоставяне на финансова помощ по мерки 211 и 212 на ПРСР 2007 - 2013 г. на земеделски стопани, обработващи площи над 100 хектара. Към края на м. юни 2014 г. за кампания `2013 по мярка 211 „Плащания на земеделски стопани за природни ограничения в планинските райони“ е извършена оторизация в размер на 59 104 248,13 лева, а по мярка 212 „Плащания на земеделските стопани в райони с ограничения, различни от планинските райони“ на 18 565 168,52 лева.

Мярка 213 „Плащания по Натура 2000 и плащания, свързани с Директива 2000/60/ЕО - за земеделски земи“ (Натура) стартира за първи път през кампания `2011. Подпомагат се земеделски стопани, стопанисващи земеделски земи, попадащи в обхвата на европейската екологична мрежа Натура 2000, за които има издадена заповед на министъра на околната среда и водите за обявяването им като защитена зона. През кампания `2013 се наблюдава засилен интерес към мярката. Броят на кандидатите за подпомагане нараства с 62% спрямо предходната кампания. Подадени са общо 6 001 заявления, с декларирана площ 214 582.86 ха.

По трите мерки от ос 2 на ПРСР 2007-2013 г. за кампания `2013 са усвоени над 99% от бюджета.

През 2013 г. по мярка 214 „Агроекологични плащания“ са постъпили 5 180 заявления за подпомагане, което е с около 100% повече спрямо постъпилите през 2012 г. Одобрените, които са за първа година и тези, които изпълняват многогодишния си ангажимент са над 96% от подадените заявления. Оторизираните средства възлизат на 280 368 484,46 лева - над четири пъти повече спрямо предходната кампания. Най-значителна част от оторизираните суми са за дейности по направление „Въвеждане на сеитбообращение за опазване на почвите и водите“ – около 82%, за „Биологично растениевъдство“ – около 9%, за „Възстановяване и поддържане на затревени площи с висока природна стойност“ – около 4%.

Най-голям брой заявления за подпомагане са подадени по направление „Биологично растениевъдство“ (около 34% от заявленията), „Въвеждане на сеитбообращение за опазване на почвите и водите“ (около 25%) и „Възстановяване и поддържане на затревени площи с висока природна стойност“ (около 18%). Анализът на данните за декларираните площи показва, че земеделските стопани имат най-голям интерес към извършването на дейности по направления „Въвеждане на сеитбообращение за опазване на почвите и водите“ – около 84% от декларираните площи, „Възстановяване и поддържане на затревени площи с висока природна стойност“ – около 6%, следвани от „Биологично растениевъдство“ и „Традиционни практики за сезонна паша/пасторализъм“, съответно с около 5% и 2%.

Кампания `2014

Таблица IV.4. Брой подадени заявления и размер на декларирани площи за кампания `2014 по схемите и мерките за подпомагане на единица площ

Схема/мярка	Брой заявления	Декларирана площ (ха)
СЕПП	94 141	3 850 128
НДП	74 571	3 368 675
СППЗ	3 635	15 437
ЯМ	92	-
НР1	31 888	387 356
НР2	13 029	269 162
Натура 2000	10 265	349 100
АЕП (площи, пчели, животни)	4 767	-

Източник: ДФЗ-РА

Таблица IV.5. Брой подадени заявления и заявен брой животни за кампания `2014 по схемите и мерките за подпомагане на глава животно

Схема/мярка	Брой заявления	Брой заявени животни
НДЖ1 биволи	119	5 518
НДЖ1 говеда	7 660	296 413
СКБТ	5 426	100 289
НДЖ3	7 495	994 563
НДКМ1	3 406	78 478
НДКМ2	1 529	50 865
НДКМ3	765	86 111
НДЖ4	1 998	45 224
НДЖ5	2 624	55 016

Източник: ДФЗ-РА

Таблица IV.6. Брой подадени заявления по Схемата за национални доплащания за тютюн, необвързана с производството за кампания `2014

Сорт тютюн	Брой кандидати	Декларирани количества (кг)
Бърлей	1 405	6 881 721
Виржиния	68	7 787 148
Басми	34 389	29 394 785
Каба Кулак	6 561	6 570 967

Източник: ДФЗ-РА

1.1.2. Механизми за пазарна подкрепа по сектори

1.1.2.1. Сектор „Полски култури“

Интервенция на пазара на зърно

Публичната интервенция има за цел да стабилизира селскостопанските пазари и да осигури минимален праг на доходите на европейските земеделски производители. Това е процедура на Европейския съюз, при която продуктите се изкупуват от компетентните органи на държавите-членки и се съхраняват на склад до пласирането им на вътрешния пазар или до изнасянето им в трети страни.

Прилаганите схеми за интервенция на зърнени култури са: „Интервенционно изкупуване на зърнени култури и ориз“, „Съхранение на интервенционни запаси“ и „Продажба на интервенционни запаси“.

По схема „Изкупуване на зърнени култури“ за интервенционните периоди 1 ноември 2012 г. - 31 май 2013 г. и 1 ноември 2013 г. - 31 май 2014 г. е допустимо изкупуване на обикновена пшеница на фиксирана цена, до достигане на 3 000 000 тона за целия ЕС. Тъй като през тези периоди пазарната цена на пшеницата значително превишава интервенционната, български оператори не са проявили интерес за участие в схемата.

Схемата „Съхранение на интервенционни запаси“ е свързана с прилагането на схема „Изкупуване на зърнени култури“. За пазарната 2012/2013 година, поради липса на оферти за изкупуване, не са предприемани действия по прилагане на схема за съхранение.

Към края на м. юни 2014 г. Държавен фонд „Земеделие“ – РА не разполага с интервенционни запаси от зърно, съхранявани на територията на страната.

Програма „Благотворителни операции – помощ за най-нуждаещите се лица в Общността“

По Програмата се подпомагат лица в неравностойно положение, чрез безвъзмездно предоставяне на храни, произведени от продукти от интервенционните запаси на ЕС или закупени от пазара на Съюза чрез субсидии от европейския бюджет.

За изпълнението на План 2013 г., с Регламент за изпълнение (ЕС) № 1020/2012, на България са разпределени 37 342 768 лева, от които 35 063 631 лева за покупка на хранителни продукти на пазара на Съюза. За реализацията на Плана е сключен договор за сътрудничество между ДФ „Земеделие“ - РА и БЧК. Определени са два транша за доставки на храни от страна на операторите и два периода, в които да се извърши фактическото раздаване на продуктите на крайните бенефициенти.

Проведена е обществена поръчка за доставка на продукти до складовете на БЧК, с единадесет обособени позиции - спагети, обикновени вафли, леща, плодов конфитюр, картофено пюре, пчелен мед, ориз, брашно, захар, олио и зрял фасул. Сключени са 10 договора за доставка на храни.

През 2013 г. общият брой на лицата имащи право на подпомагане с храни, е 332 791 - с 23 585 лица повече, в сравнение с 2012 г. Раздадени са 13 469 570,45 кг храни, а непотърсените количества (2 125 365,55 кг храни и 570 659 литра олио или 8,59% от общото количество храни), са преразпределени в полза на лица, настанени в 888 специализирани държавни или общински институции за предоставяне на социални услуги, лечебни заведения за стационарна психиатрична помощ и домове за медико-социални грижи, специализирани училища и др. В края на месец декември 2013 г. са приключили операциите по доставките на продукти в складовете на БЧК и са заменени количествата продукти с нарушена цялост на опаковките. Наредено е освобождаването на депозираните банкови гаранции за изпълнение на договорите за четири от продуктите – брашно, конфитюр, вафли и фасул. До 31.12.2013 г. са освободени гаранции за три продукта.

С изпълнение на План 2013 г. приключи реализацията на Програма „Благотворителни операции – помощ за най-нуждаещите се лица в Общността“ съгласно настоящата институционална и нормативна рамка. От 2014 г. Програмата ще се прилага от Министерството на труда и социалната политика.

1.1.2.2. Сектор „Месо и пчеларство“

Интервенция и частно складиране на месо

През 2013 г. не са налице предпоставки за прилагане на схемите за публична интервенция на говеждо, телешко и свинско месо и частно складиране на говеждо, телешко, овче и козе месо.

Национална програма по пчеларство за тригодишния период 2011-2013 г.

С изплащането на субсидиите за финансовата 2013 г. успешно приключи вторият тригодишен период от прилагането на Националната програма по пчеларство, в рамките на който българските пчелари получиха финансова помощ в размер на 15 858 396 лева. Постигнат е висок процент на усвояване на предвидения ресурс по години, който през 2013 г. достига 90% от предвидения бюджет.

Таблица IV.7. Изплатена финансова помощ и усвоени средства по НПП за периода 2008 – 2013 г., лева

Показатели	1-ви тригодишен период				2-ри тригодишен период				Общо 2008 - 2013 г.
	2008 г.	2009 г.	2010 г.	Общо за периода	2011 г.	2012 г.	2013 г.	Общо за периода	
Бюджет	2 370 000	2 770 000	2 290 000	7 430 000	6 553 589	6 532 501	6 502 550	19 588 640	27 018 640
Изплатена финансова помощ	816 567	2 433 306	1 771 423	5 021 296	4 615 703	5 367 783	5 874 910	15 858 396	20 879 692
Усвоен бюджет (%)	34%	88%	77%	68%	70%	82%	90%	81%	77%

Източник: ДФЗ-РА

През 2013 г. са подадени 1 590 заявления за подпомагане и са сключени 1 073 договора за финансиране. При 87% от сключените договори инвестициите са изпълнени и са подадени заявления за плащане. Както през предходните години, на кандидатите за подпомагане е предоставена възможност за достъп до нисколихвени кредити за финансиране на дейностите по мерки В и D на Програмата – разходи за закупуване на препарати за борба срещу вароатозата, закупуване на кошери, пчелни семейства и пчелни майки. С помощта на кредитната линия са реализирани инвестициите по около 20% от сключените договори, а полагащата се финансова подкрепа по тях е близо 36 % от изплатената по НПП за 2013 г.

Таблица IV.8. Изплатена финансова помощ по НПП през 2013 г., по мерки, лева

Мярка, сектор	Бюджет за 2013 г.	Изплатена финансова помощ			Усвоени средства (%)
		Общо	в т.ч. ЕФГЗ	в т.ч. НБ	
1. Общо по Мярка А – Техническа помощ за пчелари и сдружения на пчелари	179 548,80	168 707,87	84 353,93	84 353,94	94%
Дейност III - Популяризиране на българските пчелни продукти в това число и произведени по биологичен начин, сектор 1: Популяризиране на биологични пчелни продукти	35 450,00	30 518,39	15 259,19	15 259,20	86%
Дейност III - Популяризиране на българските пчелни продукти в това число и произведени по биологичен начин, сектор 2: Популяризиране на пчелни продукти	144 098,80	138 189,48	69 094,74	69 094,74	96%
2. Общо по Мярка В – Борба срещу вароатозата	886 881,62	767 699,24	383 849,62	383 849,62	87%
Сектор 1 - Разходи за осъществяване на ветеринарен контрол и оказване на помощ от пчелари-проверители	81 053,00	67 956,00	33 978,00	33 978,00	84%

Сектор 2 - Разходи за закупуване за препарати в борбата срещу вароатозата, одобрени, съгласно Закона за ветеринарномедицинската дейност	805 828,62	699 743,24	349 871,62	349 871,62	87%
3. Общо по Мярка С – Мерки за подкрепа на извършването на физико-химичен анализ на пчелния мед	40 942,98	15 116,90	7 558,45	7 558,45	37%
Сектор 1 - Подкрепа на пчелари за извършване на лабораторен анализ на пчелния мед	40 942,98	15 116,90	7 558,45	7 558,45	37%
4. Общо по Мярка Д - Мерки за подкрепа на подновяването на пчелните кошери в Общността	5 254 507,30	4 784 325,34	2 392 162,67	2 392 162,67	91%
Сектор 1 - Закупуване на нови кошери	3 267 157,00	3 110 206,84	1 555 103,42	1 555 103,42	95%
Сектор 2 - Разходи за поддържане или увеличаване на броя на пчелните семейства	1 615 087,22	1 394 665,60	697 332,80	697 332,80	86%
Сектор 3 - Разходи за покупка и подмяна на пчелни-майки	372 263,08	279 452,90	139 726,45	139 726,45	75%
5. Общо по Мярка Е - Сътрудничество със специализирани органи за осъществяването на практика на приложните изследователски програми в областта на пчеларството и пчелните продукти	140 669,26	139 060,45	69 530,22	69 530,23	99%
Тема 2 - Изпитване на съвременни технологии за съхраняване на пчелни майки през зимния период	4 537,72	3 629,11	1 814,55	1 814,56	80%
Тема 3 - Установяване на генетични и морфологични маркери за устойчивост на пчелни семейства към заболявания с цел формиране на система от дейности по селекция, консервация на националните генетични ресурси и опазване на пчелите от болести и изчезване	136 131,54	135 431,34	67 715,67	67 715,67	99%
ОБЩО	6 502 549,96	5 874 909,80	2 937 454,89	2 937 454,91	90%

Източник: ИСАК, модул Национална програма по пчеларство

През 2013 година по мярка А - Техническа помощ са реализирани 3 проекта, включващи мероприятия, насочени към популяризиране на българския пчелен мед и пчелни продукти.

По мярка В Борба срещу вароатозата, сектор 1 - Разходи за осъществяване на ветеринарен контрол и оказване на помощ от пчелари-проверители са извършени пролетни профилактични прегледи на 67 956 пчелни семейства. Размерът на изплатената финансова помощ е 67 956 лева и покрива 100% от одобрените разходи за извършените прегледи.

По сектор 2 на мярката - Разходи за закупуване за препарати в борбата срещу вароатозата са извършени 105 555 броя третириания на пчелни семейства. Одобрени са разходи за закупуване на препарати в размер на 777 492,49 лева, по които изплатената финансова помощ възлиза на 699 743,24 лева (финансират се 90% от одобрените разходи). В сравнение с предходната финансова година, броят на извършените третириания е относително постоянен. Наблюдава се увеличение на изплатената финансова помощ, като резултат от ориентирането на пчеларите към използване на препарати за борба против вароатозата с по-висока цена за третиране на едно пчелно семейство.

По мярка С - Мерки за подкрепа на извършването на физико-химичен анализ на пчелния мед, сектор 1 - Подкрепа на пчелари за извършване на лабораторен анализ на пчелния мед са направени 734 броя изследвания на показатели за анализи на пчелен мед в акредитирани лаборатории по определените в НПП показатели - хидроксиметилфурфурол (ХМФ), диастазна активност, редуциращи захари и захароза, водно съдържание, неразтворими примеси във вода, електропроводимост, свободна киселинност, механични примеси, минерални вещества и Polen. Одобрените разходи са в размер на 16 796,56 лева и за тях е изплатена финансова помощ на стойност 15 116,90 лева (90% от одобрените разходи). Въпреки тенденцията на постоянно увеличение на броя на изследваните показатели, респективно изплатената финансова помощ за физико-химичен анализ на пчелен мед, през последните три години на прилагане на програмата, процентът на усвояемост на бюджета по сектора е значително по-нисък от този при другите сектори/мерки на Програмата.

По мярка D - Мерки за подкрепа на подновяването на пчелните кошери, сектор 1 - Закупуване на нови кошери са закупени 32 206 кошера. Одобрени са разходи на стойност 3 887 758,55 лева, като за тях е изплатена финансова помощ в размер 3 110 206,84 лева (финансират се 80% от одобрените разходи).

По сектор 2 - Разходи за поддържане или увеличаване на броя на пчелните семейства са закупени 13 953 броя пчелни семейства. Одобрените разходи са на стойност 1 743 332 лева и за тях е изплатена финансова помощ в размер 1 394 665,60 лева (80% финансиране на одобрените разходи).

По сектор 3 - Разходи за покупка и подмяна на пчелни майки са закупени 17 763 броя племенни пчелни майки. Размерът на одобрените инвестиционни разходи е 349 316,12 лева и за тях е изплатена финансова помощ в размер 279 452,90 лева (финансират се 80% от одобрените разходи).

През 2013 г. се запазва тенденцията към увеличение на размера на изплатената финансова помощ по всички сектори на мярка D. С най-висок темп нараства изплатената помощ за закупуване на пчелни майки – увеличение с 60% в сравнение с предходната финансова година.

По мярка E - Сътрудничество със специализирани органи за осъществяването на практика на приложните изследователски програми в областта на пчеларството и пчелните продукти са реализирани два научни проекта – по един по теми 2 и 3.

Национална програма по пчеларство за тригодишния период 2014-2016 г.

С Решение за изпълнение на Европейската комисия от 12.08.2013 г. е одобрена Програмата по пчеларство за тригодишния период 2014-2016 г. Основната цел на Програмата е подобряване на условията за производство и търговия с пчелен мед и пчелни продукти; повишаване ефективността на производството, качеството и конкурентоспособността на българския пчелен мед и пчелни продукти; осигуряване на по-добра заетост и по-високи доходи на пчеларите. Бюджетът по програмата за 2014 г. е 4 436 150 лева. Тя ще осигурява финансова подкрепа по мерките: „Борба срещу вароатозата“, „Мерки за подкрепа на лаборатории, извършващи физико-химичен анализ на пчелния мед“, „Мерки за подкрепа на подновяването на пчелните кошери в ЕС“, „Техническа помощ за пчелари и сдружения на пчелари“. Към края на м. юни 2014 г. са подписани 1 600 договора за подпомагане по НПП.

1.1.2.3. Сектор „Мляко“

Схема „Млечни квоти“

Националната млечна квота на България, определена при присъединяването на страната към ЕС, е 979 млн. килограма, с годишно увеличение от 1%, което намалява вероятността от налагане на такса за свръхпроизводство. Всеки отделен производител, в зависимост от нуждите

на своето стопанство, може да притежава индивидуална квота за доставки и индивидуална квота за директни продажби.

Календарната 2013 г. обхваща две квотни години – 2012/2013 и 2013/2014 г. За квотната 2012/2013 година се наблюдава нарастване изпълнението на националната квота за директни продажби с 231% спрямо предходната година, като резултат от засиления интерес към предлагане на мляко и млечни продукти директно от производителите и скъсяване на пътя между производителя и крайния потребител.

Таблица IV.9. Изпълнение на националните квоти за доставки и за директни продажби за квотните 2010/2011-2012/2013 години

Квотен период	Национална квота за доставки (тона)	Реализирани количества за доставки (тона)	Изпълнение на квотата за доставки (%)	Национална квота за директни продажби (тона)	Реализирани количества за директни продажби (тона)	Изпълнение на квотата за директни продажби (%)
2010/2011	942 195	472 471	50,15	76 456	19 184	25,09
2011/2012	951 617	463 169	48,67	77 221	16 775	21,7
2012/2013	969 472	441 245	45,51	69 654	35 085	50,37

Източник: ДФЗ-РА

На 1 август 2013 г. стартира петата квотна борса за продажба на млечни квоти. За квотната 2013/2014 година със заповед на министъра на земеделието и храните е утвърдена фиксирана цена от 0,01 лева за килограм краве мляко за доставки и 0,01 лева за килограм краве мляко за директни продажби. Прилагането на схемата за прехвърляне на квота чрез продажба на фиксирана цена осигури закупуването на 5 899 632 кг квота за доставки и директни продажби на 149 производители. Изплатени са 58 998 лева на 57 бенефициенти, подали заявление за продажба на индивидуална квота.

Ниската цена обуслови изпреварващ ръст на търсенето, в сравнение с предлагането на млечни квоти. Заявените за продажба 6 297 141 кг за доставка и 86 564 кг за директни продажби не са реализирани при първия обявен прием за закупуване на квоти. В рамките на обявен втори прием, 57 производители са продали индивидуална квота.

Схема "Училищно мляко"

Програмата „Училищно мляко“ има за цел да насърчава консумацията на прясно и кисело мляко и други млечни продукти, произведени в ЕС. Училища и други учебни заведения получават публични средства, за да осигурят доставки на мляко и млечни продукти за деца и ученици, които посещават редовно детски градини/предучилищни заведения и начални училища.

Към настоящия момент субсидията, която се отпуска от Европейския съюз по схема „Училищно мляко“, е частична и покрива много малка част (приблизително 15%) от разходите за едно дете на ден. Ниският размер на субсидията е основната причина за изключително слабия интерес към схемата и малкия брой на активни заявители. За учебната 2013 г. са изплатени 4 542,16 лева по подадени 25 заявки за плащане. За сравнение, през 2012 г., са подадени 12 броя заявки за плащане, на стойност 3 742,59 лева.

1.1.2.4. Сектор „Вино“

В съответствие с въведения в ЕС модел на подпомагане в лозаро-винарския сектор, финансовият пакет за всяка държава-членка – винопроизводител се разходва чрез програми, съдържащи избрани от държавата мерки за подпомагане.

Национална програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор 2008/2009-2013/2014 г.

През 2013 г. продължи изпълнението на Националната програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор в България 2008/2009-2013/2014 г. С оглед по-ефективно усвояване на средствата по Програмата, е извършена нотификация пред ЕК за прехвърляне на средства в размер на 2 738 162 лева от мярка „Застраховане на реколтата” към мярка „Преструктуриране и конверсия на винени лозя”. Извършена е промяна на нормативната уредба по прилагане на програмата, с която отпада ограничението за подпомагане на производители, които са получили права за засаждане от Националния резерв.

За 2012/2013 стопанска година са подадени 212 единни заявления за подпомагане по мерките от Националната програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор 2008/2009 г.-2013/2014 г. Изплатени са 35 858 061,71 лева (68,56% от бюджета на Програмата).

Основно значение за лозаро-винарския сектор има мярка **„Преструктуриране и конверсия на винени сортове лозя”**. За подпомагане по мярката са предвидени 12 дейности, с едногодишни и многогодишни инвестиции и с възможност да бъдат обединявани. Договорирани са 151 инвестиции. Изплатената финансова помощ възлиза на 34 609 133,87 лева или 76,60 % от бюджета по мярката за 2012/2013 г. след прехвърлянето на средства.

По мярка **„Застраховане на винени сортове лозя”** се подпомагат производители на винено грозде, застраховали реколтата си за един или няколко застрахователни риска, като градушка, буря, наводнение, проливен дъжд и др. Финансовата помощ по мярката е до 80 % за застрахователни рискове, приравнени към природни бедствия и до 50 % за други застрахователни рискове, като пожар и др. За 2012/2013 г. са изплатени 1 248 927,84 лева, което представлява 65,83% от предвидения бюджет по мярката. Към края на 2013 г. са подадени общо 80 заявления за обезщетение за загуба на доход.

Национална програма за подпомагане на лозаро-винарски сектор на България за винарските 2014-2018 г.

През м. юли 2013 г. България нотифицира пред Европейската комисия ревизиран проект на новата Национална програма за подпомагане на лозаро-винарски сектор в България за периода 2014-2018 г., който Комисията одобри в законоустановения двумесечен срок от датата на нотификацията. Предвиденият финансов ресурс по програмата е в размер на 261 709 612 лева (52 368 860 лева годишно). Тези средства са предназначени изпълнение на четири мерки, две от които - „Преструктуриране и конверсия на винени лозя” (с бюджет 31 650 044 лева) и „Промоции в трети страни” (с бюджет 2 937 450 лева) се прилагани и по предходната национална програма. Нови мерки са „Събиране на реколтата на зелено” (с индикативен бюджет в размер на 1 174 980 лева годишно) и „Инвестиции в предприятия” (с индикативен бюджет 16 645 550 лева годишно). С въвеждането на мярка „Инвестиции в предприятия” се цели улесняване на достъпа на производители до финансов ресурс, предназначен само за сектора, с който ще се финансира до 50 % закупуването на дълготрайни активи за преработка и съхранение на грозде-машини, софтуер, специфично оборудване за бутилиране, етикетиране, съхранение, грижа и стареене на виното и др. Мярка „Събиране на реколтата на зелено” е антикризисна мярка, която може да се прилага с цел обезщетяване на производителите с парична сума, в размер до 50% от стойността на преките разходи за унищожаване или отстраняване на неузрелите гроздове и от загубата на приходи, произтичаща от изпълнението на тези дейности. Мярката „Популяризиране на пазарите на трети държави” се отнася за вина със защитено наименование за произход или географско указание или за вина с означение на винения сорт лоза. Целите на прилагането на тази мярка са: повишаване на познатостта и потребителския интерес към българските, качествени, регионални и трапезни вина с означение за сорт и реколта, изграждане на положителен имидж на българските качествени вина и налагане на българските наименования за произход и търговски марки като познати и търсени от потребителите в трети страни, насърчаване на търговията с български качествени и регионални вина на пазарите на трети страни чрез ангажиране на

усилията и вниманието на ключови субекти на пазара (търговци, хотелски вериги, туристически вериги и др.), повишаване потребителската култура чрез възпитаване вкуса към консумация на качествени вина.

1.1.2.5. Сектор „Плодове и зеленчуци”

Схема „Групи производители на плодове и зеленчуци”

Финансовата подкрепа на групи производители на плодове и зеленчуци е инструмент за насърчаване създаването на стабилни организации на производители. Групите производители могат да ползват две форми на подпомагане - помощ от ЕС за тяхното административно и организационно укрепване (определена като процент от стойността на реализираната от тях продукция на пазара) и съфинансиране на направени от тях инвестиции за достигане на критериите за признаване като организации на производители. Условие за получаване на временно признаване е групата производители да представи петгодишен план за признаване, в който могат да бъдат включени и инвестиционни дейности.

През 2012 г. са сключени два договора за финансова помощ с признати групи производители на плодове и зеленчуци, на обща стойност 31 000 000 лева, със срок на изпълнение 5 години. През 2013 г. е изплатена финансова помощ в размер на 5 285 486,39 лева за административни и инвестиционни разходи, извършени през 2012 г. През първото полугодие на 2014 г. на двете групи е изплатена финансова помощ в размер на 1 586 533,00 лева. за извършени през 2013 г. административни и инвестиционни разходи

През 2014 г. са сключени още 10 договора за финансова помощ с признати групи производители. Съгласно Регламент (ЕС) № 937/2013 на Комисията от 30.09.2013 г., общата стойност на средствата, които групи производители ще получат от ЕС, е в размер на 14 452 598 лева.

Обединяването на производителите на плодове и зеленчуци в групи ще подпомогне засилването на тяхното влияние в процеса на договаряне на произведената продукция. В одобрените 12 групи производители членуват 48 производители на плодове и зеленчуци от района на Пловдив, Хасково, Русе, Велико Търново, Благоевград, Бургас, Видин и Монтана. В края на петгодишния период се очаква групите да обхванат най-малко 84 производители.

Схема „Училищен плод”

Целта на схемата е изграждане на навици за здравословно хранене у децата и повишаване на информираността на родителите, учениците и децата за ползите от него. Основен елемент в схемата е прилагане на съпътстващи педагогически мерки в учебните заведения, насочени към придобиване на знания относно производството на плодове и зеленчуци и техните хранителни качества.

Прилагането на схемата се финансира от ЕФГЗ и от НБ. Размерът на финансовите средства зависи от броя на децата на възраст от 6 до 10 години, които посещават редовно учебните заведения.

Прилагането на схемата получава положителен обществен отзвук и броят на участващите в схемата нараства всяка учебна година. От 478 учебни заведения с 118 694 деца при старта на схемата през 2010/2011 учебна година, през 2013/2014 учебна година участващите учебни заведения са нараснали до 2 239, с 319 808 деца и ученици. От схемата се възползват около 50% от учебните заведения в страната и 63% от децата от целевата група.

Бюджетът за закупуване на плодове и зеленчуци за 2013/2014 учебна година е 5 549 778,08 лева, от които 4 162 333,56 лева са предоставени от ЕС, а 1 387 444,52 лева е националното съфинансиране на схемата. Поради големия интерес към схема „Училищен плод” се осигурени допълнителни национални средства в размер на 3 269 560,32 лева. Така общият бюджет за закупуване на плодове и зеленчуци по схемата достигна 8 727 560,32 лева. Средно на

дете за учебна година се полагат 27,29 лева без ДДС или това се равнява на 40 доставки по 0,68 лева за доставка на порция плод/зеленчук. От общия бюджет са предвидени средства за извършване на разходи за информационни дейности, които за учебната 2013/2014 година са в размер на 91 778,08 лева без ДДС.

През учебната 2014/2015 година в схемата участват 2 899 учебни заведения с 403 208 деца, т.е. с 660 училища и 83 400 деца повече от предходната учебна година. Финансовата помощ от ЕС е 7 143 618,18 лева, а първоначално определеното националното съфинансиране - 2 322 776,88 лева. Отчитайки приноса на схема „Училищен плод“ за създаване на здравословни хранителни навици и с оглед широкия социален отзвук на схемата, за постигане целите на схемата в бюджета на ДФЗ за 2015 г. е предвидено допълнително национално финансиране в размер 2 447 563 лева. Така, окончателният размер на националните средства достига 4 770 339,60 лева, а общият бюджет на схемата - 11 913 957,78 лева.

1.1.2.6. Сектор „Захар”

Схема „Квотен режим”

Европейският съюз използва системата на квоти за производство на захар и изоглюкоза, с цел регулиране на производството в рамките на Съюза.

България разполага с национална квота за производство на изоглюкоза, която за стопанската 2012/2013 година е в размер на 89 198 тона, изразени в сухо вещество. За използване на квотата е събрана такса от 1 046 720,69 лева. Част от таксата, в размер на 75%, се превежда в бюджета на ЕС като традиционен собствен ресурс на Съюза, а останалите 25% - в националния бюджет.

Схема „Одобрение на предприятия - производители на изоглюкоза и рафиньори”

В съответствие с разпоредбите на законодателството на ЕС, освен производителите на захар и изоглюкоза, на одобрение и контрол подлежат и преработвателите на сурова тръстикова захар – „постоянни рафиньори”. На територията на България функционират шест одобрени предприятия „постоянни рафиньори” и едно предприятие - производител на изоглюкоза.

Във връзка с контрола на производството на изоглюкоза през 2013 г. са приети и обработени 12 броя заявления и са извършени 16 броя проверки на място.

С оглед осъществяването на контрол върху дейността на рафинериите на пълен работен ден са приети и обработени 86 броя заявления за производство на захар и складови наличности и 86 броя справки за прогнозни цени и количества. Извършени са общо 25 проверки на място, от които: 18 броя съгласно чл. 10 от Регламент 952/2006 г, 6 броя за наличие на машини и съоръжения и 1 наложителна проверка на количества бяла захар.

Схема „Помощ за реструктуриране” и „Помощ за диверсификация”

Във връзка с реструктурирането на захарната индустрия по схема „Помощ за диверсификация” и извършено плащане през 2010 г., през 2013 г. е осъществен контрол върху дейността на бенефициентите във връзка с изпълнение на задълженията им, поети съгласно сключенията с ДФЗ – РА договори.

1.1.2.7. Сектор „Промоционални програми”

Промоционалните програми обхващат дейности, насочени към предоставяне на информация за представяния продукт и улесняване неговото предлагане на пазара. В програмите могат да бъдат включени организация на обучения, конференции с участието на журналисти и лекари, промоции в супермаркети и магазини, дегустации, реклама, организиране на конкурси, публикации в специализирана преса и интернет, участие в изложби, панаири, национални и международни изложения.

През 2013 г. са договорирани 3 промоционални програми на обща стойност 8 986 542 евро (17 576 148 лева). В процес на изпълнение са следните програми:

- „Освободете вкуса” (одобрена от ЕК през 2011 г.) – промоционална програма за преработени плодове и зеленчуци - лютеница, печена белена капия, конфитюр от рози, мармалад от шипки и компот от праскови, предназначени за пазарите на Германия, Полша и Румъния. Предложена е от Съюза на преработвателите на плодове и зеленчуци, с общ бюджет 2 982 967 евро (5 834 176 лева);
- Българо-румънска програма „Междудържавна програма за промотиране на вино в трети страни” (одобрена от ЕК през 2011 г.) - насочена към промоция на български и румънски вина със ЗНП/ЗГУ в Русия и Китай. Договорът за подпомагане е сключен през м. април 2012 г. Програмата, с тригодишен период на изпълнение, е предложена от Регионалната лозаро-винарска камара „Тракия” и румънското „Сдружение на производителите на вино и винени продукти Добруджа”, с общ бюджет 3 188 798 евро (6 236 746 лева);
- „Европейски млечни продукти всеки ден” – одобрена от ЕК през февруари 2012 г., предложена от Асоциацията на млекопреработвателите в България. Програмата е за промоция на бяло саламурено сирене, кашкавал и кисело мляко на пазарите на Австралия и ОАЕ, с бюджет 3 303 541 евро (6 461 164 лева) и тригодишен период на прилагане;
- „Промоция за млечни продукти в трети страни” – одобрена от ЕК през февруари 2012 г. Програмата е с тригодишен период на прилагане и се изпълнява от Националната асоциация на млекопреработвателите за популяризиране на бяло саламурено сирене, кашкавал и кисело мляко на пазарите на Русия и Бразилия, на обща стойност 2 871 750 евро (5 616 654 лева);
- „Междудържавна програма за промоция на вина със ЗНП/ЗГУ в трети страни (Швейцария, САЩ и Китай)” – одобрена с решение на Европейската комисия през м. юни 2012 г. Програмата е българо-гръцка, подадена съвместно от Националната лозаро-винарска камара и гръцката Асоциация ЕНОАВЕ, с цел популяризиране на български и гръцки качествени вина на пазарите на Швейцария, САЩ и Китай, със срок на изпълнение 3 години. Бюджетът на програмата е на обща стойност 4 633 737 евро (9 062 801 лева);
- „Вина от Южна Европа/Средиземноморски вина” – одобрена от Европейската комисия през м. ноември 2012 г. Програмата е мултинационална и е подадена от Регионална лозаро-винарска камара „Тракия”, Консорциум на гръцките винопроизводители и Регионална енотека „Емилия Романя”, Италия. Обект на промоция са български, гръцки и италиански вина със ЗНП/ЗГУ на пазарите на Великобритания, Италия и Германия на стойност 5 200 356 евро, като българската част по програмата е на стойност 1 183 602 евро (2 314 924 лева). Общата сума на националното съфинансиране е в размер на 236 720 евро (462 985 лева);
- „Промоция на пресни череши в трети страни (Русия и Норвегия)” е одобрена от ЕК през м. ноември 2012 г. Предлагащо сдружение е Националният съюз на градинарите в България, като за тригодишен период ще се промотират пресни череши в Русия и Норвегия. Бюджетът на програмата възлиза на 1 893 060 евро (3 702 504 лева), а общата сума на националното съфинансиране е в размер на 567 918 евро (1 110 751 лева);
- „Погледнете яйцето” е одобрена от ЕК през м.април 2013 г. Програмата е за предоставяне на информация относно маркирането на яйца на пазарите на Гърция и Румъния. Програмата е подадена от Асоциацията на земеделските производители в България и е на стойност 1 893 126 евро (3 702 633 лева), с национално съфинансиране в размер на 567 938 евро (1 110 790 лева);
- С Решение на ЕК от м. април 2014 г. е одобрена българската промоционална програма „Освободете европейския вкус”. Тя е подадена от Съюза на преработвателите на плодове и зеленчуци и е насочена към пазарите на Русия и Обединените арабски емирства. Предвиждат се информационни и промоционални дейности за преработени

плодове и зеленчуци (лютеница, консервирани домати, печени зеленчуци, конфитюр от рози и шипков мармалад). Тя е тригодишна и е на обща стойност 3 759 660 евро (7 353 256 лева). Договорът за изпълнение на промоционалната програма между предлагащата организация и ДФ „Земеделие“-РА е подписан на 25 юли 2014 г.

Общата сума на тези програми е близо 74 млн. лева, от които България поема 30% от финансирането, ЕС – 50% и 20% - предлагащата организация. По този начин се помага на земеделските ни производители да представят качествените си продукти в ЕС и на пазарите на трети страни.

През 2013 г. по промоционални програми в процес на изпълнение са изплатени 5 110 622,26 лева. За първото полугодие на 2014 г. финансовото подпомагане възлиза 4 032 764,69 лева. Очаква се до края на 2014 г. изплатената помощ да достигне 5 500 000 лева.

1.1.2.8. Политика на качество - защитени наименования

В началото на 2013 г., след приключване на националната процедура, в ЕК е изпратено за разглеждане заявление за регистрация на Храна с традиционно специфичен характер „Луканка Панагюрска“. Получени са и са отразени първите коментари на ЕК по заявлението за регистрация на Защитено географско указание „Българско розово масло“.

По подадените в ЕК заявления за регистрация на ХТСХ „Филе Елена“, ХТСХ „Кайсерован врат Тракия“, ХТСХ „Луканка Панагюрска“, ХТСХ „Роле Трапезица“ и на ЗГУ „Българско розово масло“ през периода юни-септември 2013 г. са получени и отразени финалните бележки на Комисията. През месеците март и април 2014 г. в Официалния вестник на ЕС са публикувани заявленията за регистрация на посочените наименования, както и на заявлението за изменение на ЗГУ „Горнооряховски суджук“, изпратено в ЕК в края на м. март 2013 г. Тези публикации предоставят право на възражения в рамките на три месеца, от страна на институции и заинтересовани лица, пребиваващи в друга държава членка или трета страна. При благоприятно приключване на процедурата се очаква към края на 2014 г. да бъдат публикувани и отделните регламенти за регистрация на всяко от изброените наименования и съответно на изменението на спецификацията на регистрираното географско означение.

През м. април 2013 г., след проведена национална процедура, е одобрено ново контролиращо лице за производството на продукта ЗГУ „Горнооряховски суджук“, акредитирано по стандарт ЕН 45011.

В началото на 2014 г. в МЗХ е подадено преработеното заявление-спецификация на ХТСХ „Пастърма говежда“. В рамките на националната процедура, която се изпълнява поетапно, са проверени и одобрени производители на продукта, както и контролиращото лице, акредитирано по стандарт ЕН 45011 и кандидатствало за упражняване на контрол за съответствие със спецификацията на продукта.

Във връзка с публикуването през м. юни 2014 г. на един прилагач и два делегирани регламента относно европейските схеми за качество на селскостопанските продукти и храни са предприети необходимите мерки и действия за изменение на съответните национални нормативни актове.

В рамките на проведени разяснителни кампании, срещи и консултации със заинтересовани страни относно възможностите и конкурентните предимства, които предлага европейската политика по качеството, е заявен интерес от страна на земеделски производители към регистрацията на още български продукти по схеми за качество.

1.1.3. Търговски механизми

1.1.3.1. Лицензиране на износа

Схема „Възстановявания при износ на селскостопански продукти“

Възстановяванията при износ за трети страни на земеделски и преработени земеделски продукти се изплащат изцяло от ЕФГЗ. Размерът и условията за изплащането им се определят от ЕК, на базата на оценка на ситуацията на европейския и световен пазар. За някои продукти размерът на възстановяванията може да се различава, в зависимост от дестинацията на износ.

През 2013 г. са издадени 22 броя лицензии за предварително фиксиране, за износ на 597 638 кг замразено пилешко месо, на обща стойност 135 765 лева. Приети са 45 заявки за плащане на възстановяване при износ на продукти от сектора на птичето месо, на обща стойност 507 078 лева. Изплатени са 731 061 лева за продукти от сектора на птичето месо.

Схема „Задължителни лицензии при износ на селскостопански продукти”

На задължително лицензиране при износ към трети страни, независимо дали се иска възстановяване при износ, подлежат зърнени култури, ориз и захар. Задължителните лицензии се използват за нуждите на статистиката, като инструмент за наблюдение на пазарите на земеделски продукти.

За календарната 2013 г. са издадени 374 задължителни лицензии за износ (с 13,7% повече в сравнение с предходната година). Най-много лицензии са за износ на царевица – 138 броя, за 435 595 тона, ориз – 113 броя, за 6 504 тона, пшеница и смес от пшеница и ръж – 62 броя, за 881 225 тона и др.

Изпълнението на лицензиите за предварително фиксиране на възстановяването при износ и на задължителните лицензии се обезпечава с гаранции. През 2013 г. са приети и обработени 205 броя гаранции, на обща стойност 9 968 166 лева и са освободени 263 броя гаранции, на обща стойност 9 354 048 лева. Наложени са 9 глоби за неизпълнение на лицензии, на обща стойност 15 170 лева.

Схема „Лицензии при износ на млечни продукти за Канада”

На базата на подписано Споразумение между Европейската общност и Канада, вносът на млечни продукти под тарифен код 0406 от Комбинираната номенклатура, с намалена ставка на митото в рамките на тарифна квота, изисква задължително представяне на износна лицензия, издадена от държавата на произход на продукта в рамките на квота. България прилага Споразумението от 2007 г.

През 2013 г. са издадени 28 лицензии за износ на мляко и млечни продукти за Канада в рамките на квота, в т.ч. 19 броя за износ на 148 376 кг сирене и 9 броя за износ на 32 605 кг кашкавал.

Схема „Лицензии при износ на сирене за САЩ в квота за календарната 2013 г.”

В резултат на преговорите между САЩ и ЕС, водени в рамките на Световната търговска организация, е сключено Споразумение, с което от 2013 г. България и Румъния стават част от квотата за внос на европейско сирене в САЩ. Квотата дава възможност за внос на европейско сирене по код 0406 от Комбинираната номенклатура на САЩ с намалено вносно мито. За календарната 2013 г. няма проявен интерес от български износители за участие в схемата.

1.1.3.2. Лицензиране на вноса

Продуктите, които подлежат на задължително лицензиране при внос от трети страни са: зърнени култури, ориз, захар, маслиново масло и трапезни маслини, пресни и преработени плодове и зеленчуци (чесън и консервирани гъби), говеждо и телешко месо, свинско месо, мляко и млечни продукти, яйца и яйчен албумин, птиче месо и етилов алкохол със земеделски произход. За една част от тях се издават лицензии само при внос в рамките на тарифни квоти и преференциални режими (говеждо, птиче и свинско месо, яйца и яйчен албумин, мляко и млечни продукти, захар), а за други - по отношение на целия внос.

През 2013 г. са подадени 286 заявления за издаване на лицензии за внос на земеделски продукти, а издадените лицензии са 252.

Съгласно Регламент за изпълнение (ЕС) № 36/2013 г. на Комисията за откриване на постоянна тръжна процедура за внос на захар с код по КН 1701, с намалено мито, за пазарната 2012/2013 г., с референтен № 09.4312, са проведени общо 4 тръжни процедури (през месеците януари, февруари, май и юни). Подадени са общо 6 тръжни оферти, в резултат на които са издадени 4 лицензи. Останалите оферти са отхвърлени, тъй като предложенията от операторите размер на митото е по-нисък от определения от ЕК.

Учредените в полза на МЗХ гаранции за изпълнение на задължението за внос по издадените през 2013 г. лицензи възлизат на 105 024 179,92 лева. На вносителите са възстановени гаранции на обща стойност 100 793 410,77 лева.

През 2013 г. в регистъра на МЗХ са включени 17 нови вносител на земеделски продукти. Към 31.12.2013 г. регистрираните вносител на земеделски продукти са 419.

1.2. Подпомагане по Втори стълб на ОСП – прилагане на Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г.

Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г. се реализира чрез пакет от мерки, насочени към повишаване на конкурентоспособността на земеделието, горското стопанство и хранително-вкусова промишленост; опазване на природните ресурси и околната среда в селските райони; подобряване на качеството на живот и разнообразяване на възможностите за заетост в селските райони.

През 2013 г. продължи прилагането на интегриран подход за преодоляване на затрудненията на бенефициентите и решаване на проблемите при изпълнението на ПРСР. Предприети са мерки за осигуряване на улеснен достъп до финансиране на частните бенефициенти и на общините. В края на м. януари 2013 г. започна да функционира Гаранционният фонд. За периода от 15 януари 2013 г. до края на м. април 2014 г. от НГФ са издадени гаранции в размер на над 98 млн. лева (увеличение с 57% на средномесечна база) и по този начин е подкрепено отпускането на над 270 кредита на бенефициенти по трите мерки на ПРСР (ръст от 33%). Кредитите, обезпечени с гаранции по Гаранционната схема, са в размер на над 127 млн. лева.

С оглед запознаване на потенциалните кандидати за подпомагане с ПРСР са проведени информационни семинари, с основен акцент върху мерки 114, 112, 141, 142, 123, 122, 211, 212, 213 и 214, 223 и 226, както и за възможностите на Гаранционния фонд. Представени са добри практики от вече реализирани проекти.

Удължени са сроковете за одобряване на проекти от стратегиите за местно развитие по подхода ЛИДЕР.

1.2.1. Анализ на постигнатия напредък по прилагане на ПРСР и по постигане на целите, по оси

През 2013 г. ПРСР са постъпили общо 5 789 заявления за подпомагане. Размерът на заявените субсидии е 2 067 853,6 хил. лева, а общо заявените разходи са 2 472 257,1 хил. лева.

• Мерки от Ос 1

Мярка 111 „Професионално обучение, информационни дейности и разпространение на научни знания”

През 2013 г. не осъществен прием на заявления за подпомагане. По мярката са платени 2 683 хил. лева, което е с 37% по-малко в сравнение с 2012 г. Въпреки, че интензитетът на помощта е 100%, липсата на авансови плащания и трудностите на обучаващите организации при осигуряване на временно финансиране за провеждане на курсовете до изплащане на субсидията, са основната причина за анулиране или частично изпълнение на сключените договори.

От началото на прилагане на ПРСР до 31.12.2013 г. по мярка 111 са изплатени общо 8 415 хил. лева. Проектите, по които е извършено окончателно плащане до края на 2013 г., са 59, със стойност на публичните разходи 7 628 хил. лева.

За периода на прилагане на мярката най-много лица са обучени за придобиване на знания за устойчиво управление на природните ресурси и опазване на околната среда (44% от всички обучени) и нови технически познания и умения (34%), но дяловете им леко намаляват спрямо 2012 г. Запазва се делът на фермерите, които са предпочели обучение по административни, управленски и маркетингови теми (17%).

Анализът на напредъка по постигане на целите показва, че броят на лицата, участвали в обучение с подкрепа по мярка 111, представлява 73% от заложените цели на база проекти с окончателно плащане. Лицата, които успешно са завършили обучението са 11 288 (81% изпълнение на целта). По отношение на броя получени дни обучение изпълнението е 2%.

Мярка 112 „Създаване на стопанства на млади фермери”

През 2013 г. по мярката е обявен прием на заявления за подпомагане, с бюджет 19 558 хил. лева. Постъпили са 2 678 заявления, с общ размер на публичните разходи над 256 200 хил. лева. Подписани са 6 договора, с обща стойност на публичните разходи над 1 955 хил. лева. Извършени са плащания по 1 691 заявки, на обща стойност 37 207 хил. лева.

За периода 2008-2013 г. по мярка 112 са постъпили общо 9 590 заявления, с обща стойност на публичните разходи 594 572 хил. лева. Сключени са 5 425 договора, с размер на публичните разходи 265 993 хил. лева. Изплатените средства възлизат на 206 163 хил. лева.

Анализът на напредъка по постигане на целите въз основа на сключени договори за подпомагане показва, че броят на младите фермери, подкрепени по мярка 112 до 2013 г. представлява 99 % от заложената цел. По отношение на целите на база платени заявки, изпълнението е 95%.

Качественият анализ на проекти по мярката, по които са извършени плащания, показва че преобладаваща част от младите фермери се занимават основно с градинарство – 35%, овощни насаждения - 26% и полски култури -14%. Растениевъдство с традиционни за България култури е предпочетено от 77% от младите фермери, а 9% от проектите са в областта на животновъдството. Смесените стопанства са 8%. Стопанствата в категорията други - пчеларство и алтернативно животновъдство (червени калифорнийски червеи и охлюви) заемат дял от 7%.

Мярка 114 „Използване на консултантски услуги от фермери и собственици на гори”

През периода на прилагане на ПРСР интересът за кандидатстване по мярката е слаб. Основната причина е непознаване от страна на фермерите и собствениците на гори на ползите от консултантски услуги във връзка с прилагане на изискванията на системата за кръстосано съответствие.

През 2013 г. е отворен прием на заявления за подпомагане по мярка 114, с бюджет 848 хил. лева. Подадени са 25 заявления, на стойност 52 хил. лева. Сключени са 25 договора, със стойност на публичните разходи 49 хил. лева.

За периода 2011-2013 г. (мярката се прилага от 2011 г.) са постъпили 113 заявления, на обща стойност 229 хил. лева. Одобрени са 111 заявления за подпомагане (108 на земеделски стопани и 3 на собственици на гори), с обща стойност на публичните разходи 158 хил. лева. Плащания са извършвани само през 2013 г., на обща стойност 8 хил. лева.

Анализът на напредъка по постигане на целите (въз основа на платени заявления за подпомагане) показва изпълнение от 5% за брой подпомогнати земеделски производители и 0% за собственици на гори.

Мярка 121 „Модернизиране на земеделските стопанства”

През 2013 г. мярка 121 е отворена за прием с бюджет 92 315 хил. лева. Постъпили са 937 заявления, с обща стойност на публичните разходи 248 390 хил. лева. Сключени са 670 договора за подпомагане, със стойност на публичните разходи 185 804 хил. лева. Извършени са плащания на стойност 98 195 хил. лева.

За периода 2008-2013 г. по мярката са подадени 5 347 проекта, с обща стойност на публичните разходи 1 449 270 хил. лева. Изплатените публични средства към бенефициенти възлизат на 619 576 хил. лева. Окончателно са приключени 2 595 проекта, с размер на публичните разходи по тях 586 749 хил. лева. Изпълнените проекти са 77% от всички проекти със сключени договори и включват 96 % от платените разходи.

През 2013 г. плащанията по проекти с инвестиции, насочени към новите предизвикателства (с допълнително финансиране от ЕПИВ) нарастват с 35% спрямо предходната година и достигат 2 629 хил. лева. За тригодишния период от началото на прилагане на Плана (2011-2013 г.) по мярка 121 са извършени плащания по 63 договора за инвестиции, със стойност на публичните средства 5 580 хил. лева. Най-голям брой договори (50 броя, с размер на публичните средства 4 530 хил. лева) са сключени за реализация на мерки за реструктуриране на млечния сектор (81,2% от договорите по ЕПИВ). За управление на водите са подписани 11 договора за подпомагане, с размер на публичните средства 694 хил. лева. За инвестиции за възобновяеми енергийни източници са сключени 2 договора, със стойност на публичните разходи 354 хил. лева.

Анализът на напредъка по постигане на целите въз основа сключени договори показва, че при изпълнение на договорите може да се постигне изпълнение до 64% от целта за подпомогнати стопанства и 92% за реализирани инвестиции. Диспропорцията в процентите се дължи на уедряване на стопанствата, в сравнение с периода на планиране на ПРСР. Изпълнението на целта за брой стопанства, въвели нови продукти или технологии е 36%.

Мярка 121 се прилага изключително успешно по отношение на инвестиции в растениевъдство – те заемат дял от 67% от одобрените публични разходи и 75% от платените средства по проекти. Проектите от животновъдния сектор са с дял от 27% от одобрените публични разходи и 24% от платените средства по проекти.

Мярка 122 „Подобряване икономическата стойност на горите”

Въпреки ръста на броя подадени проекти (с 83%) и на размера на публичните разходи (със 75%) през 2013 г. спрямо 2012 г., интересът за кандидатстване по мярка 122 остава слаб. Постъпили са 11 заявления за подпомагане, с обща стойност на публичните разходи 2 065 хил. лева. Подписани са 3 договора за подпомагане, с обща стойност на публичните разходи 176 хил. лева и са извършени плащания в размер на 6 хил. лева.

За периода от началото на прилагане на ПРСР до 31.12.2013 г. по мярката са подадени 22 проекта, с обща стойност на публичните разходи 4 387 хил. лева. Сключени са 10 договора за подпомагане, със стойност на публичните разходи е 1 631 хил. лева. Извършени са плащания към бенефициенти на стойност 734 хил. лева.

Някои от причините за слабия интерес към мярката са: дребна по размер частна собственост (90% от реституираните гори са под 1 ха); допустими за подпомагане са само собствениците на гори, но не и ползвателите и др.

През 2013 г. се отчита известен напредък по отношение изпълнението на индикаторите. На база сключени договори изпълнението на целта за брой горски стопанства с общинска собственост, получили инвестиционна подкрепа е 19%, а за частните стопанства е 0%. По отношение на целта за брой проекти с плащане изпълнението за горски стопанства - общинска собственост е 17%. Изпълнението за частните собственици отново е нулево.

Мярка 123 „Добавяне на стойност към земеделски и горски продукти”

Поради големия интерес за кандидатстване за подпомагане по мярка 123, през 2013 г. бюджетът ѝ е увеличен допълнително с 161 522 хил. лева. Сключени са 207 договора, с общ размер на публични разходи 177 981 хил. лева (увеличение спрямо 2012 г. съответно с 29% и с 18%). Извършени са плащания на стойност 76 929 хил. лева.

За периода на прилагане на мярката са постъпили 741 заявления, с общ размер на публични разходи 741 260 хил. лева. Сключени са 609 договора за финансова помощ (82% от подадените заявления), с общ размер на публични разходи 567 191 хил. лева. Изплатените на бенефициенти публични средства възлизат на 221 328 хил. лева. Изцяло са приключени 232 проекта, по които са извършени окончателни плащания в размер на 156 858 хил. лева.

Най-голям интерес бенефициентите проявяват към инвестиции в ХВП (77 % от сключените договори, със стойност на публичните разходи 524 162 хил. лева). Сключените договори за преработка на горски продукти са 140 (23% от договорите, с размер на публичните разходи 44 984 хил. лева). Средният размер на публичните разходи по одобрени проекти за сектор ХВП е 1 115 хил. лева (увеличение от 3% спрямо 2012 г), а за горски продукти е 321 хил. лева.

При сключените договори преобладават микропредприятията (дял от 76%), следвани от малките, с 22%. При проектите с плащане също преобладават микропредприятията (69% от проектите), следвани от малките предприятия, с дял от 28%.

За реализацията на инвестиции с допълнително финансиране от ЕПИВ през 2013 г. са изплатени 465 хил. лева. За периода 2011-2013 г. са извършени плащания на стойност 2 925 хил. лева. (58% от предвидения бюджет), от които 949 хил. лева са свързани с управление на водите, а 1 976 хил. лева - с възобновяеми енергийни източници.

Анализът на напредъка по постигане на целите база сключени договори показва, че при изпълнение на договорите ще бъдат подпомогнати 167 предприятия, т.е. може да се постигне изпълнение от 269% от поставената по мярката цел за подпомогнати предприятия, които са направили инвестиции, директно свързани с опазване на околната среда и 151% за инвестициите, директно свързани с опазване на околната среда. Предприятията, сключили договори за подпомагане на инвестициите, директно свързани със съществуващи и нововъведени европейски стандарти са 85 броя, а стойността на тези инвестиции е 88 208 хил. лева. При изпълнение на договорите може да се постигне до 137% от целта за подпомогнати предприятия и 84% за направени инвестиции. По отношение на инвестициите, директно свързани с производство на енергия от ВЕИ и преработка на растителна и животинска биомаса, при изпълнение на договорите за тези инвестиции може да се постигне до 76% от целта за подпомогнати предприятия и 35% за направени инвестиции.

Изпълнението на целите на база проекти с плащане е 58% за инвестиции, директно свързани с опазване на околната среда, 31% за инвестиции, директно свързани със съществуващи и нововъведени европейски стандарти и 6% за подпомагане на инвестиции, директно свързани с производство на енергия от ВЕИ и преработка на растителна и животинска биомаса.

Мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране”

През 2013 г. не е обявен прием на заявления за подпомагане по мярка 141. Сключени са 1 424 договора, със стойност на публичните разходи 21 514 хил. лева. Извършени са плащания в размер на 22 835 хил. лева.

За периода от началото на прилагане на ПРСР до 31.12.2013 г. са сключени общо 8 636 договора, с обща стойност на публичните разходи 127 129 хил. лева. Изплатените средства възлизат на 51 126 хил. лева.

Анализът на напредъка по постигане на целите въз основа на одобрени заявления и на заявления с плащане показва изпълнение до 96% от поставената по мярката цел за подпомогнати полупазарни стопани.

По отношение на използваната площ и при одобрените и при платените заявления преобладават малките стопанствата, с площ до 5 ха (91% от заявленията, с леко нарастване спрямо 2012 г.). Стопанствата с площ между 5 и 10 ха заемат по 6% от одобрените и от заявленията с плащания и делът им намалява с 1 процентен пункт спрямо предходната година. Стопанствата с използвана площ над 10 ха са с дял 3% от одобрените и от платените заявления.

Мярка 142 „Създаване на организации на производители”

През 2013 г. са признати 3 организации на производители и с тях са сключени договори за подпомагане, с обща стойност на публичните разходи 855 хил. лева. За целия период на прилагане на ПРСР мярката са одобрени за подпомагане 4 организации на производители, с договори на обща стойност на публичните разходи 884 хил. лева. Извършени са плащания в размер на 28 хил. лева.

Анализът на напредъка по постигане на целите въз основа сключени договори показва, че е възможно изпълнението на целта за подпомогнати организации на производители да достигне 133% и 60 631 хил. лева оборот на подпомаганите организации на производители, което би било 441% изпълнение. Изпълнението на целите на база платени заявления е 33% за подпомогнати организации на производители и 92% за оборот на подпомаганите организации на производители.

Мярка 143 „Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния“

За периода на прилагане на ПРСР единственият бенефициент по мярка 143 е Националната служба за съвети в земеделието. След 01.10.2013 г. НССЗ предоставя пълен комплект от съветнически услуги за кандидатстващите по мярка 141 и изготвя на тези лица бизнес планове по мерки 121, 122, 123 и 311 от ПРСР. Предоставят се и консултантски услуги на земеделските производители, които са получили финансова помощ по мярка 141.

През 2013 г. не е обявен прием на заявления за подпомагане по мярка 141 на ПРСР и по тази причина по нея не са предоставяни съветнически услуги. Дейностите на НССЗ се насочени към предоставяне на допълнителни съветнически услуги на одобрени за подпомагане по мярка 141 бенефициенти. Изготвени са 174 заявления на полупазарни стопани за кандидатстване по мярка 214, което представлява нарастване с 248 % спрямо 2012 г. Лек ръст от 7% се наблюдава и при изготвянето на проекти по мярка 121 за модернизация на малките стопанства. От тази възможност са се възползвали 93 полупазарни фермери. За разнообразяване към неземеделски дейности на тази категория фермери са изготвени 3 проекта по мярка 311. Предоставени са 2 131 съветнически услуги относно оценка на стопанството и установяване на подобрения във връзка със законоустановените изисквания за управление и 2 096 съветнически услуги за управление на земеделското стопанство и специфични съвети в областта на растениевъдството и/или животновъдството.

За 2013 г. са извършени плащания в размер на 2 083 хил. лева, а за целия период на прилагане на мярката - 9 359 хил. лева.

Анализът на напредъка по постигане на целите (въз основа на изготвени от НССЗ заявления) показва, че общият брой на подпомогнатите земеделски производители по мярка 143 възлиза на 86% от целевия брой, заложен в Програмата (увеличение с 2 процентни пункта спрямо 2012 г.) Мярката постига по-добре целите си по отношение на млади фермери – 110% и агроекология - 95%. По мярка 141 изпълнението е 75%.

Изпълнението на целите за брой на подпомогнати земеделски производители на база платени проекти е 72%, за млади фермери - 86%, а за агроекология - 64%. Значителен напредък

е налице по отношение на полупазарни стопанства - изпълнението достига 70% (спрямо 45% в края на 2012 г.).

- **Мерки от Ос 2**

Мярка 211 „Плащания на земеделски стопани за природни ограничения в планински райони”

През 2013 г. са подадени 29 391 заявления по мярката (ръст от 8,5% спрямо 2012 г.), със заявени за подпомагане 357 919 ха (увеличение с 16% спрямо 2012 г.). Към 30.06.2014 г. за подпомагане са одобрени 29 154 заявления – със 7,7% повече, в сравнение с предходната година. През календарната 2013 г. са извършени частични плащания за кампании `2012 и 2013. Платените публични средства през годината достигат 55 451 хил. лева, което е увеличение с 9,5% спрямо 2012 г.

За периода 2007-2013 г. кандидатствалите за подпомагане земеделски стопанства са 49 055 (без повторение). Заявените площи нарастват с 31%, а допустимите - с 21% (2012 г. спрямо 2007 г.). Общо изплатените средства възлизат на 248 713 хил. лева.

Качественият анализ на прилагането на мярката показва, че тя допринася в значителна степен за постигане на целите, заложи с индикаторите за резултат, като подпомага 123% от предвидените стопанства от планински райони. Поставената цел за подпомогната площ на база оторизирани заявления е изпълнена във висока степен – 88%. И при двата индикатора е налице ръст от 8 процентни пункта спрямо предходната година.

Мярка 212 „Плащания на земеделски стопани в райони с ограничения, различни от планинските райони“

За кампания `2013 по мярка 212 са подадени 11 981 заявления за подпомагане - с 6,7% повече, в сравнение с предходната година. Заявените площи нарастват плавно за целия период на прилагане на мярката – от 180,5 хил. ха през 2007 г. до 250,5 хил. ха през 2013 г. или с 38,8%.

През 2013 г. са извършени частични плащания за кампании 2012 и 2013, общо в размер на 17 964 хил. лева.

За периода 2007-2013 г. заявление за подпомагане по мярката са подали 21 088 (без повторение) земеделски стопанства. Общият размер на платените публични средства възлиза на 78 366 хил. лева.

Качественият анализ на прилагането на мярката показва, че тя допринася в значителна степен за постигане на целите, заложи с индикаторите за резултат, като подпомага 211% от предвидените по мярката стопанства. Изпълнението на целта за подпомогната площ на база платени заявления през 2013 г. (за кампания `2012) е 98 %.

Мярка 213 „Плащания за Натура 2000 за земеделски земи”

Интересът към кандидатстване по мярка 213 нараства ежегодно. По първия прием през 2011 г. са постъпили 2 427 заявления, през 2012 г. - 3 683 заявления (ръст от 51,8% спрямо 2011 г.), а през 2013 г. са подадени 6 001 заявления (увеличение с 62,9% спрямо 2012 г.). Общият размер на заявената за подпомагане площ за кампания `2013 е 214 028 ха (нарастване с 83% спрямо предходната кампания).

През 2013 г. са извършени плащанията за кампании 2012 и 2013. Общо са изплатени 30 400 хил. лева публични средства, което представлява нарастване с 2,7 пъти спрямо 2012 г.

Общо за периода на прилагане на мярката (2011-2013 г.) по мярка 213 са платени 41 498 хил. лева.

Анализът на прилагането на мярката на база оторизирани заявления за кампания `2013 показва изпълнение от 106% за брой подпомогнати стопанства и от 63% за подпомогната площ.

Мярка 214 „Агроекологични плащания“

През 2013 г. по мярката са подадени 5 160 заявления, което представлява увеличение с 96,1% спрямо 2012 г. и с 3,5 пъти в сравнение с първата кампания (2008 г.). Изплатените средства, част от които за кампания `2012 и част за кампания `2013, възлизат на 273 643 хил. лева.

За периода 2008 - 2013 г. са подадени общо 6 616 заявления за подпомагане. Извършени са плащания в размер на 367 902 хил. лева публични средства.

Най-голям дял от оторизираните са за направление „Въвеждане на сеитбообращение“ – 66% от средствата по мярката. Подпомагане по направлението са получили 1 208 стопанства, за площ от 662 хил. ха. По направление биологично растениевъдство и пчеларство за периода 2008-2013 г. са оторизирани общо 63 173 хил. лева публични средства (17% от средствата по мярката). Следват „Възстановяване и поддържане на затревени площи с висока природна стойност“, „Опазване на застрашени от изчезване местни породи“ и „Пасторализъм, съответно с дял 7%, 6% и 2,6% от средствата по мярката.

Качественият анализ на одобрените заявления показва, че изпълнението на целта за одобрени кандидати за подпомагане и брой договори е 15%, а на тази за одобрени за подпомагане площи - 584%. През 2013 г. изпълнението на целта по отношение на генетичните ресурси достига 94%, при 60% за 2012 г. и 26% за 2011 г.

Мярка 223 „Първоначално залесяване на неземеделски земи“

През 2013 г. не е осъществен прием на заявления за подпомагане по мярка 223. Одобрени са 45 проекта, със стойност на публичните разходи 10 953 хил. лева. Извършени са плащания в размер на 4 129 хил. лева, което представлява нарастване с 6,4 пъти спрямо предходната година.

Общо за периода 2008 - 2013 г. по мярката са подадени 136 заявления, със стойност на публичните разходи 32 557 хил. лева. Сключени са 100 договора за подпомагане, на обща стойност 18 651 хил. лева. Платените публични средства възлизат 5 526 хил. лева.

За подпомагане кандидатстват основно публични собственици на гори - 89% от одобрените и 96% от проектите с плащане са на общини и на държавни горски и ловни стопанства. Одобрените активни проекти на частни собственици на гори са 9 броя (11% от всички), по 2 от които е извършено плащане (4% от проектите с плащане).

Анализът на напредъка по постигане на целите показва, че заложената цел за подпомогнати бенефициенти за залесяване се постига в незначителна степен – 4% на база одобрени заявления и 3% на база проекти с плащане. По отношение на индикатора за залесени площи, заложената цел от 10 000 ха се постига в по-голяма степен – 36% на база одобрени (при 12% в края на 2012 г.) и 22% на база проекти с плащане (при 7% за 2012 г.).

Преобладават площите, залесени с широколистни дървесни видове - 64% от одобрените и 83% от проектите с плащане, следват смесени площи - 18% от одобрените и 12% от проектите с плащане, бързо растящи видове - 2% от одобрените и 3% от проектите с плащане и иглолистни, с 16% от одобрените и 1% от проектите с плащане.

С извършеното залесяване се постигат в най-голяма степен заложените цели за смекчаване на промените в климата - 25% на база одобрени, 16% на база проекти с плащане и 1% на база приключили проекти (с окончателно плащане). Изпълнението на индикатора за съхраняване качество на почвата е 22% на база одобрени (при 4% до 2012 г.), 16% на база проекти с плащане и 4% на база приключили проекти. Целта за предотвратяване на маргинализацията и изоставянето на земята се постига на 20% на база одобрени, на 13% на база проекти с плащане и на 1% за изцяло платени проекти. За качество на водата изпълнението е 10% на база одобрени, 4% на база проекти с плащане и 4% на база приключили проекти. Изпълнението по отношение на биоразнообразието и горско стопанство с висока природна

стойност се постига в ниска степен - 11% на база одобрени, 8% за проекти с плащане и 2% на база приключили проекти.

Мярка 226 „Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности”

През 2013 г. са одобрени 50 заявления, подадени през предходни години, със стойност на публичните разходи 16 355 хил. лева. Извършени са плащания по 47 заявки, на обща стойност 7 703 хил. лева.

За периода на прилагане на ПРСР са подадени 147 заявления за подпомагане, със стойност на публичните разходи 31 485 хил. лева. Одобрени са 104 проекта, на стойност 21 563 хил. лева. Общо са платени 88 заявки, със стойност на публичните разходи 9 000 хил. лева. Окончателно е приключило изпълнението на 30 проекта, по които са изплатени средства в размер на 1 925 хил. лева.

Анализът на напредъка за постигане на целите показва, че при възстановителните дейности, по отношение на индикатора „брой подпомогнати дейности“, може да се постигне изпълнение от 23% на база одобрени заявления и 17% на база на проекти с плащане. По индикатора за залесени площи поставената цел от 170 000 ха може да бъде преизпълнена (115%) на база одобрени проекти и се постига във висока степен - 70% на база проекти с плащане. В по-ниска степен се изпълнява индикаторът за общ обем на инвестициите – очаквано изпълнение до 36% на база одобрени проекти и 16% на база проекти с плащане. Изпълнението на индикатора за площ с успешно управление на земята на база проекти с окончателно плащане е 54 %.

• Мерки от Ос 3

Мярка 311 „Разнообразяване към неземеделски дейности”

През 2013 г. е отворен прием на документи по мярката, с бюджет от 89 968 хил. лева. Постъпили са 724 проектни предложения, със стойност на публичните разходи 236 655 хил. лева, което е с 1,7 пъти повече от общо подадените заявления за периода 2008 г. - 2012 г. Одобрени са 2 проекта, със стойност на публичните разходи 391 хил. лева. Изплатените публични средства възлизат на 28 177 хил. лева.

За целия период на прилагане на мярка 311 са подадени 1 152 заявления за подпомагане, със стойност на публичните разходи 381 387 хил. лева. Извършените плащания възлизат на 65 743 хил. лева. Окончателно са приключени 174 проекта, на обща стойност 57 110 хил. лева.

До края на 2013 г. са сключени 15 договора, в които са включени инвестиции по ЕПИВ в размер на 5 265 хил. лева за възобновяеми енергийни източници. Извършени са плащания по 9 проекта, с обща стойност на публичните разходи 2 885 хил. лева, което представлява 80% от бюджета.

Анализът на напредъка за постигане на целите (въз основа данни от сключени договори) показва, че целта за подпомогнати бенефициенти може да се постигне в ниска степен – 11%, ако всички одобрени проекти се изпълнят. По отношение на индикатора за реализирани по мярката инвестиции, изпълнението е по-високо - 54%. Изпълнението на целите въз основа на проекти с плащане е 7%, а за инвестиции, реализирани по мярката – 37%.

При проектите с плащане изпълнението на целта за подпомогнати нови туристически дейности е 6% и за инвестиции в туризъм - 29%.

Мярка 312 „Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия”

Бюджетът на мярката за прием `2013 възлиза на 49 874 хил. лева. Подадени са 493 проектни предложения, със стойност на публичните разходи 125 173 хил. лева. Сключени са 13

договора за подпомагане, на обща стойност 2 738 хил. лева. Изплатени са публична средства по 210 заявки, на стойност 35 540 хил. лева.

За периода 2008-2013 г. са постъпили 2 516 заявления за подпомагане по мярка 312, със стойност на публичните разходи 768 641 хил. лева. Подписани на 901 договора за подпомагане, на стойност 269 905 хил. лева и са извършени плащания в размер на 144 699 хил. лева.

До края на 2013 г. са сключени 40 договора за подпомагане с включени инвестиции за възобновяемите енергийни източници по ЕПИВ, в размер на 14 409 хил. лева. Ако инвестициите се реализират, изпълнението на бюджета ще е 100%. Платени са средства по 35 проекта, с обща стойност на публичните разходи 11 995 хил. лева (83% от бюджета).

Анализът на напредъка за постигане на целите (въз основа данни от одобрени и неанулирани заявления) показва, че поставената цел за подпомагане на бенефициенти може да се постигне на 18%, ако одобрените проекти се изпълнят. По-добри са резултатите по отношение на индикатора за реализирани по мярката инвестиции - изпълнението е 89%. При индикатора за увеличаване на неземеделската брутна добавена стойност в подпомогнатите стопанства изпълнението е 395%, а за брой на създадените работни места - 38%.

От одобрените проекти преобладават тези за развитие на туризма - 58% от проектите, следват инвестициите за производството на енергия от възобновяеми източници - 32% и търговия на дребно - 6%. Занаятчийската дейност и категория други заемат незначителни дялове.

При проектите с окончателно плащане изпълнението на целта за подпомогнати бенефициенти е 10%, за новосъздадени микропредприятия - 15%, за реализирани инвестиции - 50%, за увеличаване на неземеделската брутна добавена стойност в подпомогнатите предприятия - 293%, за брой на създадените работни места - 19%.

От проектите с окончателно плащане най-голям дял заемат тези за производство на енергия от възобновяеми източници - 44% и проектите за развитие на туризма - 39%.

Мярка 313 „Насърчаване на туристическите дейности”

През 2013 г. е обявен прием на заявления за подпомагане по мярка 313 с бюджет 8 587 хил. лева. Подадени са 146 заявления, със стойност на публичните разходи 48 896 хил. лева. Изплатени са публични средства в размер на 4 177 хил. лева.

Общо за периода на прилагане на мярката (2008-2013 г.) са постъпили 378 заявления, на обща стойност 129 085 хил. лева. Сключени са 203 договора за подпомагане, със стойност на публичните разходи 56 719 хил. лева. Извършени са плащания по 207 заявки, на обща стойност 26 591 хил. лева.

Анализът на напредъка на база сключени договори показва, че поставената цел за подпомогнати нови туристически дейности може да бъде постигната до 78%, а за инвестиции по мярката - до 76%. При проектите с плащания целта за подпомогнати нови туристически дейности се постига на 69%, а за инвестиции реализирани по мярката – на 70%.

По отношение по проекти с окончателно плащане изпълнението на целта за допълнителен брой туристи е 539%, за нощувки – 899%, за създадени работни места - 8%.

Мярка 321 „Основни услуги за населението и икономиката в селските райони”

С деветото изменение на ПРСР през 2013 г. към бюджета на мярка 321 са прехвърлени средства в размер на 396 479 хил. лева. Общо по всички приеми са подадени 290 заявления, със стойност на публичните разходи 846 874 хил. лева. Одобрени са 181 заявления за подпомагане, на обща стойност 404 857 хил. лева. Изплатените средства възлизат на 193 369 хил. лева.

За периода от началото на прилагане на мярката до 31.12.2013 г. са постъпили 1 311 заявления, със стойност на публичните разходи 4 275 444 хил. лева. Сключени са 583 договора за подпомагане, със стойност на публичните разходи 1 752 423 хил. лева. Общо са изплатени

872 031 хил. лева, което представлява 22,7% от всички платени средства по ПРСР. Приключено е изпълнението на 100 проекта, със стойност на публичните разходи 205 362 хил. лева.

Сключени са 15 договора, на стойност 36 021 хил. лева, с допълнително подпомагане по ЕПИВ, за инвестиции, свързани с управление на водите. До края на 2013 г. са извършени плащания по всички проекти с инвестиции по Плана, в размер общо на 20 365 хил. лева (57% от бюджета).

Най-голям дял от одобрените проекти заемат насочените към подобряване на екологичната инфраструктура - 37%, следвани от проектите с културна и социална насоченост - 35% и тези, свързани с подобряване на мобилността - 22%.

Мярка 321 е една от успешно прилаганите мерки. Анализът на напредъка за постигане на целите (въз основа данни от одобрени заявления) показва, че целта за брой подпомагани дейности може да се постигне до 38%. При индикатора за реализирани по мярката инвестиции изпълнението може да достигне 163%. Диспропорцията в изпълнението на двата индикатора се дължи на факта, че на практика общините подават проектни предложения, включващи повече подобрения, на по-висока стойност, в сравнение с очакванията при планирането на ПРСР.

При проектите с извършено плащане се постига 31% от поставената цел за брой на подпомаганите дейности и 152% за инвестиции, реализирани по мярката.

Мярка 322 „Обновяване и развитие на населените места”

През 2013 г. е обявен един прием на проектни предложения по мярка 322, с бюджет 55 686 хил. лева. Извършено е и увеличение на бюджета по прием `2012 с 118 849 хил. лева.

През 2013 г. интересът към кандидатстване по мярката е най-висок за целия програмен период. Подадени са 485 заявления (2 пъти повече, в сравнение с 2012 г.), със стойност на публичните разходи 428 327 хил. лева (с 2,4 пъти повече спрямо 2012 г.). Сключени са 162 договора за подпомагане, на обща стойност 103 659 хил. лева. Изплатените публични средства възлизат на 55 710 хил. лева. Окончателно са приключени 92 проекта, с обща стойност на публичните разходи по тях 62 587 хил. лева.

За целия период на прилагане на ПРСР по мярката са постъпили 1 239 проекта, със стойност на публичните разходи 1 195 012 хил. лева. Одобрени са 553 проектни предложения, на обща стойност 490 913 хил. лева. Извършени са плащания по 127 заявки, на стойност 248 066 хил. лева. Проектите с окончателно плащане са 182, със стойност на публичните разходи 134 952 хил. лева.

Според вида на подкрепяната дейност най-голям дял от проектите с плащания са за ремонт на съществуващи улици - 23%, следват проектите за рехабилитация на съществуващи площи и тротоари - 16%, проекти за обновяване на паркове и зелени площи - 13%, за изграждане на ново осветление - 12% и за изграждане на нови детски площи и съоръжения - 11%. Според вида на извършеното обновяване най-много публични средства (73%) са платени за физически активи. За социална насоченост са изплатени 20% от средствата. Най-малък е дялът на средствата, инвестирани в проекти с икономическа насоченост - 6%.

Анализът на напредъка за постигане на целите при одобрените заявления показва, че целта за брой на населени места, в които се изпълняват дейностите, може да се постигне до 95%. По отношение на индикатора за реализирани по мярката инвестиции изпълнението може да е по-голямо - до 120%. При проектите с извършено плащане изпълнението на целите за брой на населените места и за реализирани инвестиции е съответно 74% и 103%.

При проектите с окончателно плащане са предоставени подобрени услуги на 563 252 души от селските райони. Постигнато е изпълнение от 113%, т.е. поставената цел е надхвърлена.

- **Мерки от Ос 4 ЛИДЕР**

През 2013 г. по всички мерки от ос 4 ЛИДЕР са платени 9 255 хил. лева публични средства, което е със 105% повече спрямо 2012 г. и малко над нивото (с 2,5%) на платените през 2011 г. За първи път през програмния период са извършени плащания по мярка 411 - Прилагане на местни стратегии - конкурентоспособност (1 262 хил. лева), по мярка 412 - Прилагане на местни стратегии - околна среда (24 хил. лева) и по мярка 413 - Прилагане на местни стратегии - качество на живот (4 145 хил. лева).

Общо за периода 2010-2013 г. по ос 4 са извършени плащания в размер на 24 162 хил. лева публични средства.

Мярка 41 „Прилагане на стратегии за местно развитие”

През 2013 г. не е обявяван прием на заявления за одобрение на Местни инициативни групи и техните Стратегии за местно развитие. За периода 2010-2011 г. са обявени два приема на документи за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по мярка 41 „Прилагане на стратегии за местно развитие” и мярка 431-1 „Управление на местни инициативни групи, придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответната територия за местните инициативни групи, прилагащи стратегии за местно развитие”, в рамките на които са одобрени 35 стратегии, с обща стойност на публичните разходи 103 976 хил. лева, с което определеният бюджет по мярката е договорен. По мярка 431 са изплатени 3 824 хил. лева.

Анализът на напредъка за постигане на целите (въз основа данни одобрени от стратегии за местно развитие по мярка 41 към 31.12.2013 г.) показва, че поставената цел за брой подпомогнати МИГ може да се изпълни до 70%, по отношение на индикатора за обща площ на МИГ изпълнението може да е до 72% и за население, обхванато от МИГ – 64%.

Сключени са договори с 35 МИГ за изпълнение на стратегии за местно развитие на територията на 57 общини (25% от общините в селските райони, които обхващат 1 112 населени места, 25% от територията и 28% от населението на селските райони). Към м. април 2014 г. Местните инициативни групи са одобрили 1 403 проектни предложения на бенефициенти към СМР (с обща стойност на субсидията 107 766 хил. лева, равняваща се на 104% от договорените по мярка 41 средства). Сключените с ДФЗ-РА договори за подпомагане са 447.

Анализът на напредъка за постигане на целите (въз основа дейности с окончателно плащане, извършени от МИГ по мярка 431 към 31.12.2013 г.) показва, че поставената цел за брой дейности за придобиване на умения и постигане на обществена активност се постига на 68%, а за брой участниците в дейностите по обучение - на 44%. Извършени са дейности за проучване на съответните територии, предоставяне на информация на местните общности за ЛИДЕР подхода, структуриране и регистрация на МИГ и изготвяне на стратегии за местно развитие, обучение на персонала и екипите на МИГ, проучване на добри практики и създаване на партньорства, сътрудничество и мрежи. За същността на подхода ЛИДЕР са информирани 11 446 души, живеещи на територията на селските райони. При прилагането на подготвителната подмярка се отчита сериозна активност на местни общности за участие в процесите на оживяване и развитие на териториите. Постигнатите резултати показват, че до голяма степен се постига целта за стартиране на процеса на създаване на местен капацитет за прилагане на ЛИДЕР в селските райони на страната.

Мярка 431-2 „Придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответните територии за потенциални местни инициативни групи в селските райони”

За периода на прилагане на мярката (2008-2013 г.) са постъпили общо 136 заявления за подпомагане, на обща стойност 21 698 хил. лева. Сключени са 102 договора, със стойност на публичните средства 16 548 хил. лева. Окончателно са приключени 90 договора, на стойност 14 483 хил. лева, а по различни причини изпълнението на 12 договора е прекратено.

Анализът на напредъка по проекти, по които има извършено плащане, показва изпълнение - 252% за целта за брой дейности за придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответната територия. Преизпълнява се индикатора за брой на участниците в тези дейности – 191%, както и за успешно завършилите обучението – 229%.

Мярка 421 „Вътрешнотериториално и транснационално сътрудничество“

Мярка 421 се прилага от 2012 г. В рамките на отворения през 2013 г. прием, с бюджет 10 039 хил. лева, не са постъпили заявления за подпомагане. Общо за периода на прилагане на мярката са подадени 26 заявления, със стойност на публичните разходи 3 560 хил. лева. През м. май 2014 г. са подписани 12 договора за предоставяне на финансова помощ, на обща стойност 1 447 хил. лева.

Мярка 511 Техническа помощ

През 2013 г. по мярка 511 са изплатени 11 016 хил. лева публични средства, а общо за периода на прилагане (2009 - 2013 г.) - 45 971 хил. лева.

Мярка 611 „Доплащания към директните плащания“

През 2013 г. по мярката са извършени плащания в размер на 136 хил. лева публични средства. За целия програмен период изплатените средства възлизат на са платени 301 636 хил. лева.

1.2.2. Финансово прилагане на ПРСР по мерки, на база изплатени проекти

От началото на прилагане на ПРСР до 31 декември 2013 г. изплатените по нея публични средства на бенефициенти възлизат на 3 596 652 хил. лева (56,9% от бюджета на ПРСР). Добавяйки 236 851 хил. лева по схема за финансов инженеринг (Гаранционен фонд), общата сума на плащанията по ПРСР възлиза на 3 833 503 хил. лева (60,7% от бюджета на Програмата).

Най-голям процент средства са усвоени по ос 1 – изплатени са 1 353 598 хил. лева, което представлява 65% от бюджета по оста и 35% от всички платени средства по ПРСР. Плащанията на бенефициенти възлизат на 1 116 779 хил. лева (29% от плащанията по ПРСР). Най-много публични средства са платени по мярка 121 (72% усвояване), мярка 123 (54% усвояване) и мярка 112 (77% усвояване).

По ос 2 са изплатени общо 751 006 хил. лева публични средства (53% от бюджета на оста). Най-високо е усвояването по мерки 212 (103%), 214 (67%) и 211(55%).

На второ място по усвояване на средства е ос 3 (извършените плащания представляват 60% от бюджета на оста). Общо изплатените средства са 1 357 130 хил. лева, което представлява 35% от платените средства по ПРСР. От тях 872 031 хил. лева са по мярка 321 (64% усвояване на бюджета на мярката). Високо е усвояването и по мерки 322 и 312, съответно 64% и 55%.

С по-слаби резултати е ос 4, с едва 16% усвояване (плащания в размер общо на 24 162 хил. лева). Най-много средства са платени по мярка 431 – 18 730 хил. лева (53% от бюджета на мярката). По мерки 411, 412 и 413 през 2013 г. са извършени първите плащания за програмния период и усвояването е до 7%. По мярка 421 до 31.12.2013 г. не са извършвани плащания на публични средства.

Таблица IV.10. Изплатени суми по ПРСР за периода 2008 - 2013 г., по мерки, хил. лева

Мярка	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Общо
111 "Професионално обучение, информационни дейности и разпространение на научни знания"	0	0	0	1 471	4 261	2 683	8 415

Мярка	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Общо
112 "Създаване на стопанства на млади фермери"	1 002	35 154	62 967	409	69 425	37 207	206 163
114 "Използване на консултантски услуги от фермери и собственици на гори"	0	0	0	0	0	8	8
121 "Модернизиране на земеделските стопанства"	0	139 700	215 323	176 082	68 713	98 195	698 013
в т. ч. Гаранционен фонд	-	-	-	78 530	-	-	78 530
122 "Подобряване на икономическата стойност на горите"	0	0	0	11 735	728	6	12 468
в т. ч. Гаранционен фонд	-	-	-	11 735	-	-	11 735
123 "Добавяне на стойност към земеделски и горски продукти"	0	0	9 442	203 237	78 410	76 929	368 017
в т. ч. Гаранционен фонд	-	-	-	146 586	-	-	146 586
141 "Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране"	0	0	2 085	7 735	18 472	22 835	51 126
142 "Създаване на организации на производители"	0	0	0	28	0	0	28
143 "Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния"	5	1 523	3 148	1 323	1 277	2 083	9 359
Общо ос 1	1 007	176 376	292 964	402 021	241 286	239 945	1 353 598
211 "Плащания за природни ограничения на фермери в планински райони"	29 128	14 118	34 601	64 785	50 630	55 451	248 713
212 "Плащания за природни ограничения на фермери в райони, различни от планинските"	9 291	4 774	8 721	20 720	16 897	17 964	78 366
213 "Плащания за Натура 2000 за земеделски земи"	0	0	0	0	11 098	30 400	41 498
214 "Агроекологични плащания"	0	4 233	4 310	27 067	58 649	273 643	367 902
223 "Първоначално залесяване на неземеделски земи"	0	0	374	377	646	4 129	5 526
226 "Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности"	0	0	182	445	671	7 703	9 000
Общо ос 2	38 419	23 125	48 187	113 393	138 592	389 291	751 006
311 "Разнообразяване към неземеделски дейности"	0	0	0	9 101	28 465	28 177	65 743
312 "Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия"	0	0	3 397	28 196	77 565	35 540	144 699

Марка	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Общо
313 "Насърчаване на туристическите дейности"	0	0	0	3 701	18 714	4 177	26 591
321 "Основни услуги за населението и икономиката в селските райони"	0	0	211 162	132 920	334 580	193 369	872 031
322 "Обновяване и развитие на населените места"	0	0	94 347	32 684	65 325	55 710	248 066
Общо ос 3	0	0	308 907	206 602	524 648	316 973	1 357 130
411 "Прилагане на местни стратегии - конкурентоспособност"	0	0	0	0	0	1 262	1 262
412 "Прилагане на местни стратегии - околна среда"	0	0	0	0	0	24	24
413 "Прилагане на местни стратегии - качество на живот"	0	0	0	0	0	4 145	4 145
421 "Вътрешнотериториално и транснационално сътрудничество"	0	0	0	0	0	0	0
431 "Придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответните територии за потенциални МИГ в селските райони"	0	0	1 367	9 029	4 511	3 824	18 730
Общо ос 4	0	0	1 367	9 029	4 511	9 255	24 162
511 "Техническа помощ"	0	2 184	5 355	10 230	17 186	11 016	45 971
Общо ос 5	0	2 184	5 355	10 230	17 186	11 016	45 971
611 "Доплащания към директните плащания"	161 007	75 701	65 218	-746	322	136	301 636
Общо ос 6	161 007	75 701	65 218	-746	322	136	301 636
Общо ПРСР	200 433	277 385	721 998	740 528	926 545	966 615	3 833 503

Бележка: включва и Гаранционен фонд

Източник: МЗХ, УО на ПРСР

Гаранционен фонд по ПРСР

През януари 2013 г. стартира официално дейността на Гаранционния фонд по ПРСР към Българската банка за развитие, даващ възможност на бенефициентите по мерки 121, 122 и 123 от Програмата да ползват улеснен и бърз достъп до кредити и банкови гаранции за изпълнение на проектите си.

Гаранционният фонд издава допълваща обезпечението гаранция в размер до 80% от съответния заем. Кредитите са с по-ниски от стандартните лихви, като бенефициентите са освободени от такси и комисиони. Гаранциите, издавани от Гаранционния фонд, са със срок до 10 години, а крайният срок за получаване на финансиране по схемата е септември 2015 г.

От своето създаването в началото на 2013 г. до м. май 2014 г. Фондът е подкрепил 255 малки и средни фирми и е отпуснал гаранции за 100 млн. лева. Общият размер на отпуснатите заеми надхвърля 129 млн. лева.

1.3. Допълнително държавно подпомагане

В допълнение към подпомагането по двата стълба на ОСП, земеделският сектор в България получава финансова подкрепа с национални средства по схеми за държавни помощи, краткосрочни и дългосрочни кредити, отпускани от ДФ „Земеделие“.

Държавното подпомагане на земеделските производители се извършва в съответствие със законодателството на ЕС и съобразно възможностите на държавния бюджет. То се насочва към структуроопределящи, чувствителни и приоритетни области в селското стопанство.

1.3.1. Държавни помощи

Основната цел на политиката за държавните помощи в областта на земеделието е подобряване на икономическата ефективност на земеделските стопанства и жизнения стандарт на заетите в сектора.

Предоставянето на държавни помощи за българското селско стопанство е насочено към повишаване на конкурентоспособността на земеделските производители посредством мерки, свързани с инвестиции за повишаване ефективността на стопанствата и производство на по-качествена продукция, застраховане и компенсация на щети от природни бедствия и неблагоприятни климатични събития, съдействие за предотвратяване на заболявания по растения и животни, опазване на генетичните ресурси в растениевъдството и животновъдството, насърчаване на хуманното отношение към животните, стимулиране участието в изложения за популяризиране българското селскостопанско производство и за обмен на опит.

През 2013 г. са разработени 9 нови схеми на държавни помощи в подкрепа на земеделските производители и са изменени 4 съществуващи схеми. През годината чрез ДФ „Земеделие“ са прилагани 25 броя схеми на държавни помощи, както и 10 вида помощи от типа *de minimis*. Общо предоставените средства по тях са в размер на близо 83 млн. лева, като са подпомогнати 41 575 броя земеделски производители. Прилаганите държавни помощи са в следните направления:

- Инвестиционни помощи, чиято цел е обновяване на материално-техническата база в земеделието и затваряне на производствения цикъл, както и подобряване достъпа до пазара на дребните производители. През 2013 г. са прилагани 2 схеми в това направление - Помощ за инвестиции в земеделските стопанства чрез преотстъпване на корпоративен данък и Помощ в подкрепа на земеделските производители, осъществяващи директни доставки на храни от животински произход, по които са предоставени общо 68 хил. лева.
- Помощи за компенсиране на щети от природни бедствия и неблагоприятни климатични събития, за превенция на болести по растения и животни, за насърчаване на земеделските производители към сключване на застраховки, в т.ч. държавна помощ за имунопрофилактиката за селскостопанските животни. По този тип помощи, които са особено важни за стопаните, тъй като земеделието е силно зависимо и уязвимо от природните условия, през 2013 г. са предоставени общо 29,3 млн. лева.
- Помощи, насочени към гарантиране използването на качествен посевен материал в растениевъдството и поддържане на високо ниво на развъдната дейност в животновъдството. Тези помощи са свързани с осигуряване на качествена продукция и недопускане на ГМО култури и храни в страната. През 2013 г. са прилагани помощи за качествени семена и за определяне на продуктивността и генетичните качества на животните, по които са предоставени общо 4,2 млн. лева.
- Помощи, насочени към хуманно отношение към животните. Към момента действат и двете помощи от този тип – за хуманно отношение към птиците и към свинете, по които през 2013 г. са предоставени общо 45,4 млн. лева.

- Помощи, насочени към насърчаване участието на земеделските производители в национални и международни селскостопански изложения и обмен на опит. През 2013 г. се прилагат няколко помощи от този вид в подкрепа на животновъдството и растениевъдството, по които са предоставени общо 480 хил. лева.
- Минимални помощи (de minimis) – предоставят се за покриване на разходи от различно естество до определен максимален размер, който се приема, че не застрашава конкуренцията на пазара на ЕС. През 2013 г. подпомагането по de minimis обхваща производството на памук, ориз, картофи, както и сектор „Плодове и зеленчуци“, като са изплатени общо около 3,2 млн. лева.

От общо предоставените чрез ДФЗ „Земеделие“ средства по схеми на държавни помощи (без de minimis) през 2013 г., 59,7 млн. лева са в сектор животновъдство, а 19,8 млн. лева – в сектор растениевъдство.

През 2013 г. продължава да се прилага държавната помощ за инвестиции в земеделски стопанства чрез преотстъпване на корпоративен данък, администрирана от Националната агенция по приходите. Помощта дава възможност на земеделските производители да ползват данъчно облекчение при условие, че преотстъпеният данък (до 60%) се инвестира в нови сгради и нова земеделска техника, необходими за извършване на дейността по производство на непреработена растителна и животинска продукция.

По тази помощ през 2013 г. е преотстъпен данък за данъчна 2012 г. в размер на 63,3 млн. лева, от което са се възползвали 2 638 данъчно задължени лица - земеделски производители. Общият размер на преотстъпения данък за данъчните 2010 - 2012 години възлиза на 159,4 млн. лева, ползван от 6 952 земеделски производители.

Таблица IV.11. Държавни помощи в земеделието през 2012 и 2013 г., предоставени чрез ДФЗ и чрез преотстъпване на корпоративен данък

Описание на държавната помощ	2012		2013	
	Усвоени средства, млн. лева	Брой подпомогнати стопани	Усвоени средства млн. лева	Брой подпомогнати стопани
Държавна помощ за компенсиране на загуби, понесени от земеделските производители за напълно пропаднали площи, вследствие на природни бедствия или неблагоприятни климатични условия	3,966	440	15,446	1 360
Помощ за насърчаване производството и използването на висококачествени семена	1	516	1	555
Помощ за водене на родословна книга и за определяне продуктивността и генетичните качества на животните	2,943	2 208	3,151	2 246
Помощ за водене на родословна книга и за определяне продуктивността и генетичните качества на българско овчарско куче и каракачанско куче	0,034	17	0,003	14
Помощ за съфинансиране на застрахователни премии при застраховане на селскостопанска продукция	0,358	128	0,594	136
Държавна помощ за инвестиции в търговски помещения и оборудване за осъществяване на директни доставки на храни от животински произход	0,068	10	0,068	9

Описание на държавната помощ	2012		2013	
	Усвоени средства, млн. лева	Брой подпомогнати стопани	Усвоени средства млн. лева	Брой подпомогнати стопани
Държавна помощ за съфинансиране на застрахователни премии при застраховане на пчелни кошери с пчелни семейства	0,001	2	0,001	2
Държавна помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по "Национална програма от мерки за контрол на Доматен миниращ молец - Tuta absoluta Meyrick (Lepidoptera)"	0,823	76	1,763	121
Държавна помощ за реализиране на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към свинете	7,549	78	23,548	117
Държавна помощ за реализиране на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към птиците	6,135	208	21,877	283
Помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по Националната програма от мерки за контрол на почвени неприятели по картофите от сем. телени червеи (Elateridae)	-	-	0,499	102
Държавна помощ за компенсиране разходите на земеделските производители, свързани с изпълнение на мерки по Национална програма за контрол на вредители по трайните насаждения през зимния период	-	-	0,327	401
Помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, за изпълнение на мерките по Държавната профилактична програма и Програмите за надзор и ликвидиране на болести по животните (имунопрофилактика)	-	-	10,698	31 649
Помощ за участие в изложения и панаири - Национално изложение по животновъдство, гр. Сливен; Регионално изложение по биволовство, гр. Разград; Национален събир за определяне на местните български породи, гр. Калофер	0,104	136	0,144	149
Помощ за участие в изложения по овцевъдство - Регионално изложение по овцевъдство гр. Костинброд; Общинско изложение по овцевъдство гр. Елин Пелин; Общинско изложение по овцевъдство гр. Годеч; Общинско изложение по овцевъдство гр. Брезник	0,017	35	0,024	25
Помощ за участие в изложение по овцевъдство - Специализирано регионално есенно изложение на Бели и Вакли Маришки овце в с. Избегли, общ. Асеновград, обл. Пловдив	0,007	19	0,008	21
Държавна помощ за участие в изложение по овцевъдство - Национален събор на овцевъдите в България в гр. Велико Търново	0,049	16	0,051	7

Описание на държавната помощ	2012		2013	
	Усвоени средства, млн. лева	Брой подпомогнати стопани	Усвоени средства млн. лева	Брой подпомогнати стопани
Помощ за участие в изложение по овцевъдство - Русе и Стара Загора за породата Ил дьо Франс	0,022	9	0,018	9
Помощ за участие в изложения за коне в България	0,037	24	0,037	26
Държавна помощ за участие в международни киноложки изложби-Световна купа `2012 Одеса Украйна, Световна купа `2012 Лорка Испания, Европейска купа Берлин Германия	0,013	1	–	
Държавна помощ за участие в международно изложение по животновъдство EUROTIER'2012 в Хановер, Германия	0,185	10	–	
Помощ за участие на международни изложения - Ситеви в гр. Монпелие, Франция и Осми международен конгрес в гр. Доха, Катар (етеричномаслени и лекарствени култури)	-	-	0,044	5
Държавна помощ за участие в Специализирана изложба по млечно говедовъдство - гр. Сливен	-	-	0,026	19
Държавна помощ за участие в Национално говедовъдно изложение - гр. Сливен	-	-	0,033	31
Държавна помощ за участие в киноложки изложби (за порода Българско овчарско куче)	-	-	0,013	5
Помощ за участия в изложения за промотиране на плодове	-	-	0,014	7
Помощ за участия в изложения за промотиране на зеленчуци	-	-	0,067	5
Минимални помощи (de minimis)	21,532	11 848	3,22	4 271
ОБЩО по схеми на държавни помощи и de minimis:	44,843	15 781	82,674	41 575
Помощ за инвестиции в земеделски стопанства чрез преотстъпване на корпоративен данък	65,593	2 632	63,261	2 638
ОБЩО държавни помощи, вкл. преотстъпен данък и de minimis	110,436	18 413	145,935	44 213

Източник: ДФ „Земеделие“, Национална агенция по приходите

Данни за 2014 г.

Заделеният ресурс за държавни помощи в селското стопанство през 2014 г. е в размер на 84,6 млн. лева по схеми на държавни помощи и помощи de minimis, прилагани от ДФЗ. Към 30.06.2014 г. са усвоени 59 млн. лева или близо 70% от ресурса.

По отношение на държавните помощи, прилагани от ДФЗ, усвояването по основни направления на подпомагане за първото полугодие на 2014 г. е, както следва:

- По помощите, насочени към компенсиране на щети от природни бедствия и неблагоприятни климатични събития, както и за превенция на болести по растения и животни са усвоени 800 хил. лева или 4,5% от определения ресурс от 17,8 млн. лева, като голяма част от средствата са договорирани и предстоят плащания;
- По помощите, насочени към хуманно отношение към животните са усвоени 38,9 млн. лева или 86% от определения ресурс от 45 млн. лева;
- По помощите, насочени към за гарантиране използването на качествен посевен материал в растениевъдството и поддържане на високо ниво на развъдната дейност в животновъдството са усвоени 3 млн. лева или 75% от определения ресурс от 4 млн. лева;
- По помощите, насочени към насърчаване участието на земеделските производители в национални и международни селскостопански изложения и обмен на опит са усвоени 50,5 хил. лева или 10% от определения ресурс от 500 хил. лева;
- По помощите, насочени към обновяване и диверсификация на стопанствата чрез инвестиции за директни доставки са усвоени 15 хил. лева или 15% от определения ресурс от 100 хил. лева;
- По помощите, насочени към насърчаване на земеделските производители към застраховане са усвоени 285 хил. лева или 47,5% от определения ресурс от 600 хил. лева;
- По помощи от типа *de minimis* са разпределени общо 16,4 млн. лева, от които 15 млн. лева за животновъдството и 1,4 млн. лева - в подкрепа на пчеларите за справяне с последствията от нестабилните климатични условия през 2013 и началото на 2014 г.

През 2014 г. продължава да се прилага държавната помощ за извършване на инвестиции в земеделски стопанства чрез преотстъпване на част от корпоративния данък, като общият размер на помощта за годината е до 90 млн. лева.

През годината на разположение на земеделските производители е и още една схема, насочена към всички земеделски сектори и предоставяна като данъчно облекчение. Това е държавната помощ за намален акциз върху газьола, използван в земеделието – прилага се през календарната 2014 г. и възлиза на 84 млн. лева във вид на отстъпка от акциза, който потребителите на гориво дължат на държавната хазна. Помощта се отпуска на два етапа чрез ваучери за газьол.

Над 18 000 земеделски производители са кандидатствали за помощта, като общото заявено количество литри доближава 270 млн. литра газьол и по предварителни разчети отстъпката за литър гориво е около 0,31 лева (цялата стойност на акциза за 2014 г. е 0,645 лева за литър газьол). В периода 16 май – 20 юни 2014 г. на кандидатствалите земеделски производители са предоставени полагащите им се ваучери за газьол, с което приключва първият етап на помощта, т. е. 60% от помощта вече е предоставена, което означава, че отрасълът е подпомогнат с около 50 млн. лева във вид на преотстъпен акциз. Останалите 40% ще се предоставят на втория етап през първата половина на 2015 г.

През първата половина на 2014 г. са разработени и нотифицирани на ЕК 5 нови помощи за насърчаване участието на земеделските производители в национални и международни селскостопански изложения и обмен на опит.

1.3.2. Краткосрочно кредитиране

През 2013 г. ДФ „Земеделие“ е предоставил общо 4,3 млн. лева под формата на краткосрочни кредити на земеделски производители, което е 3 пъти по-малко спрямо усвоените 14,3 млн. лева краткосрочни кредити през предходната година. От тях,

От тях, близо 4,2 млн. лева са по целеви кредит за закупуване на минерален тор и/или семена и използването на неокончателно сертифицирани семена собствени семена за производство на пшеница - реколта 2014 г.; 136,6 хил. лева – по целеви кредит за закупуване на минерален тор и/или семена и използването на неокончателно сертифицирани семена собствени семена за производство на пшеница - реколта 2013 г. и 2,9 хил. лева – целеви кредит за животни.

През годината са разсрочени кредити за закупуване на фураж и/или фуражни компоненти, предоставени през 2008, 2009, 2010 и 2012 г., както и кредити за отглеждане на картофи - реколта 2011 г.

1.3.3. Инвестиционни схеми за подпомагане на ДФЗ

През 2013 г. националното подпомагане за насърчаване на инвестициите в земеделието и селските райони се осъществява чрез прилагането на схеми за кредитиране и за държавни помощи, както следва:

- Схема за рефинансиране със средства на ДФ „Земеделие“ за предоставяне на кредити на лица с одобрени проекти и сключени договори за отпускане на финансова помощ по мерки от Програма за развитие на селските райони за периода 2007 – 2013 г., подкрепена от Европейския фонд за развитие на селските райони;
- Схема за кредитиране със средства на ДФ „Земеделие“ на лица с одобрени проекти по „Национална програма по пчеларство за тригодишния период 2011 – 2013 година“;
- Кредитна схема на ДФ „Земеделие“ за инвестиции в селското стопанство;
- Схема за кредитиране и държавна помощ „Инвестиции за изграждане на търговски помещения и закупуване на търговско оборудване за земеделски производители, осъществяващи директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход“.

Схема за рефинансиране със средства на ДФ „Земеделие“ за предоставяне на кредити на лица с одобрени проекти и сключени договори за отпускане на финансова помощ по мерки от ПРСР 2007 – 2013 г.

С цел осигуряване на финансов ресурс за реализация на проектите по мерките от ПРСР, за трета поредна година е прилагана Схема за рефинансиране със средства на ДФ „Земеделие“ на търговските банки за кредити по проекти по мерки 121, 122, 123, 223, 226, 311, 312 и 322 от ПРСР. В условията на затруднен достъп до банково кредитиране, схемата дава възможност на широк кръг от кандидати да се възползват и да реализират одобрените си проекти, което допринася за повишаване усвояемостта на средствата по ПРСР. По условията на схемата за рефинансиране участват 21 търговски банки, с които са сключени договори.

Кредитирането по схемата се осъществява при изгодни и достъпни условия. Размерът на годишния лихвен процент е до 7,0% и е фиксиран за целия срок на кредита. Срокът за погасяване на кредитите е до 60 месеца, включително срока за усвояване и гратисния период. Рефинансирането е в размер до 100% от одобрените за финансиране инвестиционни разходи, намалени с изплатените авансови и/или междинни плащания, но не повече от 500 000 лева. От месец декември 2013 г. лимитът за един кредит е увеличен до 750 000 лева.

През 2013 г. е ангажиран финансов ресурс за рефинансиране на 172 броя кредити на обща стойност 35 455 753 лева. Чрез тези кредити ще се реализират инвестиции на обща стойност над 71 млн. лева. За отчетния период са предоставени средства в размер на 32 834 776

лева, с които са рефинансирани цялостно или частично 203 банкови кредита, включително и такива, одобрени през 2012 г.

Схема за кредитиране със средства на ДФ „Земеделие” на лица с одобрени проекти по „Национална програма по пчеларство за тригодишния период 2011 – 2013 година”

Тази схема е прилагана за втора поредна година. С предоставената възможност за кредитиране по схемата е дадена възможност на по-голям брой земеделски производители да осигурят необходимия им финансов ресурс за реализация на одобрените им проекти по мерки В и D от НПП – за разходите за закупуване на препарати за борба срещу вароатозата, за закупуване на кошери, пчелни семейства и пчелни майки. Схемата допринася за постигането на най-високия процент на усвояване на бюджета на програмата за целия период на прилагането ѝ – 90%.

През 2013 г. по Схемата са сключени и финансирани 217 броя договори за кредит на стойност 1 546 607 лева. С помощта на схемата за кредитиране са изпълнени инвестиции на стойност 2 546 097 лева, за които полагащата се финансова помощ е в размер на 2 103 070 лева или близо 38% от предоставените субсидии по мерки В и D. Погасени изцяло са 215 броя кредити на стойност 1 534 860 лева, т.е. 99 % от предоставения ресурс.

Кредитна схема на ДФ „Земеделие” за инвестиции в селското стопанство

Кредитната схема на ДФ „Земеделие” за инвестиции в селското стопанство е с три основни направления - „Растениевъдство”, „Животновъдство” и „Техническо обезпечаване”. Схемата цели стимулиране на инвестиционния процес, повишаване на конкурентоспособността и качеството на произведената селскостопанска продукция посредством облекчаване на достъпа до кредитен ресурс.

Дейностите и обектите, предвидени за финансово подпомагане са:

- създаване, възстановяване и отглеждане на трайни насаждения и инвестиции в оранжерийното производство;
- създаване и оборудване на животновъдни ферми и закупуване на чистопородни, хибридни и стокови животни;
- закупуване на техника, оборудване и инвентар, използвани в селското стопанство.

Таблица IV.12. Разпределение на средствата, предоставени по кредитна схема за инвестиции през 2013 г., по направления и начин на кредитиране

Направление от Кредитната схема	Финансирани/рефинансирани проекти		
	Брой	Кредит (лева)	Субсидии за лихви (лева)
1. Направление "Животновъдство" - чрез ТБ	-	-	124 741
2. Направление "Животновъдство" - пряко кредитиране	4	129 090	2 816
3. Направление "Растениевъдство" - чрез ТБ	-	-	166 477
4. Направление "Растениевъдство" - пряко кредитиране	-	3 330	4 675
5. Направление "Техническо обезпечаване" - чрез ТБ	-	-	133 914
6. Направление "Техническо обезпечаване" - пряко кредитиране	1	34 500	-
Всичко по кредитна схема :	5	166 920	432 623

Източник: ДФЗ, информационна система „Кредитен регистър”

Кредитите по схемата са със срок на погасяване от 12 до 114 месеца в зависимост от вида на инвестицията, като тези срокове се включват и гратисни периоди по отношение издължаване на главницата.

Инвестиционните проекти се финансират при годишен лихвен процент равен на референтния лихвен процент за страната, приложим към датата на сключване на договора за кредит, но не по-нисък от определения от УС на ДФ „Земеделие“ за 2013 г. – 6% при пряко кредитиране и до 7% при рефинансиране чрез търговски банки. За финансираните пряко от ДФ „Земеделие“ кредити таксата за обработка и управление е 0,5%.

През 2013 г. са одобрени 7 проекта на стойност 2 791 745 лева. Финансирани, респективно рефинансирани са 5 проекта, като предоставените кредитни средства са в размер на 166 920 лева, в т.ч. 3 330 лева транш по финансиран проект от минали години. По одобрени проекти от минали години през годината са предоставени субсидии за покриване на разходи за лихви в размер на 432 623 лева.

Направление „Животновъдство“

През 2013 г. по направление „Животновъдство“ са финансирани 4 проекта с инвестиционна стойност 204 654 лева. Предоставеният кредитен ресурс е в размер на 129 090 лева. През годината по програмата са изплатени субсидии за покриване на разходите за лихви в размер на 127 557 лева, представляващи поети ангажменти по одобрени проекти през минали години.

Направление „Растениевъдство“

По направление „Растениевъдство“ през 2013 г. е финансиран 1 транш по кредит от минали години в размер на 3 330 лева. Предоставени са и субсидии за лихви в размер на 171 152 лева, представляващи поети ангажменти по одобрени проекти през минали години.

Направление „Техническо обезпечаване“

През 2013 г. по програмата е финансиран 1 проект с инвестиционна стойност 43 350 лева. Предоставеният кредитен ресурс е в размер на 34 500 лева. През годината са изплатени и субсидии за лихви в размер на 133 914 лева.

Капиталови субсидии и субсидии за лихви по съществуващи държавни помощи

Капиталовите и лихвените субсидии са държавни помощи, които страната ни имаше право да договаря в тригодишен период след присъединяването ни към Европейския съюз, като съществуващи държавни помощи, прилагани преди присъединяването. През 2013 г. са изплатени лихвени субсидии по поети ангажменти от предходни години, както следва:

- Субсидии за покриване на разходите за лихви през целия период на кредита по регионалните програми на ДФЗ - Програма за алтернативно земеделие в Родопите (20% от размера на кредита), Регионалната програма за Северозападна България (14% и 20% - за планинските райони) и Програмата за развитие на земеделието и селските райони в Странджа-Сакар (20%).
- Субсидия за покриване на разходите за лихви за закупуване на нова селскостопанска техника.

През годината са изплатени общо 432 623 лева субсидии за лихви.

Таблица IV.13. Лихвени субсидии, изплатени през 2013 г.

Вид на субсидията	Размер на субсидията (лева)
Субсидии за лихви, в т.ч.:	432 623
- за закупуване на нова селскостопанска техника	133 914
- по програма за алтернативно земеделие в Родопите	10 434
- по програма Северозападна България	133 401
- по програма Странджа - Сакар	154 874

Източник: ДФЗ, информационна система „Кредитен регистър“

Схема за кредитиране и държавна помощ „Инвестиции за изграждане на търговски помещения и закупуване на търговско оборудване за земеделски производители, осъществяващи директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход“

Тази схема е прилагана за втора поредна година през 2013 г. Тя дава възможност за възстановяване на 50% от извършените разходи за изграждане на търговски помещения и закупуване на търговско оборудване за осъществяване на директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход. В обхвата на схемата се включва закупуването на млекомати, построяването или приспособяване на съществуваща сграда/помещение за нуждите на обект за търговия на дребно, закупуването на хладилници, хладилни витрини и друго специфично търговско оборудване. За осигуряване финансирането на тези проекти, кандидатите имат възможност да ползват и кредитиране със средства на ДФ „Земеделие“.

През 2013 г. по Схемата се отчита засилен интерес към закупуването на млекомати. За крайните потребители се създават условия за достъп до качествени продукти директно от производителите на хранителни продукти от животински произход.

За отчетния период ДФ „Земеделие“ е одобрил 10 броя проекти с инвестиционна стойност 147 150 лева и размер на държавна помощ 69 195 лева. През годината са реализирани инвестициите по 9 проекта, в т.ч. със сключени договори от предходната година, като за тях са изплатени 67 840 лева държавна помощ. Един от кандидатите се е възползвал и от кредит в размер на 12 800 лева за реализация на инвестиционния си проект.

Таблица IV.14. Разпределение на средствата по схема на държавна помощ за инвестиции във връзка с осъществяването на директни доставки през 2013 г.

Инвестиция	Държавна помощ				Кредит	
	Брой	Договорена сума (лева)	Брой	Изплатена сума (лева)	Брой	Изплатена сума (лева)
Закупуване на млекомати	9	68 500	9	67 840	1	12 800
Ремонт на търговски помещения и оборудване	1	625	-	-	-	-
Общо:	10	69 195	9	67 840	1	12 800

Източник: ДФЗ

Данни за 2014 г.

За 2014 г. се очаква ДФЗ да предостави инвестиционни кредити в размер до 60 млн. лева. Субсидиите и държавните помощи, които ще бъдат предоставени в подкрепа на инвестициите до края на годината са във връзка с прилагани схеми за държавни помощи, както и поети ангажменти по инвестиционните програми за сключени договори от предходни години, като общо очакваният им размер е до 140 хил. лева.

Разходването на средствата за предоставяне на кредити и субсидии ще бъде осъществявано в следните направления:

- **Изплащане на поети ангажменти от минали години**

През 2014 г. поетите ангажменти по сключени договори (по прилаганите до края на 2009 г. инвестиционни програми, по Кредитната схема за инвестиции в селското стопанство, по Схемата за рефинансиране на проекти по ПРСР и по Схемата за държавна помощ за инвестиции свързани с директни доставки) са, както следва:

- Кредити и траншове по кредити – 18 389 797 лева (9 969 011 лева изплатени към 30.06.2014г.);
- Траншове по капиталови и лихвени субсидии – 40 000 лева (31 711 лева изплатени към 30.06.2014г.);
- Държавна помощ по схема за директни доставки – 14 979 лева (14 979 лева изплатени към 30.06.2014 г.)

- **Кредитна схема за инвестиции в селското стопанство**

Очакванията са до края на годината по схемата да бъдат предоставени инвестиционни кредити до 5 млн. лева.

- **Рефинансиране на проекти по ПРСР чрез търговски банки**

Към 30.06.2014г. са финансирани нови 35 броя кредити на стойност 9 965 671 лева. Поети са ангажменти за още над 8 млн. лева, които предстои да бъдат финансирани през годината. Очакванията са до края на 2014 г. общо да бъдат рефинансирани кредити до 55 млн. лева.

- **Схема за кредитиране със средства на ДФ „Земеделие“ на лица с одобрени проекти по Националната програма по пчеларство**

Към 30.06.2014г. са финансирани 54 броя кредити по схемата на стойност 263 068 лева. Очаква се до края на годината по схемата да бъдат предоставени инвестиционни кредити до 500 хил. лева.

- **Схема за държавна помощ „Инвестиции за изграждане на търговски помещения и закупуване на търговско оборудване за земеделски производители, осъществяващи директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход“**

Очакванията са през 2014 г. по схемата да бъдат предоставени държавни помощи в размер до 100 хил. лева. Към 30.06.2014г. са финансирани 2 броя проекти с размер на изплатената държавна помощ 14 979 лева.

V. Дейности, свързани със земеделското производство

1. Контрол на земеделска и горска техника

1.1. Състояние на механизацията на земеделието и структура на машинно-тракторния парк

Техническото и технологично обновяване на земеделското производство е един от основните фактори за повишаване на неговата ефективност и конкурентоспособност.

Данните за броя и възрастта на регистрираните машини за последните пет години, сочат, че през 2013 г. е налице забавяне на темпа на обновяване на машинно-тракторния парк. Намалява делът на нови колесни трактори, зърнокомбайни и други видове машини. През 2013 г. делът на колесните трактори на възраст до 2 години от всички колесни трактори се свива до 3,4%, при 6,5% през 2009 г. Делът на зърнокомбайните на възраст до 2 години намалява от около 7 – 8% през периода 2009 - 2011 г. на 4,1% през 2013 г. Делът на зърнокомбайните на възраст от 5 до 6 години нараства от 3,5% през 2009 г. до 7,7% през 2013 г., а този на прикачните, навесни и стационарни машини в същата възрастова категория – от 4,4% през 2009 г. до 9% през 2013 г.

Таблица V.1. Брой на регистрираните машини по групи и разпределение според възрастовата им структура по години за периода 2009 - 2013 г.

Вид	Година	Общо брой	Възраст											
			до 2 години		3 - 4 години		5 - 6 години		7 - 8 години		9 - 10 години		над 10 години	
			брой	%	брой	%	брой	%	брой	%	брой	%	брой	%
Колесни трактори	2009	52 605	3 394	6,5%	1 974	3,8%	1 649	3,1%	999	1,9%	1 442	2,7%	43 147	82,0%
	2010	55 925	3 239	5,8%	2 514	4,5%	1 929	3,4%	1 438	2,6%	1 152	2,1%	45 653	81,6%
	2011	59 452	3 251	5,5%	3 168	5,3%	2 118	3,6%	1 582	2,7%	1 113	1,9%	48 220	81,1%
	2012	63 123	2 214	3,5%	2 090	3,3%	3 807	6,0%	2 374	3,8%	2 097	3,3%	50 541	80,1%
	2013	66 561	2 285	3,4%	2 631	4,0%	3 370	5,1%	2 882	4,3%	2 387	3,6%	53 006	79,6%
Верижни трактори	2009	2 474	26	1,1%	14	0,6%	11	0,4%	4	0,2%	28	1,1%	2 391	96,6%
	2010	2 470	32	1,3%	35	1,4%	21	0,9%	11	0,4%	11	0,4%	2 360	95,5%
	2011	2 443	37	1,5%	46	1,9%	22	0,9%	11	0,5%	10	0,4%	2 317	94,8%
	2012	2 511	21	0,8%	29	1,2%	59	2,3%	29	1,2%	15	0,6%	2 358	93,9%
	2013	2 572	19	0,7%	29	1,1%	44	1,7%	49	1,9%	24	0,9%	2 407	93,6%
Тракторни ремаркета	2009	24 103	672	2,8%	180	0,7%	117	0,5%	94	0,4%	226	0,9%	22 814	94,7%
	2010	25 127	787	3,1%	263	1,0%	153	0,6%	110	0,4%	135	0,5%	23 679	94,2%
	2011	26 252	893	3,4%	531	2,0%	194	0,7%	89	0,3%	96	0,4%	24 449	93,1%
	2012	27 650	881	3,2%	550	2,0%	582	2,1%	204	0,7%	133	0,5%	25 300	91,5%
	2013	29 060	957	3,3%	742	2,6%	731	2,5%	318	1,1%	196	0,7%	26 116	89,9%
Прикачни, навесни и стационарни машини	2009	103 008	8 893	8,6%	5 454	5,3%	4 546	4,4%	2 378	2,3%	3 449	3,3%	78 288	76,0%
	2010	106 749	10 155	9,5%	5 153	4,8%	5 039	4,7%	3 348	3,1%	2 752	2,6%	80 302	75,2%
	2011	108 434	8 675	8,0%	7 653	7,1%	5 207	4,8%	3 479	3,2%	2 553	2,4%	80 867	74,6%
	2012	118 770	6 415	5,4%	8 194	6,9%	9 689	8,2%	6 510	5,5%	5 056	4,3%	82 906	69,8%
	2013	124 710	6 760	5,4%	8 497	6,8%	11 181	9,0%	6 655	5,3%	6 163	4,9%	85 454	68,5%
Зърнокомбайни	2009	9 659	666	6,9%	277	2,9%	339	3,5%	251	2,6%	393	4,1%	7 733	80,1%
	2010	9 821	798	8,1%	239	2,4%	375	3,8%	285	2,9%	333	3,4%	7 791	79,3%
	2011	10 158	728	7,2%	500	4,9%	336	3,3%	233	2,3%	319	3,1%	8 042	79,2%
	2012	10 399	460	4,4%	554	5,3%	545	5,2%	349	3,4%	401	3,9%	8 090	77,8%

	2013	10 719	439	4,1%	479	4,5%	821	7,7%	299	2,8%	434	4,0%	8 247	76,9%
Силажкомбайни и други прибиращи самоходни машини	2009	1 840	16	0,9%	14	0,8%	9	0,5%	8	0,4%	28	1,5%	1 765	95,9%
	2010	1 827	20	1,1%	13	0,7%	9	0,5%	13	0,7%	17	0,9%	1 755	96,1%
	2011	1 836	22	1,2%	16	0,9%	13	0,7%	5	0,3%	11	0,6%	1 769	96,4%
	2012	1 856	20	1,1%	14	0,8%	22	1,2%	15	0,8%	11	0,6%	1 774	95,6%
	2013	1 908	26	1,4%	22	1,2%	23	1,2%	18	0,9%	10	0,5%	1 809	94,8%

Източник: КТИ

1.2. Регистрация на земеделска и горска техника

Контролно-техническата инспекция е национален орган по регистрация на земеделска и горска техника и машини за земни работи. Това дава възможност да се следи техническото състояние на всяка конкретна машина, да се контролира нейната безопасност при работа и транспорт, да се поддържа база данни с всички машини на територията на България, да се следи динамиката на обновление на машинно-тракторния парк и енергоосигуреността на селското стопанство.

Фигура V.1. Брой регистрирана земеделска и горска техника за периода 2009 – 2013 г.

Източник: КТИ

Регистрацията на техниката и издаваните регистрационни свидетелства служат също при гарантиране на банкови кредити, осигуряване на кредитни линии за нова техника чрез ДФ „Земеделие“ и закупуване на машини на лизинг.

През 2013 г. общият брой на регистрираната земеделска и горска техника достига 250 500 – с 1,3% повече спрямо края на 2012 г. Броят на регистрираните колесни трактори нараства с 5,4% до 66 561, а този на зърнокомбайните – с 3,1% до 10 719. Подобна е тенденцията и при прикачните, навесните и стационарните машини. Като цяло, продължава наблюдаваната през последните години тенденция на увеличение на регистрираните машини.

1.3. Контрол по техническото състояние и безопасността на техниката

Техническото състояние на техниката е важно не само за работоспособността и изправността на техниката, но и за нейната безопасност. Контролът върху техническото

състояние на машините и безопасността играе важна роля както за ограничаване на пътно-транспортните произшествия и злополуки със земеделска и горска техника, така и за опазване на околната среда от замърсяване и предотвратяване на загуби и унищожение на земеделска продукция.

През 2013 г. са проверени 21 322 машини и техните водачи. Издадени са общо 85 заповеди за налагане на принудителна административна мярка „Спиране от работа“ на технически неизправни и небезопасни машини и непреминали ГТП. Съставени са 341 акта за установяване на административни нарушения по ЗРКЗГТ и 81 броя констативни протоколи.

Извършени са 245 съвместни проверки с Инспекцията по труда, 415 - със служба „Пожарна безопасност и защита на населението“, 28 - с органите на КАТ и 37 - с други органи.

КТИ има за цел осигуряването на безопасността на земеделската и горска техника преди пускането ѝ на пазара, чрез изпитване, одобряване на типа и сертифициране. Дейността на КТИ в тази област е насочена към въвеждане и прилагане на европейските изисквания за осигуряване на безопасна и опазваща околната среда земеделска техника. Това допринася за намаляване на трудовите злополуки и смъртните случаи в земеделския отрасъл.

Чрез издадените сертификати и протоколи от изпитване се дава възможност на фирмите производители на земеделска техника да съставят коректни технически досиета, на базата на които да издават декларации за съответствие и по този начин да изнасят продуктите си безпрепятствено в ЕС, спазвайки нормите на европейското законодателство.

За целите на изпитването и сертифицирането се поддържат необходимите акредитации от Изпълнителна агенция Българска служба за акредитация, съгласно изискванията на международни стандарти и европейското законодателство.

Заложените планови стойности за изпитване и сертифициране на земеделска техника през 2013 г. са преизпълнени.

Таблица V.2. Изпитване и сертифициране на земеделска техника, броя

Показател за изпълнение	2012 г.		2013 г.	
	План	Изпълнение	План	Изпълнение
Протоколи от изпитване и проверка	420	860	840	1 295
Протоколи за техническа идентификация	420	860	840	1 295
Удостоверения за съответствие	420	860	840	1 295
Сертификати за съответствие	12	16	14	17

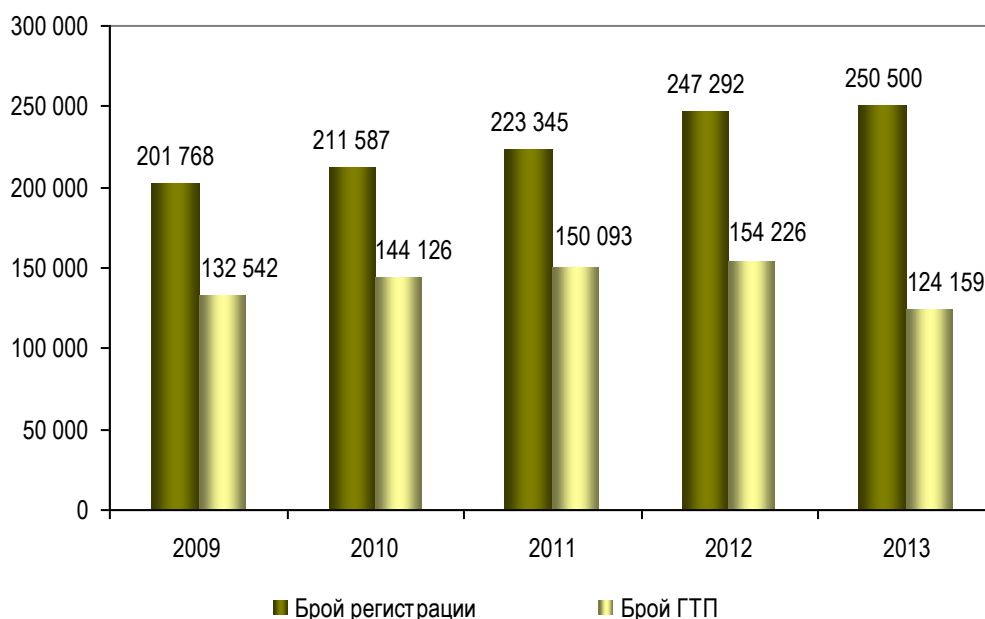
Източник: КТИ

Извършваните услуги допринасят за ограничаване на пусната на пазара и в употреба земеделска и горска техника, опасна за здравето на потребителите и замърсяваща околната среда, улесняване на вноса и износа ѝ, както и намаляване разходите на производителите чрез въвеждане на изискванията, действащи в ЕС, за производство на висококачествени и конкурентоспособни продукти и условия за изграждане на конкурентна икономика.

1.4. Технически прегледи на техниката

Основен фактор, който осигурява безопасността на земеделската и горската техника при работа и транспорт, е провеждането на техническите прегледи на машините.

Фигура V.2. Брой на регистрираната земеделска и горска техника и извършените ГТП

Източник: КТИ

С извършената през 2012 г. промяна на подзаконовата нормативна уредба е облекчен режимът на провеждане на технически прегледи, като на сезонен (ежегоден) технически преглед подлежи само сменяемото прикачно оборудване, докато останалият инвентар подлежи на задължителен технически преглед само при първоначална регистрация и при промяна на регистрацията.

През 2013 г. са извършени 124 159 технически прегледа на земеделска, горска техника и машини за земни работи от регионалните служби на КТИ, от които 44 918 на колесни трактори и 7 542 - на зърнокомбайни.

1.5. Правоспособност за работа с техника и издаване на свидетелства

Основен фактор, който обуславя безопасната работа със земеделска и горска техника е правоспособността за работа. Знанията, уменията и професионалните качества на механизаторите гарантират не само качествено изпълнение на селскостопанските операции, но и значително снижение на риска от пътно-транспортни произшествия и злополуки със земеделска и горска техника.

През 2013 г. са издадени 7 007 свидетелства за правоспособност за работа със земеделска и горска техника.

2. Хидромелиорации

Държавната политика в областта на хидромелиорациите е насочена към подпомагане на поливното земеделие, опазване на хидромелиоративните обекти - публична държавна собственост, предпазване от заливане на териториите извън населените места, инвестиции в областта на хидромелиорациите и подпомагане процесите на създаване и функциониране на сдруженията за напояване.

2.1. Контрол по дейностите, свързани с експлоатацията на хидромелиоративния фонд и с услугата „водоподаване за напояване”

Към настоящия момент в Република България има изграден голям за мащабите на страната хидромелиоративен фонд, състоящ се от 235 напоителни системи и редица отделни напоителни полета. Съгласно РМС 512/19.07.2000 г., поливните площи на територията на страната,

водообезпечавани от държавни водоизточници, обхващат 818 062 ха, от които годни за напояване са 541 779 ха. През последното десетилетие обаче процентът на използваемост на съществуващите напоятелни системи е много нисък.

В по-голямата си част хидромелиоративният фонд е изграждан през 60-те и 70-те години на миналия век и вследствие на продължителна експлоатация е силно амортизиран, разрушен, подложен на непрекъснато разграбване и е необходимо цялостно решаване на проблемите на съоръженията в зависимост от потенциалната използваемост и ефективност на поливните им площи.

През поливния сезон на 2013 г. от „Напоятелни системи“ ЕАД са подадени 253 325 хил. м³ водни маси за напояване на 25 866 ха - първа поливка и 16 189 ха – втора и следваща поливка.

2.2. Дейности, свързани с експлоатацията и поддържането на язовирите и обектите за предпазване от вредното въздействие на водите

В МЗХ ежегодно се изготвя списък на хидромелиоративни обекти, които имат нужда от ремонт, реконструкция или от изготвянето на проекти за тази дейност, който се отразява в поименните списъци за капиталови разходи на министерството.

След извършване на ремонтно-възстановителни работи през 2012 г., през 2013 г. е въведен в експлоатация обект „Възстановяване на яз. „Малко Шарково“, с. Малко Шарково, общ. Болярско, обл. Ямбол“.

През 2013 г. окончателно е завършено строителството на язовир „Левка“ и същият е въведен в експлоатация.

Подадени са документи до Междуведомствената комисия за възстановяване и подпомагане към Министерски съвет за възстановяването на 50 обекта, но няма решения за тяхното финансиране.

Изпълнението на три такива обекта от поименните списъци на МЗХ за 2012 г. продължава и през 2013 г. със средства по акредитив. Това са обектите:

- Аварийен ремонт на основния изпускател за мелиоративни нужди на яз. „Георги Трайков“ (Цонево), общ. Дългопол, обл. Варна. Обектът е въведен в експлоатация с разрешение за ползване на ДНСК от 25.11.2013 г.;
- Корекция на р. Лесновска от км 11+834 до км 13+108 - възстановяване на дясната дига, кв. „Челопечене“, гр. София, Столична община. През м. октомври 2013 г. за обекта е подписан акт за завършен първи етап;
- Реконструкция на кулата на основния изпускател на Бент „Панчарево“, гр. София, Столична община. За обекта е издадено разрешение за ползване от ДНСК от 25.02.2014 г.

И трите обекта са завършени и разплатени през 2013 г.

Съгласно Националната стратегия за управление и развитие на водния сектор в Република България, приета от Народното събрание през м. ноември 2012 г., до края на 2014 г. следва да бъдат изготвени секторни стратегии, една от които за хидромелиорациите.

В тази връзка, на 20.03.2014 г. между Министерство на земеделието и храните и Международната банка за възстановяване и развитие (Световна банка), е подписано Споразумение за предоставяне на консултантски услуги „Укрепване на конкурентоспособността на селското стопанство и изготвяне на проектостратегии за устойчиво управление в хидромелиоративния сектор и опазване от вредното въздействие на водите“. Споразумението е ратифицирано от Народното събрание през м. юли 2014 г. То се финансира по Програмата за

развитие на селските райони 2007-2013 г. - Техническа помощ и е със срок на действие до 30 юни 2015 г.

През м. ноември 2013 г. МЗХ е изпратило на Министерство на вътрешните работи доклад за състоянието на язовирите и съоръженията към тях, дигите на река Дунав, коригираните участъци на вътрешните реки, напоителните и отводнителни системи и съоръжения, включително отводнителните помпени станции.

Съгласно направения от „Напоителни системи“ ЕАД отчет, през 2013 г. извършените разходи за експлоатация и поддръжка на обектите за предпазване от вредното въздействие на водите са в размер на 5,7 млн. лева.

За 2014 г. МЗХ е възложило на „Напоителни системи“ ЕАД извършването на обществена услуга за защита от вредното въздействие на водите, експлоатация и поддръжка на водностопански системи и съоръжения – публична държавна собственост, като предвидените за това средства са в размер на 15 млн. лева.

2.3. Контрол по дейностите, свързани с образуването и развитието на сдруженията за напояване

През 2013 г. са открити процедури по учредяване на четири сдружения за напояване. Общият размер на територията им е 4 334,5 ха, която в по-голямата си част попада върху хидромелиоративна инфраструктура - собственост на „Напоителни системи“ ЕАД, клон Долен Дунав, гр. Русе.

Одобрени са уставите на 5 сдружения, като на две от тях е приключила съдебната регистрация, а на едно съдът е отказал вписване. Общата им територия е 898,6 ха, от които 469,0 ха са разположени на хидромелиоративна инфраструктура - собственост на „Напоителни системи“ ЕАД, клон Черно море, гр. Варна, а останалите 429,6 ха върху площи, прилежащи към язовири – публична общинска собственост.

През 2013 г. на девет от постъпилите заявления за откриване на процедура са изпратени писма за предоставяне на допълнителни данни и документи.

На три съдебно регистрирани сдружения са издадени заповеди за придобиване на хидромелиоративна инфраструктура, на основание чл. 47 от Закона за сдруженията за напояване. На едно сдружение със заповед е отнета хидромелиоративната инфраструктура, като същото е в процедура по ликвидация.

През годината са постъпили три заявления от регистрирани сдружения за напояване, за отдаване под наем на предадената им хидромелиоративна инфраструктура на основание чл. 48 от Закона за сдруженията за напояване. И на трите заявления не е дадено съгласие, като са им поискани допълнителни данни и документи.

Постъпили са тридесет и пет преписки от общини с искане за съгласуване отдаването под наем на язовирите – публична общинска собственост. На осемнадесет от тях са изпратени съгласувателни писма, а от седемнадесет е поискана допълнителна информация.

През 2013 г. са извършени проверки на всички съдебно регистрирани сдружения за напояване. На приблизително 45% от тях са дадени предписания за подобряване на дейността.

3. Растителна защита

През 2013 г. инспекторите по растителна защита на БАБХ са извършвали системни наблюдения върху развитието и разпространението на 78 броя неприятели и болести и 38 броя плевели в различните агроекологични райони на територията на цялата страна. На базата на тези наблюдения, продължава издаването и разпространяването на „Бюлетин за поява, разпространение, плътност, развитие, степен на нападение, срокове, начини и средства за борба с вредителите по земеделските култури“. Чрез Бюлетините земеделските производители се

информират и за новите нормативни документи в областта на растителната защита, продуктите за растителна защита и торове.

- **Растителна защита при пшеница и ечемик**

Контрол на плевели

През 2013 г. са третирані общо 1 164,74 хил. ха с есенници, в т.ч. 999,85 хил. ха пшеница и 164,89 хил. ха ечемик. На 758,67 хил. ха или 65,1% от общо третираните площи са приложени хербициди срещу широколистни плевели. При контрола на плевелите все повече започват да се налагат широкоспектърните хербициди, действащи както срещу житни, така и срещу широколистни плевели. Такива са приложени на 306,37 хил. ха (26,3% от общо третираните площи). Делът на третираните площи с противожитни хербициди все още остава малък – 99,69 хил. ха.

Контрол на неприятели и болести

През пролетта на 2013 г. е изведен химичен контрол на 2,98 хил. ха при нападнати площи 22,74 хил. ха. През есенно-зимния период на 2013 г., химичен контрол е изведен на 15,93 хил. ха.

Вредна житна дървеница

Общо нападнатите площи с пшеница от възрастните екземпляри на вредната житна дървеница през 2013 г. са 170,79 хил. ха, а третирания са извършени на 100,316 хил. ха.

Общо нападнатите площи с пшеница от ларви на вредна житна дървеница са 164,57 хил. ха, а третирания са извършени на 90,24 хил. ха.

Обикновена житна пиявица

Общо нападнатите площи от ларвите на обикновената житна пиявица с плътност над прага на икономическа вредност (ПИБ) са 209,23 хил. ха , третиране е проведено на общо 206,81 хил. ха.

Брашнеста мана

През 2013 г. общо нападнатите площи с пшеница са 337,16 хил. ха, а третирания са извършени на 373,27 хил. ха.

Септориози

Причините за развитие на септориозите по пшеницата през последните години са комплексни: от една страна, неправилен сеитбооборот с минимален брой почвообработки и наличие на растителни остатъци (в които патогенът презимува) и от друга, благоприятните климатични условия за заразяване на младите растения още през есента и впоследствие през вегетацията на есенниците.

През 2013 г. са нападнати общо 167,56 хил. ха есенници, а са третирани 127,24 хил. ха от засетите площи. Извършените пръскания са предимно с предпазен и отчасти лекуващ ефект.

Използвани са продукти за растителна защита с комбинирано действие и срещу брашнеста мана. На голяма част от третираните площи използваните фунгициди са съчетани с внасянето на вегетационни хербициди.

- **Растителна защита при царевица**

Контрол на плевели

Масовото извършване на почвени обработки с дискови оръдия, доведе до силно увеличение на площите, заплевелени с коренищни и кореновоиздънкови плевели – трескот, полска паламида, поветица и др. Земеделските производители срещат сериозни трудности при контрола на балур от коренища.

Почвени хербициди са внесени върху 268,99 хил. ха с царевица (63,5% от посевната площ). С вегетационни хербициди срещу видове житни и широколистни плевели са третирани общо 198,79 хил. ха (46,3% от посевната площ).

Контрол на неприятели и болести

Телени червеи

През последните няколко години се наблюдава намаляване на плътността на неприятеля под прага на икономическа вредност при царевицата и слънчогледа. Това се дължи както на спазването на сеитбообращение и провеждането на качествени агротехнически мероприятия, така и на наложилата се практиката за масово използване на обеззаразени семена срещу почвени неприятели. Освен обеззаразяване на семената от земеделските производители, все повече расте делът на семената, които се предлагат обеззаразени от търговските фирми.

По тази причина, през 2013 г. не са провеждани вегетационни третирания срещу телени червеи.

Сив царевичен хоботник

През 2013 г. се наблюдава запазване на нападнатите площи от сив царевичен хоботник с плътност под и около ПИВ - 0,2 - 2 броя възрастни/кв. м. Химичният контрол срещу неприятеля се провежда основно чрез обеззаразяване на семената.

- **Растителна защита при слънчоглед**

Контрол на плевели

Трудните за контрол плевели през вегетацията на слънчогледа, бутрак, татул, полски синап, балур, паламида, поветица и др., наложиха през последните години отглеждането на хербицид толерантни слънчогледови хибриди. Моментът на приложение на разрешените за употреба хербициди при толерантните слънчогледови хибриди зависи от фенофазите на културата и плевелите. Увеличаването на площите с хербицид толерантни хибриди ежегодно повишава дела на вегетационните пръскания при слънчогледа. През 2013 г. вегетационни хербициди са употребени на 399,08 хил. ха - 53,4% от засетите площи. Почвени хербициди са внесени на 424,97 хил. ха, което е 57% от засетите площи.

Контрол на неприятели и болести

Сив царевичен хоботник

Сивият царевичен хоботник е основен неприятел при пролетните окопни култури в районите на Дунавската равнина, части от Лудогорието и Добруджа. Плътността на неприятеля в царевичните и слънчогледовите посеви е от единични екземпляри до 1,8 - 2 броя възрастни/кв. м. Химичният контрол срещу неприятеля се провежда основно чрез обеззаразяване на семената. Използват се както обеззаразени от земеделските производители семена, така и семена, обеззаразени от търговските фирми.

- **Растителна защита при лозата**

Контрол на плевели

Площите с новозасадени лозя се поддържат чисти от плевели. Провеждат се основно механични обработки, като основен проблем е опазването на вътрередовите ивици чисти от плевели. В лозовите масиви, създадени през последните десет години има възможност за използване на технологични решения посредством отклоняващи се секции. В старите лозови масиви заплевеляването е по-силно.

През 2013 г. са приложени вегетационни хербициди, основно на база глифозат, на 21,06% от стопанисваните площи с лозя.

Контрол на неприятели и болести

Шарен гроздов молец

Шареният гроздов молец е икономически най-важният неприятел по лозата в страната. През последните години неприятелят запазва устойчиво ниска популационна плътност в основните лозарски райони.

През 2013 г. от общо 650,38 хил. дка лозя, третирани площи срещу шарен гроздов молец са 221,03 хил. дка от 1 до 5 пъти.

Мана по лозата

Маната е икономически най-важната болест по лозата в условията на страната. През 2013 г. благоприятни климатични условия за развитие на болестта се създадоха през втората половина на месец май и първата половина на месец юни.

В основните лозарски райони са регистрирани от 3 до 8 инкубационни периода на мана по лозата. В повечето случаи степента на нападение по гроздове е слаба, от 0 до I-ва степен.

В рамките на годината са проведени от 2 до 8 броя третириания на 628,55 хил. дка.

Брашнеста мана (Оидиум)

Болестта се среща повсеместно в цялата страна и напада всички зелени части на лозата. През 2013 г. съществуващият висок инфекциозен фон и оптималните метеорологични условия (относителна влажност на въздуха 60-80% и температура 25°C) благоприятстваха развитието на патогена в началото на вегетацията на лозата.

Метеорологичните условия през месеците юли и август ограничиха развитието и разпространението на оидиума. В основните лозарски райони са регистрирани от 3 до 8 инкубационни периода. Отчетената степен на нападение по листата е слаба – от 0 до 5% поразена листна повърхност. По грозда, масово за страната нападението е 1 - 5%, в ограничени масиви на области Варна и Пловдив достига до 8%. По-висока е степента на нападение в лозови насаждения с чувствителни сортове в района на Петрич – 15%.

Проведени са от 2 до 8 броя третириания на 627,05 хил. дка.

• Многоядни неприятели

Марокански скакалец

Сравнително меката зима на 2012 - 2013 г. не оказва влияние върху плътността на зимуващият запас от яйчни мехчета в районите с установено нападение.

Химичен контрол е проведен на общо 3,02 хил. дка с гръбно-моторни пръскачки в рамките на два месеца.

Наблюдава се постепенно увеличаване на площите, нападнати с множество „огнища“, в който плътността на ларвите е неизброими на кв. м. Локалното пръскане с гръбни пръскачки на „огнищата“, където се вижда вредителят, позволяват непокриване на трудно достъпните места и разселване на неоткритите „огнища“. При пръскане с гръбно-моторни пръскачки се намалява плътността на популацията, но не се постига нейното унищожаване за по-дълъг период от време.

3.1. Фитосанитарен контрол

Приоритетните дейности за постигане на основната оперативна цел в областта на фитосанитарния контрол през 2013 г. са:

- Ефективен контрол при внос на растения и растителни продукти от трети страни на територията на страната и ЕС, като външна граница на Съюза;
- Контрол при производството за своевременно установяване и предотвратяване на разпространението на карантинни вредители по растенията и растителните продукти;

- Разработване, актуализиране и провеждане на фитосанитарни мониторингови програми, съобразени с изискванията на ЕС;
- Осигуряване износ на растения и растителни продукти, съгласно фитосанитарните изисквания на страната вносител;
- Развитие на лабораторно - диагностичната мрежа.

3.1.1. Граничен фитосанитарен (карантинен) контрол при внос на растения и растителни продукти

Граничен фитосанитарен контрол (карантинен) при внос на растения и растителни продукти за България и държави членки на ЕС се извършва на граничните инспекционни фитосанитарни пунктове, в съответствие с европейското законодателство.

През 2013 г. е извършен фитосанитарен контрол, включващ документална, идентификационна и растително-здравна проверка на общо 21 730 партиди растителни стоки - внос от трети страни и 368 анализа в ОДЛРЗ и ЦЛКР. След извършване на растително - здравната проверка на стоките на граничния пункт, те се движат свободно на цялата територия на ЕС.

В 8 случая е установена зараза от карантинни вредители и веднага са предприети мерки за нейното ликвидиране. В 21 случая е предотвратен вноса на забранени, съгласно нормативната уредба, стоки, а в 46 случая има конфискация и унищожаване на партиди, неотговарящи на фитосанитарните изисквания за внос. През 2013 г. се наблюдава значително намаляване на случаите, при които се установява липса на задължителна маркировка на дървения опаковъчен материал, само 24 за 2013 г. при 176 случая през 2009 г.

Внос в места, различни от мястото на въвеждане, одобрени за извършване на фитосанитарни проверки - общо контролирани 154 партиди, анализирани 114 проби в ОДЛРЗ и 28 в ЦЛКР. Регистрирани са 287 вносители.

3.1.2. Контрол при износ на растения и растителни продукти

През 2013 г. са издадени 28 143 фитосанитарни сертификата за износ и 8 567 - за реекспорт. Извършени са 32 176 фитосанитарни проверки на партиди, предназначени за износ. Проверени са 33 218 партиди.

3.1.3. Контрол при производството на растения и растителни продукти

През 2013 г. са регистрирани 2 582 броя производители, складове и тържища в официалния регистър за фитосанитарен контрол. Извършени са 5 613 инспекции при производството на растения и растителна продукция. Издадени са 2 788 фитосанитарни растителни паспорта на стоки от местно производство.

През годината са проведени мероприятия за ликвидиране на общо 304 огнища с установена зараза от карантинни вредители, в т. ч. на площи с картофи, лози, овощни култури, зеленчукови култури.

3.1.4. Изпитване, регистрация и контрол на продукти за растителна защита

Биологичното изпитване на продукти за растителна защита е част от цялостния процес по разрешаване на продукти за растителна защита. Целта на биологичното изпитване е събиране и обобщаване на данни за ефикасност на продуктите, които се използват за изготвяне на биологично досие на всеки продукт.

През 2013 г. са изведени 2 опита за фунгициди, 10 опита за инсектициди и 8 опита за хербициди.

През годината са разрешени: ПРЗ - 19 броя; продукти по взаимно признаване - 25 броя; продукти за растителна защита за допълнителна употреба - 9 броя; за ограничена и контролирана употреба - 7 броя; продукти за паралелна търговия - 5 броя; продукти за

минимални употреби - 3 броя.; промяна в разрешаването на ПРЗ – 23 броя; подновяване на разрешаването на ПРЗ – 9 броя; удължаване срока на разрешаване – 8 броя; последващо търговско наименование – 5 броя. С прекратен срок на разрешаване са 48 ПРЗ, а с отказ за разрешаване на паралелна търговия - 3 броя.

Контролът на продукти за растителна защита цели да се гарантира предлагане на пазара, съхраняване, преопаковане и употреба в земеделието само на разрешени, годни за употреба, ефикасни, максимално безопасни за здравето на хората и животните, щадящи околната среда ПРЗ, които отговарят на законовите изисквания за опаковане и етикетирание. Също така, да се осигурят добрите практики при търговията с продуктите за растителна защита и интересите на потребителите и да се гарантира правилната употреба на продуктите за растителна защита при първично производство на растения и растителни продукти, предназначени за храна или за фураж, при спазване на изискванията на Добрата растителнозащитна практика и внедряване на принципите на интегрираното управление на вредителите.

През 2013 г. той се извършва съгласно Годишен Национален план за контрол на пазара, Годишен Национален план за контрол върху употребата на продукти за растителна защита, Национален план за контрол на торове и Национална програма за инспекции.

През годината са издадени общо 407 разрешения, в т.ч. 135 за търговия с ПРЗ на едро, 260 за търговия на дребно с ПРЗ в селскостопанска аптека, 9 за извършване на фумигация, 3 за преопаковане на ПРЗ. Направена е промяна в разрешението на 103 фирми, притежаващи разрешение за съответната дейност, въз основа на подадено от тях заявление за промяна в обстоятелствата.

На територията на страната са регистрирани 1 241 обекта, в това число 850 за търговия на дребно с ПРЗ - селскостопански аптеки, 378 склада за съхранение и търговия на едро с ПРЗ (собствени складове и клетки под наем), 12 цеха за преопаковане на ПРЗ и един производител на продукти за растителна защита.

През 2013 г. са извършени 2 301 инспекции, от които 1 102 в селскостопански аптеки, 1 056 в складове на едро, 48 в цехове за преопаковане и 95 на нерегламентирани обекти (общински пазари, магазини и др.). Съставени са 2 248 констативни протокола, направени са 245 предписания с корективни мерки за отстраняване на несъответствията, взети са 162 проби от ПРЗ за съответствие от 48 вида ПРЗ. Съставени са 12 акта за административно нарушение, съгласно разпоредбите на Закона за защита на растенията.

Извършени са внезапни инспекции на 95 нерегламентирани обекта, в т.ч. общински пазари, тържища, магазини и др., за които са получавани сигнали от граждани, производители, търговци и др. за нерегламентирана търговия с ПРЗ.

През 2013 г. в Областните дирекции по безопасност на храните са подадени общо 22 сигнала за нарушения при търговията с продукти за растителна защита. Сигналите са проверени своевременно от инспекторите, в резултат на което са съставени 3 акта за извършени нарушения, основно за продажба на ПРЗ без разрешение за дейността в нерегламентирани обекти.

По отношение на контрола върху състава на ПРЗ (установяване на съответствие с показателите, одобрени при разрешаването на продукта), през 2013 г. са извършени инспекции на селскостопански аптеки, складове и цехове, като са взети общо 162 проби за съответствие от 48 вида ПРЗ, по Национална програма за контрол на пазара за 2012 г., и 8 проби за удължаване срока на годност на определени продукти и партии, при заявяване от фирми, търгуващи с ПРЗ.

През 2013 г. са спрени от продажба или иззети/конфискувани общо 57 кг прахообразни и гранулирани и 7 373 л течни ПРЗ. За всички констатирани нарушения са направени констативни протоколи с предписания за отстраняването им или са съставени актове за административно нарушение.

През отчетния период са унищожени съгласно Закона за управление на отпадъците 521 кг продукт за растителна защита във връзка с установено несъответствие на показателите, одобрени при разрешаването на продукта.

Резултати от контролната дейност върху употребата на ПРЗ

Контролът върху употребата на ПРЗ от земеделските производители е насочен към удостоверяване правилната употреба на ПРЗ при производството на растения и растителни продукти, спазвайки изискванията на Добрата растителнозащитна практика, като се съчетават методите на прогнозната с принципите за устойчива употреба на ПРЗ.

През 2013 г. са извършени общо 8 128 инспекции на употребата на ПРЗ, в т.ч. 8 055 на земеделски производители, 27 - при авиационно третиране, 4 - при извършване на фумигация и 42 - при обеззаразяване на семена.

При извършения контрол през годината са обхванати 5% от регистрираните земеделски производители.

За констатираните несъответствия са направени 1 332 предписания със срок за отстраняването им, описани в констативни протоколи. Съставени са 3 акта за установяване на административно нарушение, съгласно разпоредбите на Закона за защита на растенията, както и на Закона за пчеларството.

През 2013 г. в Областните дирекции по безопасност на храните са получени общо 2 988 уведомителни писма съгласно Наредба № 15 за мерките за опазване на пчелите и пчелните семейства и 18 жалби за подмор на пчели, в резултат на което инспекторите са взели една растителни проба от рапица.

Растителни проби

При инспекциите на земеделските производители през 2013 г. инспекторите са взели общо 117 растителни проби, в т.ч. 71 от растения, предназначени за храна и 15 - от растения, предназначени за фураж, по Национална програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни от растителен произход, 21 листни проби за идентификация на употребените ПРЗ, както и 10 листни и растителни проби, във връзка с писма и разпореждане от БАБХ, както и при участие в комисии по сигнали и жалби от граждани, за установяване на щети от хербициден ефект или подмор на пчели.

В 5 от всички анализирани проби е доказано наличие на остатъци от пестициди, но в количества, непревишаващи максимално допустимите, а в 2 проби е доказано наличие на неразрешено активно вещество. За доказаните несъответствия, на земеделските производители са направени предписания за правилна употреба на разрешените ПРЗ и стриктно спазване на регистрираните дози и карантинните срокове на продуктите и тези производители са включени в обхвата на контролната дейност върху употребата на ПРЗ през 2013 г. Съставени са и 3 акта за установяване на административно нарушение, за неразрешена употреба на ПРЗ.

През 2013 г. са проверени записите „Дневник за проведените химически обработки и употребени торове, подобрители на почвата и биологично активни вещества” на 9 864 земеделски производители, от общо 51 031 регистрирани земеделски производители на растениевъдната продукция.

4. Торове

4.1. Регистрация на торове

През 2013 г. са регистрирани общо 17 нови продукта - органични, неорганични, органо-минерални и микробиални торове и почвени подобрители, в това число 9 броя като отделни продукти и 2 броя под формата на група продукти от няколко разновидности, имащи еднакъв

произход и технология на производство, но различни по съотношение на хранителните елементи.

4.2. Контрол на торовете при предлагането им на пазара

На територията на страната през 2013 г. са направени 773 инспекции на: складове на производители или вносители на торове; дистрибутори на едро и дребно; складове на земеделски производители и ГКПП. Констатиран са 20 броя несъответствия, написани са 92 предписания и са направени 7 акта за установени нарушения. През годината са взети 142 проби (при планувани 150 броя) от следните обекти: 90 броя от дистрибутори на едро и дребно; 44 броя от складове на производители или вносители и 8 броя от ГКПП. Взети са 61 проби от торове, притежаващи маркировка ЕО тор и 5 проби от други торове. Установени са несъответствия при 32 тора с маркировка ЕО тор и при 5 други торове. Констатиран са следните несъответствия: пуснати на пазара торове без сертификат за качество; несъответствие с обявените на етикета показатели; неправилно етикетиране; нетрайно прикрепени към опаковките етикети на български език.

Таблица V.3. Контрол върху торовете през периода 2011 - 2013 г.

Дейности	2011	2012	2013
Брой регистрирани торове	13	17	17
Брой проверки на обекти	409	462	773
Взети проби от торове за анализ	179	193	142
Проби, показали отклонения, %	22	5	21
Несъответствия/ предписания	56	27	92
Актове за нарушения	1	4	7

Източник: БАБХ

4.3. Употреба на торове

По данни на ОДБХ, през 2013 г. в страната са употребени: 258 856 тона азотни торове (N); 26 695 тона фосфорни торове (изразени като P₂O₅) и 19 725 тона калиеви торове (изразени като K₂O). Наблюдава се запазване на общото количество употребени торове спрямо 2012 г., като при азотните торове е налице увеличение, а при фосфорните и калиевите - намаление. Едностранното азотно торене през последните години води до по-голяма чувствителност на растенията към болести и неприятели.

Таблица V.4. Употребени количества минерални торове, тона активно вещество

Година	Всичко NPK	N	P ₂ O ₅	K ₂ O
2011	236 258	192 357	29 550	14 351
2012	306 867	235 386	47 633	23 848
2013	305 276	258 856	26 695	19 725

Източник: БАБХ

При културите от реколта 2013 година с азотни торове са наторени 24 439 хил. декара, като средно на декар наторена площ се падат по 10,6 кг азот. Площите, наторени с фосфорни торове са 7 364 хил. декара – средно по 3,63 кг P_2O_5 и с калиеви торове – 4 750 хил. декара – средно по 4,30 кг K_2O . През 2013 г. се наблюдава слабо нарастване на наторените площи спрямо 2012 г., като средното количество тор на декар е увеличено незначително само при азотните и фосфорни торове, а при калиевите се запазва. В почти всички области на страната се констатира използване на различни видове комбинирани торове.

Таблица V.5. Наторени площи с азотни, фосфорни и калиеви торове, хил. декара

Година	Наторени площи с N	Наторени площи с P_2O_5	Наторени площи с K_2O
2011	20 376	4 237	2 529
2012	22 728	6 538	4 750
2013	24 439	7 364	4 604

Източник: БАБХ

Оборски тор

През 2013 г. са употребени 451 654 тона оборски тор, при 312 698 тона за предходната година. Наторените площи с оборски тор нарастват до 30 758 ха спрямо 23 731 ха през 2012 г.

Таблица V.6. Употребени количества и наторени площи с оборски тор

Година	Използван оборски тор тона	Наторени площи ха
2011	200 118	15 060
2012	312 698	23 731
2013	451 654	30 758

Източник: БАБХ

Употреба на утайки в земеделието

През 2013 г. са издадени 60 разрешения за употреба на утайки на полета с обща площ от 2 705,2 дка в землището на кв. Челопечене, район Кремиковци, с. Негован, общ. Нови Искър – Столична община. Общото количество третирана утайка, разрешена за използване, е 22 848 тона (изразена като сухо вещество), при отглеждане на културите ечемик, слънчоглед и царевица.

4.4. Контрол за спазване на правилата за добра земеделска практика, програмата от мерки за ограничаване замърсяването с нитрати за целите на контрола по агроекологичните мерки и кръстосаното съответствие

През 2013 г. инспекторите от ОДБХ, съвместно с Държавен фонд „Земеделие“ – Разплащателна агенция, са извършили общо 995 проверки относно спазването на Правилата за добра земеделска практика и минималните изисквания по отношение на минералните торове и продуктите за растителна защита във връзка с прилагане на мярка „Агроекологични плащания“ от ПРСР 2007 - 2013. Направени са 995 констативни протокола. Констатирани са 63

несъответствия при изпълнението на Правилата и са направени съответно 60 предписания за отстраняване на нарушенията.

Основните пропуски, които се допускат от земеделските производители при спазване на правилата са в следните направления:

- Липса на съоръжение за съхранение на твърд или течен оборски тор;
- Неправилно съхраняване на оборския тор;
- Липса на непропусклива площадка за съхранение на оборския тор.

В рамките на годината инспекторите от ОДБХ са извършили 444 проверки по Националния план за контрол на земеделските стопанства, които попадат в Нитратно уязвимите зони за спазване на Програмата от мерки за ограничаване замърсяването с нитрати и 1 007 съвместни проверки с Техническите инспекторати на ДФ "Земеделие" - Разплащателна агенция. Направени са 1 201 констативни протокола.

Основните пропуски, които се допускат от земеделските производители при изпълнение на Националния план за контрол на земеделските стопанства и съвместните проверки за кръстосано спазване са близки до тези, допускани при спазване на Правилата за добра земеделска практика и са в следните направления:

- Липса на съоръжение за съхранение на твърд или течен оборски тор;
- Липса на покритие на съоръжението за твърд оборски тор;
- Необходимост от ремонт и модернизиране на съоръженията за съхранение;
- Липса на сключен договор за реализация на оборския тор;
- Липса на изградени съоръжения за съхранение на силаж;
- Липса на резервоар за отпадни води на силажната яма;
- Неводене на дневник за употребени количества тор.

Общият брой на проверките, свързани с контрола на спазване на Програмата от мерки в нитратно уязвимите зони е 1 645. Направени са 1 628 констативни протокола. Констатирани са 292 броя несъответствия при изпълнението на Националния план и проверките за кръстосано спазване и са направени съответно 278 броя предписания за отстраняване на нарушенията. Повторни инспекции за отстраняване на несъответствията са направени на 9 земеделски производителя, което е крайно недостатъчно за добиване на пълна информация за изпълнението им.

5. Сортоизпитване, апробация и семеконтрол

Държавната политика в областта на сортоизпитването, сортоподдържането, производството, търговията, вноса и износа на посевен и посадъчен материал се осъществява чрез Изпълнителната агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол към МЗХ.

Основните дейности, изпълнявани от Агенцията през 2013 г. са, както следва:

- Издаване на официална сортова листа на България и поддържане на комуникация с Европейската комисия по отношение на европейските каталози и Решение 842/2004/ЕС;
- Извършване на сортоизпитване за различимост, хомогенност и стабилност и биологични и стопански качества на нови сортове растения;
- Регистриране и поддържане на бази данни за производители, заготвители и търговци на посевен и посадъчен материал;

- Сертифициране на посевен и посадъчен материал;
- Контролни дейности по Закона за генетично модифицираните организми и Закона за посевния и посадъчен материал, включително внос и износ на семена и посадъчен материал от и за трети страни.

През 2013 г. дейността на ИАКАС е насочена към оптимизиране на системата и критериите на държавното сортоизпитване и нейната организация, с цел успешно приобщаване към Европейските структури в законодателен, административно-управленски и организационно-методичен план.

Актуализирани са подзаконови нормативни актове за семена и посадъчен материал, транспониращи Директиви за изменения и допълнения на основни Директиви на ЕС. Подготвени и публикувани са наредби за изменение и допълнение на действащи наредби, разработени са специализирани вътрешни нормативни документи, като методики за изпитване за различимост хомогенност и стабилност, съобразно Техническите протоколи на CPVO (Офис на ЕС за закрила на сортовете) и UPOV (Съюз за защита на нови видове растения), методики за изпитване за биологични и стопански качества.

За подобряване на контролната дейност на агенцията, през 2013 г. е разработена и утвърдена Стандартна оперативна процедура за контрол по реда на Глава девета от ЗППМ. Проведено е обучение на длъжностните лица, на които е възложено извършването на проверки. В края на годината е направена оценка, че процедурата се спазва и работи успешно и по този начин е осигурен адекватен контрол на предлаганите на пазара семена.

През годината е подобро обслужването на юридическите и физическите лица чрез повишаване на качеството на извършваните административни услуги с въвеждане на специално разработен софтуер при сертификацията на семена и изпитване за РХС.

ИАКАС е регистриран земеделски производител и полага необходимите грижи за доброто агротехническо състояние на предоставената ѝ за ползване около 3 хил. декара обработваема земя от държавния поземлен фонд, на която се залагат опитите за сортоизпитване.

През 2013 г. продължава издаването на разрешения за частни полски инспектори. Публикувана е наредба за реда и начина на издаване на разрешения за работа на частни лаборатории и на частни пробовземачи. По реда на наредбата е подадено заявление за частна лаборатория. По този начин е постигнат максималният възможен обем от дейности, които могат да бъдат извършвани под официален контрол и българските семеипроизводители са поставени при еднакви конкурентни условия с тези от напредналите европейски държави.

През м. януари 2013 г. е публикувана официалната сортова листа, която своевременно е осъвременявана след издаване на заповеди на министъра на земеделието и храните за признаване за вписване на нови сортове растения. Сортвата листа се публикува на интернет сайта на Агенцията

През 2013 г. са сключени 135 договора за официално сортоизпитване и 3 договора за възлагателно изпитване. Заложени и изведени са 271 опита за биологични и стопански качества, 37 опита за различимост, хомогенност и стабилност и 35 опита за грунтов контрол. Общият брой на заявените сортове, съгласно сключените договори е 2 209, от които за БСК – 200, за РХС – 259, за предврително изпитване за БСК – 1 550. Общият брой на сортовете в сравнителната сортова колекция на агенцията достига 5 500.

През годината Европейският офис за сортовете растения е възложил на ИАКАС изпитване за РХС на 9 броя нови сортове фъстъци от САЩ и слънчогледови линии от Аржентина. Тази дейност е в резултат на успешната акредитация на ИАКАС към Европейския

офис и носи значителни приходи – цената на изпитването, възложено от офиса е в пъти по-висока от националната.

През 2013 г. Агенцията е изпълнила всички поети ангажименти по сключени договори за сортоизпитване.

През годината са получени заявки за сертификация на около 550 хиляди декара посеви от различни групи култури. Минимален процент от заявените посеви са класирани в по-ниска категория или бракувани, основно поради агроклиматичните условия през годината. За всички заявени за износ семена са издадени сертификати по схемите за семена на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие и Международната организация на селетествата лаборатории (ISTA).

Инспектирани през 2013 г. са 550 494 дка семепроизводствени посеви. От тях, 543 935 дка (98,8%) са одобрени, 580 дка (0,1%) – декласирани и 5 979 дка (1,1%) – бракувани. В сравнение с 2012 г. инспектираните посеви са увеличени с 13,6 %.

Най-голям дял от инспектираните посеви заема групата на зърнените култури – 516 078 дка (93,8%), следвани от маслодайни и влакнодайни – 22 822 дка (4,1%), фуражни – 8 447 дка (1,5%), картофи – 1 891 дка (0,3%), медицински и ароматни – 800 (0,1%) дка. Инспектирани са и семепроизводствени посеви от тютюн – 176 дка (0,03%) и цвекло – 24 (0,004%) дка. В сравнение с 2012 г. са увеличени инспектираните посеви от зърнени, маслодайни и влакнодайни, фуражни, тютюн и цвекло. Инспектираните посеви от зеленчукови култури през 2013 г. са 256 дка. Анализирани са и са издадени документи за лабораторен анализ на 6 169 броя проби. Извършени са полски инспекции на 545,5 дка лозови – маточни насаждения.

През 2013 г. са окачествени 2 163 238 броя лозов посадъчен материал, от които – 475 433 броя облагородени лози, 1 346 300 броя резници за подложки и 341 505 броя резници за калеми. Окачествени са и 10 000 броя посадъчен материал от ягодоплодни култури.

В сравнение с 2012 г. се отчита увеличение на семепроизводствените посеви от зимна обикновена пшеница (с 18%) и от ечемик (с 23 %).

С 19,7% нарастват и площите за семепроизводство на хибридна царевица – от 5 658,9 дка през 2012 г. до 6 775 дка през 2013 г.

През 2013 г. се отчита увеличение с 3,1% спрямо 2012 г. на заявените за инспектиране площи, засети с видове от групата на маслодайните и влакнодайни култури.

Увеличение се наблюдава и при семепроизводствените посеви от хибриден слънчоглед. Заявените семепроизводствени посеви са 21 482 дка, с 5,4% повече спрямо предходната година.

Относно контролните дейности по ЗГМО и ЗППМ, включително внос и износ на семена и посадъчен материал от и за трети страни, през годината Агенцията извършва над 200 проверки по документи и на място, като са издадени 17 наказателни постановления и голям брой предписания. При проверките по ЗГМО не е открито наличие на генетично модифицирани организми в конвенционалните партии семена.

Дейността на ИАСАС е насочена и към усъвършенстване и разширяване обхвата на контрола при движение на семената между производители, търговци и потребители, сертификация и контрол на посевния и посадъчен материал, лабораторно тестване на партии семена за сертификация с цел осигуряване на качествени сертифицирани семена за земеделските производители. Отговорено е на общественото очакване за завишен контрол на предлаганите на пазара семена и са облекчени условията за бизнеса.

През 2013 г. продължава да се прилага държавна помощ за насърчаване производството и използването на висококачествени семена, чрез предоставяне от ДФ „Земеделие“ на финансови средства на ИАСАС за извършените от нея услуги на земеделски производители. В тази връзка, ИАСАС е извършвала услуги на земеделските производители, свързани с полска

инспекция на семепроизводни посеви; издаване на етикети; вземане на проби от партии семена, предназначени за сертифициране; лабораторен анализ на проби семена по групи култури; извършване на последващ контрол на партии семена.

От държавната помощ за насърчаване производството и използването на висококачествени семена са се възползвали почти сто процента от клиентите на ИАСАС през 2013 г. Изключенията са свързани с лица, които са регистрирани за производство на семена по чл. 28 от ЗППМ, но не се регистрират като земеделски производители и извършват семепроизводство чрез възлагателни договори с регистрирани земеделски производители или не отговарят на изискванията за малко и средно предприятие.

През 2013 г. Агенцията е предоставила услуги по сертификация и одобряване на стандартни семена на 555 бенефициенти, като това е над 90% от общия брой клиенти на ИАСАС.

Държавната помощ е предпоставка за реализиране на значителна добавена стойност при използването на сертифицирани семенасвързана с количеството и качеството на продукцията. Положителният ефект от производство на повече и по-качествена продукция от единица площ и подобряване агроекологичността на селскостопанското производство са от полза за цялото общество.

Общата стойност на предоставените от ИАСАС услуги за 2013 г. е в размер на 999 998 лева.

Очаквани данни за 2014 г.

През 2014 г. продължава дейността свързана с акредитацията на ИАСАС за официален изпитващ офис на Службата на Общността за правна закрила на сортовете растения, с цел признаване изпитванията на сортовете растения за правна закрила на територията на общността. Агенцията има техническа готовност да акредитира цялостната си дейност към Българската служба по акредитация, но на този етап това не може да бъде осъществено поради липса на средства.

През 2014 г. се очаква броят на заявените за сортоизпитване за различимост, хомогенност и стабилност сортове да нарасне до 296, при 256 броя през 2013 г.

Очаква се общият брой изпитвани сортове за биологични и стопански качества и предварително изпитване да се увеличи до 1 812 сорта.

Броят на пробите за последващ (грунтов контрол) се предвижда да достигне 1 628, което представлява увеличение с 3 %, в сравнение с 2013 г.

През 2014 г. продължава реализацията на схемата на държавна помощ за насърчаване производството и използването на висококачествени семена за зърнени, фуражни, маслодайни култури, картофи, тютюн и зеленчукови култури, чрез предоставяне на субсидирани услуги от ИАСАС на земеделски производители.

Предвиденият максимален годишен бюджет на помощта за 2014 г., определен в план сметката на ДФЗ, е в размер на 1 млн. лева.

През 2014 г. за полска инспекция са заявени общо 501 187 дка. В сравнение с 2013 г. заявените към момента посеви са с 33 700 по-малко, като една от причините е по-късното подаване на заявленията за сертификация, след изчакване от страна на семепроизводителите на информация за състоянието на посевите, предвид неблагоприятните климатични условия.

От заявените семепроизводствени посеви от полски култури, най-голям дял заема групата на зърнените култури – 483 315 дка. (96,4%), следвани от фуражни – 10 755 дка (2,1%), маслодайни и влакнодайни – 5 475 дка (1,1%), картофи – 1 272 дка (0,3%). Заявени са и

семепроизводствени посеви от тютюн - 96 дка и цвекло 18 дка. Заявените за полска инспекция зеленчукови култури са 256 дка (0,1%).

В сравнение с предходната година, през 2014 г. е налице намаляване на семепроизводствените посеви пшеница с 10,7% и увеличение с 26 % при ечемика.

Заявените за сертификация посеви на хибридна царевица през годината намаляват с 3 218 дка, до 3 557 дка.

През 2014 г. намаляват и заявените за инспектиране площи, засети с видове от групата на маслодайните и влакнодайни култури - със 17 347 дка по-малко, спрямо 2013 г.

Увеличение се наблюдава при семепроизводствените посеви от памук и соя.

6. Контрол на зърно и зърнени продукти

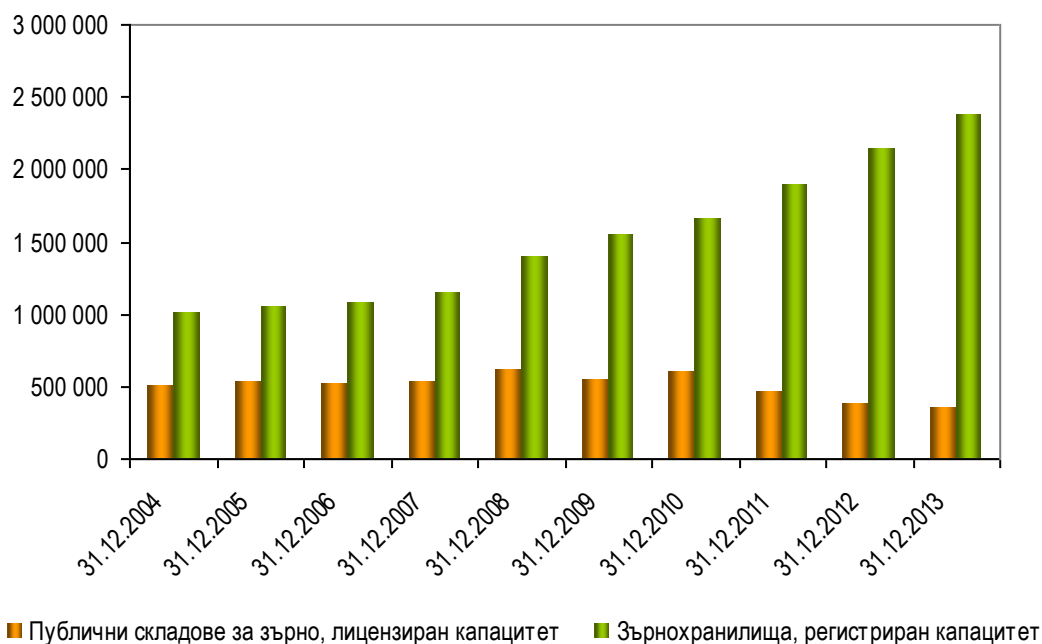
6.1. Лицензиране и контрол на публичните складове, зърнохранилища и други обекти за съхранение

По данни на Националната служба по зърното, към 31.12.2013 г. броят и капацитетът на лицензираните и регистрирани обекти за съхранение на зърно в страната са, както следва:

- Публични складове за зърно - 30 броя с общ капацитет 347 310 тона;
- Зърнохранилища - 224 броя с общ капацитет 2 371 815 тона;
- Други обекти за съхранение – 3 337 броя с обща обявена вместимост 9 390 080 тона.

През 2013 г. броят на публичните складове намалява с 3 в сравнение с предходната година, а лицензираният им капацитет - с 21 хил. тона.

Фигура V.3. Капацитет на лицензираните и регистрираните обекти по години, тона

Източник: НСЗ

Данните показват, че 80% от лицензираните публични складове за зърно, съставляващи 89% от общия лицензиран капацитет, са разположени в Северна България, а само 20% са в южната част на страната.

Общото количество зърно, преминало през складов запис за периода от 1 юли до 31 декември 2013 г. възлиза на 111 731 тона, при 172 926 тона за същия период на предходната година.

През 2013 г. продължава тенденцията от последните няколко години на увеличение на регистрираните зърнохранилища. В сравнение с предходната година, техният брой нараства с 15, а регистрираният им капацитет с близо 230 хил. тона. Около 79% от зърнохранилищата се намират в Северна България, а 21% от тях – в Южна.

В Северна България се намират и около 72% от обявените други обекти за съхранение на зърно с над 76% от общата вместимост.

През 2013 г. са извършени общо 3 476 проверки, при 3 552 за 2012 г. От общия брой извършени проверки, 463 са съвместно с НАП и Икономическа полиция.

По време на реализираните проверки са проверени 3 552 794 тона зърно и зърнени продукти, с 18,9 % по-малко спрямо предходната година.

Към 31.12.2013 г. броят на действащите търговци на зърно в страната възлиза на 2 182 , като новорегистрирани през годината са 431 броя, а заличени от регистъра на търговците на зърно - общо 408 броя, в т.ч.: 16 броя по постъпило искане от фирмата, 46 броя за констатирано нарушение по ЗСТЗ и 346 броя - поради неподновяване на регистрацията в законоустановения срок.

През 2013 г. проверени за съответствие са 6 544 632 тона зърно и зърнени продукти, за което са издадени 4 758 броя сертификати и удостоверения за съответствие при внос, износ и вътрешнообщностни доставки.

Извършени са 465 проверки на зърнопреработвателни предприятия, при което е осъществен контрол на 210 812 тона зърнени продукти.

Във връзка с декларираните количества произведено, продадено и налично зърно, през годината са проверени 905 броя регистрирани земеделски производители.

През периода януари - юни 2014 г. няма новоиздадени и прекратени лицензии на публични складове за зърно. Спрямо края на 2013 г. зърнохранилищата през този период се увеличават с 8 броя, а размерът на регистрираните вместимости - с 36 715 тона. Към края на годината се очаква броят на лицензираните публични складове да бъде 32 с общ капацитет около 360 000 тона, а зърнохранилищата да достигнат 230 броя, с общ размер на вместимостите от 2 500 000 тона.

През първото шестмесечие на 2014 г. са подадени декларации за обявяване на 39 броя други обекти за съхранение на зърно. Очаква се до края на годината броят им да достигне 3 400, с обявена вместимост от около 9 900 500 тона.

До средата на 2014 г. е извършена регистрация на 174 броя търговци на зърно.

В годишния инспекционен план на НСЗ за 2014 г. е заложено да се извършат общо 3 445 броя проверки на лицензирани публични складове за зърно, регистрирани зърнохранилища, други обекти за съхранение на зърно, мелници, зърно - преработвателни предприятия, търговци на зърно и зърнопроизводители.

За първото полугодие на 2014 г. са реализирани 252 броя проверки на публичните складове за зърно и зърнохранилища и е осъществен контрол на 545 822 тона зърно. Направени проверки също на 895 броя други обекти за съхранение, 297 броя търговци на зърно, 125 броя мелнични предприятия, 104 броя преработвателни предприятия и 470 броя зърнопроизводители.

Относно контрола за съответствието на зърно и зърнени продукти при внос, износ и вътрешнообщностни доставки, към 30.06.2014 г. е осъществен контрол на 1 156 506 тона зърно и зърнени продукти, за което са издадени 1 521 броя сертификати и удостоверения за съответствие.

През 2014 г. на територията на цялата страна, на основание подписано споразумение за оказване на помощ и извършване на контролни действия се реализират съвместни проверки с НАП и сектор „Икономическа полиция“. В рамките на годината се очаква да бъдат извършени 500 броя проверки, при които да се осъществи контрол за 400 хил. тона зърно и зърнени продукти. Към 30.06.2014 г. са реализирани 180 броя проверки, касаещи 103 000 тона зърно и зърнени продукти. Извършваните съвместни проверки оказват повишават ефективността на контрола в сектора, като спомагат за предотвратяване и разкриване на закононарушения, свързани с производството и реализацията, търговията при износ и вътреобщностни доставки, съхранението и преработката на зърно.

По време на проверките, осъществени през първите шест месеца на 2014 г., са съставени 80 констативни протокола и 9 акта за установяване на административни нарушения съгласно изискванията на Закона за съхранение и търговия със зърно.

Очаква се до края на 2014 г. да бъдат извършени всички проверки, които са заложили в годишния инспекционен план на НСЗ. При тези проверки ще се анализира и ефекта от обратното начисляване на ДДС.

6.2. Окачествяване на реколта `2013

Окачествяване на пшеница от реколта `2013

В периода на жътвената кампания са взети 1 718 проби от 2 265 727 тона пшеница от зърнопроизводителните райони на страната (25 области), които съставляват 47,3% извадка по отношение на предварителните данни за реколтираното количество.

Крайните резултати от окачествяването на пшеница реколта 2013 година, извършено от НСЗ, показват следното разпределение на пшеницата по групи:

- Първа група – 3,4%;
- Втора група – 12,5,3%;
- Втора Б група – 49,2%;
- Трета група – 34,9%.

Окачествяване на ечемик от реколта `2013

Окачествяването е извършено въз основа на 508 броя взети за анализ средни проби от 293 378 тона партии от ечемик, които представляват 42,2% от общо добития ечемик от реколта `2013.

Получените крайни резултати, отнесени към реколтираното производство, показват, че 53,8% от ечемика от реколта `2013 е пивоварен, а 46,2% – фуражен. Спрямо реколтната `2012, се отчита увеличение на дела на пивоварния ечемик с 12,6 процентни пункта.

Окачествяване на царевица от реколта `2013

По време на окачествяването са взети 566 броя средни проби за анализ от 24 зърнопроизводителни области в страната, които са в размер на 940 001 тона от партии с царевица.

Данните от анализирания средни проби показват, че добитата царевица от реколта `2013 има сравнително добри стойности по трите основни показатели – влага, нишесте и примеси.

Средните стойности на основните качествени показатели на царевицата от реколта `2013 са:

- влага: $13,0\% \pm 1,0\%$, при $11,4\% \pm 1,2\%$ за реколта `2012;
- културни примеси: $3,3\% \pm 2,4\%$, при $3,7\% \pm 3,3\%$ за реколта `2012;
- чужди примеси: $0,8\% \pm 0,7\%$, при $1,3\% \pm 1,3\%$ за реколта `2012;
- съдържание на нишесте: $72,4\% \pm 0,8\%$, при $72,2\% \pm 0,8\%$ за реколта `2012;
- хектолитрова маса: $72,5 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3 \pm 5,3 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3$ при $65,00 \text{ kg}/100 \text{ dm}^3 \pm \text{kg}/100 \text{ dm}^3$ за реколта `2012.

Окачествяване на слънчоглед от реколта `2013

През 2013 г. са взети 754 броя средни проби за анализ от 23 зърнопроизводителни области в страната, които са в размер на 679 576 тона от партии със слънчоглед.

Данните от анализа показват, че добитият от реколта `2013 слънчоглед е с по-добро качество в сравнение с предходната година, като основна причина за това е отчетеното по-голямо съдържание на масленост в слънчогледовото семе.

Окончателните резултати сочат, че 55,1% от анализираните проби отговарят на условията на стандарта за качество на слънчогледовото семе (качествени показатели – влага, масленост и примеси). Имайки предвид че при отклонение от базисните норми при примесите задължително се извършва рефакция, а при влагата съответно и бонификация, то получените резултати показват, че 72,2% от анализираните партии отговарят на изискванията на стандарта. Отнесен към реколтираното производство, този дял представлява 1 282 245 тона, които напълно задоволяват технологичните изисквания на маслодобивната и преработващата промишленост в страната, нуждаещи се средно от около 540 – 560 хил. тона суровина годишно.

Окачествяване на ечемик, пшеница, слънчоглед и царевица от реколта `2014

За реколтната 2014 година НСЗ е планирала да бъдат взети общо 3 260 броя средни проби за анализ, разпределени както следва по видове култури: за пшеницата - 1 510 броя; за ечемика - 435 броя; за слънчогледа - 730 броя и за царевицата - 585 броя. Представителното окачествяване ще обхване минимум 35% от производството на зърно в страната за тези култури.

7. Безопасност на храните

Основна цел на политиката на ЕС по безопасност на храните е осигуряването на висока степен на защита на човешкото здраве и интересите на потребителите по отношение на храните, включително традиционните продукти, както и на ефективното функциониране на вътрешния пазар.

Министерство на земеделието и храните ръководи, координира и контролира прилагането на държавната политика в областта на здравеопазването на животните и безопасността на храните, чрез своята специализирана администрация.

През 2013 г. продължава оптимизирането на нормативната база в областта на безопасността на храните и фуражите, здравеопазването на животните и хуманното отношение към тях.

Българската агенция по безопасност на храните осъществява официалния контрол на храните на принципа „от фермата до масата“, следвайки най-добрите европейски практики в прилагането на високи стандарти при контрола в областта на безопасността и качеството на храните, хранителните добавки и напитките, ветеринарната медицина и хуманното отношение към животните, растителната защита и торовете, фитосанитарния контрол, фуражите, граничния контрол и др.

7.1. Здравеопазване и хуманно отношение към животните

Здравеопазване на животните

Приоритетни задачи на БАБХ в тази област са:

- опазване здравето на животните в страната;
- опазване здравето на селскостопанските животни от възникване на опасни вирусни инфекции, свързани с големи икономически загуби;
- получаване на разрешение от Европейската комисия за вътрешнообщностна търговия на живи свине;
- осигуряване на добив на отговарящо сурово краве мляко, съгласно европейското законодателство;
- безпроблемно движение на животни, продукти и суровини добити от тях, между държавите-членки и износ за трети страни;
- предпазването на населението от възникване на зоонози (болести, предавани от животните на човека).

За постигане на тези приоритети и на основание променения Закон за ветеринарномедицинската дейност (Обн. ДВ брой 7 от 25.01.2013 г.), е разработена Схема за подпомагане на земеделските стопани при изпълнение на мерките, посочени в държавната профилактична програма, и програмите за надзор и ликвидиране на болестите по животните.

Осигурени са ваксини и диагностикуми, необходими за изпълнението на мероприятията от регистрираните ветеринарни лекари на терена.

За кратки срокове в края на 2013 г. са изпълнени задължителните мероприятия, заложили по изпълнение на държавната профилактична програма.

Дейността на БАБХ е насочена към минимизиране на риска от поява и разпространение на остри и екзотични заразни болести по животните, имайки предвид географското положение на страната. За тази цел се изпълнява национална програма за надзор на болестта шап в граничните с Р Турция селища, където периодично се извършват клинични прегледи и се вземат кръвни проби за серологичен надзор. При изпълнение на тази програма е открито огнището на болестта шарка по овцете и козите в с. Стоилово, община Малко Търново, област Бургас и след това и две огнища в с. Кочан, община Сатовча, област Благоевград и в с. Чоба, област Пловдив. Предприети са необходимите мерки за ограничаване и ликвидиране на заболяването. Продължават клиничните прегледи на възприемчивите животни в областите по южната ни граница, предвид появата и разпространението на огнища на заболяването в Р Гърция и Р Турция.

За контрол на болестта Класическа чума по свинете, БАБХ изпълнява Програма за надзор и ерадикация, която се съфинансира от ЕС, като през 2013 г. са извършени три ваксинационни кампании с по две залагания на ваксина за дивите свине в землищата на граничните общини по северната и западната граница на страната. За надзора на болестта при домашните и източнобалканските свине се извършват клинични обследвания на свиневъдните обекти и периодично вземане на кръвни проби за лабораторен анализ. Целта е да се докаже липсата на циркуляция на причинителя на болестта класическа чума по свинете при домашните и дивите свине на територията на страната пред ЕК и разрешаване на търговията с живи свине с останалите държави-членки на ЕС.

С цел предоставяне на възможност на българските производители за търговия с живи свине в рамките на ЕС, от няколко години БАБХ провежда политика за орална ваксинация в 40 км гранична зона с Румъния, Сърбия и Македония.

През 2013 г. при изпълнение на програмите за надзор на салмонелозата по птиците не са констатирани салмонели от опасните за човека видове – *Salmonella enteritidis* и *Salmonella typhimurium*.

В резултат на изпълнението на многогодишната програма за орална ваксинация на лисиците срещу бяс се постигна значително намаление на случаите от бяс, като за 2013 г. не е констатиран нито един случай на заболяването.

На 04.07.2014 г. е потвърдено лабораторно първично огнище на болестта син език в едно стопанство, в с. Мандрица, община Ивайловград, област Хасково.

На 11.07.2014 г. референтната лаборатория на ЕС по Син език в Пърбрайт, Великобритания, потвърди, че се касае за заболяването син език, серотип 4. Наличието на същия серотип е констатирано на територията на Р Гърция през месец юни 2014 г.

През 2013 г. е изготвен План за действие за подобряване на системата за събиране, транспортиране и обезвреждане на умрели животни и странични животински продукти, добити при клане на животни, отглеждани в обекти само за лична консумация на територията на България и изпратен до ЕК.

Във връзка със събирането и обезвреждането на страничните животински продукти през 2013 г. се осъществява постоянен контрол от БАБХ на двата екарисажа в страната.

Хуманно отношение и защита на животните

През 2013 г. продължава издаването на лицензи за превоз на живи животни, с цел спазване изискванията на националното и европейско законодателство в сферата на хуманното отношение към животните по време на транспорт. Издадени са 116 лиценза за кратки пътувания и 29 - за продължителни пътувания.

Във връзка с изискванията за хуманно отношение към животните по време на транспорт се поддържа регистър на издадените лицензи за превоз на живи животни и се въвежда на актуална информация за одобрените превозни средства в информационната система на БАБХ.

През 2013 г., във връзка с констатирани нарушения на хуманното отношение по време на транспорт са подадени 3 сигнала от други контактни точки до БАБХ, както и 9 сигнала от БАБХ към други контактни точки.

През годината са проверени 12 ОДБХ във връзка с извършването на официален контрол за спазване на минималните изисквания за хуманно отношение по време на транспорт. Констатациите и препоръките от извършените проверки са отразени в съответните протоколи.

Разработени са Схеми за прилагане на по-високи стандарти за хуманно отношение към животните в животновъдни обекти, които са изпратени за одобрение от Европейската Комисия.

С цел изпълнение на изискванията на Директива 2008/120/ЕО на Съвета относно определяне на минималните стандарти за защита на свинете, през 2012 г. е изготвен детайлен план за действие за готовността на страната за спазване изискванията за групово отглеждане на свинете майки. В резултат на предприетите действия, считано от 01.01.2013 г. всички свиневъдни обекти с капацитет над 10 свине майки изпълняват минималните изисквания за груповото им отглеждане. През 2013 г. БАБХ продължава да следи за спазването на тези изисквания.

През 2013 г. продължава работата на Комисията по етика към животните, като са проведени 3 заседания, разгледани са 49 научни становища и са издадени 23 разрешителни за използване на животни за опити.

През годината е изготвено и прието изменение на Наредба № 41 от 10.12.2008 г. за изискванията към обекти, в които се отглеждат, развъждат и/или предлагат домашни любимци с цел търговия, към пансиони и приюти за животни.

Изготвен е регистър на регистрираните приюти за безстопанствени животни, който е публикуван на интернет страницата на БАБХ. През 2013 г. са извършени 20 броя проверки на регистрирани приюти за безстопанствени животни.

7.2. Информационна система за идентификация и проследяване движението на животните

През 2013 г. продължава активната работа по идентификацията на дребните преживни животни, както и тази на еднокопитните животни в страната.

На база на актуализираното Ръководството за кръстосано съответствие за 2013 г. (Ръководство за прилагане на законоустановените изисквания за управление, посочени в чл. 4 и 5 и изброени в приложение II буква А от Регламент (ЕО) № 73/2009 на Съвета от 19 януари 2009 г.), са извършени проверки по кръстосано съответствие от служители на Областните дирекции по безопасност на храните и ДФ „Земеделие“.

През 2013 г. продължава идентификацията на кучетата в страната, а данните за същите се отразяват във ВетИС, като системата в значителна степен е адаптирана и за тези животни.

Приета е Наредба № 6 от 08.10.2013 г. за изискванията към средствата за официална идентификация на животните и използването им, условията, реда и контрола по събиране, въвеждане, поддържане и използване на информацията в Интегрираната информационна система на БАБХ (Обн. ДВ, бр. 90 от 15.10.2013 г.).

7.3. Контролни дейности

7.3.1. Безопасност на храните

Българската агенция по безопасност на храните методически ръководи, координира и контролира извършването на контрола от областните дирекции по безопасност на храните в областта на храните, хранителните добавки, материалите и предметите в контакт с храните.

През 2013 г., за постигане висока степен на защита здравето на потребителите при консумация на храни, е извършван регулярен, основан на оценката на риска, контрол на всеки един от етапите на производство, преработка, съхранение, транспортиране, разпространение и предлагане на храни, хранителни добавки, материали и предмети в контакт с храни.

През годината се изпълняват оперативните цели, заложи в Единния многогодишен национален контролен план на Република България за храни, фуражи, здравеопазване на животните, хуманно отношение към тях и защита на растенията за периода 2012-2014 г. за постигане ефективно функциониране на системата за контрол върху храните.

Една от най-важните задачи в областта на контрола на храните през 2013 г. е засилване на доверието на консуматорите към предлаганите на пазара храни, което се осигурява чрез повишаване ефективността на официалния контрол. Продължава оптимизирането на изградената система за контрол, основана на определени принципи - оценка на риска, гъвкавост, пропорционалност и други.

През 2013 г. е постигнат значителен напредък при изпълнение на стратегическите и специфичните цели в контролната система върху храните, чрез:

- провеждане на ефективен контрол върху храните и обектите за производство и търговия с храни, хранителни добавки, и материали и предмети в контакт с храни, с цел защита здравето на потребителите;
- провеждане на ефективен контрол в обектите за производство и търговия с храни, за оценка съответствието с изискванията на Регламент (ЕО) № 852/2004 относно хигиената на храните и на Регламент (ЕО) № 853/2004, определящ специфични изисквания за хигиена на хранителните продукти от животински произход, чрез прилагане на дейностите за официален контрол, посочени в Регламент (ЕО) № 882/2004 и Закона за храните;

- провеждане на официален контрол върху храните и обектите за производство и търговия с храни, базиран на критерии за оценка на риска;
- спазване на специфичните изискванията за храните, съгласно европейското и национално законодателство;
- извършване на официален контрол за спазване на допустимите стойности по отношение критериите за химична и микробиологична безопасност на храните, техния състав и етикетиране;
- извършване на тематични проверки в обектите за производство и търговия с храни и проверки на основание заповеди на Изпълнителния директор на БАБХ;
- извършване на одити за оценка съответствието на въведените в обектите добри практики за производство и търговия и система за анализ на опасностите и критични контролни точки (НАССР) или процедури в съответствие с нейните принципи, когато цялостното внедряване на системата е неприложимо;
- поддържане на действаща система за бързо съобщаване за наличие на пазара на опасни за здравето храни, хранителни добавки, материали и предмети в контакт с храни и предприемане на незабавни мерки за ограничаване на вредата за човешкото здраве;
- недопускане възникването и разпространението на хранителни инциденти, включително извършване на обследване на причините за възникването им;
- предприемане на административно наказателни мерки, съизмерими на констатираните несъответствия;
- повишаване знанията и компетентността на служителите от дирекция "Контрол на храните и граничен контрол" и отделите "Контрол на храните" при ОДБХ;
- осигуряване на независима и прозрачна контролна дейност чрез подобряване на работата с медиите и предоставяне на информация на обществеността, за резултатите от провеждания официален контрол;
- поддържане на актуални публични регистри и списъци на обекти за производство и търговия с храни;
- поддържане на актуална база данни за служебно ползване;
- извършване на контрол с цел осигуряване безопасното хранене на децата в детски млечни кухни, детски ясли, детски градини, училища, детски и ученически лагери, зелени училища и други.

Официалният контрол в обектите за производство и търговия с храни, материали и предмети в контакт с храни се извършва в съответствие с актуалното европейско и национално законодателство от инспекторите и официалните ветеринарни лекари в ОДБХ, с честота, определена чрез анализ и оценка на риска.

Таблица V.7. Осъществен текущ официален контрол през 2012 - 2013 г.

Показател	2012 г.	2013 г.
Общ брой проверки (вкл. тематични)	286 951	278 979
Одити в предприятията за храни (брой)	1 847	2 245
Планови инспекции (брой)	43 049	42 612
Проверки по Регламент 852/2004 (брой)	18 175	21 017
Проверки по Регламент 853/2004 (брой)	10 497	9 759

Проверки относно етикетирането (брой)	10 119	14 443
Проверки на ДПП и НАССР (брой)	18 693	24 283
Проверки по жалби и сигнали (брой)	1 120	590
Издадени предписания (брой)	19 451	15 862
Издадени АУАН /акт за установяване на административно нарушение (брой)	5 811	2 886
Бракувана продукция (кг)	178 689	301 623,7
Затворени обекти (брой)	378	137

Източник: БАБХ

През 2013 г. се наблюдава нарастване на броя на проведените одити в предприятията спрямо предходната година и тенденция към цялостно изпълнение на плановите за одит. Това се дължи на подобряване организацията на работа в отделните ОДБХ, както и на поддържане на добри познания на контролиращите инспектори по отношение на техниките и методите на осъществяване на официалния контрол (в частност одит). От извършените през годината одити може да се направи заключение, че операторите с храни са разработили, въвели и прилагат добри практики за производство и търговия и система за анализ на опасностите и критични контролни точки или процедури в съответствие с нейните принципи, с което са изпълнили изписванията на чл. 5 от Регламент (ЕО) № 852/2004 относно хигиената на храните. За всички установени по време на одитите несъответствия са дадени препоръки, по които операторите на храни са предприели корективни действия.

Значително е завишен броят на проверките относно етикетирането, отчитайки факта, че в тази област най-често се установяват несъответствия. Намалява броят на проверките по жалби и сигнали.

Констатираните несъответствия се анализират и се вземат предвид при оценка на риска при планирането на проверките по официален контрол, в резултат на което през 2013 г. броят на предписанията, актовете за установяване на административно нарушение и затворените обекти намалява значително в сравнение с 2012 г.

Наблюдава се тенденция към увеличаване на бракуваните продукти. Това се дължи на значително количество насочен за унищожаване оцет (119,8 хил. литра), неотговарящ на показателите за качество и безопасност.

През 2013 г. са проведени четири одитни мисии от експерти на Главна Дирекция „Здравеопазване и защита на потребителя“ (DG SANCO) на ЕК на дейността на официалния контрол, касаещ безопасността на храните.

Таблица V.8. Одити на дейността на официалния контрол през 2013 г.

Референтен № и тема на одит	Дата на провеждане
2013 – 6656 – Оценка на контролните мерки по замърсителите в храните	22.01.2013 – 01.02.2013 г.
2013 - 6858 - Оценка на системите за ефективен контрол	03.06.2013 – 07.06.2013 г.
2013 - 6882 - Оценка на официалния контрол, свързан с безопасността на храните от животински произход и в частност на преходни мерки за обработка на несъответстващо мляко в някои млекопреработвателни предприятия, както е предвидено в изменението на Решение на Комисията 2009/861/ЕО	18.06.2013 – 28.06.2013 г.
2013 – 6841 - Генерален одит	11.11.2013 – 15.11.2013 г.

Източник: БАБХ

По време на мисиите е показано добро ниво на компетентност, добра организация на официалния контрол и документация, свързана с провеждания официален контрол.

По време на генералния одит, по-голямата част от препоръките от предишни мисии са закрити и е отбелязан сериозен напредък по отношение на официалния контрол в страната.

През годината е проведена кореспонденция с Главна дирекция „Здравеопазване и защита на потребителя“ на ЕК относно млекопреработвателни предприятия, включени в списъка на млекопреработвателните предприятия в Решение за изпълнение на Комисията от 21 декември 2011 г. за изменение на Решение 2009/861/ЕО относно преходните мерки съгласно Регламент (ЕО) 853/2004 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на преработката на несъответстващо на критериите сурово мляко в някои млекопреработвателни предприятия в Република България.

През м. октомври 2013 г. е прието изменение на Решение на Комисията 2009/861/ЕС, което предоставя дерогации от изискванията посочени в подглави II и III на глава I, секция IX на анекс III на Регламент (ЕС) № 853/2004 за млекопреработвателните предприятия в България, включени в решението. Млекопреработвателните предприятия, включени в анекс I на Решение 2009/861/ЕС могат да преработват отговарящо и неотговарящо мляко на отделни производствени линии.

Млекопреработвателните предприятия, включени в анекс II на Решение 2009/861/ЕС могат да преработват несъответстващо мляко без отделни производствени линии до 31 декември 2013 г. В тази връзка е взето решение прилагането на преходните мерки, предвидени в Решение 2009/861/ЕС да се удължи до 31 декември 2015 г.

България представя редовно доклади за постигнатия напредък до Комисията, с цел да демонстрира, че стойностите, залегнали в законодателството на ЕС ще бъдат достигнати преди края на периода на прилагане на Решение 2009/861/ЕС, удължен с Решение 2013/686/ЕС.

7.3.2. Система за бързо предупреждение за храни и фуражи

Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи (RASFF) е обща за държавите-членки на ЕС. Системата подпомага държавите-членки при действията им, като позволява бърз обмен на информация за рисковете, произтичащи от храни или фуражи и за мерките, които са взети или предстои да бъдат взети за овладяване на тези рискове и има за цел да представи на контролните органи добре функциониращ инструмент за уведомяване за рискове за здравето на човека, произтичащи от храни или фуражи.

Дирекция „Здравеопазване на животните и безопасност на храните“ към МЗХ изпълнява функциите на национално звено за контакт на Република България на RASFF.

През 2013 г. чрез Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи в ЕС са разпространени общо 3 205 броя първоначални нотификации, от които:

- 596 са класифицирани като нотификации за предупреждение;
- 1 147 нотификации за информация;
- 1 462 нотификации за отхвърлени пратки на границата.

Нотификациите за последващи действия към тях са 5 158 броя.

Допълнително са циркулирани 38 уведомителни нотификации, към които има 204 нотификации за последващи действия.

България е нотифицираща страна по 54 от цитираните по-горе първоначални нотификации и е изготвила 215 нотификации за проследяване и предприети мерки.

През 2013 г. компетентната контактна точка при БАБХ е изпратила по веригата 6 (шест) броя изходящи нотификации, от които един брой е предупредителна, една е за извършване на проследяване и четири броя са за насочване на внимание. Това са нотификации, при които

България е реагираща държава. Нотификациите касаят установени наднормени нива на тежки метали в зеленчуци, фалшификации с конско месо, етикетирано като говеждо и салмонела в пилешка месо.

По системата са получени, обработени и изпратени по веригата общо 36 броя входящи нотификации, от които 20 броя са предупредителни, 12 броя - за проследяване, 2 броя - за насочване на внимание и 2 броя - уведомителни. От тях, 14 броя касаят България, като страна на произход на нотифицираните продукти, а 22 броя - предупреждават за продукт, който е разпространен в България. Получените нотификации касаят най-често наличие на остатъци от фармакологични субстанции в храни, салмонела в птиче месо, наличие на вирус на хепатит А в плодови миксове от различни държави, лоша органолептична характеристика на храни и материали, предназначени за контакт с храни и др.

7.3.3. Граничен контрол

Основни задачи на граничния контрол са: постигане висока степен на защита на здравето на хората и на животните; предотвратяване въвеждането и разпространението на вредители по растенията и растителните продукти и предотвратяване пускането на пазара на ЕС на храни от неживотински произход и материали/предмети, предназначени за контакт с храните, от трети страни, представляващи сериозен и непосредствен риск за живота и здравето на хората.

БАБХ, чрез дирекция "Граничен контрол", контролира стриктното спазване на европейското и национално законодателство. За целта се осъществява денонощен контрол на граничните инспекционни пунктове. Граничният контрол на страната е част от този за ЕС и чрез системите за връзка, каквато е ТРЕЙСИС, се следи и контролира цялата външна граница.

При осъществяване на контрола на храните от животински произход през 2013 г. на граничните инспекционни пунктове са обработени:

- хранителни продукти за човешка консумация - 5 036 пратки, от които на физически и лабораторни проверки са преминали 157 пратки. В четири от тях е установена контаминация със салмонела;
- продуктите за нечовешка консумация и фуражи от животински и неживотински произход - 442 броя пратки в количество от 2 346 562,3 тона. От тях, на лабораторен анализ са подложени 66 броя. Резултатите са задоволителни;
- пратки с живи животни, преминали през ГИП и подложени на ветеринарен контрол - 107 броя.

При констатирани несъответствия от документално естество или при идентификационната и физическа проверки на ГИП за 2013 г. са отхвърлени 79 и конфискувани и унищожени 22 пратки.

Отхвърлени са 5 пратки с живи животни от Косово, Македония и Сърбия, поради нередовни документи.

Причините за отхвърлените пратки с продукти от животински произход и фуражи са главно за нередовни документи, за държави и предприятия, липсващи в списъка на разрешените за внос в ЕС, както и за два случая на наличие на салмонела в пилешки дробчета - внос от Бразилия.

През 2013 г. на ГИП на територията на България са обработени общо 26 733 пратки храни от неживотински (растителен) произход, попадащи в обхват на контрол на специфични регламенти на ЕС. От тях, 3 073 пратки са подложени на лабораторни проверки. Установени са 44 несъответствия, като за всички са изготвени нотификация в системата за бързо предупреждение за храни и фуражи. Продуктите са изследвани за налични остатъци от пестициди и микробиологични показатели.

През 2013 г. на ГИП е извършен фитосанитарен контрол, включващ документална, идентификационна и растително-здравна проверка на общо 21 730 броя партии растителни стоки - внос от трети страни и са извършени 368 анализа в Областни диагностични лаборатории „Растително здраве“ и Централна лаборатория по карантина на растенията – София.

При осъществяване на официалния граничен контрол през годината е постигната висока степен на защита на здравето на хората и животните и околната среда, посредством стриктното спазване на европейското и национално законодателство при въвеждането, изнасянето и транзитното преминаване през територията на Р България. В резултат, след проведените специализирани одити в България от инспектори на FVO, е отразен напредъкът на страната в областта на граничния контрол.

7.3.4. Контрол на ветеринарномедицинската дейност, ветеринарномедицинските продукти и фуражи

7.3.4.1. Контрол на ветеринарномедицинската дейност

Главна дирекция “Координация и контрол” при ЦУ на БАБХ осъществява контрол върху дейността на 28-те Областни дирекции по безопасност на храните, координира действията на териториалните звена, специализираните структури и дирекции.

Контролът се осъществява чрез извършване на комплексни и тематични проверки на подразделенията на БАБХ, както и внезапни проверки по сигнали или при съмнения за неправомерни действия на служители на агенцията.

Комплексните проверки се назначават с цел установяване ефективността на официалния контрол по отношение безопасността на храни и фуражи, здравеопазване на животните, контрол на ветеринарномедицински продукти, хуманно отношение към животните, лабораторен контрол, растителна защита, правна и финансово-счетоводна дейност.

След извършване на комплексните проверки, се подготвя доклад с констатации и препоръки. Определя се срок за отстраняване на констатираните несъответствия или нарушения и се изискват документални доказателства за предприетите действия.

Експертите от БАБХ са в постоянно взаимодействие с органите на МВР, Комисия за защита на потребителите, неправителствени организации за защита на животните и с всички структурни и териториални подразделения на БАБХ, с цел постигане на оптимални резултати при извършване на контролната дейност и налагане на бързи и адекватни мерки при констатиране на неправомерни действия, носещи риск за животните и здравето на консуматора.

БАБХ събира, анализира, обобщава и изпраща до Постоянния кризисен щаб на МЗХ ежеседмична информация за констатирана завишена смъртност при животни, в резултат на природни бедствия (наводнения, пожари, градушки, засушавания, снеговалежи или измръзвания), възникнали епизоотии, каламитети, епифитотии, както и за открити огнища от болести по животните или карантинни вредители на територията на страната, съгласно Закона за защита при бедствия.

Изпълнение на Националната програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни от растителен произход за 2013 г.

Във връзка с осъществяване на лабораторните изследвания за контрол е изготвена Национална програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни от растителен и животински произход за 2013 г. (НПКОП).

В БАБХ се намира официалната контактна точка за пестицидни остатъци в България. Резултатите от анализите, извършени по НПКОП, се изпращат ежегодно на Европейския орган по безопасност на храните (EFSA).

Обект на програмата през 2013 г., съгласно изискванията на Регламент (ЕС) 788/2012 са 8 вида храни от неживотински произход: главесто зеле, марули, праз, праскови, включително

нектарини и подобни хибриди, ябълки, домати, ръж или овес и ягоди, както и 2 вида храни от животински произход: краве мляко и свинско месо. В допълнение към пробите, които се изискват през 2013 г., всяка държава членка взема и анализира общо 10 проби от храни за кърмачета и малки деца. Общият брой проби от неживотински произход е 130, а от животински произход - 30. Допълнително са анализирани още 120 броя проби.

Общият брой несъответстващи проби, взети по НПКОП през 2013 г. е 21, в т. ч.: 5 броя марули, 3 броя круши, 2 броя детски храни, 2 броя ягоди, 2 броя краставици и по един брой от ябълки, моркови, грозде, ориз, овес, домати и чушки. За всички несъответстващи проби са предприети съответните мерки, съгласно законодателството.

Изпълнение на Национална мониторингова програма за 2013 г. за контрол на остатъци от ветеринарномедицински продукти и замърсители от околната среда в живи животни и продукти от животински произход

В годишния план за 2013 г. по НМПКО са заложили общо 2 073 броя проби за изпитване за остатъци от ветеринарномедицински продукти и замърсители от околната среда. В изпълнение на плана, от ОДБХ са взети общо 2 030 броя проби. Не е изпълнен планът за пробовземане от дивеч, отглеждан във ферма с 30 проби, отстрелян дивеч с 12 проби, яйца с 11 проби, пчелен мед с 1 проба, поради липса на подходящи животни за вземане на проби.

Изследвани проби за целите на официалния контрол в областните лаборатории на БАБХ през 2013 г.

В изпитвателните лаборатории към ОДБХ: Благоевград, Враца, Варна, Габрово, Пловдив, Сливен, Хасково, София и Шумен се изследвани общо 644 929 броя проби (по официален контрол и по собствен мониторинг), разпределени както следва:

- Изпитвания на храни – 79 738 броя проби. По микробиологични показатели са изследвани 68 272 броя проби, а по физикохимични показатели - 11 466 броя;
- Проби за трихинела – 209 536 броя;
- Проби за сурово мляко – 23 964 броя, от които 12 401 броя - по официален контрол, 11 563 броя - по самоконтрол;
- Диагностични изследвания - 330 764 проби;
- Проби за фуражи - 441 броя.

През 2013 г. в Централната лаборатория за ветеринарно санитарна експертиза и екология са приети 5 098 броя проби, с около 2% по-малко в сравнение с 2012 г. Разпределението на пробите по програми е, както следва:

- НМПКО – 2 596 броя;
- НМПКО – внос от трети страни – 229 броя;
- НПМОП – 29 броя;
- Рамков план за контрол на фуражите – 154 броя;
- официален контрол – 448 броя;
- собствена информация – 1 642 броя.

През 2013 г. ЦЛВСЕЕ е взела участие в 9 броя Тестове за пригодност (Proficiency tests).

През годината в Централната лаборатория за химични изпитвания и контрол са изпитани общо 1 598 броя проби с 31 579 броя анализи, както следва: остатъци от пестициди - 305 проби с 27 306 анализа; микотоксини - 322 проби с 1 456 анализа; елементарен анализ и нитрати - 509 проби с 1 011 анализа; продукти за растителна защита - 207 проби с 355 анализа; торове - 255 проби с 1 451 анализа. Анализирани проби са по контролни програми и проби на клиенти.

ЦЛХИК участва в тестовете за пригодност, организирани от Европейските референтни лаборатории за анализ на пестицидни остатъци, микотоксини и тежки метали в храни от растителен произход. Участията на лабораторията в тестовете за пригодност за 2013 г. са 9 броя.

Националният диагностичен научноизследователски ветеринарномедицински институт е специализирана структура за научноизследователска, научноприложна, диагностична и експертна дейност в областта на здравеопазването на животните и микробиологичната безопасност на суровини, храни, фуражи и обекти от околната среда. В резултат на извършената през 2013 г. в НДНИВМИ научноизследователска работа са направени редица научни и научно-приложни приноси.

През 2013 г. са извършени значителни по обем лабораторно-диагностични изследвания и експертизи по изпълнение на Държавната профилактична програма, програмите за надзор на заболяванията, официалният контрол и самоконтрола на безопасността на храните, суровините и продуктите от животински произход. Общо са извършени над 160 хил. броя диагностични изследвания и близо 80 хил. броя експертизи и анализи на хранителни продукти и фуражи.

7.3.4.2. Контрол на ветеринарномедицинските продукти

Официалният контрол на ветеринарномедицинските продукти се осъществява на централно и регионално ниво от експерти на БАБХ. Тяхната дейност е свързана пряко с ефективното прилагане на профилактика и лечение на животните, като има и отношение към базата, на която се разработва мониторинг на остатъци от ветеринарномедицински продукти в суровини и/или храни от животински произход, предназначени за консумация от хора.

Дейностите по контрола на ветеринарномедицинските продукти са свързани с лицензиране за употреба на имунологични и лекарствени ветеринарномедицински продукти, подновяване на лицензи за употреба, издаване на допълнения, във връзка с промени в обстоятелства, при което продуктите са били лицензирани, работа по процедури по взаимно признаване на ВМП, децентрализирана процедура, прехвърляне на права върху лицензи за употреба на ВМП и др.

През 2013 г. е извършена оценка на досиета на ВМП, които заявителите са приложили към заявления по цитираните процедури. Извършена е оценка на постъпилите периодични доклади за безопасност в рамките на т. нар. „фармакологична бдителност“ - система, която има отношение не само към качеството и безопасността на ВМП, но чрез която биват следени неблагоприятни реакции при животни, както и реакции при хора, които прилагат ВМП на животни.

Регистърът на лицензираните за употреба ВМП се актуализира периодично, като целта е да бъде подпомогнат контрола на пазара на ВМП, както и предоставяне на предвидената в закона информация на ветеринарномедицински специалисти и външни потребители.

При извършените проверки във връзка с официалния контрол върху търговията, съхранението и употребата на ВМП се наблюдава тенденция за увеличаване на броя на извършените неоповестени инспекции в обектите, подлежащи на контрол.

Установява се тенденция към увеличаване на количествата използвани антимикробни продукти в животновъдните обекти. В тази връзка се предприемат съвместни действия с Център за оценка на риска за оценка на рисковете по отношение на контрола на остатъчните количества от антимикробни ВМП в суровини и храни от животински произход, рисковете от нарастване на антимикробната резистентност вследствие на необоснована употреба на такива ВМП.

Най-често несъответствия с изискванията на Закона за ветеринарномедицинската дейност и подзаконовите нормативни актове, по отношение на търговията и употребата на ВМП се установяват при проверки на животновъдни обекти и ветеринарномедицински амбулатории.

7.3.4.3. Контрол на фуражите

През 2013 г. се изпълняват оперативните цели, заложи в Единния многогодишен национален контролен план на Р България за храни, фуражи, здравеопазване на животните, хуманно отношение към тях и защита на растенията (2012-2014 г.) за постигане на стратегическата цел „Ефективно функциониране на системата за контрол върху фуражите”.

През годината, за постигане висока степен на защита здравето на хората и животните, опазване на околната среда и защита от заблуди, е извършван регулярен, ориентиран към риска контрол на всеки един от етапите на производство, преработка, съхранение, транспортиране, разпространение, включително изхранване с фуражите. Контролът обхваща както обекти от фуражния сектор, така и животновъдни обекти, които произвеждат или само изхранват фуражи на животни.

През 2013 г. е увеличен процентът на проверките на животновъдни обекти (ферми) с оглед оценка на спазването на изискванията за хигиена на фуражите.

Контролът на фуражите през годината следва следните приоритети:

- Постигане висока степен на защита на здравето на хората, здравето на животните и околната среда;
- Предпазване на потребителите от измами, заблуди и незаконни практики с фуражи;
- Ефективно функциониране на системата за контрол на фуражи;
- Извършване на редовен и ориентиран към риска контрол на процесите при операторите от фуражния сектор – на всеки етап от производство, преработка, съхранение и разпространение на фуражи, включително хранене на животни;
- Извършване на контрол на фуражи, относно съдържание на нежелани и забранени субстанции, както и контрол за съответствието им с предоставената на клиентите информация;
- Ефективен контрол върху генетично модифицирани фуражи, контрол на пускането на пазара, проследяването и етиктирането на фуражи, които съдържат или са произведени от ГМО;
- Контрол по спазване на фуражната забрана, свързана с трансмисивни спонгиформни енцефалопатии.

Регистрация и одобрение на обектите във фуражния сектор

В съответствие с изискванията на Закона за фуражите и Регламент (ЕО) № 183/2005 относно хигиена на фуражите, извършваните дейности в сектор “Фуражи” се осъществяват само в обекти, които са одобрени или регистрирани от БАБХ.

БАБХ поддържа национални регистри на одобрените и на регистрираните обекти във фуражния сектор за дейностите, определени в член 9 и член 10 на Регламент (ЕО) № 183/2005. Националните регистри са публични и са достъпни за потребителите на интернет сайта на БАБХ. Регистърът на одобрените оператори от фуражния сектор е предоставен и на Европейската комисия и е достъпен на сайта на ГД „Здравеопазване и потребители”.

Операторите в сектор фуражи се регистрират и/или одобряват за всички обекти под техен контрол, за всяка извършвана от тях дейност.

Към 31.12.2013 г. общият брой на регистрираните и одобрени обекти на територията на страната е 10 802, със 7,7% повече спрямо година по-рано.

Таблица V.9. Брой регистрирани и одобрени обекти във фуражния сектор

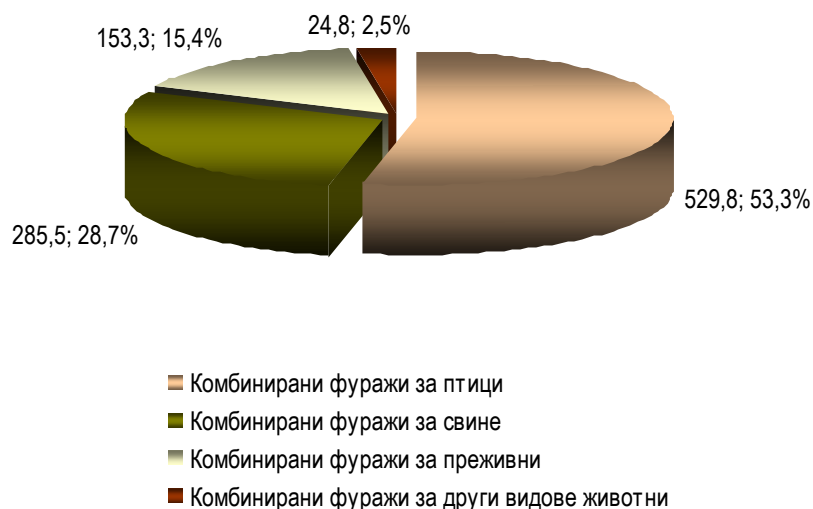
Заявена дейност от оператора	Брой обекти към 31.12.2012 г.	Брой обекти към 31.12.2013 г.	Изменение 2013/2012
Регистрирани производители на фуражни суровини, различни от първичното производство на фуражи	372	417	12,1%
Регистрирани търговци на фуражи	1 944	1 966	1,1%
Регистрирани производители на добавки, премикси и комбинирани фуражи	273	286	4,7%
Одобрени производители	52	54	3,8%
Одобрени оператори за детоксикация на фуражи	-	1	-
Одобрени оператори за смесване на мазнини	-	1	-
Одобрени търговци	83	83	-
Одобрени производители и/или търговци на медикаментозни фуражи	8	11	37,5%
Оператори на ниво първично производство на фуражи (зеделелски производители)	6 963	7 556	8,5%
Други видове оператори, в т.ч. предприятия, транспортиращи фуражи и оператори, отдаващи складове под наем	332	427	28,6%
Общо регистрирани и одобрени обекти	10 028	10 802	7,7%

Източник: БАБХ

Производство на комбинирани фуражи

По данни, предоставени от производителите на комбинирани фуражи на доброволни начала, през 2013 г. са произведени общо 993 336,2 тона комбинирани фуражи – с 14,4% повече спрямо предходната година, в т. ч.: 175 610,5 тона, съдържащи кокцидиостатици.

Фигура V.4. Производство на комбинирани фуражи през 2013 г. по видове животни в хил. тона

Източник: БАБХ

Делът на производството на комбинирани фуражи за нуждите на собствените животновъдни стопанства през годината е 36,8% от общо произведеното количество, а този за пазара – 63,2%. Спрямо предходната година производството на комбинирани фуражи за пазара нараства с 18,4%, а на това за собствени ферми - с 8,3% .

През 2013 г. най-голям дял от общото производство на комбинирани фуражи заема това на комбинирани фуражи за птици - 53,3% или 529 814,5 тона.

Структуриране на производителите на комбинирани фуражи

През 2013 г. над 40% от общия брой предприятия за производство на комбинирани фуражи са такива с производство до 500 тона.

Таблица V.10. Производство на комбинирани фуражи през 2013 г. според обема на производство на предприятията

Категории предприятия според обема на производството в тона	Брой предприятия	Дял в общия брой предприятия, %	Произведени количества, тона	Дял в общото производство на комбинирани фуражи през 2013 г., %
Предприятия с производство до 5 000 тона - общо, в т.ч.:	191	79,9	171 241,5	17,2
I. до 500	96	40,2	13 799,8	1,4
II. от 500 до 1 000	30	12,5	22 267,3	2,2
III. от 1 000 до 2 000	40	16,7	58 182,9	5,9
IV. от 2 000 до 3 000	11	4,6	26 479,1	2,6
V. от 3 000 до 4 000	10	4,2	32 672,7	3,3
VI. от 4 000 до 5 000	4	1,7	17 839,7	1,8
Предприятия с производство над 5 000 тона - общо, в т.ч.:	48	20,1	822 094,7	82,8
I. от 5 000 до 10 000	26	10,9	196 669,8	19,9
II. от 10 000 до 20 000	12	5	168 572	16,8
III. от 20 000 до 40 000	5	2,1	134 303,9	13,6
IV. над 40 000	5	2,1	322 549	32,5

Източник: БАБХ

През 2013 г. са произведени 28 694 тона медикаментозни фуражи, изцяло за свине. Делът на производството на медикаментозни фуражи за нуждите на собствените животновъдни стопанства е 79,7% от общото произведено количество през годината, а този за пазара – 20,3%.

Таблица V.11. Производство на медикаментозни фуражи през 2013 г. по области

Област	Медикаментозни фуражи за свине (тона)		
	за пазара	за собствени ферми	Общо
Варна	4 861	7 578	12 439
Разград	0	2 422	2 422
Русе	162	9 867	10 029
Стара Загора	171	468	639
Шумен	0	2 538	2 538
Ямбол	627	0	627
Общо	5 821	22 873	28 694

Източник: БАБХ

В съответствие с чл. 17 от Регламент (ЕО) № 178/2002, операторите от фуражния сектор са отговорни за гарантиране на безопасността на произведените от тях продукти, за опазване здравето на животните и за предотвратяване на рисковете за околната среда.

Официалният контрол на фуражите е планов и текущ. Текущият контрол включва последващи проверки, при съмнение и разследване (сигнали, уведомления по системата RASFF и др.).

Плановият контрол се основава на база критерии за оценка на риска. През 2013 г. се изпълнява "Рамков план за контрол на фуражите за 2013 г." и "Указания за работа" по неговото изпълнение, които са изготвени на основание предвидените контроли в ЕМНКП 2012 - 2014 г.

Резултати от контролната дейност за 2013 г.

Контролът на фуражите обхваща три контролни системи: „Фуражи и хранене на животните“, „Трансмисивни спонгиформни енцефалопatii и странични животински продукти“ и „Ветеринарномедицински продукти и остатъци от ветеринарномедицински продукти“.

Резултати от контролната дейност по контролна система „Фуражи и хранене на животните“

Цялостният напредък при постигането на стратегическите и специфичните цели в контролна система „Фуражи и хранене на животните“ се оценява като положителен. Към 31.12.2013 г. заложените в Рамковия план за контрол 2013 г. брой проверки са изпълнени на 97,6%. В сравнение с 2012 г., броят на извършените проверки се увеличава два пъти, на основание на извършената оценка на риска на операторите във фуражния сектор по ясни и унифицирани критерии.

Официалният контрол цели да провери степента на съответствие с общото и специфичното законодателството в сектор „Фуражи“.

Проверките обхващат оператори, които упражняват дейности на всеки един от етапите на производство (вкл. първичното), преработка, разпространение, съхранение, транспортиране и изхранване на фуражи.

През 2013 г. са извършени общо 6 035 броя проверки (при планирани 5 180 броя), от които 5 056 - планови и извънпланови проверки, 765 броя - последващи, 200 броя - разследващи и 14 броя проверки - по сигнал. За всяка една проверка е съставен констативен протокол, направени са 1 325 броя предписания при констатирани несъответствия, като са поставени срокове за отстраняването им. Съставени са 30 акта за установяване на административни нарушения. Наложени са 58 забрани. В случаите по чл. 15 от Регламент (ЕО) № 1831/2003, във връзка с неизпълнение на приложимите изисквания за извършваната дейност от операторите, са отнети 5 броя одобрения и 75 броя регистрации.

Таблица V.12. Брой планирани и извършени проверки за 2013 г. на всички етапи от производството (вкл. първично производство на фуражи), преработката, разпространението и изхранването на фуражи

Брой планирани проверки	Брой извършени проверки				
	Планови/извънпланови	последващи	разследване	по сигнал	общо
5 180	5 056	765	200	14	6 035

Източник: БАБХ

По отношение на анализираните фуражи не се наблюдават сериозни несъответствия, които да доведат до опасност за здравето на животните.

При операторите във фуражния сектор се наблюдават несъответствия по отношение на начина на използваните обекти и оборудване. Същите се дължат на недостатъчни финансови ресурси за инвестиции, което оказва влияние върху спазването на хигиенните изисквания.

Не са редки случаите, при които не се изпълняват плановете за самоконтрол от страна на операторите от фуражния сектор и фермерите.

Типът и мястото на установяване на несъответствията не представляват потенциален риск за животните.

Констатираните несъответствия и тяхното разпределение са взети предвид при оценката на риска при планирането на рамковия план за контрол през 2014 г.

Анализи на взети проби от официалния контрол на фуражите

През 2013 г. при проверките на обектите във фуражния сектор са взети проби за анализ по показатели, декларирани от производителя за съответствие, както и за спазване на допустимите стойности, определени в законодателството.

Общият брой на анализи от взети проби за официалния контрол през годината е 3 755, от които 905 броя за хранителен състав (несъответстващи са 6,3% от пробите), 490 броя за фуражни добавки, с фиксирано максимално съдържание, в това число разрешени кокцидиостатици (несъответствия са установени при 6,7%), 1 911 броя - за нежелани вещества, 174 броя - за забранени за влагане медикаментозни субстанции, като фуражни добавки и контаминация на нецелеви фуражи (7,5% несъответствия), 244 броя за микробиологични изследвания – салмонела (1,6% несъответствия – четири положителни случая) и 31 броя за наличие на ГМО.

По отношение на анализираниите проби, с изключение на резултатите за кокцидиостатиците, се наблюдават незначителни несъответствия. При кокцидиостатиците повечето несъответствия се отнасят за декларираниите от производителите стойности и установяване на съдържание по-малко от минималното, съгласно индивидуалното разрешително на добавката.

При анализите на добавки от функционална група „съединения на микроелементи“, повечето несъответствия касаят декларираната от производителите стойност и заблуда на клиента. Установените несъответствия с индивидуалните разрешителни на добавките от тази група са близки до допустимата максимална стойност на добавките.

Установените несъответствия от проби за анализ съдържанието на забранени за влагане лекарствени субстанции като фуражни добавки са следствие на недобро почистване след производство на медикаментозни фуражи или замърсяване на производствената линия с допълващи фуражи, замърсени след производство на медикаментозни фуражи.

Контрол на фуражи по контролна система „Трансмисивни спонгиформни енцефалопатии и странични животински продукти“

БАБХ контролира спазването от страна на операторите от фуражния сектор на тоталната фуражна забрана (чл. 7 и Приложение IV към Регламент (ЕО) № 999/2001) и вътрешидовата фуражна забрана (чл. 11 от Регламент (ЕО) № 1069/2009) по отношение на преработените животински протеини.

През 2013 г. при извършените документални и физически проверки от инспекторите, отговорни за официалния контрол на фуражи, не са констатирани нарушения относно фуражните забрани. При отделни оператори от фуражния сектор са констатирани несъответствия във връзка с изискванията за етикетиране на комбинирани фуражи, в които са вложени протеини от животински произход като фуражни суровини – рибено брашно, кръвни продукти (хемоглобин).

Броят на взетите проби от фуражи за наличие на съставки от животински произход за 2013 г. е 418, от които 400 проби - от комбинирани фуражи и 18 проби - от фуражни суровини.

Протеините от животински произход са рискови по отношение на замърсяване с микроорганизми, поради което се вземат проби от фуражи за наличие на микробиологично замърсяване от салмонела и ентеробактерии.

През 2013 г. са взети 44 проби от фуражи за наличие на салмонела, а за ентеробактерии - 31 проби.

При извършения лабораторен контрол през годината няма установени положителни, несъответстващи резултати на проби от фуражи за наличие на съставки от животински произход, не са установени и положителни случаи на салмонела и ентеробактерии във фуражи.

Контрол на фуражи по контролна система „Ветеринарномедицински продукти и остатъци от ветеринарномедицински продукти”

При осъществяване на контрола на производството и търговията на медикаментозни фуражи от БАБХ се следи за спазване на изискванията на Наредба № 20 от 2006 г. за условията за производство, съхранение, отпускане, транспортиране, деконтаминация, детоксикация и унищожаване на медикаментозни фуражи.

Към 31.12.2013 г. в страната има одобрени 11 обекта за производство и/или търговия на медикаментозни фуражи по чл. 55в, ал. 1 от Закона за фуражите.

През годината са извършени планираните 12 броя проверки на одобрени оператори, извършващи дейност “производство на медикаментозни фуражи” и не са установени несъответствия с изискванията на законодателството в областта на фуражите.

При извършен лабораторен анализ на медикаментозен фураж за кръстосано замърсяване е установено съдържание на антибиотик във фураж за нецелови животни. На оператора временно е отнето одобрението за производство на медикаментозни фуражи. То е възстановено, след като са получени обективни доказателства от страна на оператора за гарантиране производството на безопасни фуражи.

Одити на оператори от фуражния сектор

През 2013 г., от планираните 297 одита на оператори от фуражния сектор, са извършени 248, което е 83,5% изпълнение на плана и съгласно индикаторите за изпълнение заложената цел е постигната задоволително.

От извършените одити през 2013 г. на оператори във фуражния сектор може да се направи заключение, че същите са разработили, въвели и прилагат процедури, основани на принципите на HACCP, с което са изпълнени изискванията на чл. 6 и чл. 7 от Регламент (ЕО) № 1831/2005. При някои оператори е установено, че въведените процедури не са актуални към момента за което са дадени съответните препоръки. За всички установени несъответствия са дадени препоръки, по които операторите са предприели корективни действия. Същите са проверени за изпълнението им и са закрити.

Някои от одитираните оператори, освен че изпълняват изискванията на чл. 6 и чл. 7 от Регламент (ЕО) № 1831/2005, доброволно са въвели и са сертифицирани по ISO стандарти - ISO 9001:2008 – 11 оператора; ISO 22000:2005 – 8 оператора; ISO 9001:2008 и ISO 22000:2005 – 25 оператора, и ISO 14001:2004 – 2 оператора.

7.3.4.4. Проверка на ефективността на официалния контрол на фуражи

През 2013 г. във всичките 28 Областни дирекции по безопасност на храните са планирани и извършени 28 проверки на ефективността на провеждания официален контрол по фуражи по смисъла на чл. 8, параграф 3 от Регламент (ЕО) № 882/2004, по контролна система „Фуражи и хранене на животните”, контролна система „Трансмисивни спонгиформни енцефалопatii и странични животински продукти“ и контролна система „Ветеринарномедицински продукти и остатъци от ВМП”.

При извършените проверки е установен напредък при извършвания официален контрол на фуражи по отношение проследяването и мерките, предприемани в случай на несъответствия, но са установени и пропуски при спазването на някои от приложимите изисквания. На основание направените констатации при проверките се правят препоръки към ОДБХ, с цел подобряване на организацията за планирането и извършването на официалния на контрол фуражите, който да е ефективен и да е в съответствие със заложените цели.

През 2013 г. при извършените проверки на ефективността на официалния контрол на фуражите са установени 166 несъответствия, които изискват подобрене. Установените пропуски през годината са с 28% по-малко спрямо 2012 г., което дава основание да се направи заключение, че контролът на фуражите се подобрява.

При извършените проверки е установено, че официалният контрол по фуражи е ефективен в съответствие със заложените цели в осем ОДБХ; необходимо е да се подобри ефективността му в съответствие със заложените цели в петнадесет ОДБХ и не е ефективен и не съответства на заложените цели в пет ОДБХ.

С цел подобряване на ефективността на извършвания официален контрол по фуражи са дадени съответните предложения за корективни действия.

Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи

В отдел „Контрол на фуражите“ към БАБХ е ситуирана компетентната контактна точка по фуражи по Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи (RASFF) отговаряща за фуражите.

Към 31.12.2013 г. България е засегната в 10 разпространени нотификации чрез RASFF, от които 7 за високо съдържание на афлатоксини в царевица с произход югоизточна Европа – Сърбия, Украйна, Румъния, Унгария и България, 2 за установено наличие на салмонела в слънчогледов шрот и една нотификация, относно отровна суха храна за кучета от Испания, разпространена и на територията на Република България.

Едната от тези 7 нотификации се отнася до царевица с обявен произход от Румъния и България, но няма предоставени писмени доказателства, че в нотифицираната партия се съдържа царевица с произход България.

Във връзка с получените нотификации, отнасящи се и до България, са направени проучвания и е извършена оценка на риска от БАБХ. България е уведомила Европейската комисия и държавите – членки на ЕС за резултатите от направените проучвания и предприетите мерки по отношение управлението на риска относно съдържанието на афлатоксин В1 във фуражите.

Очаквани данни за текущата 2014 г.

През 2014 г. контролът на фуражите следва основни оперативни цели, които са свързани със стратегическите цели, определени в ЕМНКП на Р България за 2012-2014 г. - да се гарантира, че фуражите отговарят на изискванията за безопасност и проверка на съответствието с изискванията на законодателството за пускането на пазара и употребата на фуражите (етикетиране).

В сектора на контрола на фуражите се работи по:

- утвърждаване на постигнатите положителни резултати в сектора на контрола на фуражите чрез ангажираност на компетентните експерти на БАБХ на централно и регионално ниво;
- ангажираност на директорите на ОДБХ с контрола на фуражите, като част от извършвания контрол от БАБХ, с което да се постигне изпълнението на Рамковите планове за контрол на фуражите и вземането на проби за целите на официалния контрол от всички ОДБХ;
- изпълнение на Програмата за проверка на ефективността на официалния контрол на фуражите за 2014 г. Увеличаване броя на ОДБХ, при които да се констатира спазване на изискванията за контрола на фуражите;
- повишаване квалификацията на инспекторите, отговорни за официалния контрол на фуражите;

- продължаване на ефективната комуникация с неправителствения сектор и всички заинтересовани страни, имащи отношение към безопасността и качеството на фуражите;
- изготвяне на ЕМНКП на Република България за 2015-2017 г. в частта на контрола на фуражите по трите контролни системи.

7.3.5. Център за оценка на риска

Центърът за оценка на риска е създаден през 2011 г. и извършва независима научна оценка на риска по отношение на безопасността на храните чрез пряко възлагане от Европейския орган по безопасност на храните, БАБХ или други държавни органи и физически и юридически лица.

През 2013 г. в Центъра са изготвени и предадени 24 научни становища в следните области: здравеопазване на животните; пестициди; микотоксини; химични замърсители и др. До средата на 2014 г. са изготвени 5 научни становища.

През 2013 г. по искане на Центъра за оценка на риска са изготвени 16 научни становища от външни експерти от 10 научни институти по актуални теми в областта на безопасността на храните. Резюметата на становищата са публикувани на Платформата за обмен на информация на EFSA (Information Exchange Platform – IEP).

През годината са изготвени и изпратени 288 информации и анализи на проблемни патологични фактори, установени в света и специално на територията на Европейския съюз и България, имащи отношение към безопасността на храните и фуражите, отнесени към различните направления на тази дейност.

Като развитие и допълнение към научната дейност на Центъра, през 2013 г. експерти са направили 18 публикации в шест български и чуждестранни научни списания.

Издадени са три монографии относно шапа и класическата чума по свинете в България и остатъци от пестициди, установени в Европа за периода 2004 - 2013 г.

И през 2013 и 2014 г. продължава докладването в EFSA на констатираните зоонози в България.

През 2013 г. Центърът за оценка на риска е организирал VI-та национална научна конференция на Българския фокален център с международно участие, на която са изнесени 18 научни съобщения, засягащи различни теми, свързани с безопасността на храните.

През 2013 г. и 2014 г. Националният фокален център на EFSA продължава да развива своята дейност за популяризиране на EFSA на национално ниво, посредством различни дейности съгласно подписаното Споразумение за сътрудничество между EFSA и Центъра за оценка на риска.

7.3.6. Законодателни промени в областта на безопасността на храните

През 2013 г. продължи оптимизирането на нормативната база в областта на безопасността на храните и фуражите, здравеопазване на животните и хуманно отношение към тях:

Здравеопазване на животните

- Изготвена е Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 41 от 10.12.2008 г. за изискванията към обекти, в които се отглеждат, развъждат и/или предлагат домашни любимци с цел търговия, към пансиони и приюти за животни. Наредбата е публикувана в ДВ бр. 81 от 17.09.2013 г.;
- Изготвена е Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 52 от 28 април 2006 г. за здравните изисквания към овце и кози при придвижването или транспортирането им между Република България и държавите-членки на Европейския съюз, за определяне на здравния статус на обектите, от които произхождат, и допълнителните гаранции за

здравния статус на тези обекти (Обн. ДВ. бр.52 от 2006 г.); Наредбата е публикувана в ДВ бр.73 от 20.08.2013 г.;

- Изготвена е Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 17 от 3 февруари 2006 г. за мерките за профилактика, ограничаване и ликвидиране на болестта шап по двукопитните животни и за условията и реда за прилагането им (Обн. ДВ. бр. 29 от 2006 г.). Наредбата е публикувана в ДВ. бр. 5 от 17 Януари 2014 г.;
- Изготвена е Наредба № 10 от 20 декември 2013 г. за изискванията към данните, които съдържа документацията за издаване на сертификат за регистрация, опаковката, листовката за употреба и производството на инвитро диагностично ветеринарномедицинско средство, и редът за извършване на изпитването за чувствителност (Обн. ДВ. бр. 5 от 17 Януари 2014 г.);

Безопасност на храните

- Изготвена е Наредба за изменение и допълнение на Наредба за специфичните изисквания към млечните продукти (Обн. ДВ бр. 1 от 4 януари 2013 г.);
- Изготвена е Наредба № 4 от 15 юли 2014 г. за специфичните изисквания към производството на суровини и храни от животински произход в кланични пунктове, тяхното транспортиране и пускане на пазара (Обн. ДВ. бр. 60 от 22.07.2014 г.);
- Изготвена е Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 37 от 31 март 2006 г. за здравните изисквания към животните, от които се добиват суровини и храни за консумация от човека (Обн. ДВ. бр. 106 от 10.12.2013 г.);

Безопасност на фуражи

- Прието е допълнение на Закона за фуражите (Обн. ДВ. бр. 55 от 2006 г., посл. доп. ДВ. бр. 7 от 25 януари 2013 г.);
- Изготвена е Наредба № 1от 11 март 2014 г. за изискванията за производството и/или търговията с медикаментозни фуражи и/или с междинни продукти за производството им Обн. ДВ бр.26 от 21 март 2014 г.);
- Изготвен е проект на Наредба за условията и реда за изграждане на система за бързо предупреждение за храни и фуражи в Република България.

В областта на законодателните инициативи Република България подкрепя проекта на регламент на ЕК, целящ да се предостави възможност на държавите-членки за ограничаване или забрана на отглеждането на ГМО на част или на цялата им територия, като същевременно се запазва непроменен действащия в ЕС разрешителен режим, базиран на научната обоснованост.

8. Селекция и репродукция в животновъдството

8.1. Управление на националните генетични ресурси в животновъдството

Управлението на генетичните ресурси в животновъдството цели опазване на изчезващи и застрашени от изчезване местни автохтонни породи – национално богатство на страната, както и поддържане и развитие на комерсиалните породи, формиращи националните генетични ресурси.

Изпълнителната агенция по селекция и репродукция в животновъдството осъществява мониторинг на състоянието на националните генетични ресурси, като и координация на дейностите, свързани с управлението им.

ИАСРЖ участва в управление на националните генетични ресурси в животновъдството чрез организиране, ръководство и участие в дейността на Националния съвет по управление и съхранение на генетичните ресурси. През 2013 г. са проведени 31 заседания на Националния съвет по генетични ресурси в животновъдството по секции за отделните направления в

животновъдството, където са обсъждани проблемите на съответния бранш и са направени редица предложения за подобряване на развъдната дейност.

Съветът по генетични ресурси периодически обсъжда състоянието на генетичните породи и предприема адекватни мерки за недопускане на изчезването на национални породи животни. ИАСРЖ ежегодно извършва мониторинг на породите във връзка с поддържане и периодически актуализиране на Регистъра на развъдните стада от Националния генофонд.

През 2013 г. Агенцията е определила развъдния статус на стадата, рисковия статус на породите и тренда на изменение. През годината развъдните организации в страната контролират 22 автохтонни породи и 11 комерсиални отечествени породи, които са и обект на подпомагане в Програмата за развитие на селските райони за периода 2007 - 2013 г. по мярка 214 „Агроекологични плащания“ в направление „Опазване на застрашени от изчезване местни породи“.

За периода 2009 - 2013 г. няма породи с понижен статус на застрашеност и изчезнали породи. Като изчезваща порода може да бъде определена единствено породата „Плевенски кон“.

От 2013 г. ИАСРЖ поддържа информационна база данни за състоянието на генетичните ресурси по образец на базата EFABIS на Европейската регионална фокусна точка. Националната система е свързана с EFABIS, а последната - с информационната система DAD-IS на световната организация по прехраната FAO. Тази интеграция дава възможност за трансфер на данни от националната към европейската и световната информационни системи.

Във връзка с необходимостта за опазване на редките местни породи, с помощта на Българо - Швейцарския проект „Да свържем опазването на природата с устойчивото развитие на селските райони“, през 2013 г. е разработена и пусната в експлоатация информационна система за местните породи селскостопански животни, чиято основна цел е интеграция на информацията за местните породи в България. Посредством унифициране на информацията, събирана за отделните породи, системата осигурява ефективен електронен достъп до данните, необходими за управление на генетичните ресурси в животновъдството на всички участници в този процес и предоставя нови възможности за информационно обслужване на гражданското общество. Системата е в процес на актуализация на данните, като в края на 2013 г. са регистрирани 62 841 животни от 30 породи.

ИАСРЖ поддържа и Националния генетичен резерв на страната, с което се гарантира националният суверенитет по отношение на генетичните ресурси, запазване на видовото и породно разнообразие на селскостопанските животни, поддържане в чист вид на малобройни популации, съхраняване на местните породи животни с уникални генетични качества и висока приспособимост и адаптивност на отглеждане към естествените условия на околната среда.

Към 31.12.2013 г. в Националния генетичен резерв се съхраняват общо 360 471 дози дълбоко замразен семенен материал от 387 говежди, 24 биволски разплодника и от 29 коча. Дозите са от 27 породи говеда, 4 породи биволи и 9 породи овце. През 2013 г. Националният генетичен резерв е обогатен с дози от 7 нови говежди разплодника и от четири коча.

За гарантиране на по-висока биосигурност, от 2012 г. резервът е разделен в две криохранилища - София и Сливен.

В Националната Генбанка към края на 2013 г. се съхраняват общо 3 117 872 дози дълбоко замразена семенна течност от 287 разплодника от 21 породи говеда, 3 породи биволи и една порода овце.

Така, през 2013 г. в Националната Генбанка и Националния генетичен резерв се съхраняват общо 3 478 343 дози дълбоко замразена семенна течност, от които 230 063 броя са от три породи говеда, една порода биволи и осем породи овце от изчезващи и застрашени от изчезване местни и автохтонни породи.

ИАСРЖ управлява и поддържа двете Държавни станции за изкуствено осеменяване в София и Сливен, осигуряващи развъдната дейност, управлението и съхранението на генетичните ресурси в страната. В станциите се произвежда и съхранява дълготрайно разплоден материал от ценни високо продуктивни породи, от застрашени от изчезване и изчезващи местни автохтонни породи животни. През 2013 г. в тях са произведени общо 50 698 дози дълбоко замразена семенна течност, с 5 988 дози повече в сравнение с предходната година.

От действащите нерези са осеменени 955 свине-майки, със 176 повече от предходната година.

През 2013 г. продължава инициативата за предоставяне на развъдните организации на възможност за отглеждане на мъжки разплодни животни и производство и криоконсервация на сперма от тях по договор за съвместна дейност. През годината ИАСРЖ работи с Националната асоциация за развъждане на говеда от породата Монбелиард и Симентал.

Агенцията подпомага дейността на развъдните организации чрез предоставяне на възможност за: изследване на качествените показатели на контролираните признаци в нейните лаборатории; отглеждане на мъжки животни и производство и съхранение на семенен материал; доказване на произхода на разплодни животни в нейната лаборатория.

За целта, ИАСРЖ управлява и поддържа три лаборатории за анализ на качествените показатели на животинските продукти, покриващи нуждите на селекцията и за установяване на произход и определяне на кръвен тип на животните. През 2013 г. в лабораторията за определяне на физико-химичния състав на млякото (гр. Сливен) са анализирани общо 234 218 проби на пет развъдни организации в говедовъдството.

С използването на лабораториите за физико-химичния анализ на млечните проби се постига равнопоставеност, сравнимост на резултатите, прозрачност, самоконтрол между развъдните организации и обективен контрол върху дейността им от страна на ИАСРЖ.

Лабораторията за изпитване на кочове по собствена продуктивност (гр. Шумен), обслужваща селекцията в тънкорунното овцевъдство, дава възможност да се определи величината на някои селекционни признаци и качеството на вълната по отношение на физико-механичните свойства, рандемана и количеството чисто влакно. През 2013 г. в нея са изследвани 853 броя проби от вълна, с 56 проби по-малко спрямо предходната година.

През 2013 г. в Националната имунологична лаборатория за установяване на произход и определяне на кръвен тип на животните (гр. София) са изследвани общо 256 кръвни проби.

Дейностите по репродукция се осъществяват от лицензирани Центрове за съхранение на сперма. Реализацията на семенен материал на разплодници от националния генофонд се осъществява от 18 лицензирани центрове за съхранение на сперма, като 11 от тях поддържат подвижни линии. По този начин фермерите получават качествено съхранявана сперма в непосредствена близост до обслужваните от тях ферми. През 2013 г. са реализирани 76 337 дози сперма, което е с 2 650 дози по-малко в сравнение с предходната година.

За подпомагане на изкуственото осеменяване на селскостопанските животни в страната, през 2013 г. ИАСРЖ работи с 525 техник-осеменители.

През 2013 г. в школата за подготовка на техник осеменители към ИАСРЖ в гр. Сливен са проведени 7 курса за техник-осеменители на крави и са обучени 29 техник-осеменители.

Експертите на Агенцията изготвят съвместно с развъдните организации групови и индивидуални случни планове. Подпомагат селекционерите при избор на конкретни разплодници за да се постигнат целите, залегнали в развъдните им програми.

С цел предотвратяване изчезването на породите Дунавски и Плевенски кон, през ноември 2013 г. са сключени договори с Асоциация за възстановяване и развитие на породите Плевенски кон и Гидран и Асоциация на коневъдите в България. Целта на създадения екип е да

разработи усъвършенствана технология за криоконсервация на семенен материал от коне и за извършване на ембриотрансфер при породите Дунавски и Плевенски кон.

За популяризиране на националните генетични ресурси и ефекта от развъдната дейност, през 2013 г. ИАСРЖ организира и проведе три изложения, финансирани по схемите на държавни помощи, предоставяни чрез ДФ „Земеделие” - „Помощ за участие в изложения и панаири-Национално изложение по животновъдство - гр. Сливен, Регионално изложение по биволовство – с. Гецово, обл. Разград, Национален събор за опазване на местните български породи – гр. Калофер”.

На тези форуми са представени състоянието и насоките за развитие на племенното животновъдство в страната, демонстрирани са националните генетични ресурси и се ангажира обществеността със запазването на застрашените от изчезване местни породи животни.

През годината са проведени множество срещи и са предоставени консултантски услуги и професионални съвети на развъдни организации, неправителствени организации и фермери по въпроси, свързани с развъдната дейност, субсидиране на племенните животни, промени на законодателството в областта на развъдната дейност, храненето, отглеждането и развъждането на животните.

През 2013 г. ИАСРЖ продължава да представлява България в международни органи и организации, свързани с управлението и съхраняването на европейските и световни генетични ресурси в животновъдството и да участва в различни проекти.

8.2. Контрол и координация на развъдната дейност

През 2013 г. ИАСРЖ е извършила планови проверки на дейността на 42 развъдни организации. За констатираните нарушения и пропуски са издадени 121 предписания на 29 развъдни организации.

Качеството на разплодният материал, произвеждан, постъпващ и разпространяван на територията на страната, се контролира от ИАСРЖ чрез поддържане на национален регистър на мъжките разплодни животни и Регистър на развъдните стада от националния генофонд.

През 2013 г., след годишна актуализация на данните, в Регистъра на мъжките разплодни животни са включени: 5 137 говежди бика, 176 биволски бика, 8 203 коча, 970 пръча, 453 жребца и 598 нереза. В Регистъра на развъдните стада са включени 2 925 стада, разпределени, както следва: говедовъдство – 1 117, биволовство – 159, овцевъдство – 1 208, козевъдство – 172, свиневъдство – 76, коневъдство – 186, птици – 7. В регистрите са включени и 53 пчелина, както и 13 собственици на кучета.

През 2013 г. в регистъра на вносителите на семенен материал са регистрирани 4 вносители, с подадени 19 уведомления за внос на 66 948 дози от 163 говежди разплодника от 16 породи.

През годината ИАСРЖ е осъществила контрол на дейността на развъдните организации чрез провеждане на проверки по схемата на държавна помощ „Помощ за водене на родословна книга и за определяне на продуктивността и генетичните качества на животните”. Извършените проверки обхващат развъдната дейност с ферми и животни както следва: говедовъдство - 743 ферми (с 50 752 броя животни), биволовство - 138 ферми (с 4 849 броя биволи), овцевъдство - 793 ферми (с 154 486 броя овце), козевъдство - 75 ферми (с 8 694 броя кози), свиневъдство - 82 ферми (с 35 421 броя свине), птицевъдство - 6 ферми (с 649 676 броя птици), коневъдство - 261 ферми (с 3 279 броя коне) и 55 пчелни семейства.

Проверени са и две развъдни организации, получили държавна помощ по схемата „Помощ за водене на родословна книга и за определяне на продуктивността и генетичните качества на Българско овчарско куче и Каракачанско куче”.

Осъществен е контрол върху дейностите на развъдните организации по организирането и провеждането на изложения по схеми за държавна помощ на ДФ „Земеделие“.

През 2013 г. ИАСРЖ е осъществила и проверки за спазването на развъдната програма от бенефициентите, субсидирани по направление „Опазване на застрашени от изчезване местни породи“ на мярка 214 „Агроекологични плащания“ от ПРСР 2007 - 2013 г. Проверени са 847 бенефициенти, като въз основа на резултатите от проверките са извършени плащания към бенефициентите.

9. Селскостопанска наука, обучение и съветническа дейност

9.1. Научноизследователска дейност и научно обслужване в селското стопанство, осъществявани от Селскостопанска академия

През 2013 г. дейността на Селскостопанска академия е ориентирана към усъвършенстване на структурите и повишаване на административния капацитет в управлението на системата, за създаване на оптимални условия за експериментирание и ефективно решаване на проблемите на научните изследвания в областта на аграрния сектор.

В процес на разработване са 148 научноизследователски проекта по следните научни направления: растениевъдство – 42; почвознание, общо земеделие и мелиорации – 54; животновъдство – 31; хранителни технологии и аграрна икономика – 21.

9.1.1. Създадени и внедрени в производството научни продукти

В ежегодно издаваната от ИАСАС Официална сортова листа на страната, през 2013 г. са вписани 197 сорта на ССА. От тях, 172 са включени в списък А (в т. ч. сортове зърнени, маслодайни, влакнодайни и фуражни култури и тютюни), а 25 - в списък Б (в т. ч. сортове зеленчуци и лоза).

Общият брой на публикуваните, подадени заявки в Патентното ведомство през годината е 18.

Научните продукти, получили правна закрила съгласно нормативната база през 2013 г. са 19 на брой с готовност за сключване на лицензионни договори. Това включва 7 сорта зърнено-житни култури, 8 сорта декоративни, медицински и ароматни култури, 2 породи копринени пеперуди.

ССА притежава 85% от всички издадени и поддържани сертификати за сортове растения и породи животни в Патентното ведомство.

Системата на ССА разполага със значителни и разнообразни активи от интелектуална собственост, което дава възможност за реализиране на приходи.

9.1.2. Трансфер на знания и научни продукти

През 2013 г. са създадени 66 демонстративни полета и ферми, където са проведени открити дни и срещи на колективите на научните звена със земеделските производители, предоставящи възможност за запознаване с най-новите сортове растения, породи животни и иновации в технологичните аспекти на отглеждането им.

През годината звената на Селскостопанска академия са организирали 41 открити дни, Това е най-достъпната форма за по-бързо реализиране на постиженията на селскостопанската наука от непосредствените потребители – земеделските кооперации, дружествата, фермерите и фирмите във всички аспекти на научно-приложната дейност.

Научните работници от ССА участват активно в провежданите разнообразни форми за повишаване квалификацията на селскостопанските специалисти и фермери от земеделските кооперации по производството на базови семена и племенни породи животни, проектиране на частни ферми, разработване на технологии и др. В тази връзка са проведени 286 краткосрочни курса.

През 2013 г. от структурните звена на Академията са картотекирани 667 селскостопански производители, на които е оказвана постоянна методическа и консултантска помощ. Сключени са договори за разработване на проекти.

Броят на сключените договори през годината е 664. Те са за установяване на състоянието на отделни селскостопански култури; за решаване на технологични проблеми; препоръки за сортова структура; за породи селскостопански животни и технологии в животновъдството, за нови насоки в механизацията и поливната техника; различни оферти за бизнес оценки; за производство на базови и сертифицирани семена и племенни животни.

Съществена помощ на земеделските стопани и специалисти продължават да оказват лабораториите от системата на ССА. През 2013 г. в тях са извършени над 150 хил. броя почвени анализи, анализи на растителни проби и анализи на животински продукти и други, свързани с качеството на суровините и безопасността на храните. Въз основа на получените резултати са дадени конкретни препоръки при отглеждането на селскостопанските култури, диагностика и профилактика при животните, съхранение и преработка на селскостопанската продукция.

През годината са проведени 76 броя научно-практични конференции, семинари, симпозиуми, кръгли маси, на които са дискутирани проблемните въпроси на съвременното земеделие, икономиката и маркетинга, както и финансирането на селскостопанската наука.

9.1.3. Квалификационна структура на учените, обучение на докторанти и публикационна дейност

Общият брой на учените в ССА към края на 2013 г. е 596, които по академични длъжности и научни степени се разпределят, както следва: професори – 53, доценти – 256, главни асистенти – 184 и асистенти – 103, с образователна и научна степен „Доктор” – 410 учени и с научна степен „Доктор на науките” – 21.

Съотношението между хабилитирани и нехабилитирани учени в ССА се запазва в рамките на 1,08.

През 2013 г. 10 учени са хабилитирани, от които 6 са придобили академична длъжност „Професор” и 4 – „Доцент”. През годината 9 асистенти и главни асистенти са придобили образователна и научна степен „Доктор”, а 1 доцент – научна степен „Доктор на науките”.

В ССА двадесет научноизследователски института имат 59 акредитации за обучение в образователна и научна степен „Доктор” по 31 докторски програми. През 2013 г. е открита процедура за програмна акредитация по докторска програма „Технология на тютюна и тютюневите изделия” в Института по тютюна и тютюневите изделия, с. Марково.

През 2013 г. в структурните звена на ССА се обучават 113 докторанти в образователна и научна степен „Доктор”. През годината 13 докторанти са защитили успешно дисертационните си трудове и са получили дипломите си за придобита образователна и научна степен „Доктор”.

За учебната 2013/2014 г. ССА е обявила конкурс за прием на докторанти – общо 71 места по 25 докторски програми в 16 института. Успешно са класирани 14 кандидати.

9.1.4. Международно сътрудничество в областта на селскостопанската наука

През 2013 г. научноизследователските институти и опитните станции на ССА осъществяват международно сътрудничество с учени от повече от 40 страни в рамките на съвместни изследователски проекти, участие в международни семинари, конференции, консултативни срещи, специализации в чужбина, прием на чуждестранни учени по тематика от взаимен интерес и др. Изпълнявани са общо 173 проекта, от които 126 за научно-техническо сътрудничество на двустранна основа и 47 - други лицензионни, дистрибуторски и др. търговски договори.

Институтите изпълняват 47 проекта, финансирани и подпомагани от различни международни институции: ЕС; Организация по прехрана и земеделие; Международен център по

генетично инженерство и биотехнология; Бюро за интернешънъл, Италия; Международна агенция по атомна енергия; Международен център за подобряване на царевичата и пшеницата; Международен център за селскостопански изследвания за сухите райони и др. Утвърждава се тенденцията на нарастване броя на проектите на многостранна основа, финансирани по програми на международни организации и институции.

По различни европейски програми се изпълняват общо 32 проекта. Понастоящем институтите на Селскостопанска академия участват в 11 проекта по Седмата рамкова програма на ЕС. Участието е основно в три специфични направления на Програмата – СП „Сътрудничество“ в приоритет 2 „Храни, земеделие, рибарство и биотехнологии“, в приоритет 6 „Околна среда, вкл. промени в климата“ и приоритет 8 „Обществено-икономически и хуманитарни науки“.

Академията участва успешно и в други европейски програми: Програма eContentplus на ЕС за превръщане на дигиталните данни в Европа в по-достъпни, полезни и използвани; Програма на ЕС за транснационално сътрудничество за страните от Югоизточна Европа и Програма на ЕС за трансгранично сътрудничество между България и Румъния; към Генерална дирекция „Здравеопазване и потребители“ на ЕК чрез Изпълнителната агенция за здравето и потребителите, Люксембург; към Европейската служба за безопасност на храните.

В различни проекти (акции) на Европейската програма за координиране на изследванията в науката и технологиите (Програма COST) учени от Селскостопанската академия са национални координатори или участници в 11 COST – акции в областите: „Храни и Земеделие“, „Биомедицина и молекулярни бионауки“, „Индивиди, общества, култури и здраве“, „Науки за земята и околната среда“, и други.

ССА има валидни преки споразумения за сътрудничество със сходни научноизследователски организации от Виетнам, Китай, Румъния, Кралство Мароко, Молдова, Руската федерация, Монголия, Украйна, Франция и със Съвместния изследователски център на ЕК.

9.2. Съветническа дейност

Съществена част от държавната политика за предоставяне на консултантски услуги за осигуряване подходящо ниво на технически и икономически знания и умения в земеделския и горския сектор, с цел прилагане на ОСП и повишаване конкурентоспособността на българските производители в единния европейски пазар, се реализира чрез Националната служба за съвети в земеделието.

НССЗ предлага комплексен „пакет от консултантски услуги“, включващ консултации от създаването на фермата до нейното пълно обслужване в агрономически, животновъден и аграрикономически аспект.

Всички консултации, които НССЗ предоставя, са безплатни за земеделските производители. Службата извършва консултантска и съветническа дейност главно чрез експертите от териториалните си областни офиси.

През 2013 г. служителите на НССЗ са консултирали общо 19 494 лица, на които са предоставени общо 79 311 консултации (средно по 4 консултации на едно лице). Броят на консултациите, дадени от НССЗ, нараства с 6% спрямо предходната 2012 г. По-голяма част от лицата, получили консултации, са се възползвали от предлагания от НССЗ цялостен пакет от съветнически услуги.

За 2012 г. делът на консултациите, дадени в офиса, е 90%, а този на консултациите на място - 10%. Лицата, които консултира НССЗ, са основно три типа:

- земеделски производители, които вече са започнали своята земеделска дейност, като в тази група преобладават малките земеделски стопанства;

- лица, които искат да започнат земеделска дейност, но все още не са;
- други лица, живеещи в селските райони, включително и собственици на гори.

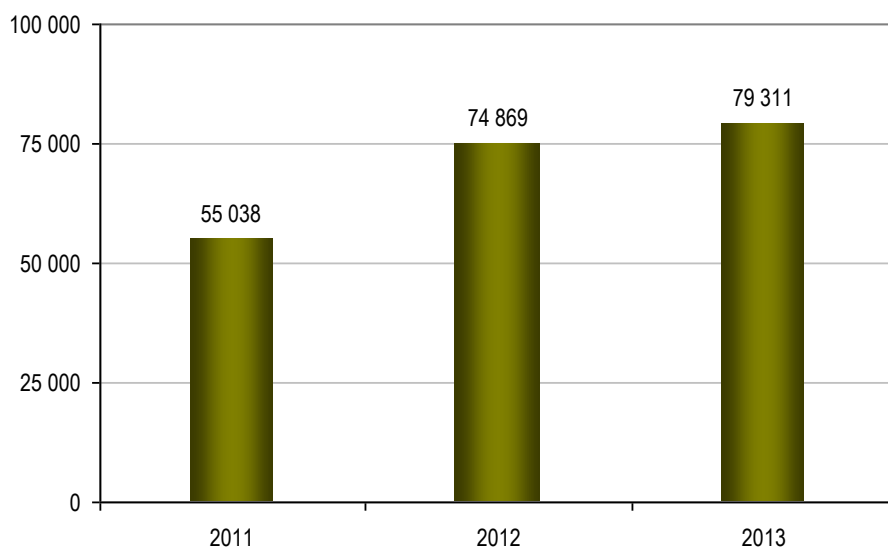
През 2013 г. експертите от НССЗ са направили 3 078 посещения на място в земеделските стопанства, при което са предоставили конкретни съвети и оценка на условията, в които се отглеждат селскостопанските култури и животни. Извършени са демонстрации и практически обучения. Това допринася за повишаване на количеството и качеството на произведената продукция, при спазване на европейските норми и стандарти. През последните няколко години се наблюдава промяна във вида на консултациите – все по-често земеделските производители се нуждаят от получаването на консултация за решаване на конкретни проблеми в стопанствата, както и от комплексни решения.

През 2013 г. консултациите, свързани с прилагането на ПРСР, остават водещи, макар техният дял да намалява до 41% (при 50% през 2012 г.). През годината са дадени 32 833 консултации по ПРСР, с близо 13% по-малко спрямо 2012 г., което се обяснява с изтичане на програмния период 2007 - 2013 г.

На второ място са специализираните консултации с 29%, като броят им се увеличава с 14% в сравнение с предходната година. Групата „Други“ заема 23% от общо предоставените от НССЗ консултации през 2013 г.

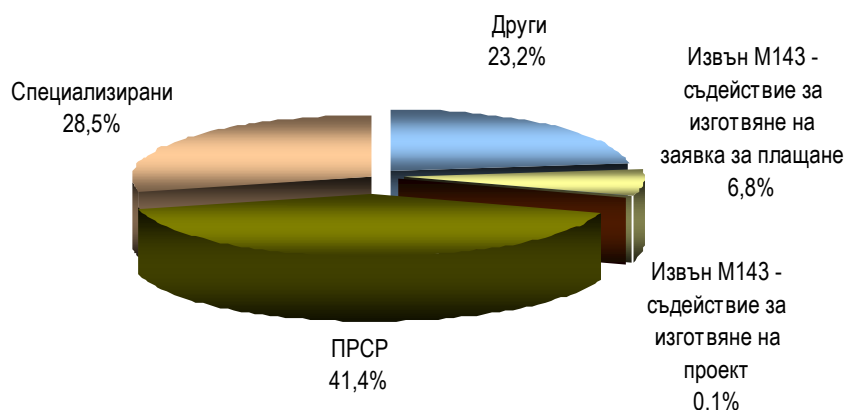
Сред различните мерки от ПРСР, през 2013 г. най-голям интерес и най-много консултации са предоставени отново по мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране“ – 20 395 броя (62% от консултациите по ПРСР), което е с 27% по-малко спрямо 2012 г. Консултациите са предоставяни както на земеделски производители, които желаят да кандидатстват по мярката, така и за изпълнение на бизнес - планове на одобрените вече по мярката полупазарни стопанства. Спадът в броя на консултациите по тази мярка може да се обясни с факта, че през 2013 г. не е отворян прием на проекти по мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране“ от ПРСР. На второ място са консултациите по мярка 112 „Създаване на стопанства на млади фермери“ – 4 928 консултации (15%), с 3% повече спрямо 2012 г. Част от тях са дадени на вече одобрени млади фермери за успешното изпълнение на проектите им. Следват консултациите, дадени по мярка 121 „Модернизиране на земеделските стопанства“ с 2 982 броя и мярка 214 „Агроекологични плащания“ с 2 250 броя (с 57% повече спрямо 2012 г.).

Фигура V.5.Общ брой на консултациите, предоставени от НССЗ, за периода 2011- 2013 г.

Източник: НССЗ

Фигура V.6. Предоставени консултации от НССЗ през 2013 г. по вид

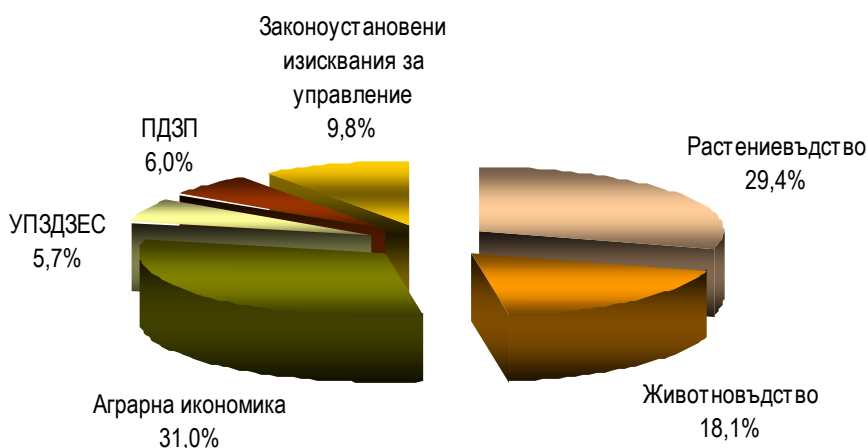

Източник: НССЗ

Специализираните консултации нарастват с 14% в сравнение с предходната 2012 г. до 22 623, като се отчита увеличение на броя на консултациите по аграрна икономика, растениевъдство и животновъдство.

В условията на постоянно променяща се и силно конкурентна среда, най-голям е делът на специализираните консултации в областта на аграрната икономика – 31% (7 006 броя). Основните теми, които представляват интерес за земеделските стопани са данъчно облагане, социалното осигуряване и намирането на пазари за продукцията.

Фигура V.7. Специализирани консултации, предоставени от НССЗ през 2013 г., по насоченост

Източник: НССЗ

Значителен е и делът на консултациите в областта на растениевъдството и животновъдството (включително биологичните им направления) - съответно 29 и 18%. Следват консултациите за Законоустановените изисквания за управление, изброени в приложение II на Регламент (ЕО) № 73/2009 на Съвета от 19 януари 2009 г. и свързани с т. нар. кръстосано съответствие. Консултациите за правилата за добри земеделски практики (ГДЗП) и условията за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние (УПЗДЗЕС) също са търсени от земеделските производители, поради нарастващото им значение за увеличаване конкурентоспособността на техните стопанства, спазването на законоустановените изисквания и достъпът до финансиране по първи стълб на общата селскостопанска политика.

Специализираните консултации, предоставени през 2013 г., са в следните основни направления:

- Растениевъдство
  - агротехнически и растително-защитни мероприятия за различни видове култури;
  - технология на отглеждане на различни видове култури;
  - създаване и възстановяване на трайни насаждения и лозя;
  - биологично земеделие - възможности, условия, изисквания, сертификация;
  - мерки за възстановяване и поддържане на пасища;
  - управление и използване на водните ресурси;
  - нова селскостопанска техника за отглеждане на земеделски култури.
- Животновъдство
  - ветеринарно-санитарни и хигиенни изисквания към животновъдните обекти;
  - хранене на различни видове животни и птици, според възраст и физиологично състояние;
  - биологично животновъдство.
- Агроикономика и управление на стопанството – бизнес и планиране
  - бизнес планиране;
  - осигуряване и данъчно облагане на земеделските производители;
  - пазарни анализи;
  - реализация на селскостопанска продукция;
  - изчисляване на себестойност;
  - възможности за финансиране на земеделските производители – субсидиране, кредитиране, лизинг и др.
- Правила за добра земеделска практика;
- Условия за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние;
- Други консултации
  - агрохимичен анализ на почви;
  - безопасни условия на труд;
  - квотна система за краве мляко;
  - организации на производители на плодове и зеленчуци;

- регистрации и/или категоризации на животновъдни обекти вкл. пчелини;
- регистрация в ИАПВ, ИАСАС и БАБХ, водене на дневници и издаване на документи;
- регистрация на земеделските производители по Наредба 3/1999 г.;
- сключване на договори за ползване на земеделски земи;
- схеми за финансиране и кредитиране на земеделските производители (извън ПРСР).

Обучения

В Центъра за професионално обучение към НССЗ се провежда обучение на лица над 16 години за придобиване, разширяване и усъвършенстване на професионалната квалификация с цел подобряване на пригодността за заетост, подпомагане на професионалната кариера и индивидуалното развитие. Обученията осигуряват възможност на земеделските стопани да определят ясно приоритетите си и да разпределят финансовите ресурси за осъществяването им.

През 2013 г. в ЦПО към НССЗ са обучени общо 557 курсисти, като 539 от тях са обучени по мярка 111 „Професионално обучение, информационни дейности и разпространение на научни знания“ от ПРСР. Общият брой на обучените лица за периода 2011 - 2013 г. е 1 780.

Подобряване на връзката „научни изследвания – съвети в земеделието – земеделски бизнес“

През 2013 г. са проведени 106 броя (със 17% повече от 2012 г.) съвместни информационни срещи–семинари на НССЗ с научни институти, научно-приложни организации и други институции, организации и експерти, с цел подпомагане трансфера на научни знания и технологии в практиката. Лектори на тези мероприятия, освен експертите от териториалните офиси на НССЗ, са утвърдени учени в областта на селското стопанство от научните институти на ССА, от висшите учебни заведения, подготвящи кадри в областта на земеделието (Тракийския университет - гр. Стара Загора, Аграрния университет - гр. Пловдив, Лесотехническият университет – гр. София и др.), от областните дирекции на БАБХ и др. Над половината от тези мероприятия са изпълнени съвместно с научните институти и опитните станции от системата на ССА.

Информационно осигуряване

Важна част на съветническата дейност е свързана с информационното осигуряване, в т.ч. изготвянето на информационни материали, участия в медийни изяви, организирането и участието в информационни мероприятия и изнасянето на презентации по специализирани теми в областта на земеделието.

През 2013 г. експертите на НССЗ са организирали и/или участвали в 381 информационни мероприятия, в т. ч. 178 информационни срещи, 156 семинара, 24 консултантски дни, 7 демонстрации и 16 други. НССЗ е взела активно участие в информационната кампания на МЗХ по ПРСР и е подпомагала организирането на различни регионални празници, вкл. традиционния празник „Златна праскова 2013“ в село Гавраилово.

През годината са разработени общо 228 информационни материали (земеделски календари, брошури, образователни листовки, диплянки и др.), като най-голям дял заемат образователните листовки и „Календара на растениевъда и на животновъда“.

Агрохимични анализи

През 2013 г. е възстановена дейността на Аналитичната лаборатория. Лабораторията подпомага съветническата дейност на НССЗ и земеделските производители за прилагане на ОСП и мерките по ПРСР. Направленията на лабораторната дейност са свързани с изискванията за подобряване на дейността и повишаване конкурентоспособността на стопанствата.

С възстановяването на лабораторните услуги, НССЗ подпомага бенефициентите на службата по мярка 143 от ПРСР - в рамките на допълнителните съветнически услуги за земеделските производители, които са получили финансова помощ по мярка 141 "Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране". Тя е в помощ и на земеделските производители при реализиране на техните бизнес планове по мярка 112 "Създаване на стопанства на млади фермери" и на агроекологичните им планове по мярка 214. В лабораторията се извършват агрохимични анализи на почвени проби за киселинност на почвата (рН), усвоими фосфор и калий, минерален азот (амонячен и нитратен), общ азот в почви, определяне на активен калций и определяне на хумус.

През 2013 г. са анализирани 1 550 броя почвени проби за следните определения:

- Агрохимични анализи – 7 750 определения;
- Съдържание на хумус – 360 определения;
- Общ азот – 116 определения;
- Активен калций – 55 определения.

Въз основа на направените анализи са изготвени 389 препоръки за торене.

Дейност на НССЗ по мярка 143 от ПРСР 2007 - 2013

НССЗ е единствен бенефициент по мярка 143 "Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния" от Програмата за развитие на селските райони 2007 - 2013 г. От стартирането на мярката през 2008 г. до края на 2013 г. експертите от НССЗ са предоставили безплатно на земеделските производители 16 799 броя комплекти съветнически услуги, както следва:

- По мярка 112 „Създаване стопанства на млади фермери” – 4 406 броя;
- По мярка 214 „Агроекологични плащания” – 2 841 броя;
- По мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране” – 9 341 броя;
- По мярка 121 „Модернизиране на земеделските стопанства” – 206 броя;
- По мярка 311 „Разнообразяване към неземеделски дейности” – 5 броя.

Във връзка с одобрените през м. декември 2011 г. от ЕК предложения за промени в мярка 143 от ПРСР, предоставяните от НССЗ консултантски услуги по мярка 143 включват и допълнителни консултантски услуги за земеделските производители, които са получили финансова помощ по мярка 141.

От всички разгледани от ДФЗ-РА комплекти съветнически услуги през 2013 г., предоставени от НССЗ в периода 2008 - 2013 г., са одобрени 4 497 проекта на стойност 2 082 924 лева, в т. ч.:

- По мярка 214 – 170 броя;
- По мярка 141 – 2 890 броя;
- Доклади за предоставени допълнителни съветнически услуги - 1 361 броя;
- По мярка 121 - 76 броя.

Отхвърлени са 278 проекта по мярка 141.

10. Професионално образование

Към настоящия момент училищната мрежа към Министерството на земеделието и храните обхваща 76 институции на отрасловото професионално образование и обучение. Те изпълняват функции по предоставяне на публични (образователни и обучителни) услуги.

Във връзка с реализиране на Програмата за изпълнение на Стратегията за децентрализация 2010 - 2013 г., през последните няколко години до 2013 г. на общинско финансиране са преминали 16 професионални училища от аграрния сектор.

В резултат от демографския срив и намаляване броя на учениците, както и от наблюдавания занижен интерес по някои специалности, най-вече по дървообработване, три професионални гимназии са samozакрити.

Гимназиите са основани през различни периоди от време, по силата на разнородни нормативни актове и с актове на различни административни органи. Най-старите училища по годината на своето основаване са Селскостопанска гимназия – гр. Садово, Професионална гимназия по селско стопанство „Ангел Кънчев” – гр. Русе и Професионална гимназия по дървообработване и вътрешна архитектура „Йосиф Вондрак” – гр. Русе. Те са създадени през 1883 г.

Професионалните гимназии и училища по селско стопанство и горско стопанство, хранителни технологии и ветеринарна медицина са второстепенни разпоредители с бюджетни кредити към министъра на земеделието и храните.

Към настоящия момент учениците в училищата, финансирани от МЗХ, се обучават по 12 професионални направления, от които преобладаващи са: растениевъдство и животновъдство, горско стопанство, ветеринарна медицина, хранителни технологии.

За учебната 2013/2014 година се обучават 21 883 ученици, с 0,1% повече спрямо предходната учебна година, в т.ч.:

- по специалности и професии от направление „Селско и горско стопанство” - 7 772 ученици, като преобладаващи и желани специалности и професии са „Агроеколог”; „Фермер”, включително с IV ПКС след завършено средно образование; „Растителна защита”; „Технолог в лозаро-винарството” и „Техник-лесовъд”; „Техник-озеленител”.
- по специалности и професии от направление „Ветеринарна медицина” - 855 ученици; преобладаваща и желана професия „Ветеринарен техник”.
- по специалности и професии от направление „Производство и преработка” - 2 936 ученици; „Техник-технолог по качеството на храни и напитки”.
- по специалности и професии от направление „Стопанско управление и администрация” - 1 709 ученици; „Икономист” в Земеделското стопанство и „Икономист” в Горското стопанство”.
- по специалности и професии от направление „Приложни изкуства и занаяти”; „Дизайнер” и „Художествена дърворезба” - 409 ученици;
- по специалности и професии от направление „Услуги на личността” – 1 687 ученици; „Организатор на туристическа агентска дейност” – „Селски туризъм”.

Във вечерна, самостоятелна и задочна форма се обучават 6 349 ученици. Със специални образователни потребности за първа квалификационна степен се обучават 91 ученици.

По райони за планиране, училищата са разпределени по следния начин:

- Северозападен – 20 училища (области Видин, Монтана, Враца, Плевен и Ловеч);
- Северен централен – 10 училища (области Велико Търново, Русе, Разград, Силистра);
- Североизточен – 11 училища (области Варна, Добрич, Шумен и Търговище);
- Югоизточен – 9 училища (области Бургас, Сливен, Ямбол и Стара Загора);

- Югозападен – 8 училища (области София(столица), София, Благоевград;
- Южен централен – 18 училища (Пловдив, Хасково, Пазарджик, Смолян и Кърджали).

11. Борба с градушките

Географското положение и орографията на страната предопределят България като една от страните в Европа с високи честота и мощност на градовите процеси.

Системата за противоградова защита в България е създадена през 1968 г. към Министерството на земеделието и за 45 години доказва големия социален и икономически ефект за страната от тази дейност. Поетапно са изградени полигони за борба с градушките в силно градобитни райони в областите Видин, Монтана, Враца, Плевен, Пазарджик, Пловдив, Стара Загора и Сливен. Защищаваната от Изпълнителна агенция „Борба с градушките“ територия е 17 202 261 декара.

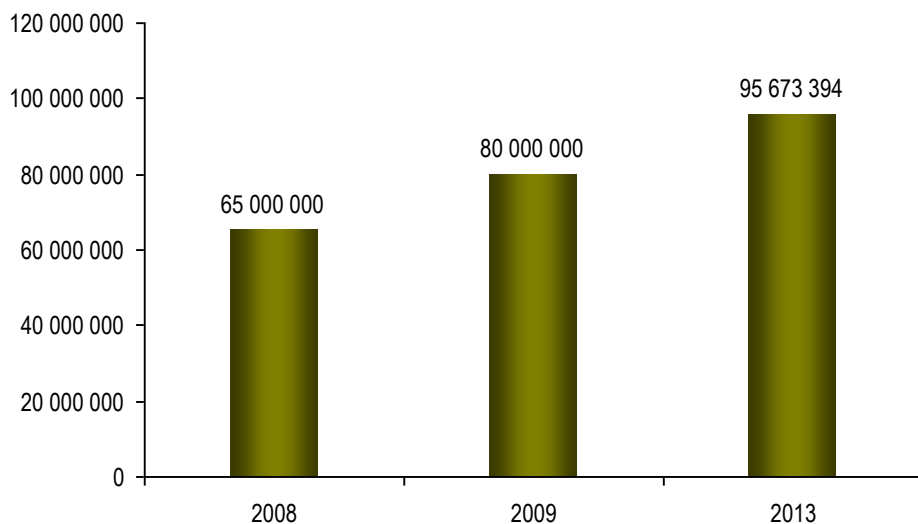
През последните повече от 20 години в световен мащаб се увеличава честотата и силата на опасни явления като градушки, смерчове, наводнения, мълнии и др. неблагоприятни атмосферни явления. Степента на градова активност в България също нараства, независимо от флуктуациите през годините.

През 2013 г. активният сезон за работа на противоградовата защита на територията на страната е открит на 9 май и е закрит на 23 септември.

През годината са проведени 160 въздействия върху 727 облака, чиято сумарна площ е 35 263 434 дка. Надвишаването на защитаваната територия два пъти е индикатор за многократно преминаване на градоопасните процеси над едни и същи територии. От 58 дни, в които се развива мощна купесто-дъждовна облачност, в 45 са проведени въздействия.

През активен сезон 2013 г. от 45 дни с въздействия, в 42% (19 дни) от тях градовите процеси се развиват под влиянието на преминаващи над страната студени атмосферни фронтове и формирани конвергентни линии. В повечето случаи фронтовете са част от фронтални системи, свързани с центрове над Северна Европа. В 4 дни процесите са свързани с преминаващи средиземноморски циклони. В останалите 22 дни градоопасните процеси се развиват в неустойчиво стратифицирана атмосфера, вследствие на разположена над страната област на ниско атмосферно налягане или размито барично поле при земята.

Фигура V.8. Стойност на спасена от градушки продукция при висока степен на градова активност през 2008, 2009 и 2013 г., лева

През целия сезон на активни въздействия град с поражение върху селскостопански култури има само от 19 клетки (3% от всички обработени клетки). Пораженията са на 8 дати - 30 май, 4, 10, 11, 23, 25 юни, 9 и 30 юли. Основните причини за пораженията на тези дати са:

- Навлизане в защитаваната територия на облачните клетки с високи градоопасни параметри и формирани градови зърна, поради което е невъзможно осъществяване успешно въздействие;
- Ураганни ветрове със скорост, достигаща до 40 м/сек, водещи до намаляване концентрацията на реагента в зоната на засев;
- Намалена концентрация на изкуствените конкурентоспособни ледообразуващи ядра при бързо развиващи се клетки, поради недостатъчно израстване на ледообразуващите ядра на реагента до конкурентни размери.

Като цяло, сезон 2013 се класифицира с висока степен на градова активност.

В резултат на проведените от ИАБГ активни въздействия, през 2013 г. е спасена от градушки продукция на стойност 95 673 394 лева.

При обработваема площ от 12 млн. дка, над която са преминали градовите процеси, поражения от градушки на селскостопанската продукция има само на 29 602 дка.

Активният сезон за работа на противоградовата защита през 2014 г. е открит на 30 април. Към 30 юни 2014 г. са проведени 173 въздействия върху 1 068 облака със сумарна площ от 71 415 336 дка, която е над четири пъти по-голяма в сравнение със защитаваната територия. Поразените площи за периода са 8 218 дка.

12. Международни отношения

Министерството на земеделието и храните поддържа двустранни и многостранни международни контакти с цел обмен на информация за проблемите в аграрния сектор, мерки за тяхното разрешаване, предизвикателствата пред отрасъла, възможните партньорства и получаване на подкрепа, обмен на опит и добри практики с други държави и международни организации и др. с цел преодоляване на трудностите, посочване на заплахите и възможностите за развитие и постигането на устойчив и конкурентен отрасъл, което от своя страна е насочено към подобряване на условията за фермерите и постигане на по-високи доходи на земеделските производители в България.

Отношенията с чуждестранните партньори допринасят за повишаване на конкурентоспособността на всички участници в сектора. В контактите си МЗХ търси подкрепа, обмен на опит и добри практики и др. с цел достигане на устойчив сектор и подобряване на условията за работа и доходите на фермерите. Сред най-обсъжданите теми за сътрудничество са подобряване на състоянието на различните подотрасли, произвеждането и износът на продукция с добавена стойност, създаването на съвместни предприятия, обмен на специалисти и експерти, привличане на чуждестранни инвестиции, разширяване на пазарите, реализация на продукцията и увеличаване на българския износ на традиционни за страната ни продукти, развитие на биоземеделието, възраждане на поливното земеделие, въвеждане на иновации и съвременни технологии, адаптиране към изменението на климата, устойчиво управление на горите, зелени технологии, производство на биомаса, бубарство, обмен на научно-техническа информация и генетични ресурси, селекция и репродукция в животновъдството и др. Сред приоритетите е и поддържане и задълбочаване на регионалното сътрудничество, както и партньорството с държави-членки на ЕС по отношение на поддържането на общи позиции по важни за земеделските производители въпроси.

Участие на МЗХ в селскостопански изложения с национални щандове, семинари, кръгли маси, конференции и други мероприятия

Организирането на национални щандове на различни специализирани международни изложения от страна на МЗХ цели представянето на българските селскостопански продукти, както дава възможност за участие на фирми и земеделски производители за популяризиране на тяхната продукция и разширяване на пазарите за нея.

МЗХ ежегодно организира български национален щанд на едни от най-мощните и значими международни изложения в областта на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост, на които се представя традиционното качество на българските продукти и перспективите на земеделието ни.

През 2013 г. са организирани такива щандове на "Международна зелена седмица 2013" в Берлин, Германия (януари 2013 г.); „Международен салон по земеделие“, Париж, Франция (февруари 2013 г.); „Ануга“, Кьолн, Германия (октомври 2013 г.); „Агритехника“, Хановер, Германия (ноември 2013 г.) и др.

МЗХ участва с национални щандове и на следните изложения: Международно изложение „Зоотекния“, Солун, Гърция (февруари 2013 г.); Международно изложение за храни и напитки „УТАГЕ 2013“, гр. Осака, Япония (26 април – 6 май 2013 г.); Международно селскостопанско изложение „АГРА“, Горна Радгона, Словения (август 2013 г.); Селскостопанско изложение, Флоренция, Италия (септември 2013 г.); 15-то Руско агропромишлено изложение „Златна есен-2013“ (октомври 2013 г.).

Стартирана е подготовката на участието на Република България в Световното изложение „Експо Милано 2015“, 1 май - 31 октомври 2015 г., Милано, Италианската република.

МЗХ координира чуждестранното участие на Втория национален събор на овцевъдите в България, проведен във Велико Търново, в периода 24 – 26 май 2013 г.

Министерството взе участие във Втория Международен конгрес „Дунавска соя“, ноември 2013 г., Аугсбург, Германия, целта на който бе да се увеличи производството на соя в ЕС за противодействие на прекомерната зависимост от внос на соя за производство на храни и фуражи.

Участие на МЗХ в Междуправителствени комисии за сътрудничество и Междуправителствени работни заседания

Участието на МЗХ в тези мероприятия цели да се представят предимствата на българското селско стопанство и договаря подкрепа от страна на партньорите ни за развитието на отрасъла и подобряването на условията за земеделските производители.

Министерството на земеделието и храните традиционно участва в работата на различни Междуправителствени комисии за сътрудничество. МЗХ е съпредседател на ниво заместник-министър на Комисиите с Виетнам и Индонезия, съгласно РМС.

През 2013 г. са проведени следните Междуправителствени комисии, в чиято работа са взели участие представители на МЗХ: Смесена комисия за търговско-икономическо сътрудничество, януари 2013 г.; Българо-мароканска смесена комисия за икономическо сътрудничество, януари 2013 г.

МЗХ взе участие в работното заседание на правителствата на Република България и Македония, 28 юли 2013 г., Кюстендил.

Двустранни споразумения в областта на селското стопанство

Сключването на двустранни документи за сътрудничество в областта конкретизира сътрудничеството във всички сфери на селското стопанство, включително и научно-техническото сътрудничество, и дава насоки за бъдещото му развитие, като основен приоритет е създаване на

по-добри условия за българските земеделски производители и обмен на опит по взаимноизгодни теми.

През 2013 г. МЗХ е обсъждало сключването на следните двустранни документи в областта на селското стопанство: проект на Съвместна декларация за сътрудничество в областта на земеделието между Министерство на земеделието и храните на Република България и Министерство на селското стопанство на Азербайджанската република; проект на Меморандум за разбирателство между Министерството на земеделието и храните на Република България и Министерството на земеделието и развитието на селските райони на Социалистическа република Виетнам; проект на Меморандум между Министерството на земеделието и храните на Република България и Министерството на земеделието на Грузия за разбирателство в областта на земеделието; проект на Споразумение между Селскостопанската академия и Организацията за селскостопански изследвания „Волкани център“, Израел; редица протоколи и процедури за внос на българска селскостопанска продукция в Китай; проект на Меморандум за разбирателство между Република България и Кралство Саудитска Арабия в земеделието, животновъдство и рибарството; проект на рамково Споразумение за сътрудничество между ССА и NARO, Япония.

Участие на МЗХ в работата на Международни организации, инициативи, финансови институции и др.

Участието в работата на международни организации в областта на земеделието и храните спомага за обмен на информация за аграрния сектор. По този начин се идентифицират съвременните насоки на развитие на сектора и се работи в партньорство за постигане на ръст в отрасъла, като се обръща специално внимание на малките ферми. Основен акцент се поставя на регионалното сътрудничество, предвид близките характеристики на съседните държави, поддържането на добросъседски диалог и взаимопомощ, развитие на региона и подобряване на външно търговските взаимоотношения. Активно е партньорството с Организацията за Черноморско икономическо сътрудничество (ЧИС), Организацията по прехрана и земеделие на Организацията на обединените нации (ФАО) и др.

Сътрудничеството на България с ФАО е традиционно активно и МЗХ редовно участва в сесиите на Конференцията на ФАО на ниво министър или заместник-министър, както и в провежданите периодични срещи на високо ниво. Редовно е и участието в заседанията на Регионалната конференция на ФАО за Европа.

През юни 2013 г. МЗХ участва в 38-та сесия на Конференцията в Рим с делегация, ръководена от министъра на земеделието и храните. В рамките на сесията е проведена среща на министър Греков с генералния директор на ФАО д-р Жозе Грациано да Силва с който са обсъдени възможностите за засилване присъствието на страната ни в инициативите на ФАО.

България, и в частност МЗХ, домакинства Регионалната среща на ФАО по управление на земята в областта на рибарството и горите, проведена в София, в периода 29 – 31 октомври 2013 г.

МЗХ участва в регулярните срещи на Работната група по земеделие и агроиндустрия към Черноморското икономическо сътрудничество. Предвид ротационно председателство на Република България на ЧИС (януари – юни 2014 г.), през 2013 г. МЗХ активно подготвяше провеждането на РГ по земеделие и агроиндустрия в рамките на председателството.

В рамките на инициатива „Помощ за развитие“, в периода септември-октомври 2013 г. МЗХ бе домакин и координираше посещенията на грузински експерти с цел обучението им по въпроси на сближаването и асоциирането с ЕС.

През 2013 г. МЗХ взе решение в България да бъде учреден Център за сътрудничество в областта на земеделието във формат Китай и държавите от Централна и Източна Европа (Китай + 16), предвид факта, че нашата страна притежава възможности, потенциал и сили да стане

домакин на този Център. По-късно през годината това желание е потвърдено и от държавния глава на България по време на негово посещение в Китай.

Сътрудничество със Световна банка

През 2013 г. в МЗХ са осъществени редица визити на екипи на Световната банка на различни нива, с цел определяне приоритетите в сътрудничеството между МЗХ и Световна банка и начините за оказване на помощ от страна на Банката.

В изпълнение на Меморандума за разбирателство между правителството на Република България и Световната Банка и неговото изменение, свързано с добавяне на Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони, Министерството на земеделието и храните подготви проект на Споразумение за предоставяне на консултантски услуги за укрепване на конкурентоспособността на селското стопанство и изготвяне на стратегия за устойчиво управление в хидромелиоративния сектор включително и опазване от вредното въздействие на водите. Финансирането на проекта е по Програмата за развитие на селските райони – техническа помощ. Споразумението между МЗХ и Световната банка е подписано през м. март 2014 г. и ратифицирано от Народното събрание през м. юли 2014 г.

Участие в Съветите на ЕС по земеделие и рибарство

В рамките на Съветите на ЕС по земеделие и рибарство, на най-високо ниво се представя позицията на България по различни въпроси, като се настоява интересите на страната в областта на земеделието и рибарството да бъдат защитени. През 2013 г. течеше процес на финализиране на реформата на Общата селскостопанска политика и реформата на Общата политика в областта на рибарството, поради което МЗХ прояви в още по-голяма степен упоритост и настойчивост с цел постигнатите договорености да бъдат съобразени с особеностите на българското земеделие и нуждите на българските земеделски производители.

VI. ГОРСКО СТОПАНСТВО

1. Характеристика на горските територии

Общата площ на горските територии в Република България към 31.12.2013 г. възлиза на 4 180 121 ха, от които 3 087 347 ха - държавни горски територии, 520 887 ха - общински горски територии, 424 959 ха - горски територии, собственост на частни физически лица, 39 279 ха - горски територии, собственост на частни юридически лица и 22 300 ха - горски територии, собственост на религиозни общности и 85 349 ха - земеделски територии, придобили характер на гора по смисъла на чл. 2, ал. 1 от Закона за горите.

В сравнение с 2012 г. общата площ на горските територии се увеличава с 16 706 ха, което се дължи на извършената през 2012 - 2013 г. инвентаризация на територията на 22 горски и ловни стопанства площи от неустроени до момента гори, както и на залесени и самозалесили се земеделски територии, придобили характера на гора.

Залесената площ нараства от 3 795 338 ха през 2012 г. на 3 811 126 ха през 2013 г., в резултат на неустроените до този момент гори, възникнали като самозалесили се голи горски площи или изоставени земи извън горските територии, установените между последните две инвентаризации на отделните горски и ловни стопанства, както и на преоценката на нелесопригодни горски площи при инвентаризацията на горските територии, които имат характера на насаждения (както и включените горски територии, които до този момент са били отчитани като земеделски земи, временно стопанисвани от общините, и след изтичането на срока по реда на чл. 19, ал. 2 от Закона за стопанисване и ползване на земеделските земи стават общинска собственост).

Незалесената площ се увеличава с 918 ха до 368 955 ха, като незалесените площи, подлежащи на залесяване (пожарища, голини - по прецизно отделени от насажденията с малък

склоп и неравномерен строеж, сечища) нарастват с 1 063 ха, а недървопроизводителните горски площи намаляват със 145 ха.

Залесената площ на иглолистните гори намалява с 3 207 ха. Това се дължи на продължаващото заглушаване на част от смесените иглолистно-широколистни насаждения, получени след създаването на иглолистни култури, установено с инвентаризацията на горските и ловните стопанства през последните години. Широколистните високостъблени гори се увеличават с 6 478 ха, вследствие на инвентаризацията на горските пасища и неустроените до този момент гори, превръщането на издънкови насаждения във високостъблени, преоценка на иглолистни култури и насаждения с ниска производителност. Издънковите гори за превръщане са със 17 010 ха повече спрямо предходната година, поради приобщаване към горските територии на насаждения, отнасяни до този момент към категорията на т.н. „неустроени гори“, преоценката на смесените иглолистни култури с издънкови широколистни дървесни видове и издънковите насаждения с ниска производителност. Площта на нискостъблените гори намалява с 3 675 ха.

През 2013 г. е извършена инвентаризация на горските територии върху 529 000 ха. Изработени и приети на експертни съвети на Изпълнителна агенция по горите са горскостопанските планове на 7 ДЛС и 14 ДГС, както и горскостопанските планове за горите – собственост на 25 общини.

През 2014 г. се очаква инвентаризиране на 14 ДГС и 1 ДЛС с обща площ от 350 000 ха.

Площта на държавните горски територии към 31.12.2013 г. е 3 087 347 ха, от които 2 905 586 ха се управляват от държавни предприятия по чл. 163 от Закона за горите, респективно от техните териториални поделения - държавните горски стопанства и държавните ловни стопанства, 170 514 ха - от Министерството на околната среда и водите (в т.ч. Национален парк „Рила“, Национален парк „Пирин“, Национален парк „Централен Балкан“ и резервати, както и 431 ха горски територии по поречието на р. Марица - стопанисвани от „Напоителни системи“ по картата на възстановената собственост, ДГС „Пазарджик“), 11 247 ха - от учебно-опитни горски стопанства.

В сравнение с 2012 г. общата площ на държавните горски територии намалява с 1 960 ха, а тази на горските територии, управлявани от държавните горски предприятия – с 2 989 ха, което е свързано основно с резултатите от извършените през 2012 - 2013 г. инвентаризация и горскостопанско планиране в горските територии на 15 ДГС и 6 ДЛС.

Осъществено годишно ползване от всички горски територии е в размер на 8 055 004 куб. м стояща дървесна маса, което представлява 93,7% от предвидените по горскостопански план (лесоустройствен проект) 8 594 202 куб. м стояща маса. От общото годишно ползване, 4 811 704 куб. м стояща маса са от възобновителни сечи (91,4% от предвиденото по горскостопански план), а 3 782 498 куб. м от отгледни сечи (96,7% от предвиденото по горскостопански план).

По основни групи сортименти изпълнението на предвижданията са: за едрата строителна дървесина - 1 425 444 куб. м, при предвидени 1 409 382 куб. м или 101,1%; за средната строителна дървесина - 1 104 818 куб. м, при предвидени 1 157 883 куб. м или около 70%; за дребната строителна дървесина - 184 532 куб. м, при предвидени 606 414 куб. м или 30,4%, и за дървата за огрев - 4 059 096 куб. м, при предвидени 3 158 728 куб. м или 128,5%. Общият добив на строителна дървесина е 2 714 794 куб. м, при предвидени 3 594 679 или 75,5%.

2. Промени в горските територии

В рамките на 2013 г. в горските територии на страната са настъпили следните промени:

- В резултат на 16 приключени преписки със заповед на министъра на земеделието и храните и 2 решения на Министерския съвет по реда на чл. 14 от Закона за горите (отм.) е променено предназначението на поземлени имоти в горски територии с обща площ 2 877,686 дка, с цена за промяната 9 564 453,78 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване в размер на 2 367 272,10 лева.

- В резултат на приключени преписки с решения на комисиите в регионалните дирекции по горите за промяна на предназначението на поземлени имоти в горски територии, по реда на чл. 73 от Закона за горите е променено предназначението на поземлени имоти в горски територии с площ 177,644 дка, с цена за промяната 301 270,25 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване в размер на 73 043,96 лева.
- На основание чл. 73, ал. 5 от Закона за горите безвъзмездно е променено предназначението на 1 584,749 дка горски територии, за изграждането на национални обекти и общински обекти от първостепенно значение.
- В резултат на 3 приключени преписки е учредено право на ползване и сервитути по реда на чл. 16 от Закона за горите (отм.), както и обезщетения за сервитутите около въздушни и подземни електропроводи, възникнали по реда на чл. 166 от Закона за горите (отм.) върху горски територии с площ от 8,439 дка с обща цена 8 506,00 лева и 170,12 лева режимни разноски. Определени са средства за компенсационно залесяване в размер на 5 976,00 лева.
- На основание чл. 56 от Закона за горите върху горски територии е учредено право на строеж, с площ от 15,866 дка с обща цена 148 113,45 лева и 2 962,26 лева режимни разноски в резултат на приключени общо 9 преписки. Начислената стойност на дървесината на корен в сегашна възраст за оценяваните насаждения е в размер на 542,03 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване в размер на 13 523,35 лева.
- В резултат на общо 34 приключени преписки е учреден сервитут по реда на чл. 63 от Закона за горите върху горски територии с площ от 180,346 дка, с обща цена 219 473,90 лева и 4 389,48 лева режимни разноски. Начислената стойност на дървесината на корен в сегашна възраст за оценяваните насаждения е в размер на 47 361,37 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване в размер на 131 966,34 лева.
- В резултат на общо 3 приключени преписки е учредено право на ползване по реда на чл. 70 от Закона за горите върху горски територии с площ от 11,141 дка, с обща цена 303,00 лева и 6,06 лева режимни разноски. Начислената стойност на дървесината на корен в сегашна възраст за оценяваните насаждения е в размер на 3 835,41 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване в размер на 9 247,68 лева.
- На основание чл. 58 от Закона за горите са издадени 4 разрешения за строителство в горски територии на сгради и съоръжения, свързани с управлението, възпроизводството, ползването и опазването на горите и дивеча.

3. Стопанисване на горските територии

3.1. Залесяване и защита срещу ерозия

Общата площ на извършеното залесяване през 2013 г. в горските територии – държавна собственост, е 1 252,4 хектара, със 133,6 ха повече в сравнение с 2012 г.

Таблица VI.1. Изпълнение на предвидените лесокултурни дейности в държавните горски територии през 2013 г.

Лесокултурни дейности	План	Отчет	Изразходени средства хил. лева
1. Събиране, добив и закупуване на семена - тона	18,2	25,9	229,9
2. Производство на фиданки за залесяване - млн. броя	16,0	10,0	2 854
3. Подготовка на почвата за залесяване – ха	1 288,7	1 336,5	2 849
4. Налична почвоподготовка - ха		552,4	
5. Залесяване в държавни горски територии - ха	1 255,8	1 252,4	1 608

6. Попълване на култури – ха	532,6	549,9	554
7. Отглеждане на култури - ха	7 741,6	6 571,2	1 798
8. Ограждане на култури - хил. лм	29,9	22,7	37,7
9. Почистване на площи за залесяване - ха	360,4	354,3	183

Източник: МЗХ

През 2013 г. за залесителни дейности са изразходвани общо 10 113 хил. лева, или 85% от планираните 11 900 хил. лева. Отчита се нарастване на разходите спрямо 2012 г., поради увеличението на отделните залесителни дейности.

С финансиране по европейски и международни програми е залесена обща площ от 106,4 ха. Разходите за изпълнението на залесителни дейности, които са част от проекти по европейски и международни програми - Програмата за развитие на селските райони, "LIFE+" и други, са на обща стойност от 808,8 хил. лева.

По данни на ИАГ, през 2013 г. общото количество на произведени фиданки в държавните горски разсадници е 10 млн. броя. Производството на фиданки е съобразено с възможностите за тяхната реализация, съответно с обема на залесяване, както и с търсенето на посадъчен материал от външни потребители.

За обезпечаване на залесяването през 2014 г. е направена почвоподготовка на площ от 552,4 ха.

През 2014 г. се предвижда да бъдат залесени 1 345,2 ха държавни горски територии, предоставени за управление на ДП или с 92,8 ха повече в сравнение с отчетеното залесяване през предходната година. Предвидено е производство на 12,5 млн. броя фиданки в държавните горски разсадници.

За изпълнение на дейностите по залесяване и защита срещу ерозията през 2014 г. са предвидени средства в общ размер на 11 814 хил. лева.

Очаква се приетото през 2014 г. изменение на чл. 97, ал. 1 от Закона за горите да доведе до увеличаване на дейностите по залесяване през следващите години.

През 2013 г. в изпълнение на поставените цели и задачи са извършени следните дейности:

- Изготвен е актуален регистър на горската семепроизводствена база, въз основа на който е изготвен Национален списък на одобрените и регистрирани източници за производство на ГРМ и е изпратен на Европейската комисия;
- Одобрени и регистрирани са 29 нови базови източници от категория „селекциониран“ за производство на ГРМ, отговарящи на минималните изисквания на директива 1999/105/ЕС;
- Издадени са 154 сертификата за идентифициране произхода на ГРМ от РДГ и ГСС;
- Окачествени са и са издадени 297 семеконтролни свидетелства на партии семена от широколистни и иглолистни видове в семеконтролните лаборатории на ГСС София и Пловдив;
- Извършени са 658 контролни проверки на състоянието и провежданите дейности в регистрираните базови източници за ГРМ от специалисти на ИАГ и ГСС;
- В Тополово стопанство Пазарджик се поддържат в добро състояние 16 ха топови и върбови маточници, произведени са 54 444 броя фиданки и 789 690 броя резници;
- Съгласувани са 9 проекта за рекултивация на нарушени терени в горски територии;

- Изготвен е отчет с база данни за проведената инвентаризация на горските култури в страната и са дадени препоръки за отстраняване на допуснатите пропуски и грешки;
- Съгласно изискванията на Наредба № 2 (обн. ДВ бр. 16 от 19.02.2013 г.) е създадена база данни за извършеното компенсационно залесяване при промяна на предназначението, учредяване или възникване на сервитути, както и при учредяване на ограничени вещни права върху гори – държавна и общинска собственост;
- Определена е цената на компенсационното залесяване и са издадени заповеди от министъра на земеделието и храните и изпълнителния директор на ИАГ;
- В семехранилището за дългосрочно съхранение в ГСС Пловдив са съхранени 976,5 кг семена от бял бор, черен бор, смърч и акация;
- Изготвена е база данни за създадените географски култури в страната, която е публикувана на интернет страницата на ИАГ;
- Ежемесечно се актуализира публичния регистър на горските разсадници в страната;
- Издадена е заповед на изпълнителния директор на ИАГ за определяне на водосборите с поройна опасност в страната, съгласно изискванията на Наредба № 4 (обн. ДВ, бр. 21 от 01.03.2013 г.);
- Изготвено е предложение за изменение и допълнение на Закона за горите в частта му залесяване на невъзобновени сечища и пожарища.

Таблица VI.2. Изпълнение на предвидените лесокултурни дейности в държавните горски територии през 2013 г.

Лесокултурни дейности	План	Отчет
1. Среден процент на прихващане на културите Държавна собственост		
- 1 год.		76,43
- 2 год.		76,02
- 3 год.		76,02
2. Среден процент на прихващане на културите Общинска собственост		
- 1 год.		71,02
- 2 год.		58,36
- 3 год.		70,21
3. Среден процент на прихващане на културите Частна собственост		
- 1 год.		73,52
- 2 год.		75,85
4. Одобряване и регистрация на базови източници за производство на семена и други ГРМ – бр.	30	29
5. Издадени сертификати за идентификация на ГРМ – броя	100	154
6. Окачествена партида семена - броя	200	297
7. Регистрирани доставчици на ГРМ – броя	1	12
8. Контрол по състоянието на регистрираните базови източници на ГРМ – броя	120	658
9. Поддържане на тополови маточници за производство на размножителен материал и за съхранение на генетичния фонд – дка	150	160

10. Произведени топоволи резници – хил. броя	300	789,69
11. Произведени топоволи фиданки за залесяване – хил. броя	30	54,444
12. Изготвяне на национален списък на регистрираните базови източници във връзка с изпълнение на Директива 1999/105/ЕО – броя	1	1

Източник: МЗХ/ИАГ

Таблица VI.3. Очаквани данни за текущата 2014 г.

Показатели за изпълнение/мерна единица	Очаквано изпълнение
А. Държавни горски предприятия:	
1. Събиране, добив и закупуване на семена - тона	17,9
2. Производство на фиданки за залесяване – млн. броя	12,5
3. Подготовка на почвата за залесяване - ха	1 169,6
4. Залесяване в държавни горски територии - ха	1 345,2
5. Попълване на култури - ха	379,1
6. Отглеждане на култури – ха	7 971,7
7. Ограждане на култури - хил. лм	15,776
8. Почистване на площи за залесяване - ха	347,7
Б. Изпълнителна агенция по горите към МЗХ:	
1. Одобряване и регистрация на базови източници за производство на семена и други ГРМ - брой	30
2. Издадени сертификати за идентификация на произхода на ГРМ - брой	100
3. Окачествяване на партиди семена – брой	200
4. Регистриране на доставчици на ГРМ – брой	1
5. Контрол по състоянието на регистрираните базови източници на ГРМ – брой	120
6. Поддържане на топоволи маточници за производство на размножителен материал и за съхранение на генетичния фонд - ха	15,5
7. Произведени топоволи резници - хил. броя	500
8. Произведени топоволи фиданки за залесяване - хил. броя	30
9. Изготвяне на национален списък на регистрираните базови източници във връзка с изпълнение на Директива 1999/105/ЕО – брой	1

Източник: МЗХ/ ИАГ

3.2. Провеждане на сечи в горите

Отглеждането на горите и максималното оползотворяване на естествения им възобновителен потенциал са в основата на провежданите лесовъдски дейности, свързани със стопанисването на горите.

През 2013 г. в държавните гори за регулиране на дървесния състав и подобряване на растежните условия са проведени отгледни сечи на площ от 479 417 дка, което представлява 63,8% от предвижданията на горскостопанските планове (лесоустройствени проекти). От проведените отгледни сечи, 54% са в иглолистни гори, 27% - в широколистни високостъблени гори и 19% - в издънкови гори за превръщане в семенни. Изпълнението на отгледните сечи без материален добив на площ от 31 344 дка е 41,8% от предвижданията на горскостопанските планове. По видове отгледни сечи изпълнението на горскостопанските планове е 38,2% за осветленията, 28,1% за прорезките, 61,5% за прорежданията и 80,2% за пробирките.

През 2013 г. са проведени селекционни сечи на площ от 10 701 дка, което представлява 90,5% от предвижданията на горскостопанските планове. Извършено е кастрене на стоящи дървета за формиране на качествена дървесина върху 12 869 дка, със 7 671 дка повече от предвижданията на горскостопанските планове (лесоустройствени проекти). Подпомагане на естественото възобновяване е извършено върху площ от 34 991 дка или с 9 905 дка повече от предходната година.

Извършено е маркиране на лесосечения фонд в размер на 5 943 811 куб. м стояща дървесина или с 3 189 куб. м повече спрямо 2012 г.

Санитарни сечи и санитарни прочиствания са проведени на обща площ от 147 038 ха в гори, засегнати от съхнене, корояд и други стъблени вредители, снеголоми, ветровали и други абиотични фактори, от които 13 942 дка са с интензивност 100%. Общата площ на проведените санитарни сечи и санитарни прочиствания в държавните горски територии е 30 403 ха - с 4 557 ха по-малко в сравнение с 2012 г.

По данни на ИАГ, през 2013 г. в горите - държавна собственост, са проведени сечи върху обща площ от 125 732 ха или 88,8% от предвиденото в ГСП и ЛУП. Възобновителни сечи са проведени върху площ от 43 523 ха – 76,1% от предвижданията на ГСП и ЛУП. Запазва се тенденцията за увеличаване размера на проведените възобновителни сечи с осигурено естествено възобновяване, който през 2013 г. достига 97,6% от общата площ на възобновителните сечи.

За подобряване на устойчивостта, здравословното състояние и производителността на дървостойките, през 2013 г. в държавните горски територии, са проведени отгледни сечи върху площ от 51 806 ха – с 2,3% по-малко спрямо предходната година. В сравнение с 2012 г. площта на проведените отгледни сечи без материален добив нараства с 10%, което допринася за подобряването на здравословното състояние и своевременното регулиране на произхода и формиране на състава и качеството на младите горски насаждения.

През 2013 г. в горите на възраст до 40 години са проведени отгледни сечи върху обща площ от 26 893 ха, което представлява 85,4% от планираните за годината площи (31 500 ха) или с 1 809,6 ха по-малко в сравнение със същия показател през 2012 г. Това може да се обясни основно с по-слабото търсене на пазара на дърва за огрев и технологична дървесина.

Селекционни сечи са проведени върху обща площ от 1 070,1 ха, в горите - държавна собственост, или 90,5% от предвиденото в ГСП.

С цел подобряване качеството на произвежданата дървесина, през 2013 г. е извършено кастрене на стоящи дървета върху 1 286,9 ха топови култури.

През годината е извършено подпомагане на естественото възобновяване чрез залесяване или сеене под склопа и изсичане на подлеса върху площ от 3 499,1 ха, което е с 28,3% повече в сравнение с предходната 2012 г. През 2014 г. се предвижда подпомагане на естественото възобновяване върху 2 567,6 хектара държавни горски територии.

За изпълнение на дейностите, свързани със стопанисване на горските територии – държавна собственост, през 2013 г. ДП са изразходили общо 4 289 хил. лева - 79,6% от планираните разходи и с 9 хил. лева по-малко в сравнение с 2012 г. Общият размер на предвидените средства за осъществяване на дейностите по стопанисване през 2014 г. е 5 171,7 хил. лева.

4. Ползване на дървесина и на недървесни горски продукти

4.1. Ползване на дървесина

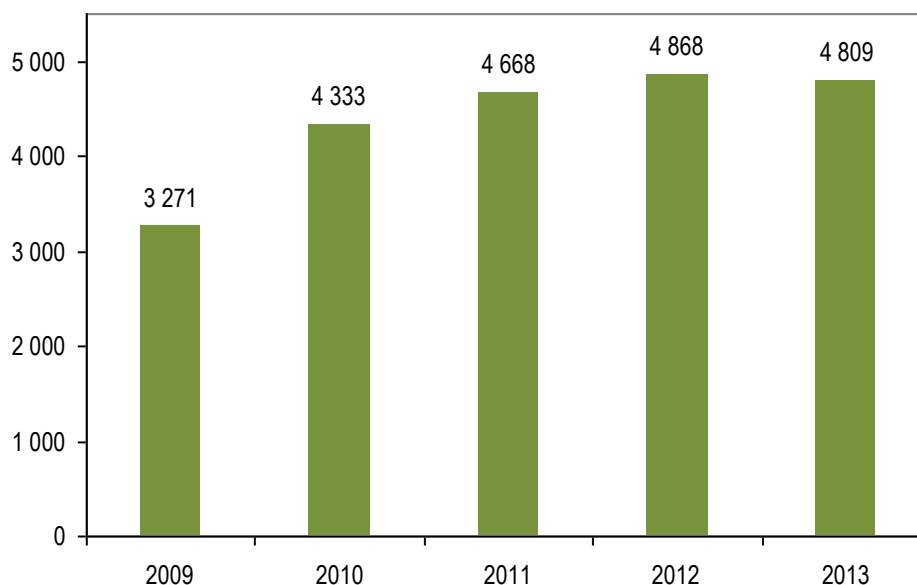
През 2013 г. ИАГ и Регионалните дирекции по горите извършват постоянен контрол върху издаваните позволителни за сеч и съставяните протоколи за освидетелстване на сечищата чрез информационната система на ИАГ – system.iag.bg. През годината са издадени 63 391

позволителни за сеч за 8 949 хил. куб. м лежаща дървесина, като до края на годината са отчетени добити 6 796 хил. куб. м лежаща дървесина.

Отчетеният добив на дървесина от държавните горски територии през 2013 г. е 4 824 824 куб. м, от които 14 158 куб. м вършина, като изпълнението спрямо предвижданията на ГСП и ЛУП е 92,1% с включена вършина и 96% - без включена вършина. От тях, 50,6% са добити от възобновителни сечи, 34,7% - от отгледни сечи и 14,7% - от санитарни сечи и санитарно прочистване.

През 2013 г. от горските територии – държавна собственост, е реализирана дървесина в размер на 4 808 933 куб. м или 99% спрямо планираното за годината количество. Реализираното количество дървесина през 2013 г. е с 59 хил. куб. м по-малко от 2012 г.

Фигура VI.1. Реализирана дървесина от горски територии – държавна собственост за периода 2009 – 2013 г., хил. куб. м

Източник: МЗХ

През 2013 г. чрез продажба на добита дървесина от склад са реализирани 61,1% от общите количества дървесина. Останалите 38,9% са чрез продажба на стояща дървесина – на физически лица за собствени нужди, на юридически лица след провеждане на търгове, както и ползване на дървесина по чл. 116б и 193 от Закона за горите. След провеждането на състезателни процедури са реализирани 71% от количествата дървесина. За задоволяване нуждите на физически лица са продадени по ценоразпис общо 654 хил. куб. м дървесина, основно дърва за огрев, което е с 39 хил. куб. м или 6% повече от 2012 г. По ценоразпис са реализирани и 379 хил. куб. м дървесина на търговци.

Таблица VI.4. Ползване на дървесина от държавните горски територии и приходи от продажба през 2013 г.

Показатели	Финансов план 2013 г.		Отчет 2013 г.			
	количество куб. м	стойност хил. лева	количество		стойност	
			куб. м	% от плана	хил. лева	% от плана
I. Приходи от продажба на дървесина (1+2+3+4):	4 833 412	262 808	4 808 933	99	261 462	99
1. Продажба на стояща дървесина на корен	1 807 630	68 045	2 002 483	111	75 667	111
1.1. в т.ч. по ценоразпис на физически лица за	155 776	3 062	245 321	157	4 552	149

лична употреба						
2. Продажба на добита дървесина	2 951 602	193 276	2 737 451	93	184 615	96
2.2. в т.ч. по ценоразпис на физически лица за лична употреба	412 266	24 375	346 774	160	38 370	157
3. Ползване на дървесина по чл. 116б от ЗГ	9829	x	7 433	76	x	x
4. Ползване на дървесина по чл. 193 от ЗГ	64 352	1 486	61 537	96	1 456	98
II. Общо разходи, количество (I.1.+ II.1.), стойност (1+2+3):	4 711 880	113 045	4 813 063	102	103 385	91
1. Разходи за добив на дървесина - общо	2 904 251	67 264	2 810 580	97	62 979	94
2. Разходи за направа на извозни пътища и текущ ремонт на горски автомобилни пътища	x	3 472	x	x	1 614	46
3. Отчисление за фонд "Инвестиции в горите"	x	39 414	x	x	37 845	96

Източник: МЗХ

Най-голямо търсене и потребление през 2013 г. се отчита на асортиментите дървесина за технологична преработка и дърва за горене, от които са реализирани 74% от отчетените продажби на стояща дървесина на корен и 66% от продажбите на добита дървесина от склад, или общо 3 145 хил. куб. м, с 62 хил. куб. м по-малко от 2012 г. Средната отчетена продажна цена от горски склад на добитата дървесина от горските територии – държавна собственост за 2013 г. е 66,95 лева/куб. м, с 1,90 лева/куб. м по-висока в сравнение с 2012 г. Средната продажна цена на стояща дървесина е 40,42 лева/куб. м, с 5,48 лева/куб. м повече спрямо 2012 г., което се дължи на увеличения обем и сортиментната структура на дървесината, предложена за продажба по този начин.

Отчетеният среден разход за добив на дървесина за 2013 г. е в размер на 22,33 лева/куб. м, с 1,19 лева/куб. м, или 6% по-висок от отчетения за 2012 г.

Съгласно одобрените финансови планове на държавните предприятия за 2014 г. се предвижда общото ползване на дървесина да бъде 4 867 260 куб. м.

4.2. Ползване на недървесни горски продукти

През 2013 г. са издадени 63 391 позволителни за сеч за 8 949 хил. куб. м лежаща дървесина, като до края на годината са отчетени добити 6 796 хил. куб. м лежаща дървесина.

Приходите от недървесни горски продукти и услуги в държавните горски предприятия през годината възлизат на 1 922 хил. лева или с 8 хил. лева повече спрямо 2012 г.

5. Защита на горските територии

5.1. Защита на горските територии от болести, вредители и други повреди

През 2013 г. здравословното състояние на горите се оценява на устойчиво, като не са наблюдавани масови нападения на болести и вредители върху големи площи. В началото на годината са утвърдени прогнозите на Лесозащитните станции за очакваните нападения от вредители, болести и др. повреди в горите. За тяхното изработване е проведен лесопатологичен мониторинг в стационарните обекти на лесозащитните станции и лесопатологични обследвания в горите и в горските разсадници, както и лабораторни анализи на материали от обследването.

Внедрена е електронна информационна система за лесопатологичен мониторинг с база данни от лесопатологичните обследвания.

Таблица VI.5. Проведени лесозащитни мероприятия в държавните и общинските горски територии през 2013 г.

Мероприятие	Обхваната площ дка	Изразходени средства лева
Авиоборба	36 212	143 300
Наземна химична и биологична борба	5 079	35 700
Механична борба	4 856	14 100
Интегрирана борба	0	0
Общо	46 147	193 100

Източник: ИАГ, МЗХ

През 2013 г. държавните предприятия са изразходили за извършване на лесозащитни дейности в горите 174 хил. лева (72% от планираните средства), което е с 9 хил. лева повече спрямо 2012 г.

5.2. Защита на горите от пожари

През 2013 г. са регистрирани 408 горски пожара, при което са засегнати 3 313,9 ха горски територии. За сравнение, през 2012 г. опожарените площи са 12 729,8 ха, а броят на пожарите - 876. Площта на върховите пожари е 486,8 ха.

По данни на ИАГ, 2 741,3 ха (82,7%) от общо опожарените горски площи през 2013 г. са залесени. Най-голям брой пожари, засягащи сравнително големи горски площи, през годината са възникнали в териториалния обхват на дейност на РДГ Кърджали – 58 броя, Стара Загора – 18 броя, Сливен – 14 броя, София – 57 броя, Бургас - 22 броя и Кюстендил – 29 броя. Голям е броят на регистрираните пожари и в РДГ Варна – 43 броя, Пазарджик – 35 броя, Благоевград - 32 броя и Пловдив – 32 броя, но със значително по-малко опожарени площи. Преките щети за горските територии и съоръженията в тях през 2013 г. са в размер на 737 хил. лева, при близо 2,4 млн. лева за 2012 г.

Най-голям дял от опожарените площи са държавна собственост – 2 260,4 ха (68%), 729,4 ха (22%) са общинска собственост, 315,7 ха (9,5%) - частна собственост и под 8,4 ха - църковна собственост и на юридически лица.

Причините за възникване на горски пожари през 2013 г. са, както следва: опожаряване на растителност (стърница и ливади) – 94 броя (23%), небрежност – 189 броя (47%), естествени – 12 броя (3%), умишлени – 47 броя (11%), неизвестни – 66 броя (16%).

През 2013 г. за противопожарни дейности в горските територии са изразходени 1 632 хил. лева за сметка на стопанската дейност на държавните горски предприятия (68% от планираните средства). Това е с 396 хил. лева повече в сравнение с 2012 г., което се дължи основно на разходите, направени за изграждане на 3 броя пожаронаблюдателни кули, финансирани по Мярка 226 от ПРСР, на обща стойност 505 хил. лева.

Отчетени са разходи в размер на 541 хил. лева за направата на 2 112 652 лм минерализовани ивици, което представлява 95,6% изпълнение спрямо планираното за 2013 г. Създадени са 82 897 лм бариерни прегради и 638 258 лм лесокulturни прегради.

6. Защитени територии

Продължава разработването на планове за управление на Природен парк Беласица и Природен парк Българка. Плановете се финансират със средства по Оперативна програма „Околна среда 2007 - 2013 г.“. Дирекциите на природните паркове са приключили успешно изпълнението на 7 договора по Програмата, сключени през 2009 г. В рамките на тези проекти са

изградени важни инфраструктурни обекти на териториите на природните паркове, като: екологични маршрути, туристическа инфраструктура, посетителски и информационни центрове, разсадници за размножаване на редки растителни видове и др. Извършени са мероприятия по възстановяване на редки и застрашени видове и техните местообитания. През годината Дирекциите на природните паркове продължават изпълнението на стартиралите през 2012 г. 17 проекта, финансирани по Оперативна програма „Околна среда 2007 – 2013 г.“.

Дирекциите на природни паркове Странджа и Витоша продължават изпълнението на проект „ЕСР – 2007-317007 – NatureSDI+“. Дирекциите на природни паркове Персина и Русенски Лом са стартирали изпълнението на проект „Мрежа от защитени територии по река Дунав - разработване и приложение на международни стратегии за опазване на природното наследство по р. Дунав“ – фаза II.

Дирекцията на природен парк Беласица е приключила изпълнението на проект „ЕН-АКТ - Екологични действия за насърчаване на алтернативни форми на туризъм“. В рамките на проекта са изпълнени дейности, свързани с популяризиране на нови алтернативни форми на туризъм, повишаване на трансграничното сътрудничество, обмяна на опит и създаване на мрежа от партньори с интереси в развитието на алтернативни форми на туризъм, създаване на нови бизнес възможности и намаляване на високата безработица, популяризиране на устойчиво развитие и повишаване на качеството на живот в региона.

Продължава реализирането на проект „Опазване и възстановяване на 11 типа природни местообитания край реки и влажни зони в 10 Натура 2000 места в българските гори“, LIFE08NAT/BG/281. През 2013 г. са изпълнени множество дейности, в т. ч: премахнати са чужди и инвазивни видове (*Robinia pseudoacacia*, *Amorpha fruticosa* и *Reynoutria japonica*) на 4 места с обща площ 43,5 ха. В рамките на същия проект в природен парк „Странджа“ са залесени 64,6 ха от планираните 80,6 ха, отгледани са 71,3 ха млади гори са отгледани по метода за индивидуално производство на висококачествена дървесина (Заарландски метод), изградени са 17 нови туристически места и информационни точки и 1 туристически маршрут, изградени са 25 нови малки дървени моста, а 10 моста са реконструирани, изработени са и са поставени 123 информационни табели, 264 насочващи табла, 245 стрелки и 70 забранителни знака, изградени са общо 735 м огради и 318,09 м дървени скари.

Проведени са три „Национални дни“ за почистване на парковете, в които са участвали 8 400 доброволци и са събрани 36 тона отпадъци от природните паркове.

През 2013 г. Изпълнителна агенция по горите е съгласувала обявяването и актуализирането на 10 защитени територии, съгласно Закона за защитените територии, от които 7 защитени местности и 3 природни забележителности.

Организира се представяне на природните паркове в България на специализираното изложение „Природа, лов и риболов“ в Пловдив. В допълнение, Дирекциите на природните паркове са организирали „Фестивал на зеленката“, „Фестивал на кестена“, „Зелени слънца“, Международен симпозиум на съвременното изкуство „Ломея“ и др.

Подготвена е информация за изготвянето на пети национален доклад (2009 - 2013 г.) към Конвенцията за биологично разнообразие и за управлението, наблюдението, контрола и отчитането на изпълнението на Приоритет 3 „Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал“ на Националната програма за развитие: България 2020. Разработено е продължение на проект по програма LIFE + „Опазване и възстановяване на 11 Натура 2000 места в крайречни и влажни зони в 10 местообитания по Директивата за опазване на природните местообитания на дивата флора и фауна в българските гори“.

7. Горска сертификация

Общата площ на сертифицираните гори към 31.12.2013 г. е 424 860 ха, като от тях 422 930 ха са държавни горски територии. Сертификат FSC - управление на гори и проследяване на продукцията, притежават общо 24 организации, от които 1 акционерно дружество, 23

държавни горски и ловни стопанства, в т.ч. и 1 държавно предприятие. Сертификат FSC - проследяване на продукцията, притежават 99 юридически лица. Сертификат PEFC - проследяване на дървесината, притежават 3 организации и фирми.

В горския сектор са сертифицирани и юридически лица по:

- ISO 9001:2008 и ISO 9001:2009 за „управление на качеството” - общо 39, като от тях 2 Регионални дирекции по горите, 9 Държавни горски/ловни стопанства, 1 Учебно опитно горско стопанство, 1 Професионална гимназия по горско стопанство и 26 фирми;
- ISO 14001:2004 за висока ангажираност по отношение на опазването на околната среда -общо 3 фирми;
- OHSAS 18001:2007 за системи за управление на здравословните и безопасни условия на труд - 1 фирма.

8. Недържавни гори

По отношение на устойчивото стопанисване на недържавните гори и работата на лесовъдите на частна практика през 2013 г. са извършени следните дейности:

- Консултирани са собственици на гори, горски предприемачи, практикуващи лесовъди, вкл. и на място;
- Обучени са кметове, собственици и експерти от общинските горски структури, ТП ДГС, ТП ДЛС, ДП и РДГ, практикуващи лесовъди и горски предприемачи;
- Методическа помощ и контрол по изготвянето, приемането и изпълнението на горскостопанските планове и програми чрез участие в експертно-технически съвети, лесоустройствени съвещания и инвеститорския (авторски) надзор;
- Методическа помощ по използването на модула на system.iag.bg за издаване на позволителни за сеч и протоколи за освидетелстване на сечища.
- Изготвена е Концепция за обучение, повишаване на квалификацията и преквалификация на работещите в горското стопанство по глава 15 от Закона за горите.

В резултат на проведените обучения и семинари участниците са запознати с регламентите и изискванията на нормативната уредба в горите. Извършена е оценка на правата, задълженията и отговорностите на общините при управлението на горите. Изяснени са съществуващи проблеми по стопанисването и управлението на недържавните гори, и са посочени пътища за преодоляването им. Насърчен е процесът по създаване на структури/форми за управление на горските територии - общинска собственост, и изработването на произтичащите от ЗГ наредби и нормативни документи, касаещи дейността им.

9. Ловно стопанство

През 2013 г. са извършени следните дейности, свързани със стопанисването и ползването на дивеча и с поддържане на екологичното равновесие в горните течения на реките:

- Проведени са пет заседания на Ловния съвет, на които са приети таксацията на дивеча и плана за ползване за 2013 г., обсъдени са промени на правилника за прилагане на консултативните органи към ИАГ, РДГ и ДГС/ДЛС, приемане на цени за разрешителните за лов, за жив дивеч за разселване, за таксата за стопанисване на дивеча и цени за дивечово месо за 2014 г., програма за разселване на фермерно произведен дивеч;
- Организирано е участие в ловните изложения в Дортмунд, Залцбург, Мадрид, Бреша, Атина и Вараждин, в резултат на което са постигнати редица договорености за ловен туризъм;
- Организирано е провеждането на деветнадесетото издание на специализираната международна изложба „Природа, лов и риболов” в гр. Пловдив;

- Проверени са 17 договора за съвместно извършване на ловностопанските мероприятия в ДЛС;
- Проверени са договорите, с които се предоставя стопанисването и ползването на дивеча на ловните сдружения;
- Проведени са курсове и изпити в 71 ловни сдружения за придобиване правото на лов;
- Проведени са курсове и изпити за придобиване право на подборно ловуване в 14 ловни сдружения;
- Подготвени са заповедите за обособяването на 23 дивечовъдни участъка към ДГС;
- Проведени са курсове и изпити за придобиване правото на 51 обучени лица, съгласно изискванията на БАБХ;
- Участие в тематични и специализирани проверки по изпълнението на ловностопанските мероприятия.

В държавните горски предприятия са извършени следните ловностопански дейности:

- Създаване и поддържане на фуражна база, подхранване на дивеча, строеж и поддръжка на биотехнически съоръжения – чакала, хранилки, капани, калища, ремонт и строителство на бази за интензивно стопанисване на дивеч;
- Изпълнена е държавна поръчка за фермерно производство на ловни птици с цел запазване на екологичното равновесие в страната, при което във фермите към ДЛС са произведени 28 хил. броя фазани, 13 хил. броя яребици, 603 броя диви пуйки и 350 броя токачки. През 2013 г. са разселени в природата следните видове дивеч и риба: 74 броя благороден елен, 24 броя елен лопатар, 38 броя муфлони, 65 броя дива свиня, 7 100 броя фазани, 310 броя яребици, 100 броя полудиви патици, 25 750 броя пъстървови риби и 200 000 броя шаран и други видове риби;
- През 2013 г. са отчетени общо приходи от ловностопанската дейност в размер на 13 261 хил. лева, в т. ч. 3 979 хил. лева приходи от организиран ловен туризъм. В сравнение с 2012 г. се отчита увеличение на приходите с 21%. През 2013 г. за изпълнение на предвидените ловностопански и рибностопански мероприятия са изразходвани средства в размер на 14 254 хил. лева. Разходите за извършени услуги по организиран ловен туризъм възлизат на 3 475 хил. лева.
- Към края на 2013 г. общо за 139 дивечовъдни участъци на държавните горски стопанства са сключени договори с юридически лица за предоставяне на стопанисването и ползването на дивеча в тях, след проведен конкурс по реда на чл. 36 от Закона за лова и опазване на дивеча. Резултатите от този начин на стопанисване на дивечовъдните участъци показват, че той е успешен. Отчетените приходи за 2013 г. от годишни вноски за стопанисване на дивеча в дивечовъдните участъци на ДГС и годишни наемни цени на бази за ловен туризъм към тях възлизат на общо 2 691 хил. лева.

10. Опазване на горските територии и контрол

През 2013 г. броят на констатираните нарушения в горските територии намалява с 10% спрямо 2012 г., като са съставени общо 16 860 акта. От тях, 8 494 са съставени от служители на държавни горски стопанства, държавни ловни стопанства и учебно-опитни горски стопанства, 6 072 - от горски инспектори към РДГ, 256 - от горски инспектори на ИАГ и 1 589 - от служители към общините, частни горовладелски сдружения, служители на МВР и др.

Най-много са актовете, съставени за нарушения на Закона за горите – 14 853 броя. От тях, актовете за незаконен транспорт на дървесина са 5 486, за незаконен добив – 3 152, за разпореждане с незаконна дървесина – 1 450. Съставени са също така 325 акта за нарушения при ползвания на недървесни горски продукти, 44 акта за преработка на незаконна дървесина, 7

акта за незаконно строителство, 41 акта за причиняване на пожари и 212 акта за други нарушения по ЗГ. За нарушения по Закона за лова и опазване на дивеча са съставени 403 акта, по Закона за рибарството и аквакултурите - 143, по Закона за лечебните растения и Закона за биологичното разнообразие - 24, а по други закони - 177 броя.

Традиционно, най-добро е взаимодействието с МВР. Във всички Регионални дирекции са проведени от 5 до 8 съвместни акции със служители на Областните дирекции на МВР по опазването, ползването, преработката и търговията с горски, дивечови и рибни ресурси, както и проверки по спазването на Закона за лова и опазване на дивеча.

В РДГ Пазарджик, РДГ Пловдив, РДГ Бургас, РДГ Кърджали, РДГ Смолян са извършвани съвместни проверки със служители от дирекция „Специализирани полицейски сили“ и на Гранична полиция.

През годината са извършени съвместни проверки с участие на представители на МВР, Прокуратурата, Регионалните инспекции по околната среда и водите, Агенция „Митници“, Дирекцията за национален строителен контрол, ИАРА, Националното ловно-рибарско сдружение „Съюз на ловците и риболовците в България“, регионалните звена на НАП, Изпълнителна агенция „Автомобилна инспекция“, Дирекция „Инспекция по труда“ и други институции. Проверени са цехове и складове за търговия, транспортиране на дървесина с моторни превозни средства, както и проверки на ловци, риболовци и др. Извършвани са проверки и с неправителствени организации.

По инициатива на РДГ са проведени заседания с кметовете на общини и представители на други ведомства, имащи отношение към опазването и контрола в горските територии.

Проведени са проверки с външни институции в т. ч. с ОД на МВР Пазарджик, ДАНС, Окръжен съд гр. Пазарджик, служители на ТП ДГС Белово и РДГ Пазарджик в горските територии на ТП ДГС Белово.

Работна група към ИАГ, с представители на МОСВ и държавните горски предприятия, е изработила задание за програмиране на софтуер, чрез който да се издават и отчитат в реално време електронните превозни билети за транспорт на дървесина, като информацията за издадените билети ще се записва на централен сървър в ИАГ.

Създадена е постоянна работна група към ИАГ и регионални работни групи по прилагането на Регламент № 995/2010 на Европейския парламент и ЕС (Регламент за дървесината). Проведени са работен семинар и 4 обучения на специалисти от ИАГ, РДГ, ДГП и представители на браншови организации за запознаване с изискванията на Регламента.

11. Стратегическо планиране и международни дейности

През м. ноември 2013 г. е приета Националната стратегия за развитие на горския сектор в Република България за периода 2013 - 2020 г. Документът формулира целите и приоритетите на държавната политика в горския сектор в средносрочен план, като очертава мерките за тяхното постигане и източниците на финансиране. Стратегията се основава на задълбочен анализ на състоянието на горския сектор за периода 2006 – 2011 г. и е съобразена с европейската рамка за планиране в сектора и действащите национални стратегически документи.

В началото на м. август 2014 г. е одобрен и Стратегически план за развитие на горския сектор за периода 2014 – 2023 г., разработен в рамките на проект на ИАГ „Стратегическото планиране в българските гори – гарант за ефективно управление и устойчиво развитие“, финансиран със средства от Европейския социален фонд по Оперативна програма „Административен капацитет“.

Разработен е проект на Национална стратегия за развитие на ловното стопанство в Република България.

През 2013 г. ИАГ работи по общо 11 проекта по европейски и международни програми с бюджет в размер на 4 451 768,46 лева, като през годината стартират следните проекти:

- „Опазване на ключовите горски местообитания на малкия креслив орел (*Aquila pomarina*) в България“ по програма LIFE+ на ЕС;
- „Ефективно и качествено обучение на служителите от държавната горска администрация, за по-ефективно и професионално изпълнение на техните задължения“ по ОПАК, в т. ч. и изпълнение на дейности 1, 2, 3, 6 и 10;
- „Повишаване капацитета на служителите на ИАГ, нейните структури и специализирани териториални звена, чрез обучения и курсове“ по ОПАК;
- „Изпитване на клонове тополи от страни - членки на ЕС за производство на биомаса (бързорастящи видове)“, с цел реализиране на доброволно партньорство с възможност за частично финансиране на дейности от страна на водещия партньор Баварска семеконтролна станция – гр. Тайзендорф, Германия.

Текущо са изпълнявани и следните проекти:

- LIFE10NAT/BG/146 „Съхраняване на генетичния фонд и възстановяване на приоритетни горски хабитати в НАТУРА 2000 зони“ по Програма LIFE+ на ЕС. Проведени са обучителни семинари за ученици и служители от горския сектор в изпълнение на Дейност D1. ГСС София, като бенефициент по проекта е извършила следните по-важни дейности: събрани са 433,6 кг семена; произведени са 110 хил. броя фиданки; извършена е 15,7 ха почвоподготовка и са залесени 8 ха, като необходимата техника за генната банка е закупена;
- LIFE09NAT/BG/000229 „Запазване и възстановяване на дъбовите хабитати по Черноморието по програма LIFE+ на ЕС. Извършен е мониторинг по Дейност E2 „Мониторинг на напредъка на проекта“ и е разработено резюме на проекта (Layman's report) в изпълнение на Дейност D4;
- LIFE08NAT/BG/281 „Опазване и възстановяване на 11 типа природни местообитания край реки и влажни зони в 10 Натура 2000 места в българските гори“ по Програма LIFE+ на ЕС;
- „Смекчаване уязвимостта на водните ресурси към климатичните промени CC - WARE“ по Оперативна програма „Югоизточна Европа“;
- „Засилване на изследванията в горите на Средиземноморието чрез подобряване на координацията и интеграцията – FORESTERRA“ по Седма Рамкова Програма;
- „Стратегическото планиране в българските гори – гарант за ефективно управление и устойчиво развитие“ по ОПАК;
- „Актуализиране на учебните програми на специалностите във Факултет „Стопанско управление“ на ЛТУ в съответствие с изискванията на пазара на труда – EDUCOMP“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“;
- „Създаване на служба за съвети в областта на биологичните ресурси – БИОРЕС“, финансиран от Фондация „Америка за България“;

Подадени са следните нови проектни предложения:

- 2 проектни предложения - „Възстановяване и опазване на алувиални гори от хабитат*91E0 в защитени зони по НАТУРА 2000 и моделни територии в България“ и „Възстановяване и опазване на приоритетни НАТУРА 2000 хабитати в Югозападна България“ по Програма LIFE+ на ЕС;
- 6 проектни предложения по под-приоритет 2.2. „Компетентна и ефективна държавна администрация“;

- 2 проектни предложения по под-приоритет 3.1. „Подобряване на обслужването за гражданите и бизнеса, в това число чрез развитие на електронното управление” за внедряване на електронни административни услуги и за въвеждане на СУК съгласно ISO 9001:2008;
- „Странджа/Йълдъз е планината без пожари” по Програмата за трансгранично сътрудничество България - Турция за кандидатстване от страна на РДГ Бургас;
- Подпомагане разработването на проектно предложение ARTEMIS за борба с незаконните сечи по програмата за трансгранично сътрудничество България – Гърция.

Успешно са приключени следните проекти:

- „Проект в подкрепа на институционалната реформа в горския сектор“, безвъзмездно финансиран по споразумение IDF №. TF - 096228 със Световната банка;
- „Мониторинг на пожарите в европейските гори чрез информационни системи - EFFMIS” по програма INTERREG IVC на Европейския съюз.

12. Финансиране и инвестиции в горските територии

12.1. Изпълнителна агенция по горите

През 2013 г. чрез Регионалните дирекции по горите са преведени суми за инвентаризация на горските територии в размер на 5 313 317 лева.

Към 31.12.2013 г. от ИАГ са направени капиталови разходи в размер на 593 085 лева. За основен ремонт на дълготрайни материални активи са изразходвани 163 158 лева, а за придобиване на дълготрайни материални активи – 417 777 лева.

Дирекциите на природните паркове към Изпълнителна агенция по горите и РДГ Берковица са бенефициенти по проекти на Оперативна програма „Околна среда”. ИАГ е бенефициент по проекти на Оперативна програма „Административен капацитет” и Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”. Извършените разходи за 2013 г. във връзка с изпълнение на дейности по проектите възлизат на обща стойност 8 709 205 лева, в това число 2 034 345 лева капиталови разходи.

12.2. Държавни горски предприятия

Общите приходи от дейността на държавните горски предприятия през 2013 г. са в размер на 293 158 хил. лева, а общите разходи - на 288 924 хил. лева. В сравнение с 2012 г., приходите на предприятията намаляват с 4,4%, а разходите - с 2%.

Държавните горски предприятия приключват 2013 г. с балансова печалба в размер на 4 234 хил. лева - с 59% по-ниска спрямо отчетената за 2012 г. (10 373 хил. лева), което се обяснява основно с променената пазарна конюнктура при продажбата на дървесина на вътрешния пазар и на пазарите на съседните страни, както и с увеличената численост на персонала.

За финансовата 2013 г. държавните предприятия са превели общо 2 110 хил. лева отчисления в полза на държавата, като с печалбата си за 2013 г. две държавни предприятия са покрили загуби от минали години.

През 2013 г. държавните горски предприятия са изразходвали от фонд „Инвестиции в горите” общо 4 385 хил. лева, в т. ч.:

- за строителство на 27,99 км горски автомобилни пътца трета степен – 2 435 хил. лева;
- за проектиране на 192,725 км горски автомобилни пътища – 1 885 хил. лева;
- за пет броя транспортна техническа инфраструктура – 64 хил. лева.

За закупуване на дълготрайни материални активи (сгради, специализирана техника, транспортни средства, компютри, софтуер и друго оборудване) са изразходвани общо 7 215 хил. лева, което представлява 64,5% от планираното.

Средната численост на персонала в шестте държавни горски предприятия през 2013 г. е 7 717 души, с 388 души повече спрямо 2012 г.

13. Публични регистри на физически лица за упражняване на частна лесовъдска практика и на търговци, извършващи дейности в горския фонд

През 2013 г. са издадени 1 463 удостоверение на физически лица за упражняване на лесовъдска практика и 1 299 удостоверения на търговци за извършване на дейности в горските територии. Общият брой на регистрираните физически лица за упражняване на лесовъдска практика през годината е 8 361, а на регистрираните търговци - 2 946.

През 2013 г. са отписани 247 търговци от публичния регистър по чл. 241 от ЗГ, а от регистъра по чл. 235 от ЗГ - 793 физически лица, като 24 от тях са за установени нарушения по ЗГ и други подзаконовни актове за неговото прилагане, извършени при упражняване на дейността, за която са регистрирани. Нарастването на броя на отписаните лица от регистъра по чл. 235 от ЗГ е свързано с изтичане на срока за представяне на документи и пререгистрация на лица с издадени удостоверения, съгласно изискванията на отменения ЗГ.

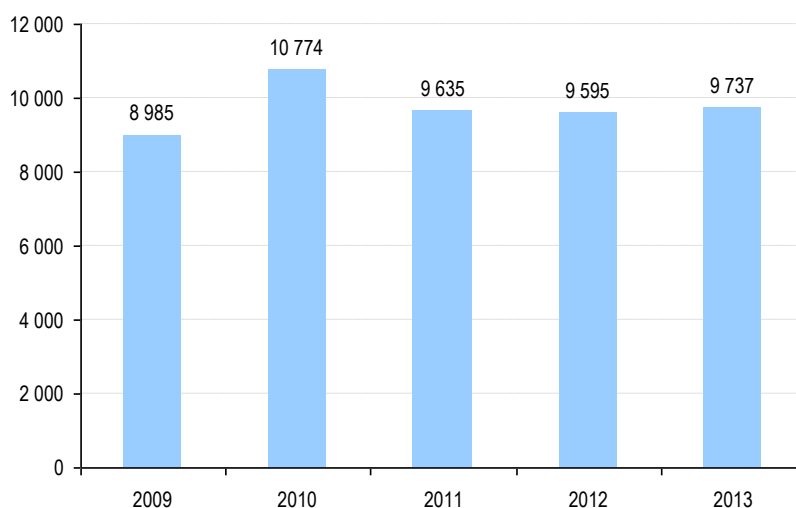
VII. РИБАРСТВО

1. Улов и производство на риба и други водни организми

Улов на риба и други водни организми

С влизането в сила на промени в Закона за рибарство и аквакултури, от м. август 2012 г. е забранено извършването на стопански риболов във вътрешните водоеми на страната. Тази мярка цели разграничаване на риболов на естествен ресурс (от река Дунав и Черно море) и произведената в изкуствени условия продукция. Лицата, извършващи стопански риболов във вътрешните водоеми, изземват готов ресурс от водите, при по-облекчен режим и срещу единственото задължение за осъществяване на минимално зарибяване по определени нормативи. Лицата, ползващи водоемите и извършвали стопански риболов във вътрешни водоеми преди влизане в сила на промените, се пререгистрират като производители на аквакултури. Така, през 2013 г. стопанският риболов е разрешен само в река Дунав и Черно море, като във вътрешните водни обекти е позволен само любителският риболов.

Фигура VII.1. Общ улов на риба и други водни организми в страната, тона

Източник: ИАРА

По данни на Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури, през 2013 г. общият улов на риба и други водни организми от стопански риболов в страната възлиза на 9 736,5 тона, от които 9 507,6 тона в Черно море и 128,9 тона - в река Дунав.

Макар през 2013 г. да не е осъществяван стопански риболов във вътрешните водоеми на страната, общият улов на риба и други водни организми нараства с 1,5% спрямо предходната година, главно в резултат от увеличение на улова в Черно море.

Таблица VII.1. Общ улов на риба и други водни организми в страната по водни басейни, тона

	2010	2011	2012	2013	Изменение 2013/2012
Улов в Черно море - общо, в т. ч.:	9 685,9	8 147,6	8 161,4	9 507,6	16,50%
- морски видове	4 793,8	4 973,9	4 338,0	4 640,4	7,0%
- проходни карагьоз	59,1	51,8	22,1	24,5	11,0%
- рапани, миди и скариди	4 832,7	3 121,9	3 801,2	4 842,5	27,4%
Улов в река Дунав - общо, в т. ч.:	86,6	136,3	111,1	128,9	16,1%
- сладководна риба	82,1	130,1	108,2	127,2	17,5%
- проходни карагьоз	4,5	6,2	2,9	1,7	-40,8%
Улов във вътрешни водоеми - общо	1 001,7	1 350,6	1 322,7	0,0	-
Общ улов на риба и др. водни организми	10 774,2	9 634,5	9 595,2	9 736,5	1,5%

Източник: ИАРА

През 2013 г. уловът на риба и други водни организми в Черно море е в размер на 9 507,6 тона - с 16,5% повече в сравнение с 2012 г. От тях, 4 640,4 тона са морски видове риба, 24,5 тона - проходни риби (карагьоз) и 4 842,5 тона – рапани, миди и скариди.

При улова на морските видове риба като цяло се наблюдава увеличение със 7% спрямо предходната година. Традиционно, най-значителен е уловът на риби от вида *Sprattus sprattus sulinus* (копърка, трициона, шпрот). През 2013 г. той възлиза на 3 784,2 тона - с 33,4% повече в сравнение с 2012 г. С над 100% нарастват количествата на уловената барбуня, до 256,8 тона.

От останалите черноморски риби, по-съществен е уловът на сафрид – 271,4 тона, попчета – 74 тона, морска лисица – 56,1 тона, лефер – 49 тона, калкан – 39,6 тона и черноморска бодлива акула – 30,9 тона.

През 2013 г. уловът на водни животни (рапани, миди и скариди) бележи ръст от 27,4% в сравнение с предходната година, до 4 842,5 тона. Около 99,6% от улова на водни животни се формира от този на рапаните, който достига 4 819,1 тона.

През годината в Черно море са уловени 24,5 тона проходни видове риба (карагьоз) - с 11% повече в сравнение с 2012 г.

Таблица VII.2. Улов на риба и други водни организми от водоеми за стопански риболов през 2013 г.

№ по ред	Общоприети и местни наименования и научно наименование /на латински/	Количество в тона	
		Черно море	Дунав
А. Сладководни риби			
	Сем. Есетрови /Acipenseridae/		
1	Чига /Acipenser ruthenus/		
	Сем. Пъстървови /Salmonidae/		
2	Речна /балканска/ пъстърва /Salmo trutta fario/		
3	Дъгова пъстърва /Oncorhynchus mykiss/		
4	Сивен /Salvelinus fontinalis/		
0	Дунавска пъстърва /Hucho hucho/		0,02
	Сем. Корегонусови /Coregonidae/		

5	Чудски сиг / <i>Coregonus lavaretus</i> /		
6	Пелед / <i>Coregonus peled</i> /		
	Сем. Щукови /Esocidae/		
7	Щука / <i>Esox lucius</i> /		1,89
	Сем. Шаранови /Cyprinidae/		
8	Бабушка / <i>Rutilus rutilus</i> /		0,23
9	Речен кефал / <i>Leuciscus cephalus</i> /		0,11
10	Мъздруга / <i>Leuciscus idus</i> /		0,14
11	Червеноперка / <i>Scardinius erythrophthalmus</i> /		0,63
12	Распер / <i>Aspius aspius</i> /		3,40
13	Лин / <i>Tinca tinca</i> /		0,01
14	Брияна /облез, уклей/ / <i>Chalcalburnus chalcoides</i> /		1,78
15	Уклея / <i>Alburnus alburnus</i> /		3,79
16	Платика / <i>Abramis brama</i> /		13,04
17	Косат / <i>Abramis sp.</i> /		0,30
18	Морунаш / <i>Vimba vimba</i> /		4,41
19	Сабица / <i>Pelecus cultratus</i> /		
20	Скобар / <i>Chondrostoma nasus</i> /		4,47
21	Бяла мряна / <i>Barbus barbus</i> /		14,55
22	Черна /балканска/ мряна / <i>Barbus meridionalis petenyi</i> /		
23	Маришка мряна / <i>Barbus cyclolepis</i> /		0,00
24	Шаран / <i>Cyprinus carpio</i> /		15,37
25	Сребриста каракуда / <i>Carassius sp.</i> /		12,67
26	Бял толстолоб / <i>Hypophthalmichthys molitrix</i> /		5,07
27	Пъстър толстолоб / <i>Aristichthys nobilis</i> /		24,33
28	Бял амур / <i>Ctenopharingodon idella</i> /		4,86
29	Черен амур / <i>Mylopharingodon piceus</i> /		
0	Златиста каракуда / <i>Carassius carassius</i> /		0,06
0	Маришки морунаш (карабалък) / <i>Vimba melanops</i> /		
	Сем. Сомови /Siluridae/		
30	Европейски сом / <i>Silurus glanis</i> /		9,39
	Сем. Американски сомови /Ictaluridae/		
31	Канален /американски/ сом / <i>Ictalurus punctatus</i> /		
	Сем. Трескови /Gadidae/		
32	Михалца / <i>Lota lota</i> /		0,04
	Сем. Костурови /Percidae/		
33	Бяла риба /сулка/ / <i>Sander lucioperca</i> /Stizostedion lucioperca/		4,30
34	Речен костур / <i>Perca fluviatilis</i> /		0,37
35	Голяма вретенарка (<i>Zingel zingel</i>)		
	Сем. Буфалови (Catostomidae)		
36	Буфало (<i>Ictiobus</i>)		
Б. Проходни риби			
	Сем. Есетрови /Acipenseridae/		
37	Моруна / <i>Huso huso</i> /		
38	Пъструга / <i>Acipenser stellatus</i> /		
39	Руска есетра / <i>Acipenser gueldenstaedti</i> /		
0	Сибирска есетра / <i>Acipenser baerii</i> /		
	Сем. Речни змиорки /Anguillidae/		
40	Европейска речна змиорка / <i>Anguilla anguilla</i> /		
	Сем. Селдови /Clupeidae/		
41	Карагъз, дунавска скумрия / <i>Caspialosa pontica</i> /Alosa pontica/	24,54	1,70
В. Морски риби			
	Сем. Бодливи акули /Squalidae/		
42	Черноморска бодлива акула / <i>Squalus acanthias</i> /	30,95	
	Сем. Селдови /Clupeidae/		

43	Сардина /Sardina pilchardus/	1,01	
44	Цаца /копърка, трициона, шпрот/ /Sprattus sprattus sulinus/	3784,19	
	Сем. Хамсиеви /Engraulidae/		
45	Хамсия /Engraulis encrasicolus ponticus/	9,99	
	Сем. Зарганови /Belonidae/		
46	Заргон /Belone belone/	4,70	
	Сем. Трескови /Gadidae/		
47	Галя, морски налим /Gaidropsarus mediterraneus/		
48	Черноморски меджид /Merlangius merlangus euxinus/	5,30	
	Сем. Кефалови /Mugilidae/		
49	Морски кефал /Mugil cephalus/	9,03	
50	Кефал пелингас (<i>Mugil soiyu</i>)	0,06	
51	Платерина /Liza aurata/	2,00	
52	Илария /Liza saliens/	13,06	
	Сем. Атеринови /Atherinidae/		
53	Атерина /Atherina spp./	9,80	
	Сем. Морски костури /Serranidae/		
54	Лаврак /Dicentrarchus labrax/Morone labrax/	0,03	
	Сем. Леферови /Pomatomidae/		
55	Лефер /Pomatomus saltatrix/	49,03	
	Сем. Сафридови /Carangidae/		
56	Сафрид /Trachurus mediterraneus ponticus/	271,38	
	Сем. Смаридови /Centracanthidae/		
57	Смарид /Spicara spp./	0,00	
	Сем. Барбунови /Mullidae/		
58	Барбуня /Mullus barbatus ponticus/	256,78	
59	Барбуня /Mullus surmuletus/	14,64	
	Сем. Скумриеви /Scombridae/		
60	Черноморска скумрия /Scomber scombrus/		
61	Паламуд /Sarda sarda/	6,13	
62	Сем. Попчета /Gobiidae/	74,00	
	Сем. Калканови /Scophthalmidae/		
63	Калкан /Psetta maxima/	39,58	
	Сем. Писиеви /Pleuronectidae/		
64	Писия /Platichthys flesus luscus/	0,12	
65	Морски език /Solea nasuta/		
	сем.Морски лисици/RAJIDAE/		
66	Морска лисица /Raja clavata/	56,11	
	сем.Морски дяволи/lophiidae/		
67	Морски дявол /Lophius piscatorius/	0,60	
	сем.Морски котки/dasyatidae/		
68	Морска котка /Dasyatis pastinaca/	1,91	
Г. Водни животни			
	Клас земноводни /Amphibia/		
69	Голяма водна жаба /Rana ridibunda/		
	Клас Ракообразни /Crustacea/		
70	Обикновени скариди /Leander spp./	2,48	
71	Пясъчна скарида /Crangon sp./	0,27	
72	Сладководни раци /Astacidae , Cambaridae/		
73	Езерен рак /Astacus leptodactylus/		
74	Речен рак /Astacus astacus/		
75	Пагур /Eriphia verrucosa/	0,18	
	Клас Миди /Bivalvia/		
76	Бяла пясъчна мида /Mya arenaria/	10,62	0,01
77	Черна морска мида /Mytilus galloprovincialis/	10,05	

78	Рапани / <i>Rapana spp.</i> /	4 819,06	
79	Други	0,00	2,02
ОБЩО:		9 507,6	128,9

Източник: ИАРА

През 2013 г. уловът на риба в река Дунав нараства с 16,1% спрямо предходната година, до 128,9 тона, в т. ч.: сладководна риба – 127,2 тона, проходни риби (карагъоз) – 1,7 тона.

Най-големи са уловените количества пъстър толстолоб – 24,3 тона, шаран – 15,4 тона, бяла мряна – 14,6 тона, платика – 13 тона и сребриста каракуда – 12,7 тона. При пъстрия толстолоб, шарана и сребрилата каракуда се наблюдава нарастване на улова спрямо предходната година, най-значително при сребрилата каракуда – с над 100%.

С цел опазване и възстановяване на дунавските есетрови риби, през януари 2012 г. е издадена заповед на министъра на земеделието и храните за забрана за улов, пренасяне и продажба на есетрови риби и продукти от тях, уловени в българската акватория на река Дунав и Черно море. Срокът на забраната е за четиригодишен период.

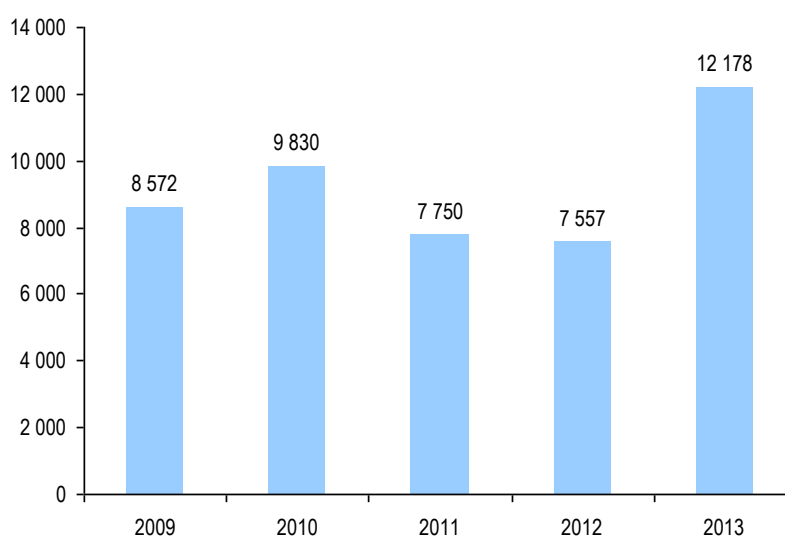
През първото полугодие на 2014 г. общият улов на риба и други водни организми от стопански риболов възлиза на 4 083,97 тона, от които: 4 013,34 тона – в Черно Море и 70,6 тона – в река Дунав.

Производство на риба и други водни организми

По данни на ИАРА, общият брой на активните рибовъдни стопанства към края на 2013 г. е 510, при 388 броя година по-рано. От тях, 470 са за сладководни аквакултури, а 40 – за морски аквакултури.

Във връзка със забраната за извършване на стопански риболов във вътрешните водоеми на страната, влязла в сила от м. август 2012 г., и свързаната с това пререгистрация, се увеличава броят на активните регистрирани производители на аквакултури. Отчетено е производство на видове риби, които са приулов в екстензивните и полуинтензивни топловодни стопанства – платика, уклея, сребриста каракуда, речен костур, червеноперка. Тези видове не са обект на целенасочено развъждане и отглеждане в аквакултурното производство.

Фигура VII.2. Производство на риба и други организми в специализирани рибовъдни стопанства за периода 2009 – 2013 г., тона

Източник: ИАРА

По данни на ИАРА, през 2013 г. общото производство на аквакултури (зарибителен материал, риба и други водни организми за консумация) в специализираните рибовъдни

стопанства възлиза на 12 178 тона. Това представлява ръст от 61,1% спрямо предходната година, като се отчита увеличение както при производството на зарибителен материал, така и при това на риба за консумация.

Общо отчетено производство на зарибителен материал в рибовъдните стопанства през 2013 г. е 2 503,7 тона, като бележи ръст от 59,4% спрямо предходната година. Това се дължи главно на увеличеното производство на зарибителен материал от два от основните видове риби, отглеждани в рибовъдните стопанства - шаран (над два пъти и половина до 1 170,9 тона) и пъстър толстолоб (с 38% до 403,3 тона). Значително се увеличава и производството на зарибителен материал от руска есетра, бял толстолоб и сом. Сред основните видове риба, намалява производството на зарибителен материал от дъгова пъстърва и бял амур.

Таблица VII.3. Производство на зарибителен материал, риба и водни организми в рибовъдните стопанства, тона

Общоприети и местни наименования	Зарибителен материал		Риба за консумация		Общо тегло	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Речна (балканска) пъстърва	10,8	2,3	34,6	21,5	45,4	23,8
Дъгова пъстърва	674,2	632,7	2 167,7	2 409,6	2 841,9	3 042,3
Сивен	0,0	5,2	0,0	6,5	0,0	11,7
Щука	3,9	11,6	5,8	32,9	9,7	44,6
Речен кефал	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,3
Лин	1,1	0,5	0,6	1,5	1,6	1,9
Уклей	0,0	0,0	2,4	6,4	2,4	6,4
Брияна (облез, уклея)	0,0	0,0	2,0	0,1	2,0	0,1
Платика	0,0	0,0	7,4	8,9	7,4	8,9
Шаран	444,5	1 170,9	1 288,4	2 429,7	1 732,9	3 600,6
Сребриста каракуда	0,3	1,0	94,1	265,6	94,3	266,6
Бял толстолоб	18,9	27,3	77,7	42,7	96,5	70,0
Пъстър толстолоб	291,7	403,3	820,5	1 823,2	1 112,2	2 226,5
Бял амур	64,8	56,5	150,6	239,4	215,5	295,9
Черен амур	0,0	0,0	4,0	2,3	4,0	2,3
Сом	24,0	31,1	75,7	133,7	99,7	164,9
Канален (американски) сом	2,4	0,9	14,3	3,3	16,7	4,2
Бяла риба (сулка)	7,7	41,6	19,3	133,6	27,0	175,2
Речен костур	0,0	0,0	0,4	10,8	0,4	10,8
Чига	0,0	0,0	0,6	0,7	0,6	0,7
Моруна	0,0	0,0	24,4	19,0	24,4	19,0
Пъструга	0,0	0,0	7,2	5,6	7,2	5,6
Руска есетра	9,4	69,1	277,6	191,6	287,0	260,7
Сладководни раци	0,0	0,0	1,5	0,3	1,5	0,3
Езерен рак	0,0	0,5	3,4	31,9	3,4	32,4
Черна морска мида	0,0	39,6	877,8	1 787,3	877,8	1 826,9
- Други	0,0	4,6	6,6	20,2	6,5	24,8
- Езерна съомга	7,3	4,4	4,5	0,0	11,8	4,4
- Веслонос	0,2	0,6	0,3	1,0	0,5	1,6
Червеноперка	0,0	0,0	3,2	6,2	3,2	6,2
Барамунди	10,0	0,0	0,0	0,8	10,0	0,8
Сибирска есетра	0,0	0,0	13,7	8,2	13,7	8,2
Африкански сом	0,0	0,0	0,0	29,7	0,0	29,7
Общо	1 571,1	2 503,7	5 986,1	9 674,3	7 557,1	12 178,0

Източник: ИАРА

През 2013 г. е отчетено производство на риба и други водни организми за консумация в размер на 9 674,3 тона – с 61,6% повече в сравнение с предходната година.

Традиционно, най-значително е производството за консумация на риби от видовете шаран, дъгова пъстърва и пъстър толстолоб. При всички тях е налице увеличение на производството спрямо предходната година, най-чувствително при пъстрия толстолоб (с над 100%), следвано от това при шарана (с около 89%) и дъговата пъстърва (с 11,2%).

Сред по-значимите стопански видове риби, съществено намаление в сравнение с 2012 г. бележи производството за консумация на руска есетра (с 31%), речна (балканска) пъстърва (с 37,9%), моруна (с 22,3%), сибирска есетра (с 40,3%) и канален (американски) сом (със 77%).

Основният вид морска аквакултура, отглеждана в крайбрежните акватории на страната, е черната морска мида. През 2013 г. нейното производство се увеличава малко над два пъти спрямо предходната година, достигайки 1 787,3 тона. Производството на езерен рак за консумация нараства до 31,85 тона.

През 2014 г. се очаква да продължи нарастването на броя на рибовъдните стопанства и съответно производството на аквакултури, за което допринася и изграждането на нови, модернизирането и увеличаването на производствени мощности с финансиране по Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство“.

2. Внос и износ на риба и рибни продукти

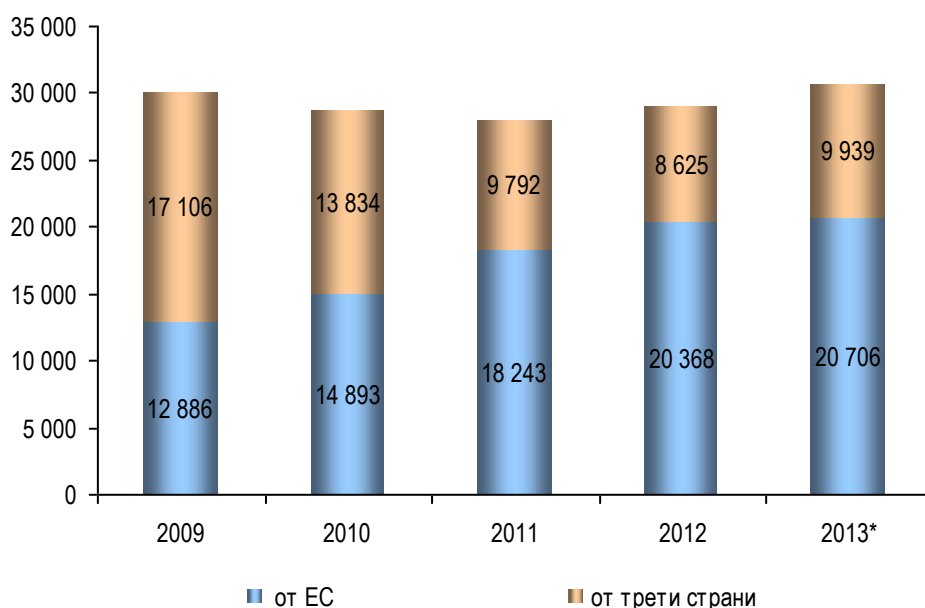
Внос

По предварителни данни на НСИ, през 2013 г. общият внос на риба и рибни продукти в България възлиза на 30 645 тона. Това е с 5,7% повече спрямо предходната година, като се отчита нарастване както на вноса на риби и други водни организми, така и на този на преработени рибни продукти.

Близо 68% от общо внесените количества риба и рибни продукти са от ЕС. Доставките от държави членки на Съюза нарастват с 1,7% на годишна база, до 20 706 тона. Най-значителни количества в рамките на 2013 г. са доставени от Испания (3,6 хил. тона), Нидерландия (2,3 хил. тона), Гърция (2,2 хил. тона), Белгия (1,4 хил. тона) и Обединеното кралство (1,3 хил. тона).

Вносът на риба и рибни продукти от трети страни бележи ръст от 15,2% спрямо 2012 г., до 9 939 тона. Основни партньори са Виетнам (2,9 хил. тона) и Китай (1,5 хил. тона), следвани от Тайланд, Перу, Аржентина и др.

Фигура VII.3. Внос на риба и рибни продукти от ЕС и трети страни, тона

Източник: НСИ, * предварителни данни

По видове продукти, структурата на вноса през 2013 г. включва: 26 953 тона риба, филета, ракообразни и мекотели (живи, пресни, охладени, замразени или сушени и др.) и 3 691 тона – преработени рибни продукти (готови храни и консерви от риба, хайвер, консервирани ракообразни и мекотели).

Таблица VII.4. Внос на риба, други водни организми и рибни продукти, тона

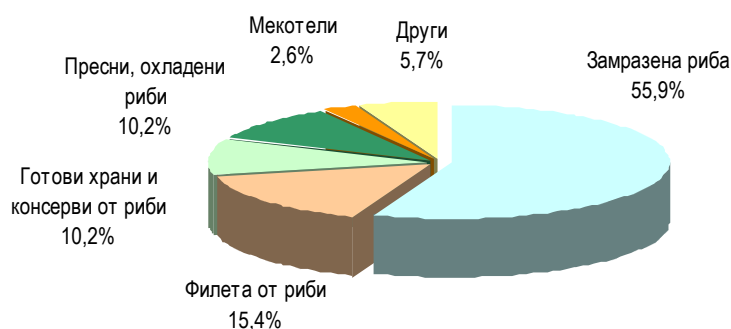
Продукти	2012	2013	Изменение 2013/2012
Риби, филета, ракообразни, мекотели, в т. ч.:	26 122	26 953	3,2%
Живи риби - сладководни и морски	16	11	-32,9%
Риби - пресни или охладени, с изкл. на филетата	3 069	3 128	1,9%
Риби - замразени, с изкл. на филетата	16 299	17 127	5,1%
Филета и други меса от риби, пресни или охладени, замразени	4 501	4 721	4,9%
Риби - сушени, осолени, пушени	449	313	-30,2%
Ракообразни	270	751	177,9%
Мекотели	1 519	804	-47,1%
Водни безгръбначни, различни от ракообразните и мекотелите	-	99	-
Преработени рибни продукти, в т. ч.:	2 871	3 691	28,6%
Готови храни и консерви от риби; хайвер	2 431	3 118	28,3%
Ракообразни и мекотели, консервирани	440	574	30,4%
Общо риба, др. водни организми и рибни продукти	28 993	30 645	5,7%

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ, * предварителни данни

Повече от половината от общия внос на риба и рибни продукти за 2013 г. заема този на замразената риба, с изкл. на филета – 17 127 тона, с 5,1% повече спрямо предходната година.

Подобно на предходни години, най-значителен е вносът на замразена скумрия, който намалява с 4% в сравнение с 2012 г. до 11 052 тона. Вносът на замразена скумрия е за задоволяване на търсенето на пазара както за директна консумация, така и като основна суровина за преработка в консервната промишленост, поради липса на улов в България.

Фигура VII.4. Структура на вноса на риба и рибни продукти през 2013 г.

Източник: НСИ, предварителни данни

През годината са внесени и сравнително големи количества замразена риба от следните видове: сардини, шпрот, трициона, цаца - общо 541 тона, херинга – 1 471 тона, мерлуза – 523 тона, сафрид – 255 тона, тихоокеанска и атлантическа съомга – 234 тона, пъстървови – 137 тона и акула – 132 тона.

Общият внос на преработени рибни продукти през 2013 г. нараства с 27,6% спрямо предходната година, до 3 691 тона. В рамките на годината са внесени 3 118 тона готови храни и консерви от риби и хайвер - с 28,3% повече в сравнение с предходната година. При вноса на консервирани ракообразни и мекотели увеличението на годишна база е с 30,4%, до 574 тона.

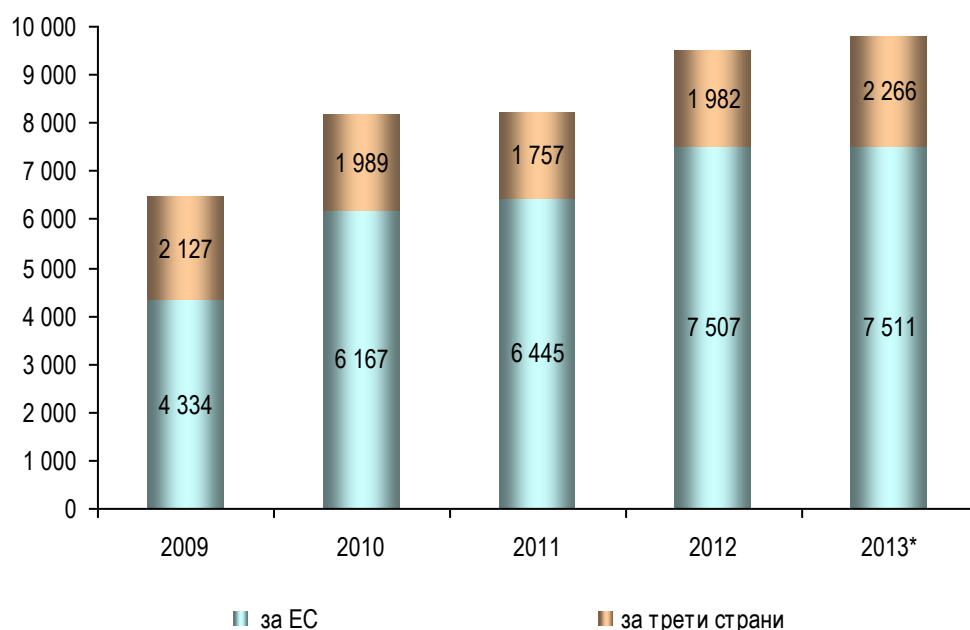
По предварителни данни на НСИ, през първите шест месеца на 2014 г. са внесени общо 13 225 тона риба и рибни продукти, с около 12% по-малко в сравнение със същия период на 2013 г. До края на 2014 г. се очаква да продължат да се внасят сравнително големи количества риба и рибни продукти с цел разнообразяване на асортимента на пазара, както и за суровина за преработвателните предприятия.

Износ

По предварителни данни на НСИ, през 2013 г. е осъществен общ износ на риба, водни организми и рибни продукти в размер на 9 776 тона. Това представлява ръст от 3% спрямо предходната година, което се обяснява с отчетеното увеличение на улова и производството на риба и други водни организми в страната, както и с реализирането на реекспорт на вносна риба (предимно скумрия).

През 2013 г. износът на риба и рибни продукти за ЕС се задържа на нивото от предходната година и възлиза на 7 511 тона, формирайки около 77% от общия износ на такива продукти. Най-значителни количества са насочени за Румъния (4,4 хил. тона), Швеция (1,3 хил. тона) и Гърция (1 хил. тона).

Фигура VII.5. Износ на риба, други водни организми и рибни продукти за ЕС и трети страни, тона

Източник: НСИ, *предварителни данни

Износът на риба и рибни продукти за трети страни е в размер на 2 266 тона – с 14,3% повече спрямо 2012 г. Основни дестинации са Република Корея, Япония, Сърбия, Русия и Турция.

Таблица VII.5. Износ на риба, други водни организми и рибни продукти, тона

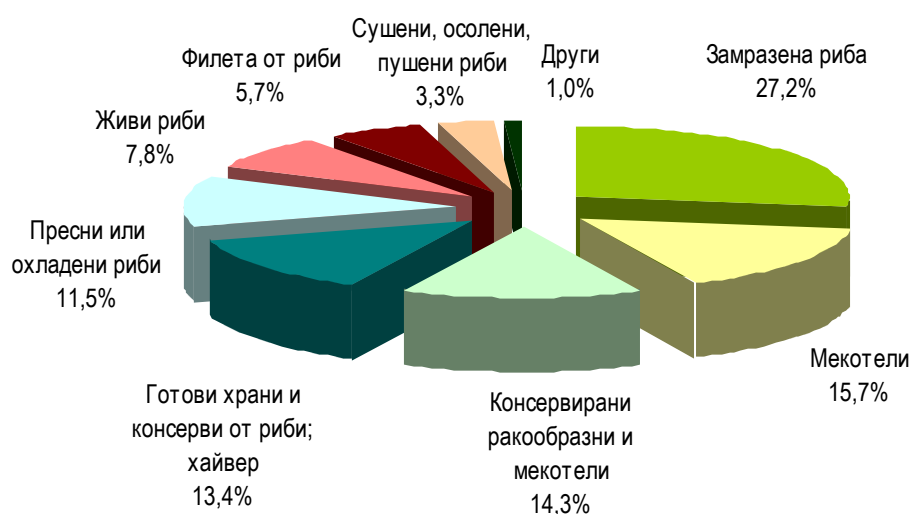
Продукти	2012	2013	Изменение 2013/2012
Риби, филета, ракообразни, мекотели, в т. ч.:	7 164	7 071	-1,3%
Живи риби - сладководни и морски	682	760,6	11,6%
Риби - пресни или охладени, с изкл. на филетата	1 254	1 127,7	-10,1%
Риби - замразени, с изкл. на филетата	2 904	2 662,0	-8,3%
Филета и други меса от риби, пресни или охладени, замразени	380	560,3	47,6%
Риби - сушени, осолени, пушени	173	321,7	86,2%
Ракообразни	46	53,8	16,7%
Мекотели	1 726	1 537,9	-10,9%
Водни безгръбначни, различни от ракообразните и мекотелите	-	46,8	
Преработени рибни продукти, в т. ч.:	2 324,9	2 705,5	16,4%
Готови храни и консерви от риби; хайвер	637,5	1 311,6	105,7%
Ракообразни и мекотели, консервирани	1 687,4	1 393,9	-17,4%
Общо риба, др. водни организми и рибни продукти	9 488,5	9 776,3	3,0%

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ, * - предварителни данни

Структурата на експорта през 2013 г. включва: 7 071 тона риба, ракообразни и мекотели – живи, пресни, охладени, замразени, пушени или осолени и 2 706 тона преработени рибни продукти (готови храни и консерви от риба, в т. ч. хайвер, консервиране ракообразни и мекотели).

В сравнение с предходната година се наблюдава значително увеличение на износа на готови храни и консерви от риби (над два пъти); сушени, осолени и пушени риби (с 86%) и филета от риби (с 48%) и по-слабо такова при износа на живи риби и ракообразни. Същевременно, износет на пресни, охладени и замразени риби (с изкл. на филета), мекотели и консервирани ракообразни и мекотели се свива с между 8,3 и 17,4%.

Фигура VII.6. Структура на износа на риба и рибни продукти през 2013 г.

Източник: НСИ, предварителни данни

През 2013 г. износет на замразена риба (с изключение на филетата) продължава да заема водещо място в общия износ на риба и рибни продукти, възлизайки на 2 662 тона.

Близко половината от изнесената замразена риба през годината е скумрия – 1 233 тона, с 3,8% по-малко спрямо предходната година. Сравнително големи са и изнесените количества замразен шпрот, трициона или цаца – 901 тона, което е с около 14% повече в сравнение с 2012 г., поради нарасналия улов. Традиционно, най-голям е износът на замразена риба за Румъния (1,8 хил. тона).

През 2013 г. износът на мекотели бележи спад от 10,9% спрямо предходната година, до 1 538 тона. Количествата са насочени основно за Корея, Япония, Гърция и Босна и Херцеговина.

На трето място по обем е износът на консервирани ракообразни и мекотели с 1 393 тона. Изнесени са предимно консервирани скариди (993 тона) и мекотели (286 тона). Основна дестинация за тези продукти през годината е Швеция с 991 тона, следвана от Япония (176 тона), Република Корея (77 тона) и Румъния (63 тона).

По предварителни данни на НСИ, общият износ на риба, водни организми и рибни продукти за първото шестмесечие на 2014 г. възлиза на 4 834 тона, с 9% по-малко спрямо същия период на предходната година. Поради специфичните особености на риболова и аквакултурното производство в страната, обикновено по-голям обем износ на риба и рибни продукти се наблюдава през втората половина на годината.

3. Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство”, финансирана от Европейския фонд за рибарство.

Стратегическата цел на ОПРСР (2007-2013) е превръщането на рибарството в конкурентоспособен, модерен и динамичен сектор, базиран на устойчиво развитие на рибарството и аквакултурата, както и подобряване качеството на живот в рибарските области. Общият бюджет на Програмата за периода 2007 - 2013 г. е в размер на 101 168 996 евро (197 869 357 лева), от които 75% - финансиране от Европейския фонд по рибарство и 25% - национално съфинансиране.

Общ напредък по ОПРСР към декември 2013 г.

Кумулативният физически напредък в изпълнението на ОПРСР към 31 декември 2013 г. може да се обобщи чрез следните данни:

- Общ брой регистрирани проекти: 668;
- Общ брой подписани договори/одобрени проекти: 268;
- Общ брой анулирани договори: 40;
- Общо договорирани средства: 174 848 047,16 лева (88,37% от бюджета на Програмата)
- Общо изплатени средства към бенефициенти: 79 750 481,73 лева (40,30%);
  - Авансови плащания – 33 броя на обща стойност 7 780 061,20 лева.
  - Междинни плащания – 55 броя на обща стойност 13 782 323,36 лева.
  - Окончателни плащания – 180 броя на обща стойност 58 188 096,17 лева.

Таблица VII.6. Финансово изпълнение на ОПРСР за периода 2007 - 2013 г.

Ос/Мярка	Договорени средства			Реално изплатени средства			Изцяло изплатени проекти		
	Брой договори	Общо публични разходи, лева	%	Брой плащания	Общо публични разходи, лева	%	Брой проекти	Общо, лева	%
Мярка 1.1 "Публична помощ за постоянно прекратяване на риболовни дейности"	71	7 908 214,55	88,67%	62	7 061 260,74	79,17%	62	7 061 260,74	79,17%
Мярка 1.3 "Инвестиции на борда на риболовните кораби и селективност"	7	106 507,87	1,79%	5	84 161,20	1,42%	5	84 161,20	1,42%
ОС 1	78	8 014 722,42	51,22%	67	7 145 421,94	45,67%	67	7 145 421,94	45,67%
Мярка 2.1 "Производствен и инвестиции в аквакултурата"	61	53 004 692,01	98,08%	70	27 341 659,62	50,59%	30	17 900 707,50	33,12%
Мярка 2.2 "Акваекологични мерки"	2	84 781,43	7,23%	1	12 494,71	1,07%	1	12 494,71	1,07%
Мярка 2.6. "Инвестиции в преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура"	11	8 610 237,80	102,72%	13	5 140 767,39	61,33%	6	4 563 888,86	54,45%
Мярка 2.7 "Финансов инженеринг"	3	30 217 850,00	100,00%	3	30 217 850,00	100,00%	3	30 217 850,00	100,00%
ОС 2	77	91 917 561,24	97,91%	87	62 712 771,72	66,80%	40	52 694 941,07	56,13%
Мярка 3.1 "Колективни дейности"	6	2 428 322,90	133,14%	2	205 567,82	11,27%	0	0	0,00%
Мярка 3.3 „Инвестиции за реконструкция и модернизация на рибарски пристанища, места за разтоварване и закрити лодкостоянки"	2	18 738 150,42	72,60%	0	0	0,00%	0	0	0,00%
Мярка 3.4 "Развитие на нови пазари и промоционални кампании"	19	5 260 826,98	64,74%	9	744 802,16	9,17%	2	185 362,20	2,28%
Мярка 3.5 "Пилотни проекти"	0	0	0,00%	0	0	0,00%	0	0	0,00%
ОС 3	27	26 427 300,30	72,45%	11	950 369,98	2,61%	2	185 362,20	0,51%
Мярка 4.1.А "Финансова подкрепа за прилагане на местните стратегии за	6	41 434 169,59	100,00%	22	4 724 121,62	11,40%	15	4 451 629,28	10,74%

развитие и покриване на оперативните разходи на Рибарските групи"									
ОС 4	6	41 434 169,59	100,00%	22	4 724 121,62	11,40%	15	4 451 629,28	10,74%
Мярка 5.1 "Техническа помощ"	80	7 054 293,61	67,63%	63	4 217 795,47	40,43%	56	2 935 550,60	28,14%
ОС 5	80	7 054 293,61	67,63%	63	4 217 795,47	40,43%	56	2 935 550,60	28,14%
ОБЩО	268	174 848 047,16	88,37%	250	79 750 480,73	40,30%	180	67 412 905,09	34,07%

* 6 броя извършени плащания по проекти през МИРГ, 4 броя извършени плащания по текущи разходи на МИРГ и 12 броя плащания по МСР (четири авансови, три междинни и пет окончателни плащания)

Източник: ИАРА

През 2013 г. по осите от 1 до 4 на ОПСР са подадени 223 проектни предложения, близо два пъти повече в сравнение с 2012 г.

През 2013 г. се отчита съществено увеличение на приетите проектни предложения по Местните стратегии за развитие. Сключените договори по стратегиите през годината са 66 броя, на стойност 10 445 542 лева.

Към края на 2013 г. е договорен 88,37% от бюджета на Програмата, като най-нисък е процентът договорени средства по ос 1 (51,22%) а най-висок този по ос 2 (97,91%). Високият процент на договоряне по ос 4 касае сключените с Местните инициативни рибарски групи договори за подпомагане на местните им стратегии за развитие. Реално сключените договори по МСР към края на 2013 г. представляват 27,40% от бюджета по оста (при 2,38% в края на 2012 г.), което прави договорянето по нея най-ниско, но същевременно с най-бърз темп на ръст.

Напредъкът при разплащането на средствата по Програмата е съизмерим с този през 2012 г., като се запазва високият годишен темп на разплащане. През 2013 г. са разплатени 12,46% от бюджета на Програмата, а от началото на прилагането ѝ – 40,30%.

По Приоритетна ос 1 интересът продължава да е насочен предимно към мярка 1.1 „Публична помощ за постоянно прекратяване на риболовна дейност“. Въпреки големия брой сключени договори, и през 2013 г. продължава да се наблюдава относително по-ниска средна стойност на проектите по мярката – 75 154 лева (при 220 710 лева през 2011 г.). Поради спецификата на мярка 1.1, договорите се изпълняват относително бързо, като част от тях приключват преди договорения краен срок..

През 2013 г. по тази мярка са подадени 38 проекта и са сключени 35 договора на обща стойност 2 630 390 лева.

През годината най-голям напредък е отбелязан в постигане на целите именно на тази мярка. До края на 2013 г. с подпомагане от ЕФР са изведени от риболовния флот 39 кораба, с общ капацитет 418 GT и 2 412 kW.

По останалите мерки на Приоритетна ос 1 няма съществен напредък. Като цяло, поради липса на интерес от страна на потенциалните бенефициенти, има голямо изоставане от поставените в Програмата количествени цели за модернизация на риболовния флот. От началото на изпълнението на Програмата е подпомогната модернизацията само на 5 риболовни кораба. Няма напредък в мерките, целящи подобряване на професионалните умения на рибарите и дребномащабния крайбрежен риболов, поради липса на интерес сред потенциалните кандидати.

През 2013 г. има напредък по отношение на разплащанията по Приоритетна ос 2 „Аквакултура, риболов във вътрешни водоеми, преработка и маркетинг на продукти от риболов и

аквакултура". От друга страна, броят на сключените договори по оста през 2013 г. е 3,2 пъти по-малък в сравнение с 2012 г., като се наблюдава намаление и на средната стойност на проектите.

Запазва се тенденцията от предходната година да се депозират чувствително по-качествени проектни предложения, за което допринасят провежданите информационни и разяснителни кампании. През 2013 г. има само четири отхвърлени предложения.

Изпълнените и изплатени през 2013 г. проекти се предвижда да доведат до увеличаване на годишното производство от аквакултура с 1 817 тона, от които 1 160 тона или близо 64% черноморска мида. От сладководната аквакултура, най-голямо е очакваното увеличение при сом, пъстърва, шаран и есетра.

От началото на прилагане на мярката, предвижданото увеличение на годишното производство от аквакултура от приключилите проекти е 5 350 тона. Запазва се тенденцията, нарастването на морската аквакултура (черна мида) да е с най-голям относителен дял (51%). Въпреки това, благодарение на приключилите през 2013 г. проекти се засилва темпът на нарастване на дела сладководната аквакултура.

През 2013 г. подобряването на доходността на фирмите от сектор „Аквакултура“, вследствие на изпълнените проекти, се дължи както на разширяване или модернизиране на съществуващи риболовни стопанства, така и на изграждане на нови стопанства, като увеличението на реализирания от тях оборот е в размер на 5,5 млн. лева.

От началото на прилагането на мярка 2.1, увеличението на оборота на фирмите от изцяло изплатените проекти се предполага да бъде 16,8 млн. лева, в случай че проектите достигнат заложените показатели в инвестиционните намерения.

Всички приключили през 2013 г. проекти по мярка 2.1. са използвали щадящи околната среда технологии за производство на аквакултура. Предвижда се създаване на 48 нови работни места, 15 от които за жени. В случай че договорените през годината проекти се осъществят в съответствие със заложеното в инвестиционните намерения, биха се създали 37 нови работни места, 11 от които за жени.

Вследствие на приключилите и изплатени през 2013 г. четири проекта по мярка 2.6. „Инвестиции в преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура“ за повишаване на преработвателния капацитет чрез разширяване и модернизация на съществуващи рибопреработвателни предприятия, се предвижда оборотът в рибопреработката да нарасне с близо 16,3 млн. лева.

Инвестициите по изплатените проекти водят до подобрени хигиенни/работни и екологични условия и производствени системи.

От началото на прилагането на мярка 2.6, увеличението на оборота на фирмите от изцяло изплатените проекти се предполага да бъде 19,17 млн. лева, в случай че проектите достигнат заложените показатели в инвестиционните намерения.

Новосъздадените работни места са 14, 12 от които за жени.

През 2013 г. по мярка 3.1 „Колективни дейности“ са подписани четири нови договора, изпълнението на които би довело до повишаване професионалните умения на 250 души.

По мярка 3.3 „Инвестиции за реконструкция и модернизация на рибарски пристанища, места за разтоварване и закрити лодкостоянки“ през годината са подписани два договора за реконструкция и модернизация на рибарски пристанища (пристанище Сарафово и пристанище гр. Черноморец). Чрез планираните мерки ще се осигури устойчиво развитие на сектора с цел опазване на рибните ресурси. Изграждането на пристанища за лодки ще създаде възможност за извършване на техническо обслужване и ремонти по тях. Изпълнението на проектите ще доведе до частично изпълнение на заложения по Оперативната програма индикатор за създаване на 4 броя пристанища. Предвиденото изграждане на рибна борса и места за разтоварване ще

спомогне за изпълнението на основна цел 2 „Развитие на пазара на продукти от риболов и аквакултурно производство“ на ОПРСР.

В резултат на приключилите и изплатени два проекта по мярка 3.4 „Развитие на нови пазари и промоционални кампании“ е проведена една промоционална кампания на продукти от риболов и аквакултура и е създаден електронен информационен портал за продукти от риболов и аквакултура. Ако бъдат изпълнени сключените договори по мярката, ще бъдат проведени 17 промоционални кампании, които ще доведат до подобряване престижа на сектор „Рибарство“ и до увеличаване популярността на продуктите от риболов и аквакултури.

Наблюдава се значително подобряване на административния капацитет на Местните инициативни рибарски групи. Необходимо е да се предприемат допълнителни действия за популяризиране на мерките и за изграждане на контакти и доверие с частния сектор, с цел да се гарантира максимално усвояване на предвидения ресурс и спазване на изискването най-малко 51% от проектите, заложи в местната стратегия за развитие, да бъдат от частния сектор.

Таблица VII.7. Финансово изпълнение на ОПРСР към 30.06.2014 г.

Ос/мярка	Договорени средства			Реално изплатени средства			Изцяло изплатени проекти		
	Брой договори	Общо публични разходи, лева	%	Брой плащания	Общо публични разходи, лева	%	Брой проекти	Общо, лева	%
Мярка 1.1 "Публична помощ за постоянно прекратяване на риболовни дейности"	87	8 579 473,23	96,20%	76	7 998 429,23	89,68%	76	7 998 429,23	89,68%
Мярка 1.3 "Инвестиции на борда на риболовните кораби и селективност"	7	106 507,87	1,79%	6	94 371,16	1,59%	6	94 371,16	1,59%
ОС 1	94	8 685 981,10	55,51%	82	8 092 800,39	51,72%	82	8 092 800,39	51,72%
Мярка 2.1 "Производствени инвестиции в аквакултурата"	62	62 748 979,29	90,82%	76	29 779 667,45	43,10%	33	19 966 206,91	28,90%
Мярка 2.2 "Акваекологични мерки"	2	84 781,43	7,23%	1	12 494,71	1,07%	1	12 494,71	1,07%
Мярка 2.6. "Инвестиции в преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура"	16	16 643 867,43	198,57%	14	5 420 092,06	64,66%	7	4 843 213,53	57,78%
Мярка 2.7 "Финансов инженеринг"	4	15 167 850,0*	100,00%	3	15 167 850,0*	100,00%	3	15 167 850,0*	100,00%
ОС 2	84	94 645 478,15	100,82%	94	50 380 104,22	53,66%	44	39 989 765,15	42,60%
Мярка 3.1 "Колективни дейности"	6	2 428 322,90	133,14%	2	205 567,82	11,27%	0	0	0,00%
Мярка 3.3 "Инвестиции за реконструкция"	2	18 680 575,13	72,38%	1	4 583 526,67	17,76%	0	0	0,00%

и модернизация на рибарски пристанища, места за разтоварване и закрити лодкостоянки"									
Мярка 3.4 "Развитие на нови пазари и промоционални кампании"	19	4 956 568,83	60,99%	17	1 801 218,54	22,17%	3	348 183,60	4,28%
Мярка 3.5 "Пилотни проекти"	0	0	0,00%	0	0	0,00%	0	0	0,00%
ОС 3	27	26 065 466,86	71,46%	20	6 590 313,03	18,07%	3	348 183,60	0,95%
Мярка 4.1.A "Финансова подкрепа за прилагане на местните стратегии за развитие и покриване на оперативните разходи на Рибарските групи"	6	41 434 169,59	100,00%	40	5 974 317,73**	14,42%	26	4 858 436,04	11,73%
ОС 4	6	41 434 169,59	100,00%	40	5 974 317,73	14,42%	26	4 858 436,04	11,73%
Мярка 5.1 "Техническа помощ"	92	8 512 044,71	81,60%	102	4 971 431,72	47,66%	67	3 159 069,12	30,29%
ОС 5	92	8 512 044,71	81,60%	102	4 971 431,72	47,66%	67	3 159 069,12	30,29%
ОБЩО	303	179 343 140,41	90,64%	338	76 008 967,09	38,41%	222	56 448 254,30	28,53%

*Намалението се дължи на прехвърляне на сумата от 15 050 000,00 лв. от капитала на Националния гаранционен фонд АД (НГФ) обратно в оперативната програма. Сумата е възстановена от НГФ по сметката на Държавен фонд „Земеделие“;

**6 броя извършени плащания по проекти през МИРГ, 4 броя извършени плащания по текущи разходи на МИРГ и 30 плащания по МСР (11 авансови, 3 междинни и 16 окончателни плащания)

Източник: ИАРА

Кумулативен физически напредък в изпълнението на ОПРСР към 30.06.2014 г.:

- Общ брой регистрирани проекти: 798;
- Общ брой подписани договори/одобрени проекти: 303
- Общо договорирани средства: 179 343 140,41 лева (90,64%);
- Общо изплатени средства към бенефициенти: 76 008 967,09 лева (38,41%).
- Окончателно са изплатени средствата по 222 проекта на стойност 45 868 473,95 лева.

В резултат на прилагането на Програмата са изградени общо петнадесет нови аквакултурни стопанства, а на осемнадесет е извършена реконструкция и модернизация. Изградени са четири рибопереработвателни предприятия и са модернизирани три такива.

Изпълнението на проектите по оперативната програма ще доведат до увеличаване на продукцията от аквакултура до 7 694 тона, а на продукцията от преработка до 4 689 тона.

От началото на прилагане на Програмата са сключени два договора за реконструкция и модернизация на две рибарски пристанища.

Относно индикатор „Брой създадени рибарски групи“, индикативният план е напълно изпълнен, като са създадени шест броя рибарски групи.

4. Административно-наказателна дейност при управление на рибарството и аквакултурите

С цел опазване на рибните ресурси и подпомагане на тяхното размножаване, през 2013 г. са извършени следните дейности:

- издадени са общо 448 броя безсрочни разрешителни за извършване на стопански риболов, в това число: за Черно море - 333 и за река Дунав - 115;
- издадени са общо 3 511 броя удостоверения за право за извършване на стопански риболов, в това число и специални разрешителни за улов на калкан: за Черно море – 2 107, за река Дунав – 1 404;
- издадени са 259 броя свидетелства за правоспособност за извършване на стопански риболов;
- маркирани са 2 086 броя риболовни уреди;
- извършена е регистрация на 213 нови рибовъдни стопанства, като същевременно са заличени 58 стопанства;
- извършена е регистрация на 140 фирми за осъществяване на първа продажба на риба и рибни продукти, както и пререгистрация на 7 фирми;

Във връзка с провеждането на административно-наказателната дейност при управление на рибарството и аквакултурите, през 2013 г. са извършени общо 20 276 проверки, от които:

- 4 200 в обекти за стопански риболов;
- 8 588 в обекти за любителски риболов;
- 715 в рибовъдни стопанства;
- 2 025 на плавателни съдове;
- 3 157 в обекти за търговия с риба;
- 909 по сигнали на граждани;
- 682 съвместно с органите на Министерство на вътрешните работи и Изпълнителна агенция по горите и техните териториални подразделения.

В сравнение с 2012 г. се наблюдава спад в броя на извършените проверки.

В резултат на извършените проверки, при констатирани нарушения на Закона за рибарството и аквакултурите, през 2013 г. са съставени 2 300 акта за нарушение и 29 562 констативни протокола; издадени са 2 113 наказателни постановления, от които 1 616 са влезли в сила.

Със съставените констативни протоколи и актове за установяване на административни нарушения са отнети 6 884 броя браконьерски риболовни уреди и са иззети 22 258,5 кг незаконно уловена риба (с 23,4% по-малко спрямо 2012 г.). От общото количество отнета риба и други водни организми през 2013 г., 11 029,8 кг са върнати във водоемите, 10 304,9 кг са предоставени като дарение и 923,8 кг са унищожени.

РАЗДЕЛ Б

ПРИОРИТЕТИ И ЦЕЛИ НА ПОЛИТИКАТА В АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ, МЕРКИ И ДЕЙСТВИЯ ЗА ПОСТИГАНЕТО ИМ ПРЕЗ 2015 Г.

ПРИОРИТЕТ 1:

РАЗВИТИЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА ХРАНИТЕЛНА СИГУРНОСТ И ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА ПРОДУКТИ С ВИСОКА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ ПРИ УСТОЙЧИВО УПРАВЛЕНИЕ НА ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ

ЦЕЛ 1: БАЛАНСИРАНО РАЗВИТИЕ НА СЕКТОРИТЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ И ПРОИЗВОДСТВО НА ПРОДУКТИ С ВИСОКА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ

МЯРКА:

Възстановяване и модернизиране на хидромелиоративната инфраструктура

ДЕЙСТВИЯ:

- Реализиране на дейности по Споразумението с Международната банка за възстановяване и развитие по изготвяне на стратегии за отрасъл "Хидромелиорации" и отрасъл "Защита от вредното въздействие на водите";
- Изготвяне на предложения за промени в институционалната и нормативната рамка;
- Изготвяне на интегрирани инвестиционни планове, програми и водещи проекти на ниво речен басейн;
- Разработване на подзаконовата нормативна уредба и прилагане на мерки от Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 г. за инвестиции в хидромелиоративната система.

МЯРКА:

Преодоляване на структурния дисбаланс в отрасъл селско стопанство и в неговите подотрасли

ДЕЙСТВИЯ:

- Прилагане на схеми за специфично подпомагане в сектори „Животновъдство“, „Плодове“ и „Зеленчуци“, в съответствие с разпоредбите на европейското законодателство;
- Използване на възможностите на държавните помощи за насърчаване на хуманното отношение към животните, опазване на генетичните ресурси и местните породи животни;
- Прилагане на Национална програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор в България 2014 - 2018 г.;
- Прилагане на Националната програма по пчеларство 2014 - 2016 г.;

ЦЕЛ 2: ЗЕМЕДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО - ПРИВЛЕКАТЕЛЕН БИЗНЕС, ОСИГУРЯВАЩ СТАБИЛНИ И СПРАВЕДЛИВИ ДОХОДИ НА ЗАЕТИТЕ В НЕГО

МЯРКА:

Повишаване на доходите от земеделска дейност

ДЕЙСТВИЯ:

- Разработване на нормативната уредба и прилагане на схеми за директно плащане на единица площ, за преразпределително плащане, за дребни земеделски производители и за обвързана подкрепа;
- Изготвяне на мотивирано искане до Европейската комисия за разрешаване на национални доплащания към директните плащания за подкрепа на доходите на заетите в земеделието
- Изготвяне на нормативната база и прилагане на Тематична подпрограма за малки стопанства към Програмата за развитие на селските райони 2014 - 2020 г.

МЯРКА:

Гъвкаво прилагане на пазарните механизми на Общата организация на пазара на земеделски продукти на ЕС

ДЕЙСТВИЯ:

- Популяризиране на възможностите, които дава европейската политика за съфинансиране на промоционални програми;
- Прилагане на европейските схеми за предоставяне на мляко и плодове в учебните заведения;
- Прилагане на регулярни пазарни мерки за предотвратяване и управление на кризи на пазара - публична интервенция, помощ за частно складиране и възстановявания при износ;
- Прилагане на извънредни мерки за управление на кризи на пазара, свързани с нестабилността на цените, болести по животните и растенията и влиянието на световните пазари на земеделски продукти;
- Подпомагане на дейността на организациите на производители и групи производители на плодове и зеленчуци, чрез европейско и национално финансиране;
- Разработване на подзаконовата нормативна уредба и прилагане на мерки от ПРСР 2014 – 2020 г. за подкрепа за създаване на групи от производители и за насърчаване на взаимодействието между доставчици на суровини, преработватели и търговци и коопериране в и между секторите;
- Създаване на условия за прилагане на договорни отношения в сектора на млякото.

ЦЕЛ 3: МОДЕРНИЗИРАНИ И ТЕХНОЛОГИЧНО ОБНОВЕНИ СТОПАНСТВА И ИНФРАСТРУКТУРА В ОТРАСЪЛА. РАЗВИТИЕ И УСКОРЕНО ВЪВЕЖДАНЕ НА ИНОВАЦИИТЕ В ЗЕМЕДЕЛСКАТА ПРАКТИКА

МЯРКА:

Насърчаване на инвестициите и внедряването на иновации в стопанствата и предприятията за преработка на земеделска продукция

ДЕЙСТВИЯ:

- Разработване на подзаконовата нормативна уредба и прилагане на мерки от Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) 2014-2020 г. за подкрепа на инвестиции в материални и нематериални активи;

- Разработване на подзаконовата нормативна уредба и прилагане на мерки от ПРСР за финансово подпомагане внедряването на иновативни решения и практики в земеделското производство;
- Провеждане на разяснителни информационни събития в т.ч. семинари и срещи и консултации със земеделски производители за разясняване на предимствата и възможностите за модернизиране на стопанствата и внедряването на иновации;
- Подпомагане на трансфера на иновации в земеделската практика чрез разпространение на резултатите от научно-изследователските проекти в областта на земеделието и на информация за разработени нови продукти и техники.

ЦЕЛ 4: ПО-ВИСОКА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ И ИНФОРМИРАНOST НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ

МЯРКА:

Развитие на професионалното образование в сферата на селското и горското стопанство, ветеринарната медицина и хранителните технологии

ДЕЙСТВИЯ:

- Съгласуване на държавния План-прием за учебната 2015/16 година и на реализирания План-прием за учебната 2014/2015 година на училищата в системата на Министерството на земеделието и храните;
- Оптимизация на училищната мрежа на МЗХ чрез реструктуриране на училищата в аграрния сектор;
- Организиране и провеждане на национална изложба на професионалните гимназии в областта на горското стопанство във връзка с провеждането на седмицата на гората;
- Участие в два проекта по Програма Еразъм+ - Проект QUAKE (Qualification Knowledge Ecvet), по инициатива на Министерство на земеделието, хранително-вкусовата промишленост и рибарството на Франция и Проект за Стратегическо партньорство GreenBlend BG, по инициатива на Лесотехническият университет, гр. София.

МЯРКА:

Устойчиво развитие на научния потенциал и създаване на нови научни продукти

ДЕЙСТВИЯ:

- Селекция на нови сортове културни растения и породи животни;
- Разработване на традиционни и нови технологии за отглеждане на растения и животни;
- Патентоване и сертифициране на създадените научни продукти;
- Трансфер на научни продукти в производството – сключване на лицензионни договори.

МЯРКА:

Подобряване ефективността на системата за съвети в земеделието

ДЕЙСТВИЯ:

- Въвеждане на регламентирани правила и процедури за съвместна дейност между участниците в Системата за съвети в земеделието и научните институти и университети;

- Улесняване на достъп до съвети в земеделието на земеделските производители особено от отдалечените от областните центрове населени места чрез повишаване на капацитета на Национална служба за съвети в земеделието (НССЗ), в т. ч на общинско ниво;
- Активно функциониращи регионални консултативни съвети за съвети в земеделието с участието на представители от НССЗ, университети, научни институти, неправителствени организации и земеделски производители.

МЯРКА

Повишаване на професионалната квалификация и информираността на земеделските производители

ДЕЙСТВИЯ:

- Организиране и провеждане на обучения на земеделските стопани в т.ч. чрез дългосрочни и краткосрочни курсове и информационни дейности;
- Осигуряване на достъп на земеделските производители до важна земеделска информация, чрез организиране на местно ниво (общинско и по населени места) на семинари и информационни събития, както и чрез медийни изяви;
- Активно използване на различно комуникационни канали за предоставяне на съветнически услуги.

ЦЕЛ 5: УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА РИБНОТО СТОПАНСТВО

МЯРКА:

Стимулиране на инвестициите и иновациите в рибарството и аквакултурите, включително в процеса на преработка на продукцията от тях

ДЕЙСТВИЯ:

- Максимално усвояване на финансовия ресурс на Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство” 2007-2013 г.;
- Разработване на подзаконовата нормативна база за прилагане и популяризиране на мерките на Програмата за морско дело и рибарство 2014 - 2020 г., свързани с подкрепата за инвестиции и за развитие и внедряване на иновации в рибарството и аквакултурите, в преработката и пазарната реализация на продуктите от сектора.

МЯРКА:

Осигуряване и управление на надеждни технически, икономически и биологични данни за сектора

ДЕЙСТВИЯ:

- Разработване на подзаконовата нормативна база за прилагане на мерките на Програмата за морско дело и рибарство 2014 - 2020 г., свързани със събирането и анализиране на технически и икономически научни данни за сектор „Рибарство”;
- Извършване на научни изследвания в открито море за събиране на биологични данни.

МЯРКА:

Опазване и ефективно управление на рибните ресурси

ДЕЙСТВИЯ:

- Изпълнение на Годишен план за контрол в рибарството за 2015 г.

ЦЕЛ 6: ВИСОКО НИВО НА ЗАЩИТА НА ЧОВЕШКОТО ЗДРАВЕ И ИНТЕРЕСИТЕ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ХРАНИТЕ ЧРЕЗ ПРИЛАГАНЕТО НА ИНТЕГРИРАН ПОДХОД НА КОНТРОЛ ПО ЦЯЛАТА ХРАНИТЕЛНА ВЕРИГА

МЯРКА:

Осъществяване на единен официален контрол по безопасността и качеството на храните, обхващащ всички звена и етапи от хранителната верига

ДЕЙСТВИЯ:

- Прилагане на високи стандарти при контрола в областта на безопасността и качеството на храните, хранителните добавки и напитките, ветеринарната медицина и хуманното отношение към животните, растителната защита и торовете, фитосанитарния контрол, фуражите, граничния контрол и др.;
- Постоянно сътрудничество с Европейския орган за безопасност на храните, с всички структури на Европейския съюз, имащи отношение към дейностите по безопасност на храните, растително здраве, здравеопазване на животните и хуманно отношение към тях, и с органите по безопасност на храните в държавите-членки на ЕС и трети страни.

ЦЕЛ 7: ПОВИШАВАНЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ГОРСКИЯ СЕКТОР. ОПАЗВАНЕ, ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И ПОДДЪРЖАНЕ НА ГОРСКИТЕ ТЕРИТОРИИ, В Т.Ч НА БИОЛОГИЧНОТО И ЛАНДШАФТНОТО РАЗНООБРАЗИЕ

МЕРКИ:

- Устойчиво планиране на дейностите в горските територии, усъвършенстване на системата за планиране и осъществяване на дейности, свързани с опазването на горските територии, в т.ч на биологичното и ландшафтното разнообразие в тях;
- Насърчаване сдружаването на собствениците на гори и разширяване на публично-частното партньорство в горския сектор;
- Ефективно изпълнение на Дългосрочната програма на ИАГ за повишаване усвояването на средства от европейските фондове за новия програмен период 2014-2020 г. и от други финансови инструменти;
- Насърчаване на заетостта и предприемачеството в горите и подобряване на качеството на професионалното обучение, квалификация и преквалификация на работещите в горския сектор;
- Развитие на научно - изследователските дейности и обвързването им с нуждите на горската администрация и на горския бизнес;
- Активно участие в подготовката и изпълнението на политиките на ЕС, свързани с горския сектор и в международните процеси за устойчиво управление на горите;

- Развитие на мрежата от защитени територии, включително и чрез разширяване на действието на финансовите механизми за подобряване управлението на горите в защитените зони от Натура 2000;
- Поддържане и развитие на системата за запазване на горските генетични ресурси;
- Подобряване и увеличаване на популациите на дивеча и рибата за опазване на биологичното разнообразие и устойчиво развитие на горските екосистеми;
- Повишаване на ефективността на превенцията на горските пожари и борбата с незаконните действия в горите;
- Повишаване на устойчивостта и способността за адаптиране на горските екосистеми към изменението на климата, чрез прилагане на подходящи лесовъдски системи.

ЦЕЛ 8: ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПОТЕНЦИАЛА НА ГОРСКИЯ СЕКТОР ЗА РАЗВИТИЕ НА ЗЕЛЕНАТА ИКОНОМИКА

МЕРКИ:

- Създаване на условия за устойчиво и възмездно ползване на екосистемни услуги, предоставяни от горските територии;
- Подпомагане на процеса на сертификация на горските територии.

ЦЕЛ 9: УСТОЙЧИВО И ЕФЕКТИВНО ФУНКЦИОНИРАНЕ И РАЗВИТИЕ НА КОНКУРЕНТНИ ДЪРЖАВНИ ГОРСКИ ПРЕДПРИЯТИЯ

МЕРКИ:

- Оценяване и оптимизиране на действащия модел за управление на горските територии – държавна собственост;
- Повишаване на ефективността на дейностите, извършвани от държавните горски предприятия;
- Диверсификация на приходите на държавните предприятия чрез разнообразяване на извършваните дейности и предлаганите услуги.

ПРИОРИТЕТ 2 :

МОБИЛИЗИРАНЕ НА ПОТЕНЦИАЛА НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА БАЛАНСИРАНО СОЦИАЛНО И ТЕРИТОРИАЛНО РАЗВИТИЕ

ЦЕЛ 1: РАЗНООБРАЗЯВАНЕ НА ИКОНОМИКАТА НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ И ВИСОКА ЗАЕТОСТ НА МЕСТНОТО НАСЕЛЕНИЕ

МЕРКИ:

- Насърчаване стартирането и развитието на икономически дейности под формата на нови стопанства, нови предприятия, нови инвестиции в неселскостопански дейности
- Подкрепа на местните общности и изпълнението на стратегии за местно развитие.

ЦЕЛ 2: ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

МЕРКИ:

- Насърчаване изграждането на местната инфраструктура и обновяване на селата;

- Насърчаване предлагането на местни основни услуги;
- Насърчаване опазването на местното културно и природно наследство.

ПРИЛОЖЕНИЯ